

סֵפֶר

אֵילָן הַחַיִּים

וְהוּא אֶסְפֵּת אִמְרוֹת טְהוֹרוֹת, שִׁיחוֹת עֲרֻבוֹת וּמְאִירוֹת, עֲבָדוֹת נִפְלְאוֹת
וְיִקְרוֹת, דְּנִפְקוּן בְּהִדְרָתָא מִבֵּי מִדְרָשָׁא דְאֹר הָאוֹרוֹת, אֲשֶׁר מִן הַבְּאֵר הַהִיא
יִשְׁקוּן הַעֲדָרִים בְּכֹל הַדּוֹרוֹת, וּמוֹשְׁבֵי אֶת הַלְּבָבוֹת לְעִבּוֹדַת הַשֵּׁם לְהַבִּין
וְלַהֲוֹרוֹת, מֵרֵאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ חַי שִׁיחוֹת סְפוּרִים וְתוֹרוֹת, וּמִתְלַמְּדוֹ
הַנְּאֻמָּן עֵץ פְּרִי עוֹשֶׂה פְרוֹת, וּמִתְלַמְּדֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הַהוֹלְכִים וּמְחַפְּשִׁים
בְּתוֹרָתָם וְעוֹבְדֵתָם בְּגִירוֹת, אֶסְפֵּם אִישׁ טְהוֹר

כְּבוֹד קֹדֶשֶׁת הָרַב הַצַּדִּיק מוֹהֲרָא "שׁ שְׁלִיט" א

הַמְּמֻשָּׁד וּמְגֻלָּה בְּדוֹר הַזֶּה אֶת לְמוֹנְדֵם הַנִּפְלֵא שֶׁל רַבְּנֵי הַקְּדוּשׁ וְהַנּוֹרָא
אֲדוּנְגֵנו מוֹרְנֵנו וְרַבְּנֵנו בּוֹצִינָא קְדִישָׁא עֲלָאָה

רַבִּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוֹתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

וְתִלְמִידוֹ הַגָּאוֹן הַקְּדוּשׁ, אֹר נִפְלֵא, אֲשֶׁר כָּל רִז לֹא אָנִים לִיה

רַבִּי נֵתָן מִבְּרֶסְלֵב, זְכוֹתוֹ יִגַּן עָלֵינוּ

הוֹבֵא לְדַפּוּס ע"י חֲסִידֵי בְרֶסְלֵב

עִיה"ק יְרוּשָׁלַיִם תוֹכֵב"א

צו באקומען די און אנדערע ספרים און קונטרסים:

היכל הקודש וויליאמסבורג

Heichal Hakodesh
Williamsburg
27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
1-718-384-1652

**היכל הקודש קרית ברסלב
ליבערטי**

Heichal Hakodesh
Kiryas Breslev
181 Huschke Road
Liberty NY 12747

היכל הקודש קרית יואל

Heichal Hakodesh
Kiryas Joel
8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
1-845-243-0563

היכל הקודש קרית יואל

Heichal Hakodesh
Kiryas Joel
8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
1-845-467-5299

היכל הקודש מאנסי

Heichal Hakodesh
Monsey
32 Dolson Road
Monsey NY 10952
1-347-733-7551

היכל הקודש בארא פארק

Heichal Hakodesh
Boro Park
1011 41 Street
Brooklyn NY 11219
1-718-384-1652

Visit Our Web Site:

www.BreslevCenter.com

צו הערן די הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א רופט:

חיזוק פאר די

אידישע שטוב

212-444-9169

קול

ברסלב

212-444-9191

חיזוק יומי

צו באקומען די חיזוק יומי

טעלעפאון מעסידזשינג

347-630-2876

אימעיל

chizikyomi@gmail.com

הַקְדָּמָה

כָּבֵר נֹדַע מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, הַדֶּרֶת כְּבוֹד קְדוּשַׁת שְׁמוֹ שֶׁל אֲדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְנֵנוּ, הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, בּוֹצֵינָא קְדִישָׁא, אֹר הָאוֹרוֹת, אֹר הַנְּנוֹ וְהַצִּפּוֹן רַבְנֵנוּ נַחְמֵן מִבְּרַסְלָב זי"ע אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה וַיַּעַל בְּעוֹלָם, וְגָלָה וַיַּפְרֶסֶם וְהִשְׁכִּיחַ שְׁכִינְתּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל הָעוֹלָם, בְּפָרוֹז שְׁהַכְרִיזוּ בְּקוֹל גְּדוֹל, קוֹל עוֹז: **אֲיִוְוֹאֵלֵךְ זַיִט אֲיִיךְ נִישָׁט מִיָּאֵשׁ קִיין יָאוּשׁ אִיו גָּאֲרַנִּיט פֶּאֲרַהֲאֲנִדִין** – אִין שׁוּם יָאוּשׁ בְּעוֹלָם כָּלָל, כִּי מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ מִמְּלֵא כָּל עֲלָמִין וְסוּבֵב כָּל עֲלָמִין וּבְתוֹךְ כָּל עֲלָמִין, וְדוֹמֵם צוֹמַח חַי מְדַבֵּר הַכֹּל לְכָל עֵצִים עֲצָמִיּוֹת חַיּוֹת אֱלֻקוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וּבְכָל תְּנוּעָה וְתַנּוּעָה שֶׁם אֵלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם מִמַּשׁ, וְעַל כֵּן אִסּוּר לְאָדָם לְיָאוּשׁ אֵת עֲצָמוֹ, חֵם וְשִׁלּוּם, וְאֵפְלוֹ אִם נִפְל לְמָקוֹם שֶׁנִּפְל, חֵם וְשִׁלּוּם, וּמִנְחָה בְּשִׂאוֹל תַּחֲתִית, חֵם וְשִׁלּוּם, אֵף עַל כֵּן אֵל יָיָאֵשׁ אֵת עֲצָמוֹ מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּם אֶפֶן שֶׁבְּעוֹלָם, כִּי גַם מִשֵּׁם יְכוּלִים לְהַתְקַרֵּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְגָלָה (לְקוּטִי מוֹחֲרֵן חֶלֶק ב' סִימָן ז): שְׁעַקֵּר שְׁלֵמוֹתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֲמֵת הוּא בְּשִׂיכוֹל לְהִרְאוֹת לְדָרֵי מַעְלָה שְׁאִינֵם יוֹדְעִים כָּלָל בִּידִיעַתּוֹ יִתְבָּרַךְ, בְּחִינַת "אִיִּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ", וְלַהֲפֹךְ, צָרִיךְ לְהִרְאוֹת לְדָרֵי מַטָּה: שְׂאֲדַרְבָּא! "מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", כִּי יֵשׁ שׁוֹכְנֵי עִפְרָה שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם הַמְּנַחִים בְּפִמְדָּרְגָה הַתַּחֲתוֹנָה, וְנִדְמָה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוּקִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ,

וצריך הצדיק לעוררם, להקיצם, ולגלות להם שהשם יתברך עמם, והם סמוכים וקרובים אליו יתברך, ולחזקם ולעוררם שלא יהיו מיואשים עצמם, חס ושלום, כי עדין הם אצל השם יתברך וקרובים אליו ממש, כי אין בלעדיו יתברך כלל. ועל ידי השגה זו – להראות לדרי מטה שעדין יש להם תקוה, על ידי זה זוכה להעמיד תלמידים הרבה, וכן היה והתקיים אצל רבנו ז"ל, שזכה להעמיד תלמידים הרבה, והתקרבו אליו דרי מעלה צדיקים קדושים נוראים ונפלאים עד מאד, כמו הרב הקדוש רבי יקותיאל המגיד מפירהאוויצא, והרב הקדוש רבי יודיל מדאשיב, והרב הקדוש רבי אהרן מפרסלב, והרב הקדוש רבי יצחק ליב מטעפליק וכו' וכו', שהיו בעלי מדרגות והשגות ובעלי מופתים, דבוקים בו יתברך בדבקות נפלאה, כידוע ספורים רבים מעבודתם וממדרגתם בין אנשי שלומנו (יודפס אם ירצה השם במקום אחר). וכן להפך, התקרבו אליו אנשים רחוקים וגרועים כאלו, אשר השאול תהתית לא היה מספיק עבורם, מפני גדל קלקול מעשיהם וכו', ועל ידו שבו בתשובה אמתית והתקרבו אליו יתברך, כמו שאמר פעם אחת: 'כמה צלם אלקים היו מנחים ברפש שאני הוצאתים מהרפש, כמו שנראה בחוש שהמתקרבים אלי נשתנה פניהם, ובא עליהם פנים של יהודי בחינת צלם אלקים. הלא יש אצלי אנשים, שאיני יודע אם השאול תהתיות היה די להם, כי גם השאול תהתית היה קטן לפניהם, שאם היה אפשר להם לחתור תחת שאול תהתית – היו חותרים, ועל ידי נתקרבו אליו יתברך, כי הוא חתר, סלל ותקן דרכים, עצות וצמצומים כאלו על ידי התורות, השיחות והמעשיות שספר, דבר וגלה, עד אשר

אין שום ירוד ופחות שבעולם, שלא ימצא התחזקות והתעוררות לשוב אליו יתברך ממקומו שהוא מנח שם.

והנה רבנו ז"ל אומר בפרוש (חיי מוהר"ן סימן רכט): 'מיין פיערל וועט שוין מלואין ביו משיח וועט קומען' [האש שלי תוקד עד ביאת משיח]. ואמר (חיי מוהר"ן סימן שעג): 'הבעל שם טוב זכרנו לברכה וכמה צדיקים עשו ותקנו בעולם מה שתקנו, ואחר כך בשנפטרנו ונסתלקו נפסק הדבר, הינו ההארה שהאירו בתלמידיהם והחזירו להשם יתברך, לא נמשך מדור לדור רק נפסק. על כן צריכין לעשות דבר שיהיה לו קיום לעד. וכן דבר עוד פעם אחת שצריכין להשאיר תלמידים שאלו התלמידים יעשו תלמידים אחרים, וכן התלמידי תלמידים יאירו להלן יותר ויותר וכן לדורי דורות; וכמבאר בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן ז וסימן סח): 'עקר שלמות הצדיק הוא אף שהוא למעלה בעולמות העליונים יהיה למטה גם כן, הינו שתשאר דעתו בעולם, כי בשנשארת דעתו למטה, נחשב באלו הוא בעצמו ממש נשאר בעולם, עין שם.

והפ"ן ה' בידו הצליח, כי כן קימו כל תלמידיו הקדושים, וגלו ופרסמו דעתו בעולם – כל אחד לפי בחינתו. אבל יותר מכל תלמידיו, סמוך את ידו על ראש תלמידו החביב עליו עד מאד, והוא מורנו הגאון הקדוש אשר כל רז לא אנים ליה – רבי נתן מברסלב ז"ע, אשר התקיים אצלו (שמות לג, יא): "ויהושע בן נון נער לא ימוש מתוך האהל". כי לא מש מתוך אהל רבנו ז"ל, וכתב וספג את כל תורותיו ושיחותיו הקדושות, עד שבפרוש אומר עליו רבנו ז"ל, שאם לא הוא לא היה

לכם אפלו עלה אחד, ואמר בנה הלשון ווען ניט ער וואלט איר ניט גיהאט א בלעטיל שמות. ובשעה שהתקרב אליו, אמר רבנו ז"ל לתלמידיו הקדושים, ברוך השם שהזמין לי רך בשנים אחד שאפלו דבור אחד מדבורי לא יהיה נאבד עוד, והפליג במעלתו מאד מאד. ובאמת בן התקנים אצלו (דברים לד, ט): "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידו עליו", כי הוא קבל את דעתו בשלמות, וכתב וסדר את ספריו הקדושים של רבנו ז"ל - לקוטי מוהר"ן, ספורי מעשיות, ספר המדות ושיחותיו הקדושות שב'חיי מוהר"ן' ושיחות ה'ר"ן, והדפיסם ומסר נפשו כל ימיו לדלות ולהשקות צמאים מתורת רבנו ז"ל. וכן הדיש בעצמו ספרים רבים על פי דעת רבנו ז"ל כמו ה'לקוטי הלכות' על כל ארבעת חלקי שלחן ערוך, וה'לקוטי תפלות' וה'לקוטי עצות', וה'קצור לקוטי מוהר"ן', והמכתבים הרבים שכתב לבניו ותלמידיו, אשר מקצתם נדפסו בספר 'עלים לתרופה'. ובנה ופרסם דעתו הקדושה של רבנו ז"ל בעולם, עד שגם הוא זכה להעמיד תלמידים רבים מפלגים עד מאד, כמו ר' אפרים בן רבי נפתלי ז"ל (בעל מחבר ספר 'קונטרס הצרופים', ומכתביו הרבים שנדפסו בספר 'נתיב צדיק') ור' יחיאל מענדל (בעל מחבר ספר 'שיר ידידות' ומפפתחות), ותרב הנאון הקדוש מטשהרין ז"ל, שזכה לחבר ספרים רבים על פי דעת רבנו ז"ל, שקרבו רבים מישראל אל רבנו ז"ל, כמו ספר 'לקוטי-עצות-החדש', שהוא כמו קצור ותמצית כל ה'לקוטי הלכות', וכן ספר 'פרפראות לחכמה', והוא פרוש על כל ה'לקוטי מוהר"ן', וספר 'זמרת הארץ', וספר 'נחת השלחן', וספר 'קרא דשבתא', וספר 'ירח האיתנים' ושאר ספרים.

ועוד תלמידים שעזרו לו לגלות ולפרסם דעת רבנו ז"ל בעולם, ולקרב אנשים רבים, כמו ר' משה ברסלבר ז"ל, שזכה להעמיד תלמידים רבים, ובפרט את ר' ישראל קארדוונער ז"ל, שזכה להדפיס את כל ספרי רבנו ז"ל ולהפיצם על פני תבל ור' צבי ווייסלייב (מחתנו של ר' נחמן מוילנשינער ז"ל, בנו של ר' צבי - יהיאל, התחתן עם בת ר' נחמן - רחל), שקרב מאות אנשים אל דעת רבנו ז"ל (ור' אברהם בן ר' נחמן שבחו מאד, ואמר פעם אחת לר' לוי יצחק נ"י עליו: איך האב געוואסט ווער ער איז האב איך גינעענן מ'זאל איהם מכבד זיין, כי הנה בעל מדרגה ועובד ה' נפלא).

אבל יותר מכל תלמידי מוהרנ"ת ז"ל, זכה האחד המיוחד שבין תלמידיו והוא רבי נחמן מוילנשינער ז"ל, שזכה לשמש אותו כל ימיו במסירות נפש עצומה, ועזר לו בכל עניניו, ובפרט בהדפסת ספריו הקדושים (כי הוא היה הראשון שזכה להדפיס את כל הלכותי הקלות), ולו מסר מוהרנ"ת ז"ל את כל מצפוני לבו, עד שאמר עליו פעם הרב מטשעהרין ז"ל, היינט שטייט ביי איהם דער נחל נובע מקור חכמה, - כל כך הקשיבו! והוא אשר הכנים רוח הים חדשה בכל אנשי שלומנו, על ידי עצם הפלגת מדת התמימות והפשיטות שהיתה בו, עד שגם הוא זכה להעמיד תלמידים רבים מפלגים מאד וכו', שקרבו גם בן אנשים רבים אל דעת רבנו ז"ל, כמו את ר' געצי ז"ל ואת ר' שמשון ז"ל, שגם בן העמיד תלמידים רבים, ובפרט את ר' יצחק ברייטער ז"ל, ואת ר' אהרן ליב ציגלמאן ז"ל, שהם קרבו את רב אנשי שלומנו בפולניה, שעלה מספרם עד לפני המלחמה לכמה אלפי אנשים ה' יקם דמם. ובפרטיות ר' אברהם שטעריןהארץ ז"ל זכה לשמש הרבה את ר'

נחמן טולטשינער ז"ל, וקבל ממונו הרבה, וכן זכה לשמש את רב תלמידי מוהרנ"ת ז"ל, והיה הדין נפלא עד מאד, וגם הוא העמיד תלמידים רבים, אשר הרבה עדין חיים בינינו – יאריך ה' ימיהם ושנותיהם. והוא היה בעל-התפלה שנים רבות בראש השנה בקלוזו, וכשאמר תורה ברבים, באו כל אנשי העיר לשמוע את קולו והתעוררו בתשובה עצומה, והיה כל ה'לקוטי מוהר"ן' שגור על פיו בעל פה עם הלשון ממש.

אבל יותר מכל תלמידי ר' נחמן טולטשינער ז"ל, זכה בנו ותלמידו ר' אברהם ז"ל, שהוא זכה לשמש את אביו, וקבל ממונו את כל חכמתו ותמימותו שקבל ממוהרנ"ת ז"ל, מלבד אשר על ידי יגיעתו וטרחתו בעבודת השם יתברך שנים רבות בשדות וביערות, זכה לגלויים נפלאים בתורת רבנו ז"ל בעמק העיון, והעלם על פני הפתח, וזכה לחבר ספרים רבים, כמו ספר 'באור הלקוטים', וספר 'כוכבי אור', וספר 'חכמה ותבונה' ושאר ספרים שנאבדו, וגם הוא העמיד תלמידים רבים עובדי ה' כמו ר' פנחס קובליטשער ז"ל, ור' מרדכי סוקולובר ז"ל, ור' ברוך בארדיטשובער ז"ל, ור' ישראל פהן ז"ל וכו', וכו', ובפרט גיסו ר' אלטר טפליקער ז"ל, שחבר ספרים רבים, ובפרטיות ספר 'משיבת נפש' וספר 'השתפכות הנפש' וכו', שעל ידם התקרבו מאות אנשים אל דעת רבנו ז"ל.

והנה מכל תלמידי ר' אברהם בר' נחמן לא נשארו פי אם שנים או שלשה – יאריך ה' ימיהם ושנותיהם, ומחמת שלא זכיתי לשמש מכל אנשי שלומנו, פי אם קצת את תלמידו החביב עליו ר' לוי יצחק, נרו

יאיר (ז"ל), שזכה לשמשו ארבע שנים רצופות – משנת תרע"ה עד שנת תרע"ח, והרבה שיחות, ספורים וענינים נפלאים זכיתי לשמע מפיו, שעדין לא נדפסו, על פן הסתי עליהם ואמרתי להעלותם על פני הכתב ולהדפיס אותם ולהפיצם על פני תבל.

ובפרט עכשו, שאנו זוכים, תהלה לאל, שדעת רבנו ז"ל מתפשטת מאד בעולם, ובפרטיות בארצות הברית ובקנדה ובאירופה, ורבים רבים מתקרבים אל דעתו הקדושה, ונעשיתה התעוררות גדולה ביניהם, והם מבקשים ממני ומתחננים אלי שאיטיב להם, על פן אמרתי ויהי מה ארוצה דברי אלה, ומחמת שהדפסנו כעת ספר 'שמירת הזמן', אשר בו מבאר באריכות איך לשמור על הזמן היקר, ולבלות את הימים וחלילות אף ורק בתורה ובתפלה ובהתבודדות ודבקות הבורא, אמרתי לחבר אליו את השיחות והספורים המדברים רק מעבודת השם יתברך ושמירת הזמן, ובפרטיות הנהגת רבנו ז"ל מימי ילדותו ושיחותיו הקדושות המעוררות ומחזקות לעבודת השם יתברך, ומגלים שכל אחד יכול לעשות ולהיות כמותו ממש, וכן הנהגת תלמידו מוהרנ"ת ז"ל, והנהגת תלמיד תלמידו ר' נחמן מולטשינער ז"ל, והנהגת בנו ותלמידו ר' אברהם ז"ל, וגם הוספתי קצת שיחות מר' לוי יצחק, גרו יאיר, השיכות לשמירת הזמן, וכן כמה שיחות וספורים נפלאים ששמעתי מזקני אנשי שלומנו.

וקראתי שם הספר הזה **אילן החיים** כי בתבת אילן מרמזים שמות ראשי ומנהיגי אנשי שלומנו שפכל דור ודור המובאים בספר הזה,

והם נכללים בחיים הנצחיים – אשריהם ואשרי חלקם, יהי חלקנו
עמהם לנצח.

בה דברי השפל והדל, המצפה לישועה בתוך כלל ישראל, להתענג
בערבות נעם זיו שכנית עזו ותפודה, שיתגלה על ידי משיח צדקנו,
שאז יאיר האור הגנוז בשלמות, אשר עליו נאמר (ישעיה סד, ג): "עין
לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחבה לו, ונזכה אל גאולה שלמה,
אמן בן יהי רצון.

שיחות וספורים מענייני עבודת השם ו'שמירת הזמן'

א.

רבנו ז"ל ספר, בהיותו ילד קטן וישוב בבית אביו בעיר מעזיבוב, והיו רגילים להתאכסן בביתם תלמידי המגיד הקדוש מפעזריטש זי"ע, שבאו אל ציונו של הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, ודרגם היתה לדבר דברי תורה ויראה וספורי צדיקים, והוא הטח אָזְנוֹ אֶל דבוריהם וספוריהם, עד שהתעורר לבו לתשובה חזקה גם בן לילך בדרך דרך הקדש ולדבק את עצמו בו יתברך, ומאז קבל על עצמו להתחיל להכניס בעבודת השם יתברך.

ב.

וכן היה נכנס בעבודת השם, וכל עבודתו היה בהצנע גדול מאד מאד, עד שלא ידע שום אדם ממנו כלל, כי היה סתום וגנוז מאד. וכל עבודתו היה בסתר ובהצנע גדול. ועקר עבודתו בתחלה היה בפשיטות גדול בלי שום חכמות כלל, רק בפשיטות גמורה, וכל דבר ודבר שעשה – הכל היה ביגיעה גדולה ובכח גדול ובמסירות נפש. ולא היה לו שום דבר עבודה שבא לו בנקל, רק כל דבר ודבר בא לו ביגיעה גדולה מאד, שהיה מיוגע עצמו בפה זמנים בשביל כל דבר

וְדָבַר מַעְבֹּדֵת הַשֵּׁם. וְהָיָה לוֹ כַּמָּה וְכַמָּה עֲלִיּוֹת וִירִידוֹת אֲלָפִים
וְרַכְבוֹת עַד אֵין שְׁעוֹר וְעַרְף.

וְהָיָה קִשָּׁה וְכִבְד עָלָיו מְאֹד מְאֹד לְהִתְחִיל לִפְנֵים בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם,
לְקַבֵּל עָלָיו עַל עֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהָיָה רָגִיל לְהִתְחִיל אֵיזוּה יָמִים לְעַסֵּק
בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם, וְאַחַר כֵּן נִפְל מְזִה וְחֹזֵר לְהִתְחִיל וְחֹזֵר וְנִפְל. וְכֵן הָיָה
כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, עַד שֶׁפָּעַם אֶחָד נִתְחַזַּק אֲצָלוֹ שֶׁיְהִיָּה חֹזֵק מְאֹד
שֶׁיֵּאָחֲזוּ בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם לְעוֹלָם, וְלֹא יִסְתַּפֵּל עַל שׁוֹם דְּבַר בְּעוֹלָם. וּמֵאִז
וְהִלָּאָה נִתְחַזַּק לְבוֹ בַּה', וְאֵף עַל פִּי כֵן גַּם אַחַר כֵּן הָיָה לוֹ תְּמִיד עֲלִיּוֹת
וִירִידוֹת תְּרַבָּה מְאֹד מְאֹד, רַק שְׂאֵחַר כֵּן הָיָה חֹזֵק שְׁלֵא יֵנִיחַ עֲבוּדָתוֹ
יִתְבָּרַךְ לְעוֹלָם, אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יְרִידָה לְפַעְמִים, אֵף עַל פִּי כֵן יְהִיָּה
מִתְחַזַּק עֲצָמוֹ בַּעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכֹל מָה שֶׁיִּוָּכַל.

ג.

וְהָיָה רָגִיל לְהִתְחִיל בְּכֹל פֶּעַם מִחֲדָשׁ, דִּהְיִינוּ כְּשֶׁנִּפְל מִמְדֻרְגָּתוֹ,
לְפַעְמִים לֹא הָיָה מְיֻאָשׁ עֲצָמוֹ בְּשִׁבִיל זֶה, רַק אָמַר שֶׁיִּתְחִיל מִחֲדָשׁ
כְּאֵלֹו לֹא הִתְחִיל עַדִּין כָּלֵל לִפְנֵים בַּעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק עֵתָה הוּא
מִתְחִיל מִחֲדָשׁ. וְכֵן בְּכֹל פֶּעַם וּפַעַם תְּמִיד הָיָה רָגִיל לְהִתְחִיל מִחֲדָשׁ,
וְהָיָה לוֹ כַּמָּה הִתְחַלּוֹת בְּיוֹם אֶחָד, שְׁנַיִם בְּיוֹם אֶחָד לְפַעְמִים נִפְל
מִעֲבוּדָתוֹ, וְהָיָה מִתְחִיל מִחֲדָשׁ וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד.

ד.

גם בימי קטנותו התחיל להתמיד מאוד מאוד בלמודו, והיה משלם להמלמד מפיו שלשה גדולים בעד כל דף גמרא, שהיה לומד עמו מלבד השכר למוד שהיה אביו משלם להמלמד היה הוא בעצמו, וזרנו לברכה, נותן להמלמד משלו שלשה גדולים בעד כל דף ודף, כדי שהמלמד יכריח עצמו ללמוד עמו הרבה דפין גמרא בכל יום. וכן היה, שהיה המלמד לומד עמו כמה וכמה דפין בכל יום ויום והוא היה משלם לו כנ"ל ג' גדולים בעד כל דף ודף, מלבד השכר למוד.

ה.

והיה מתמיד בלמודו מאוד, ולמד ולמד הרבה מאוד ש"ס ופוסקים ותנ"ך ו"עין יעקב", וספרי הזוהר ותקונים, וכל כתבי האר"י ז"ל, וישאר ספרים הרבה מאוד וספרי מוסר הרבה מאוד. ואמר, שכל הספרים קטנים המדברים ממוסר – כלם היו בבית אביו. ולמד מכלם. גם למד הרבה "ראשית חכמה", ואמר בפרוש: שלמד את ספר "ראשית חכמה", פעמים אין מספר.

וגדל בקיאותו בכל הספרים, כפי מה שראינו בעינינו קצת היה בלי שעור ובפרט בספרי תנ"ך ו"עין יעקב", וכל כתבי האר"י וספרי הזוהר ותקונים – לא נמצא דגמתו בעולם. פי כל התורה בלה היתה מוכנת לפניו ושגור בפיו בשלחן הערוף ממש, בדבר המנח לפני האדם לפני עיניו שיכול לקח לעצמו מה שירצה, בן ממש היו כל הספרים

הקדושים מוכנים לפני עיני שכלו הקדוש בכל עת שרצה. וקצת מזה יכולים לראות ולהבין בספריו הקדושים.

ו.

וספר רבנו ז"ל, שכל למודו בא לו ביגיעה גדולה, פי בתחלה היה לומד משניות. ולא היה מבין למודו והיה בוכה הרבה לפני השם יתברך שיאיר עיניו. והיה בוכה ובוכה כל בוקר, עד שזכה שיוכל ללמוד משניות, וכן אחר כך למד שאר ספרים, ולא היה מבין גם כן, והיה בוכה ובוכה גם כן הרבה מאד, עד שזכה להבין. וכן בלמוד זהר וכתבי האר"י ז"ל היה בוכה גם כן הרבה, עד שזכה להבין, ואמר, שבתחלה, בכל ספר וספר שלמד לא היה מבין, והיה קשה לו הרבה, ולא היה יכול לעמוד על פשוטן של דברים. והיה לו יפורים גדולים מזה, והיה למודו ביגיעה גדולה, ואף על פי כן למד הרבה מאד. פי היה מחזק עצמו מאד והכל זכה על ידי תפלתו ובכיתו לפני השם יתברך.

ז.

אף עקר עבודתו אשר על ידה זכה למה שזכה, היה רק רבוי התפלות והתחנות והבקשות והרצוים והפיוסים, שהיה רגיל מאד להתפלל ולהתחנן לפני יתברך. והיה מרצה ומפנים אותו יתברך בכמה מיני תחנות ובקשות, שזוהו ברחמיו לקרבו לעבודתו יתברך. ועקר מה שהועיל לו, היו התפלות שהתפלל בלשון אשכנז, שהיה רגיל מאד ליחד לו איזה מקום שמצא שאין שם בני אדם, והיה מפרש שיהתו לפני השם יתברך בלשון שמדברים בו, דהינו בלשון אשכנז.

והיה מרצה ומפנים אותו יתברך ומבקש ומתחנן לפניו יתברך בכמה וכמה מיני טענות ואמתלאות, שראוי לו יתברך שיקרבו לעבודתו, והיה רגיל בזה מאד מאד והיה מבלה ימים ושנים על זה.

גם היה מטמין עצמו על גבי בית אביו תחת הגג, שהיה שם כמו חדר במחצה של קנים שמחזיקין שם תבן ומספוא, ושם היה מטמין עצמו, והיה אומר תהלים והיה צועק בלחש לחשם יתברך, שיזכרו לקרבו אליו יתברך; ועקר עקשנותו היה בשיחה בינו לבין קונו בלשון אשכנז, שבזה היה רגיל מאד מאד כל היום, ועל ידי זה זכה למה שזכה.

ח.

ואמר בפרוש, שעקר מה שהגיע למדרגתו הוא רק על ידי ענין פראקטיק (פשיטות), שהיה מדבר הרבה ומשיח הרבה בינו לבין קונו, ואמר תהלים הרבה בפשיטות. ועל ידי זה דיקא הגיע למה שהגיע. ואמר, אם הייתי יודע שהשם יתברך יעשה ממני מה שאני עתה, דתינו הדוש בזה, הייתי עושה ביום אחד מה שעשיתי בשנה בלה בלומר, שהיה מזדרז כל כך בעבודתו עד שמה שהיה עושה ועובד השם יתברך בשנה בלה היה עושה ביום אחד:

והיה מתגעגע מאד אחר מעלת העבודה בכחינת פראקטיק באמת ואמר: אי אי פראקטיק. גם אמר שדבר עם כמה צדיקים גדולים ואמרו גם כן שלא הגיעו למדרגתם כי אם על ידי ענין פראקטיק, שעסקו

בעבודתם בפשיטות גמור בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו וכו'. ועל ידי זה הגיעו למה שהגיעו אשרי להם.

ט.

והנהיר מאד מאד על ענין השיחה בינו לבין קונו, שכל אדם ידבר וישיח בינו לבין קונו וישוב עצמו היטב מה הוא עושה בעולם הזה, וירחם על עצמו ויפרש בפיו בתחנונים ופיוסים לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך, שיזכהו ברחמי המרבים להתקרב לעבודתו יתברך, וישתדל להמציא לו טענות ובקשות על זה. וענין שיחה זו יהיה בלשון אשכנז שמדברים בו, והרבה לדבר בזה תמיד עם אנשי שלומנו היקרים, שיהיו רגילים בזה תמיד ליחד לעצמו מקום שאין שם בני אדם ולספר לפניו יתברך את כל לבו וכל מה שעובר עליו. ואמר אז, מי שירגיל עצמו בהנהגה זו מידי יום ביומו, סוף כל סוף יזכה להגיע למה שהוא צריך להגיע. ומלבד שיחה עקשן גדול על זה, אף שיעבר ימים ושנים וידמה לו שאין מי ששומע לו.

י.

וספר רבנו ז"ל, שבימי קמנותו, בשהתחיל בעבודת השם יתברך, הנה נדמה לו שאין מסתכלין עליו כלל ואין שומעין לו כלל רק אדרבא, נדמה לו שמרהיקין אותו מעבודתו יתברך בכל מיני הרחקות, וכאלו אין רוצין בו כלל וכלל. כי הנה רואה שחולפים ועוברים כמה וכמה ימים ושנים, ועדין הוא רחוק מהשם יתברך, ולא זכה עדין לשום התקרבות, על כן נדמה בעיניו שאין שומעים דבריו

כָּלֵל, וְאִין מִסְתַּבְּלִים עֲלָיו כָּלֵל, רַק אֲדַרְבָּא! מְרַחֲקִים אוֹתוֹ בְּכֹל מִינֵי הַתְּרַחֲקוֹת מֵעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. אֵךְ אַף עַל פִּי כֵן הָיָה מְחֻזָּק עֲצֻמוֹ מְאֹד וְלֹא הִנִּיחַ אֶת מְקוֹמוֹ. וְכַמּוֹה פְּעָמִים הָיָה שֶׁהָיָה נוֹפֵל בְּדַעְתּוֹ מִחֻמַּת זֶה, שְׂרָאָה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל וּמַעְתִּיר וּמַפְצִיר כֹּל כֵּךְ שִׁיתְקַרֵּב לְעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאִין מִסְתַּבְּלִים עֲלָיו כָּלֵל, וּמִחֻמַּת זֶה נָפַל לְפַעְמִים בְּדַעְתּוֹ, וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר עוֹד כֹּל כֵּךְ בֵּינוּ לְבֵין קוֹנֵו אֵיזָה יָמִים. אַחַר כֵּךְ נִזְכָּר בְּעֲצֻמוֹ, וְהַתְּבִישׁ בְּעֲצֻמוֹ עַל שֶׁהִרְחַר אַחַר מִדּוּתָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּאִמַּת בְּיָדָאֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חֲנוּן וְרַחוּם וְכוּ' וּבְיָדָאֵי הוּא רוֹצֵה לְקָרְבוֹ וְכוּ', וְחֻזֵר וְנִתְחַזַּק בְּדַעְתּוֹ, וְהַתְּחִיל שׁוֹב לְהַעְתִּיר וּלְדַבֵּר לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכֵן הָיָה כַּמּוֹה וְכַמּוֹה פְּעָמִים.

יא.

וְכֹל דְּבַר וְדְבַר שְׂרָצָה לַעֲשׂוֹת בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם הָיָה קָשָׁה עֲלָיו מְאֹד בְּכֹל מִינֵי כְּבוֹדוֹת שְׂבָעוּלָם. וּבַתְּחִלָּה הָיָה קָשָׁה עֲלָיו מְאֹד לִישֵׁב יְחִידֵי כְּבוֹדוֹ מִיַּחַד אֵיזָה שְׁעוֹת רְצוּפִים לַעֲסֹק בְּעֲבוּדַת הַשֵּׁם. וְזֶה הַדְּבַר הָיָה קָשָׁה עֲלָיו מְאֹד בַּתְּחִלָּה. אֵךְ הוּא זְכָרוֹנוֹ לְבָרְכָה הָיָה מְכַרִּיחַ עֲצֻמוֹ מְאֹד, וְשֹׁכֵר תַּאֲוָתוֹ, וְיֹשֵׁב כַּמּוֹה וְכַמּוֹה שְׁעוֹת בְּכֹל יוֹם בְּהַתְּבַוְדוֹת בְּחֻדָר מִיַּחַד.

וְכֵן הָיָה קָשָׁה עֲלָיו מְאֹד מְאֹד הַעֲבוּדָה שֶׁהָיָה צְרִיף לַעֲשׂוֹת בְּכֹל יוֹם. וְכֹל כֵּךְ הָיָה קָשָׁה עֲלָיו, עַד שֶׁלֹּא הָיָה אֲפָשָׁר לִשְׂאֵל כָּלֵל הָעֵל מִגְּדֵל הַכְּבוֹדוֹת, שֶׁהָיָה כְּבֹד וְקָשָׁה עֲלָיו מְאֹד מְאֹד. וְרַק עַל יְדֵי גְעָה זוֹ נִשְׂאָה עֲלָיו עַל הַעֲבוּדָה, הִנְנוּ שֶׁבְּכֹל יוֹם הָיָה חוֹשֵׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁאִין לוֹ רַק זֶה

היום בלבד, ולא הסתכל על יום המחרת, ועל זמן שלחבא כלל רק באלו אינן לו רק זה היום לבד. ועל בן היה יכול לשא עליו על העבודה של זה היום לבד. כי על יום אחד לבד יכול האדם לקבל עליו כל מיני עבודות שבעולם, מאחר שהוא רק ליום אחד בלבד. וכשנזכר העבודה של זה היום, אזי ביום המחרת חזר וקבל עליו העבודה של אותו יום המחרת.

וכן נהג תמיד, שלא היה חושב בדעתו כי אם אותו היום לבד, ועל ידי זה היה יכול לשא על עצמו על עבודתו, שהיתה כבדה עליו מאוד. ובלא זה לא היה יכול לשא עליו כלל מחמת שהיה מרבה בעבודת השם מאד בכמה מיני עבודות בכל יום והכל בטרחה וביגיעה גדולה ובקבדות גדול מאד, עד שלא היה אפשר לשא עליו על כזה, כי אם על ידי עצה הנ"ל, שלא היה חושב בדעתו רק אותו היום בלבד, ולא בלבד את עצמו מיום אחר בכלל.

יב.

והקפיד מאד על אלו האנשים שסוברים, שעקר מעלת הצדיק והשגתו שזוכה, הוא מצד הנשמה לבד, מחמת שיש לו נשמה גבהה מאד. ואמר, שלא בן הדבר, רק העקר תלוי במעשים טובים ויגיעות ועבודות. ואמר בפרוש, שכל אדם שבעולם יכול לזכות למדרגה הגבהה ביותר. כי אין הדבר תלוי אלא בבחירת האדם לבד, אם ירצה לרחם על עצמו ולישב עצמו היטב היטב מה שטוב לפניו באמת וכו'. והכל

לפי רב המעשה (אבות ג טו) – שזוכה לשמור ולעשות ולקיים בכל יום ויום.

יג.

ובכל פעם שהיה מספר מעצם הפלגת מעלתו ומדרגתו הגבוהה מאוד מאוד. היה אומר בכל פעם, אבל מאד יגעתי על זה. איך האב זייער גיהארעוועט. איך האב זייער פיל גיפאסט. [מאד הרבה עמלתי מאד הרבה צמתין].

ועקר ספורו בפנינו דברים כאלו היה בשביל קנאת סופרים, כדי שנהיה מקנאים עצמנו במעלתו הגדולה כדי שגם אנחנו נעשה כמותו ונלך בדרךיו להתיגע ולטרח וכו' ולעבד ה' כמותו. ופעם אחת ספר עם אחד מענינים אלו והתפאר לפניו מעצם גדלת מעלתו והשגתו הגבוהה העצומה וכו', כמו שמתפאר ומתגרה עם חברו בגדולות כדי שיתקנא בו חברו.

וזה האיש אמר לו: מי יוכל לבוא לזה לזכות למדרגתכם, כי יש לכם נשמה גבוהה מאוד בודאי?! והקפיד רבנו, זכרוננו לברכה, מאד על זה. ואמר: "והו החסרון שלכם, שנדמה לכם שעקר גדלת והשגת הצדיקים הגבוהים הוא רק מצד הנשמה הגבוהה שיש להם, פי באמת לא כן הדבר, רק כל אחד ואחד יכול לזכות לבוא למדרגתי להיות כמוני כמוש. כי העקר תלוי רק ביגיעות ועבודות באמת".

יד.

ופעם אחת שאל אותו תלמידו מוהרנ"ת ז"ל, מדוע פמה יראים התיגעו בעבודת ה' הרבה מאד (שקורין הארעווען), ואף על פי כן לא הגיעו למדרגת הצדיקים הגדולים. השיב בפשיטות, מסתמא לא התיגעו כל כך. ואמר בזה הלשון: מן הסתם האבן זיי ניט גיהארעוועט, פי הכלל, שעקר הוא התיגעה והכל לפי רב המעשה.

ופעם אחת דבר עמו מוהרנ"ת ז"ל מהצדיק הקדוש רבי צבי הירש ליב מאליק ז"ל, ואמר לפני רבנו ז"ל: אז ער האט גימאכט זייער גוט אין אידישקייט ווארום ער איז זייער פרום. וענה רבנו ז"ל, אפלו ער זאל זיין ווי אזוי פרום, דער עקר וואס ער איז גיווען קלוג. נפאומר, שעתהכסם בזה העולם ולא הניח להפיל את עצמו, פי גם עליו וכן על כל הצדיקים, עובר בתחלת עבודתם, מחשבות של דחיות והתרחקות, והעקר להיות חכם ולא להניח את מעט מקצת עבודתו שהתחיל – יעבור עליו מה וכו'.

טו.

ספר הרבה מעניני גדל היראה והקדושה שהיה לו בילדותו, שהיה זריז וקדוש מאד. ואמר, שהיה מתחיל פמה פעמים ביום אחד, הינו שהיה מתחיל להיות איש בשר, שמעטה יעבד את השם יתברך ואחר כך באותו היום עצמו נפל מזה, ונפל לתאות אכילה, וכיצא, וחזר והתחיל באותו היום פעם אחר, שמאותו השעה יהיה איש בשר וכו', ונפל וחזר והתחיל מהדש, וכן היה פמה פעמים ביום אחד. וכבר

שמענו ממונו כמה פעמים, שהיה לו כמה התחלות שבכל פעם התחיל
מחדש לעבד את השם.

טז.

וזהו כלל גדול מאוד בעבודת השם, לבל יניח עצמו לפל, חס ושלום,
מחמת שנפל מאיזה עבודה או מתפלה בכונה, או שנפל למקום שנפל,
חס ושלום. עם כל זה, יחזק את עצמו בכל האפשר, ויתחיל בכל פעם
מחדש, כאלו היום התחיל להתקרב להשם יתברך. ואף אם יהיה בן
כמה פעמים, דהינו, שיהיה לו, חס ושלום, כמה וכמה נפילות מעבודתו
יתברך, עם כל זה, יתחיל בכל פעם מחדש, אפלו כמה וכמה פעמים,
ובלא זה אי אפשר להיות איש בשר באמת ולהתקרב להשם יתברך
באמת.

וכל זמן שאינו חזק בדעתו שתמיד ימשך עצמו להשם יתברך בכל
מה שיוכל, בין בעליה בין בירידה, חס ושלום, אפלו אם תהיה הירידה,
חס ושלום, איך שתהיה, אף על פי כן, יהיה חזק ואמיץ בדעתו למשך
ולהשתוקק ולהתגעגע תמיד אליו יתברך, ולצעק ולהתפלל ולהתחנן
אליו יתברך תמיד, ולעשות מה שיוכל בעבודת ה' בשמחה, אפלו אם
יהיה איך שיהיה, כל זמן שאין לו התחזקות הזאת באמת אי אפשר לו
להתקרב להשם יתברך באמת.

וכל כך הוא צריך להתחזק, עד שהוא מכרח להיות מרצה לעבד
את ה' תמיד, כל ימי חייו, על מנת שלא לקבל פה. כי לפעמים נדמה
להאדם, שרחוק שהוא יזכה לחיי עולם תבא לפי גדל התרחקותו

מהשם יתברך, אף על פי כן, יהיה מרצה לעשות מה שיוכל בעבודת ה' בלא עולם הבא. ואפלו אם נראה לו שיהיה לו גיהנם גם כן, חס ושלום, יהיה אידו שיהיה, הוא מתיב לעשות את שלו תמיד בעבודת ה' כל מה שיוכל לעשות ולחטף איזה מצוה או תורה ותפלה וכיוצא, וה' הטוב בעיניו יעשה.

ובעין מה שמוספרים בשם הפעל שם טוב הקדוש זי"ע, שפעם אחת נפל בדעתו מאד מאד, עד שנדמה לו שבודאי לא יהיה לו עולם הבא, חס ושלום, ולא תיה לו במה להחיות את עצמו כלל, ואמר: אני אוהב את השם יתברך בלא עולם הבא. וכל אדם אפלו איש פשוט אי אפשר להיות איש פשוט בלא בואמת כי אם פשיכול לעמוד בכל בנזכר לעיל. ואפלו ביום אחד צריך לחזק את עצמו במה פעמים, ולהתחיל בכל פעם מחדש בנ"ל, עד אשר יזכה ברבות הימים לילך בדרך ה' בסדר.

יז.

ענה ואמר: או שצריכין לזה רחמנות מהשם יתברך, או יגיעות ועבודות או שצריכין שניהם, שיהיה לו יגיעות גדולות בעבודת ה' וגם רחמנות מאתו יתברך, קדם שזוכין שיעמדו וישקמו שמרי המוח למטה עד שלא ירצה שום דבר בעולם, ויהיה הכל שוה אצלו. "בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחה", הינו שהכל שוה. ואין שום חלוק בין העולם הזה ובין הקבר ובין העולם הבא. פי (משלי ו כב): "בהתהלךך תנחה אותך" התורה. וכן "בשכבך תשמור

עליך" ששם בשכבך בקבר שם גם בן השם יתברך והתורה, וכן
 "והקיצות" לעולם הבא וכו' (אבות ו, ט).

פי מאחר שאין לו שום תאוה ורצון פלל לשום דבר רק להשם
 יתברך ולהתורה, נמצא שהכל שנה אצלו. בין בעולם הזה, בין בקבר,
 בין בעולם הבא בכלם הוא דבוק רק בהשם יתברך ובהתורה. פי מי
 שמקשר בעולם הזה יש חלוק בין העולם הזה שהוא רחבת ידים ובין
 הקבר שהוא מקום צר, וכיצא בזה, אבל מי שנודד מוחו ואין לו שום
 שמרים במח הכל שנה אצלו, כנ"ל.

יח.

ועל המבלים זמן בשביל נקיות ומאריכין בבית הכסא הקפיד מאד
 מאד, והתלוצץ מאותם האנשים מאד והאריך הרבה בענין זה. והכלל
 'פי לא נתנה תורה למלאכי השרת' (ברכות כה). ואין צריך להחמיר
 יותר מן הדין, ועל פי הדין האפור הוא רק פשנצרה לנקביו ממש כמו
 שפתוב בגמרא (שם כג): 'הנצרה לנקביו אל יתפלל', 'הנצרה' דיקא.
 ואפלו בשהוא נצרה לנקביו ממש יש גם בן דינים בזה בדיעבד,
 ובשעת הדחק כמובא בשלחן ערוך (ארח חיים) סימן צ"ב, עין שם במגן
 אברהם (סעיף קטן א) שהרי"ף (ברכות יד.) מתיר לכתחלה ביכול לעמוד
 עצמו עד פרסה וכו'.

נמצא, שעל כל פנים בשאינו נצרה לנקביו ממש אין צריך להחמיר
 ולבטל עצמו מתורה ויתפלה בהנם, מחמת הששות והמרות יתרות
 ושגועון בעלמא. רק טוב להתפלל בבקר תכף אחר עמידתו ממתנו.

אם אפשר בקל לפנות - אפשר, ואם לאו - לאו, ויתפלל כף. ואפלו
אם חושש במעיו - לא ישגיח ולא יסתכל על זה בלל.

גם אין צריכין להאריך בבית הכסא, כי הוא מזיק מאד לבריאות
הגוף וכמה חלאים באים מזה, בפרט בבית הכסא שלנו שצריכים
להיות תולה בהם, והתולה בבית הכסא מזיק מאד בפרט החלי
הידוע שקורין מורדין (טהורים). בא מזה מאד, רחמנא לצלן. על כן
צריכין לזרז מאד מלהאריך בבית הכסא. ואין לחפש אחר הומרות
ומרה שחורה בזה, כי לא נאמר בלל בדורות הללו.

והוא עצמו היה גם כן בזאת הטעות מקדם, והיה עושה דברים
זרים מאד בשביל נקיות, וכמעט שבא לידי סכנה על ידי זה, וגם לא
נמלט מחלאים רחמנא לצלן על ידי זה. ועתה הוא יודע ואומר שהכל
שגועון וחלילה לבלות זמן היקר על זה.

ובאמת, אי אפשר בשום אופן שיהיה הגוף נקי לגמרי ולא ישאר
בתוכו כלום. כי הלא אפלו מי שמתענה משבת לשבת הוא צריך
לנקבו גם בסוף השבוע אף על פי שלא אכל מקדם כמה ימים, כי
בהכרח שישאר קצת בהגוף.

ואמר, שדבר גדול הוא אצלו שדבר מענין זה, כי יוצא מזה דבר
גדול מאד, דהינו שלא לבלות זמן בשביל זה, ושלא להאריך שם.
ואפלו אם לפעמים הוא מכרח להאריך, טוב לצאת ולחזור מלישב
הרבה שם.

י.ט.

ראוי להזדרז להתפלל תמיד בבקר השכם בכל מה שיוכל, כי לפי גדל מעלת התפלה - שיקרה מעלתה מאד מאד, מי יודע אם יזכה אחר כך להתפלל, על בן כל מה שיוכל לתקדים עצמו ראוי לו לזרוז מאד ולתקדים.

וּשְׁמַעְתִּי מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שְׁזָה סוֹכֵב גַּם עַל תְּפִלוֹת מְנַחֵה וּמַעְרִיב, תִּכְרַח וּמִיד כְּשִׁמּוּעַ זְמַנֵּי הַתְּפִלָּה - יִתְפַּלֵּל, וְאַל יִדְחֶה עַד הַרְגַע הָאַחֲרוֹן, כִּי מִי יוֹדֵעַ אִם יִזְכֶּה עוֹד לְהַתְּפַלֵּל וְכוּ'.

ב.

וְהַזְהִיר אוֹתָנוּ מְאֹד, לְבָלֵי הַהֲרִיגִיל עֲצֻמְנוּ לְהַעֲלוֹת עֵשֶׁן הַלּוֹלְקִי וְלַהֲרִיחַ טַבֵּק. וְהֵאָרִיךְ בְּשִׂיחָה זוֹ, וְאָמַר, שְׂרָאוּי לְאִישׁ כָּשֶׁר לְבָלֵי הַהֲרִיגִיל עֲצֻמוּ בְּזָה, כִּי הֵם בְּפוּל תּוֹרָה וְתַפְלָה בְּחָנָם. וְהוּא דִּבֶּר שְׂאוּי נִצְרָף בְּלָל, וְלַעֲנֹן נְקִיּוֹת אֵין מוֹעִיל עֵשֶׁן הַלּוֹלְקִי בְּלָל. בְּפָרְט מִי שֶׁכָּבַר רִגִיל בְּעֵשֶׁן הַלּוֹלְקִי, שְׁבוּדָאֵי אֵין מוֹעִיל לוֹ בְּלָל, כִּי דִּבֶּר הַרְגִיל אֵינוּ מוֹעִיל בְּלָל בִּידוּעַ כְּחוּשׁ. וְכָבַר מְבֹאָר (שיחות הר"ן סימן ד) שְׂאוּי צְרִיכִין לְבַלְבֵּל עֲצֻמוֹ בְּשִׁבִיל נְקִיּוֹת, רַק בְּעַת שֶׁנִּצְרָף לְנִקְבֵי מִמְשֵׁ, וְחוּץ מִזֶּה אֵין צְרִיךְ לְהַסְתַּפֵּל עַל זֶה בְּלָל. וְאָמַר עַל עֲצֻמוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּעֲצֻמוֹ רִגִיל בְּזָה לְהַעֲלוֹת עֵשֶׁן הַלּוֹלְקִי, אֵף עַל פִּי בֶן קֶדָם הַתְּפִלָּה אֵינוּ לוֹקַח הַלּוֹלְקִי בִּידוֹ בְּלָל. וּמִיָּמִיו לֹא הָיָה מַעֲלָה עֵשֶׁן הַלּוֹלְקִי קֶדָם הַתְּפִלָּה. וְלַהֲרִיחַ טַבֵּק, אָמַר, שְׁזָה מוֹזִיק וּמְכַפֵּל יוֹתֵר מֵעֲבוּדַת הַבוֹרֵא. כִּי מִי שֶׁרִגִיל בְּזָה, אֵינוּ יָכוֹל לְהִיּוֹת בְּלֹא זֶה אֲפֹלוּ שְׁעָה אַחַת, וְהוּא

בלבול ובטול גדול מאד באמצע התורה והתפלה, בפרט לפעמים בשאיין לו טפס. בידוע למי שרגיל בזה. וגם קשה להשליך את עיניו הטפס, מי שנתרגל בזה. על פן טוב ונכון מאד לבלתי להרגיל עצמו בענין הנהגות אלו של הטימון והטפס, שאינם נצרכים כלל, רק מזיקים ומכבילים את האדם מתורה ותפלה, וכיצא.

כא.

ואפלו מי שכבר מעלה עשן הלולקי (מעשו) לא יעשה זאת קדם התפלה. ואמר על עצמו, אף על פי שהוא בעצמו רגיל בזה להעלות עשן הלולקי, אף על פי בן קדם התפלה אינו לוקח הלולקי בידו כלל, ומימי לא היה מעלה עשן הלולקי קדם התפלה.

כב.

פעם אחת שאל אותו אחד מבני הנעורים הקטנים איך להתבודד, ולמד אותו לומר לפני השם יתברך: רבונו של עולם! רחם עלי וכו', פי היתכן שיעברו ימי בהבל בזה וכי בשביל כך נוצרתי וכו' ויבלשון אשפנו: פי היתכן, אז סע זאל מיר אזוי אנועק גיין די וועלט בין איך דען פון דעסט וועגין באשאפען גיווארן. אחר כך, באיזה עת עמד זה האיש אחר בתלי רבנו ז"ל, ושמע שרבנו זכרוננו לברכה בעצמו שפד את לבו לפני השם יתברך בבכייה רבה עם אותם הדבורים.

כג.

אמר, שפמה פעמים ציר לעצמו עניני מיתה, כאלו הוא מת ממש, עד שהרגיש טעם מיתה ממש, וחשב איך בוכים עליו, ואיך שיקברו אותו וכו'.

כד.

אמר: אצלי העקר הוא ראש השנה, ותקף בשחולף ועובר ראש השנה. אני משה אזני ושומע אם מבין בפתל לעורר לסליחות לשנה הבאה. בי אין שום זמן פלל, בי כל השנה חולף ועובר בהרף עין.

כה.

רבנו ז"ל אמר, שטוב שיאמר האדם בשעת ההתבודדות בשמתבודד בינו לבין קונו, יאמר: "היום אני מתחיל לדבק בד'". ויעשה בכל פעם התהלה, בי כל ההמשכות הולכין אחר התהלות. ואפלו המתקרים אומרים, שהתהלה היא כמו חצי דבר של כל המעשה. נמצא, משה נפשו יעשה בכל פעם התהלה ויאמר פנ"ל. בי משה נפשו אם הנה מקדם טוב, עכשו יהיה טוב יותר, ואם, חס ושלום, מקדם – לא הנה טוב, בודאי צריך ומכרח לעשות התהלה חדשה וכן יעשה בכל פעם, ועל ידי זה לעולם לא יפול בדעתו, בי בכל פעם עושה התהלה חדשה לגמרי, אשרי הזוכה לזה.

כו.

ופעם אחת אמר רבנו ז"ל, שיש אצל אנשים שלפעמים הם מתלהבים להשם יתברך, וסמוכים להשם יתברך באמת. והם אז במדרגה טובה שאפלו צדיקים גמורים אינם אוהזים בזה. אבל לפעמים נופלים מזה וכו', מי יתן והיה לכם זה בעת שהם אוהזים בעבודת השם, מי יתן והיו אוהזים במדרגה זו לארץ ימים ושנים הרבה.

עוד שמעתי בשמו בענין זה, שאמר, שעקר הוא הלב של ההתחלה כי אז בהתחלת עבודת השם מתלהב הלב מאד להשם יתברך, ומזוב מאד להשתדל ולהתאמץ שיאריך זמן הרבה בהתלהבות והשתוקקות להשם יתברך של ההתחלה.

ואמר, שהצדיק הקדוש רבי זוסיא זכרוננו לברכה היה בענין זה חדוש גדול מאד נגד כמה צדיקים גדולים פי הלא עם הלב של ההתחלה זמן רב וכן יעשה בכל פעם ועל ידי זה לעולם לא יפול בדעתו, כי בכל פעם עושה התחלה חדשה לגמרי, אשרי הזוכה לזה.

כז.

אמר, בשתמוח נתיגע מהלמוד אז צריכין לשוח ולדבר שיחות חלין עם בני אדם כדי לפקח דעתו, והשיחה הזאת היא כמו שנה שהיא נוחה להמחין. ושיחה כזו אינה בכלל דברים בטלים, חס ושלום, בלל, אדרבא! היא מצוה גדולה ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות צמ): 'בטולה של תורה זהו קיומה', כמו שכתוב (תהלים קיט, קכו): "עת

לעשות לה' הפרו תורתך". כי אם לא יתבטל קצת לפקח דעתו בשיחה, אזי, חס ושלום, יתבטל מכל וכל. ונאמרו אנשי שלומנו – מה טוב ומה נעים באשר מנצל את השיחה הזאת לדבר מרבנו ז"ל ומעצותיו הקדושות, שמלבד שהיא מצוה רבה, גם על ידי זה נח המוח ומתחדש].

כת.

אמר, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם. כי האדם בשעושה לעצמו מלבוש, אזי בתחלה בשהוא חדש – חשוב אצלו ביותר. ואחר כך, כל מה שמזקין אצלו המלבוש נתקלקל בכל פעם יותר, ונתמעט השיבותו בכל פעם בשמזקין. אבל הקדוש ברוך הוא ברא את העולם, ובתחלה היה העולם מקלקל. ואחר כך בכל פעם נתתקן העולם ונחשב העולם אצלו יותר. כי אחר כך בא אברהם יצחק ויעקב ואחר כך משה רבנו עליו השלום וכו'. וכן בכל פעם באים צדיקים ומתקנים בכל פעם את העולם יותר ויותר. ונחשב בכל פעם אצלו יתברך העולם ביותר. ואחר כך בפוף יבוא משיח במהרה בימינו ואז יהיה גמר תקון העולם.

כט.

לענין הבלבולים שמבלבלים את האדם בעבודתו, שלפעמים נדמה שבו הוא צריך לעשות ולהתנהג, ואחר כך נדמה לו שלא כן היה צריך להתנהג רק בדרך אחר וכו', ולפעמים יש להאדם בלבולים גדולים מזה. ענה ואמר, מה צריכין להתבלבל, איך שעושים עושין

ובלבד שלא לעשות רע חס ושלום. וויא מען מיט. מיט מען. א ביא מען מיט ניט קיין שלעכטיגן, חס ושלום.

ל.

רבנו ז"ל אומר, שמוזב היה שיהיה לאיש כשר סוסים שיסע בכל פעם עם בני הנעורים לתוך איזה יער וכיוצא, ושם ידברו יראת שמים ויהיה להם התבודדות וכו'. פי בשדה ויער טוב מאד להתבודדות. וספר אז מענין הנהגותיו בימי הנעורים, שהיה רגיל לקח סוס מבית חותנו ורכב על הסוס לאיזה יער. ושם ירד מהסוס וקשרו לאיזה אילן, והוא הלך לתוך היער לעשות את שלו, והתבודד שם כדרך. וכמה פעמים התיר עצמו הסוס, וברח למקומו לבית חותנו. וכשראו שם שהסוס בא לבדו, היו דואגים ומתפחדים מאד פי אמרו שבדאי נפל מהסוס חס ושלום. וכמה פעמים נפלו עליו גשמים גדולים בעת שהיה ביער, ואחר כך בא לביתו שעה בלילה או יותר. ונשמע מפיו הקדוש כמה פעמים, שהעקר תלוי רק ביגיעות ועבודות וכו', ועל ידי זה יכול כל אדם לבוא למדרגות גדולות וכו'. ואמר אני יכול לעשות איש כשר שקורין "גיטער יוד", כמוני ממש.

לא.

ואמר רבנו ז"ל, אלו הרוצים להיות אנשים כשרים ולבנם בעבודת ה', ואזי יש להם בלבולים גדולים ומגיעות גדולות ואינם יכולים לתת עצה לנפשם איך לעשות מחמת גדל הבלבולים והמגיעות שיש להם, וכל מה שרוצים לעשות בעבודת ה' קשה להם לעשות פראוי, דע,

שְׁזָה בְּעֲצָמוֹ שֶׁהֵם מְתִינְגְעִים וְלִהְיוּטִים לַעֲשׂוֹת אֵיזָה עֲבוּדָה אוֹ לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּאֵיזָה קִדְשָׁה אַף עַל פִּי שְׂאִינָם יְכוּלִים לִגְמֹר פְּרָאוּי. זֶה בְּעֲצָמוֹ שֶׁהֵם מְתִינְגְעִים וְלִהְיוּטִים אַחַר זֶה הוּא בְּחִינַת קַרְבָּנוֹת, בְּבְחִינַת (תְּהִלִּים מִד, כג): "כִּי עָלִיד הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם נִחַשְׁבָנוּ כְּצֹאן מִבְּחָח". וְאֵינָא בְּתַקּוּנִים, שְׁזָה בְּחִינַת תְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִינַת קַרְבָּנוֹת. הֵינּוּ בְּשִׁרְזִים לְהִתְפַּלֵּל וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ וּמְבַלְבְּלִים אוֹתוֹ בְּכַמָּה מִינֵי בְּלַבּוּלִים וְהוּא צָרִיד לְכַמָּה יְגִיעוֹת בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה. וְאֵזִי אֶפְלוֹ אִם אֵינּוּ זוֹכֵה לְהִתְפַּלֵּל פְּרָאוּי, אַף עַל פִּי כּוּ, הִיגִיעָה בְּעֲצָמָה שְׂמִינְגַע עֲצָמוֹ בְּכָל כַּחוֹ וּמוֹסֵר נַפְשׁוֹ לְהִתְפַּלֵּל פְּרָאוּי, זֶה בְּעֲצָמוֹ הוּא בְּחִינַת קַרְבָּנוֹת בְּחִינַת "כִּי עָלִיד הִרְגָנוּ" וְכוּ, וְכֵמוֹ כֵּן בְּכָל הַעֲבוּדוֹת וְהַקְּדָשׁוֹת שְׂאֵדָם רוּצָה לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ, אַף עַל פִּי שְׂאִינּוּ זוֹכֵה, חֵם וְשִׁלּוּם, לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ פְּרָאוּי, אַף עַל פִּי כּוּ, הִיגִיעָה בְּעֲצָמָה וְהִסְפּוּרִין וְהַבְּלַבּוּלִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִזֶּה מִחֲמַת שְׁרוּצָה וְחָפִץ לְקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ רַק שְׂאִין מְנִיחִין אוֹתוֹ, זֶה בְּעֲצָמוֹ הוּא בְּחִינַת קַרְבָּנוֹת בְּחִינַת "כִּי עָלִיד הִרְגָנוּ כָּל הַיּוֹם נִחַשְׁבָנוּ כְּצֹאן מִבְּחָח".

עַל כֵּן, עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת אֵת שְׁלוֹ תְּמִיד, לִיגַע עֲצָמוֹ בְּעֲבוּדַת ה' בְּכָל מַה שְׂיִיכַל. וְאֵת כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂה, אַף עַל פִּי שְׂקָשָׁה עָלָיו מְאֹד, וְנִדְמָה לוֹ שְׂאִין מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּלָל, וּמְרַחֵקִין אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד וְאֵינּוּ זוֹכֵה לַעֲשׂוֹת פְּרָאוּי שׁוּם דְּבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה וְכוּ. אַף עַל פִּי כּוּ, עָלָיו לַעֲשׂוֹת מַה שְׂיִיכַל וְה' הַמּוֹב בְּעִינָיו יַעֲשֵׂה.

לב.

ואמר רבנו ז"ל, אף על פי שהאדם צריך להיות זריז גדול מאוד מאוד בעבודת ה' - להודרו מאוד בכל עת ובכל שעה לעשות הרבה בעבודת ה', פי עקר הוא העשייה - ללמד הרבה ולעשות מצוות הרבה ולהתפלל ולהתחנן הרבה לשפוך לבו לפניו יתברך, וכיוצא בזה שאר עניני עבודת ה', אף על פי כן, אל תהי נבהל כשאתה רואה בספרים קדושים עניני עבודות הרבה, אל תהי נבהל מפני זה לאמר: מתי אוכל לקיים אחת מהנה מכל הענינים הללו, מפל שפן כלם. פי צריך לכל יהיה מבהל לחטוף הכל בבת אחת. רק לילך בנחת בהדרגה מעט מעט, ולא שיהא מבהל ומבלבל שרוצה לקיים ולחטוף הכל בבת אחת, ומחמת זה נתבלבל לגמרי, כמו שיש בשרפה חם ושלום שמוחמת הבהלה חוטפין מה שאין צריכין. רק צריך לנהוג בהדרגה בנחת מעט מעט. ואם לפעמים אין האדם יכול לעשות כלל בעבודת ה', מה לעשות אדם רחמנא פטריה. וירגיל עצמו לכסף ולהתנגע ולהשתוקק תמיד אליו יתברך, כי תהשתוקקות והכסופין בעצמם הם דברים גדולים מאוד, ורחמנא לבא בעי.

לג.

פעם אחת אמר לתלמידו מוהרנ"ת ז"ל בזו הלשון: 'מע האט גאר ניט צו טאהן; וכן מבאר בדברי רבותינו זכרונם לברכה במנחות דף צט: - "תנא דבי רבי ישמעאל, דברי תורה לא יהיה עליך חובה ואי אתה רשאי לפטר עצמך מהן. והוא עצה נפלאה למי שמבינה, פי

לפעמים עוברים על האדם בלבולים באלו, עד שצריך להשתמש עם עצה זו, לידע שאינו צריך לעשות שום דבר, ודו"ק.

לד.

פעם אחת אמר רבנו ז"ל לאיש אחד בזו הלשון (אבות ב, י, שבת קנג):
 'שוב יום אחד לפני מיתתך, ודחק ומשך תבת יום 'אחד'. וכונתו היתה,
 לענין מה שמפיל את האדם מה שקדם לו ומה שלאחריו. דהינו מה
 שרואה שלפעמים מתעורר קצת להישם יתברך, אבל קדם ואחר כך
 היה מה שתיה, כפי מה שעובר על כל אחד לפי בחינתו. ומחמת זה
 נופלים רבים מעבודתם פידוע. ועל זה אמר רבנו, זכרוננו לברכה
 להאיש הנ"ל, וגער עליו ואמר: 'שוב יום אחד לפני מיתתך'. בלומר,
 שאפלו אם לא תזכה כל ימי חיך קדם שתמות, כי אם לשוב להישם
 יתברך יום אחד בלבד, גם זה טוב מאד ויקר מכל חזק, כי מה יתרון
 לאדם מכל עמלו, ולא ישאר לו מכל יגיעתו כל ימי חייו כי אם זה היום
 שישב להישם יתברך.

לה.

אצל העולם השכחה היא חפרון גדול בעיניהם. אבל בעיני יש
 בהשכחה מעלה גדולה. כי אם לא היתה שכחה, לא היה אפשר
 לעשות שום דבר בעבודת ה' אם היה זוכר כל מה שעבר לא היה
 אפשר לו להרים את עצמו לעבודתו יתברך בשום אופן, גם היו
 מבלבלים את האדם מאד כל הדברים שעוברים עליו. אבל עכשו על
 ידי השכחה נשכח מה שעבר.

ואצלו תדבר, שכל מה שעבר והלך, נפסק והולך להלוטין, ואינו חוזר בדעתו עוד כלל. ואינו מבבל כלל עצמו עוד במה שכבר עבר והלך וכו'.

וענין זה הוא דרך עצה טובה גדולה מאד בעבודת ה', כי על פי רב, יש להאדם בלבולים רבים וערפוב הדעת מאד ממה שחלף ועבר. בפרט בשעת התפלה, שאז באים עליו כל הבלבולים ומערבבים ומעקמים את דעתו ממה שכבר עבר. לפעמים יש לו בלבולים מענין המושא ומתן שלו ועסקי ביתו, וכיוצא, באשר כי לא טוב עשה בענין זה וכיוצא, וכך היה צריך לעשות, וכיוצא בזה הדבר. ויש שמבלבלים אותו בעת עבודתו בתורה או בתפלה, וכיוצא, בפגמים שפגם מקדם, באשר שבענין זה לא עשה כהגון נגדו יתברך, וכיוצא בזה הרבה מאד. באשר ידוע לכל אדם בעצמו. על כן השכחה היא עצה טובה גדולה מאד לזה, שתקף ומיד שחולף ועובר הדבר – יעביר ויסלק אותו מדעתו לגמרי, ויפיה דעתו מזה לגמרי. ולא יתחיל לחשב עוד במחשבתו בענין זה כלל. והבן הדבר היטב לעובדא ולמעשה, כי הוא דבר גדול מאד, ויסוד חזק בעבודת השם יתברך אם אינך רוצה לאבד עולמך, חס ושלום.

לו.

פעם אחת אמר רבנו ז"ל לתלמידו מוהרנ"ת ז"ל בזה הלשון: דו שמוסט זיך יא מיט מענטשן, קענסטו זיי צו פֿרעגן וואס (אפה הלא מדבר עם אנשים, יש לך לשאול אותם מה?). ואמר תבה זאת "וואס" בהמשכה ובקול

גדול מעמק הלב. בלומר שראוי לשאל לבני אדם שאין חושבין על אחריתם "מה?". בלומר, לאחר כל הסכסוכים והבלבולים והמניעות והמענות ואמתלאות של שטות והכל שיש לרכ בני אדם תרופים של שקר על שרחוקים מהשם יתברך, אף על פי כן, סוף כל סוף "מה יהיה ממוך". מה תעשה באחריתך ומה תשיב שולחך דבר, ומה אתה חושב. וכי אין אתה יודע שאתה גר בארץ הזאת, וכל ימי שנותרינו הכל וריק בצל עובר וכענן בלה וכי? וכל זה אדם יודע היטב, ואם בן מה אתה חושב? שים לבך לדברים האלה היטב, והכניסם היטב בעמק לבך ואל תשליכם אחרי גוף. (אבות ה כב): 'הפך בהם והפך בהם למען תהיה לך נפשך לשלל'.

לו.

רבנו ז"ל אומר: הלא התנוני דרכו לחקור בהקפה, שיתנו לו לאחר זמן, ומדוע לא יאמר האדם איזה קפיטלה תהלים או ללמוד או לעשות שאר מצוות, ויהיה מנח ומוכן אצלו לעת הצורך? כי יהיה זמן שיצטרך לזה, שיגבה שכרו ופעלתו.

לח.

ופעם אחת הוכיח רבנו ז"ל את אחד על התמדת הלמוד, ואמר לו: מדוע לא תלמוד? מה תפסיד בזה? הלא תקבל עולם הבא על הלמוד? ואין צריך לומר בשתתורה מראה אהבה לאחד או אין רוצה בלל עולם הבא, רק שרוצה את התורה בעצמה.

ל.ט.

ואמר: נכספתי מאוד להמשיך את העולם אל עשיה, שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כף וכף בכל יום ולא יעבר, וכיצא. ואמר: שאפלו אותם האנשים הרחוקים מן הקדשה מאד, שגלברו במצודה רעה, עד שרגילין בעברות חס ושלום, רחמנא לצלן רחמנא לשונן, אף על פי כן, הכח של התורה גדול כל כף, עד שייכולה להוציא אותם מן העברות שרגילין בהם, חס ושלום. ואם יעשו להם חק קבוע וחיוב חזק ללמוד בכל יום ויום כף וכף, יהיה איך שיהיה, בודאי יזכו לצאת ממצדתם הרעה על ידי התורה, כי כח התורה גדול מאד.

וכל עקר מנפתו וחפצו היה תמיד, רק לעבודות ועשיות של קדשה, בלי שום חכמות כלל, רק שנעמק תמיד בעשיות של קדשה בפשימות, דהינו להרבות בלמוד התורה ולעשות מצוות הרבה בכל יום, ולהרבות בתפלה ותחנונים תמיד, והכל בפשימות בלי שום חכמות. ועל כלם, להיות תמיד רק בשמחה וחדוה עצומה על נעם הלקנו, שלא עשנו גוי, וזכינו להבראות מזרע ישראל, אשר שמחה זו עולה על כל השמחות.

מ.

ענה ואמר, הרחמנות של העולם הזה הכל רואין, ובשביל זה הכל רודפין אחר העולם הזה. כי רואין בשהאדם רעב וצמא, וכיצא קשה לו מאד ויש רחמנות גדול עליו. וכן מי שהולך ערם ויחף - יש רחמנות גדול עליו. אבל מי שיש לו עינים ורואה גדל הרחמנות שיש

על הנשמות שבעולם הבא, כי שם בעולם הבא נמצאים בני אדם שהולכים ערמים ממש, ואי אפשר לרחם עליהם כלל. כי בעולם הזה, כשהאדם ערם בלא מלבוש, אזי אפשר לקבץ נדבות עבירו ולעשות לו קאפמן. אבל בעולם הבא מי שהולך ערם אי אפשר לרחם עליו כלל. כי שם אין מועיל שום רחמנות, כי איזה מלבוש הוא צריף? הלא הוא רק מלבוש של תורה ומצוות, ולזה אין מועיל שם רחמנות. אבל מי שזוכה להתקרב לצדיק אמת, הוא יכול לרוץ להצדיק ולקח אצלו איזה מלבוש להתלבש עצמו. ואמר, בעולם הבא מנחין פמה בני אדם בחוץ והם צועקים בקול מר: תנו לנו מה לאכל. ובאים אצלם ואומרים להם: הרי לכם אכילה ושתיה אכלו ושתו, והם משיבים: לא! לא! אין אנו צריכים אכילה זאת, רק אנו צריכים אכילה ושתיה של תורה ועבודה. וכן מנחין פמה בני אדם ערומים בחוץ, והם צועקים גם כן מאד: תנו לנו פמה להתכפות, ובאין אצלם ואומרים: הרי לכם מלבושים, והם משיבים: לא! אין אלו מלבושים נצרכים לנו כלל. רק אנו צריכים מצוות ומעשים טובים להתלבש בהם.

ענה ואמר, אשרי מי שזוכה לאכל פמה פּרקים משניות ולשתות אחר כך איזה קפיטליף תהלים, ולהתלבש באיזה מצוות.

מא.

ואמר רבנו ז"ל, צריף לזה זכיה גדולה, שזוכה לישוב עצמו שעה אחת ביום, ושיהיה לו הרטה על מה שצרכין להתהרט, כי לאו כל אחד זוכה לישוב הדעת איזה שעה ביום, כי היום הולך וחולף ועובר

אָפּלוּ וְאִין לֹא פּנאי לְיִשָּׁב עֲצֻמוּ אָפּלוּ פּעם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּיו. עַל כֵּן צָרִיכִין לְהִתְנַבֵּר, לְרֵאוֹת לְיַחַד לֹא פּנאי לְיִשָּׁב עֲצֻמוּ הַיָּמִיב עַל כָּל מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם, אִם כֵּן הוּא רְאוּי לֹא לְבִלּוֹת יָמָיו בְּמַעֲשִׂים כְּאֵלוּ. וּמַחֲמַת שְׂאִין הָאָדָם מְיֻשָּׁב עֲצֻמוּ וְאִין לֹא דַעַת, וְאָפּלוּ אִם יֵשׁ לֹא לַפְּעָמִים אֵיזָה יֵשׁוּב הַדַּעַת, אִין הַדַּעַת הַמְיֻשָּׁב מֵאַרְיָה זְמַן אָפּלוּ, וְתַכָּף וּמִיד חוֹלֵף וְעוֹבֵר הַדַּעַת מִמָּנוּ וְגַם אוֹתוֹ הַמַּעַט הַדַּעַת שְׂיֵשׁ לֹא, אֵינֹו חֹזֵק וְתַקִּיף אָפּלוּ. מַחֲמַת זֶה אִין מְכִינִים שְׁטוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה. אָבֵל אִם הָיָה לְהָאָדָם שְׂכָל מְיֻשָּׁב, חֹזֵק וְתַקִּיף, הָיָה מְכִין שְׂחֵבֵל שְׁטוֹת וְהַכֵּל.

בַּפֶּרֶט הַתְּאֵוָה שְׂיֵשׁ לְכַמּוֹה בְּנֵי אָדָם לְהֵיוֹת מְפָרְסִם וּלְהִתְנַהֵיג הָעוֹלָם, וְלִנְסֵעַ עַל הַמְּדִינָה, הַכֵּל הַכֵּל וְרַעוֹת רוּחַ וְהוּא שְׁטוֹת גְּדוֹל בְּאַמַּת, כִּי בְּאַמַּת אִין זֶה שׁוּם תַּעֲנוּג וְנַחַת רוּחַ אָפּלוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי הוּא מְלֵא יִסּוּרִים וּבְזִיוּנוֹת. גַּם בְּכָר הוֹכִיחַ אֶת אֶחָד מֵאַנְשִׁים כְּאֵלוּ שֶׁהִתְאָוָה לְהֵיוֹת מְפָרְסִם, וְאָמַר לוֹ: הֲלֹא לֹא תוֹכֵל אָפּלוּ לְבָרֵךְ בְּרַפְתַּת הַמְּזוּזָן בְּאַמַּת. כִּי תִצְטַרֵּךְ בְּכָל מַעֲשִׂיךָ לְכוּן שְׂיִתְקַבְּלוּ מַעֲשִׂיךָ בְּעֵינַי בְּנֵי אָדָם וְלֹא תוֹכֵל לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֲבוּדָה קְלָה לְשֵׁם שְׁמַיִם.

מ.ב.

פּעם אַחַת דִּבֵּר רַבְּנוּ ז"ל עִם אַנְשֵׁי שְׁלוּמְנוּ מַעֲנִין טוֹב הָעוֹלָם הַבָּא מַה שְׂיִכּוֹלִין לְזוֹכֹת עַל יְדֵי עֲבוּדַת ה' בְּאַמַּת. עֲנָה וְאָמַר, מְכַרְחִין לוֹמַר וְלִקְרוֹתוֹ בְּשֵׁם טוֹב כִּי אֵי אֶפְשֶׁר לְקְרוֹתוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, לְהוֹדִיעַ לְבְנֵי אָדָם, אָבֵל בְּאַמַּת אָפּלוּ שֵׁם 'טוֹב' אִין שְׂיָךְ לוֹמַר עַל זֶה, כְּלוֹמַר, שְׂחֵוּא אָפּלוּ

למעלה למעלה מטוב. אך אי אפשר להודיע יותר לבני אדם, כי אם בשמכנים אותו בשם טוב, אבל באמת וכו' "עין לא ראתה" וכו'.

מג.

ואמר, רוח העולם הזה אין לשער, דהינו מה שהאדם יכול לתרויח בזה העולם, ואין צריך על זה הוצאות משלו, שקורין אויש-לאג, רק כמה שהכין לפניו הבורא ותברך, יכול לתרחיב ידו ולהרויח הרבה מאד. עין לא ראתה וכו'.

מז.

ענה ואמר, "חוקו ואמצו כל המיחלים לה" (תהלים לא כח) "כל המיחלים" דיקא. אפלו אם אינכם זוכים לשום קדשה ועבודה, חס ושלום, רק מיחלים לבד, אף על פי כן חוקו ואמצו ואל תפלו משום דבר שפעולם, יהיה איך שיהיה. וצריך כל אחד ואחד לחזק את חברו לבל יפל בדעתו משום דבר שפעולם. ואפלו אם הוא יודע בעצמו שהוא כמו שהוא, אף על פי כן יחזק את חברו, כי את חברו בקל יותר לחזק מלחזק את עצמו, כי אין חבוש מתיר את עצמו (ברכות ה:), וכשיזכה לחזק את חברו, אז סוף כל סוף גם הוא יזכה לעבודת השם ותברך.

מח.

רבנו ז"ל ספר, שהיה לו התחזקות גדול בעבודתו, ולא הניח עצמו לבלבל בלל. ודרכו היה, שהיה בורר לו איזהו דרך ישרה איך להתנהג

בעבודת השם, והתחיל להתנהג באלו ההנהגות ובאותו הדרך, שפּבּחַר לו. והיה מתנהג באלו ההנהגות איזה זמן, וכל מה שהיו באים עליו מחשבות אחרות לבלבלו מהנהגה זאת, ולהתנהג בדרך אחר, לא היה שומע לאלו המחשבות כלל, והיה דוחה את אלו המחשבות מדעתו, ולא הניחם לנגס בדעתו כלל, רק היה חזק ואמיץ בדעתו מאד, והיה הולך ומתנהג בדרך שפּבּחַר לו איזה זמן. אף אחר כך בהמשך הזמן, אחר כמה שבועות, חזר ובא על דעתו איזה מחשבות, שצריך להתנהג בדרך אחר, ואז, אחר שפּבּכּר עבר זמן ארץ, אז ישב עצמו ובחר לו איזה דרך וסדר אחר, כפי שהיה נראה לו אז. אבל לא הניח עצמו לבלבל בכל פעם מעבודה לעבודה ומדרך זה לדרך אחר, רק היה חזק לילך בדרך אחד זמן גדול.

מז.

פעם אחד ספר רבנו ז"ל מענין מעשה בני אדם. ענה ואמר, הלא האדם, בשביל תענוג קטן אחד של רבע שעה, הוא יכול לאבד ולהפסיד כל העולם הזה עם העולם הבא. ואמר בלשון אשכנז, בזה הלשון: א מענטש פון איין תענוג'ל וועגן פון א פערטל שעה, קאן ער אן ווערן גאר דעם עולם הזה מיט דעם עולם הבא.

מז.

רבנו ז"ל אמר, הבחירה ביד האדם לעשות פרצונו. ואפלו כל הדברים, הכל ביד האיש הישראלי להתנהג הכל פרצונו בבחירתו. כי ביד ישראל יש בחירה בידם על כל דבר שבועולם. כי אצל אחרים יש

דברים שהם מכרחים בהם, אבל אצל איש הישראלי, כל דבר ודבר שהוא עושה, בגון לנסע לאיזה מקום וכיזא, יש בו עבודה, ועל בן יש לו בחירה על הכל.

מה.

פעם אחת אמר רבנו ז"ל לאחד סמוך לחתנתו - 'ביצד מרקדין לפני הפלה'. ורמוז לו ביצד מרקדים ומדלגים על מה שהיה לפני הפלה, הינו לפני החתנה ויפראו אנשי שלומנו, רצה לומר, לשכח את כל מה שעבר עליו עד החתנה, כי על פי רב, האדם נופל בדעתו ממה שעבר עליו בימי נערותו וכו', ועל ידי עצה זו יזכה להתחדש מחדש.

מט.

אחד שאל אותו בענין הנהגת התקרבות להשם יתברך, וצוה לו ללמד וכו'. ושאל אותו: הלא איני יכול ללמד! השיב לו: על ידי תפלה יכולין לבוא לפל, לכל טוב, לתורה ועבודה ולכל הקדשות ולכל העבודות ולכל הטובות שבכל העולמות.

נ.

לענין התחזקות לכל יפל האדם בדעתו מחמת רבוי הפגמים והמלקולים שמלקל על ידי מעשיו, ענה ואמר: אם אתה מאמין, שיכולין למלקל, תאמין שיכולין לתקן.

נא.

שְׁמַעְתִּי בְשִׁמּוֹ שְׂאֵמֶר, שְׁלַפְעָמִים מְגִיעַ לְאָדָם הַרְהוּר תְּשׁוּבָה וְהַשְׁתַּוְקוּת לְהֵשֵׁם יִתְבַּרֵּךְ בְּאֵיזָה מְקוֹם, שְׁצַרִּיף שֵׁם בְּאוֹתוֹ הַמְקוֹם דִּיקָא לְהַתְחַזֵּק בְּזֶה הַהֲרַהוּר תְּשׁוּבָה וְהַשְׁתַּוְקוּת, כְּגוֹן לְדַבֵּר שֵׁם אֵיזָה דְבוּרִים שֶׁל תְּהַנּוֹת וּבְקִשׁוֹת, אוֹ דְבָרֵי הַשְׁתַּוְקוּת בְּפֶה וּבִלְבַב כְּפִי הַעֲנִין, וְלֹא יִמְתִּין וְלֹא יִזוּז מִמְקוֹמוֹ, אִם עַל פִּי שְׂאִין זֶה הַמְקוֹם מוֹכֵן לְכָךְ, כְּגוֹן שֶׁלֹּא בְּמְקוֹם קְבִיעוֹת לְתוֹרָה וּתְפִלָּה, רַק בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכוֹ וְכִיּוֹצֵא. כִּי כְּשִׁיזוּז מִמְקוֹמוֹ, יִכּוֹל לְהִיּוֹת שְׂיִפְסֵק. וְכֵן מְפִנּוּ, וְכָרוֹנוֹ לְכַרְכָּה, בְּעֲצֻמוֹ רְאִינוּ עֲנִין כְּזֶה כְּפֹה פְּעָמִים, שְׁלַפְעָמִים נִשְׁאַר עוֹמֵד בְּאֲמֻצֵּעַ הַבַּיִת, וְדַבֵּר עִפְנוּ וְגָלָה לָנוּ תוֹרָה נְפִלְאָה וְשִׂיחָה נְאֻחַ מְאֹד, וְגָלָה דְרָכִים נְפִלְאִים לְעִבּוּדַת הֵשֵׁם יִתְבַּרֵּךְ וְהַתְעוֹרְרוֹת גְּדוֹל וְכוּ', וְלֹא רָצָה לָזוּז מִמְקוֹמוֹ, עַד שֶׁנִּמְרַם מִזֶּה שְׂרָצָה, וְכֵן הָיָה כְּפֹה פְּעָמִים.

נב.

פַּעַם אַחַת הָיָה נֶעַר קָטָן יָשׁוּן אֲצֵל רַבְּנֵי ז"ל, וְשָׁמַע שְׂרַבְנוּ ז"ל יֵשׁ לֹא הַתְּבוּדוֹת תַּחַת הַפְּדִין בְּהַתְּלַבּוֹת עֲצוּמָה, וְהַתְעוֹרֵר מְאֹד, וְהִלְךְ הַנֶּעַר אֶל רַבְּנֵי ז"ל וְגָלָה אֶת הַפְּדִין, וְאָמַר לוֹ אֲנִי רוֹצֵה לְהִיּוֹת אִישׁ כְּשֵׁר. וְאָז לָמַד אוֹתוֹ רַבְּנֵי ז"ל לְשִׁפּוֹט אֶת עֲצֻמוֹ אִם לָמַד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וַיִּתֵּן תּוֹדָה וַיִּתְפַּלֵּל שְׁלֵמָהָר וּלְמַד יוֹתֵר. וְאִם לֹא, יִתְפַּלֵּל, הֵיִתְכֵן שְׂיַעֲבְרוּ יָמֵי וּשְׁנוֹתַי בְּהִבָּל וּבְרִיקָה? וְכוּ'.

נב.

רבנו ז"ל אומר, אפלו מען איז שוין איין ערליכער יוד אין דעם גלגול, ווער ווייסט וואס מען האט אן גיארבעט אין יענעם גלגול.

נד.

פעם אחת באו אנשי שלומנו אל רבנו ז"ל והיתה זאת מהשבתות הקבועות לבוא אצלו, אך רבנו ז"ל לא נכנס אז כליל שבת קדש אל השלחן, והכו עליו הרבה מאד, והיה שם בין אנשי שלומנו ר' שמעון, והוא היה קצת 'היימיש' עם רבנו ז"ל, ועל בן פתח את הדלת ונכנס אל רבנו ז"ל, וראה שרבנו ז"ל עומד ובוכה, וסביבו על הארץ כמו נחל עם דמעות, ונבהל ר' שמעון מאד, ותקף ומיד ברח מחדרו של רבנו ז"ל וסגר את הדלת, ואחר כך נכנס רבנו ז"ל אל השלחן.

נה.

פעם אחת ישב רבנו ז"ל ובכה כל כך הרבה מאד לפני השם יתברך, והדמעות ירדו מעיניו על הארץ, עד שהארץ נעשתה כל כך לחה מהדמעות, עד שנדבק עקב המנעל שלו אל הארץ מחמת לחלוהות הדמעות.

נו.

פעם אחת בימי הסבות הקדושים, בשהקיוף רבנו ז"ל את הבימה בהאתרוג ומינוי, ראו אנשיו אחר כך על הקרקע במקום שהלך, סביב

הבימה, שנתלהלה הקרקע מהדמעות שלו, ששפף בעת הקיפו את הבימה.

נז.

פעם אחת ספר רבנו ז"ל לתלמידו, שבהיותו ילד קטן, רצה להיות ירא שמים, והיה חפץ לקבל שבת בקדשה גדולה כראוי, והלך למרחץ, וטבל בזריות סמוך אחר חצות מיד. ויצא מהטבילה ובא לביתו, ולבש בגדי שבת, ונכנס לבית המדרש, והלך אנה ואנה, ורצה להמשיך עליו קדשת שבת ונשמה יתרה. והיה חפץ לראות איזה דבר אף לא ראה כלל. והיה מתגעגע מאד לראות. ובתוך זה התחילו לנגם אנשים לבית המדרש, ובא איזה איש חשוב ועמד על השטענדיר [עמוד] שלו, והתחיל לומר 'שיר השירים', והלך הוא, וזכרנו לברכה, והכנים ראשו למטה בתוך השטענדיר. ומחמת שהיה עדין ילד קטן - לא הקפידו עליו. והוא היה מנח שם, והתחיל לבכות, ובכה מאד בדמעות שליש כפה שעות עד הערב, עד שענינו עלו נפוחות (שקורין גישוואלן). ואחר כך פתח את עיניו ונדמה לו כאלו הוא רואה איזה אור מחמת שפכר גדלקו הנרות. וענינו היו סתומים כל כך בכביה, ואז נתקרר דעתו קצת.

נח.

ופעם אחת נתן רבנו ז"ל הטלית הישן שלו במתנה לאחד מגדולי מקורביו. ואמר לו: הנהר מאד לכבד הטלית הנה, כי כמו מספר שערות שיש בהטלית, כל כך דמעות שפכתי, עד שידעתי מהו טלית.

נ.ט.

ופעם אחת אומר, אֲשֶׁר בְּכָל עֵת שֶׁהוּא מְגַלֵּה תוֹרָה הוּא בּוֹכָה קֶדֶם.

ס.

ואומר רבנו ז"ל, כָּל מִי שִׁיְצִיַת אֹתוֹי וַיִּקְרָם כָּל מַה שֶּׁאֲנִי מִצְוָה, בְּנִדְאֵי יִהְיֶה צַדִּיק גְּדוֹל, יִהְיֶה מַה שִׁיְהִיָּה. וְהַעֲקָר לְהַשְׁלִיךְ שֶׁכָּל עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי רַק בְּאֲשֶׁר יֹאמֵר הוּא – יִקְרָם הַכֹּל בְּמֵאֲמָרוֹ. וְאָמַר אֲזֵי אֵת הַהֲתַגְלוֹת שְׁמוֹנֵבֵאוֹת בְּלִקְוֵי מוֹתֵר"ן (חֶלֶק א' סִימָן קכג) עַל הַפְּסוּק (דְּבָרִים לב, ט): "עַם נִבְּל וְלֹא חָכֵם" וְכוּ', עֵינֵי שָׁם, שֶׁעָקַר שְׁלֵמוֹת הַהֲתַקְרְבוֹת אֵלָיו, בְּאֲשֶׁר מִשְׁלִיכִים אֵת הַשֶּׁכֶל הָעֲצָמִי לְגַמְרֵי וּמְקִימִים אֵת דְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים.

ס.א.

מוֹתֵרנָת ז"ל סָפַר, בְּהִיּוֹתוֹ עֵדִין יֶלֶד קָטָן, בְּכָר נִכְנַס בְּלִבּוֹ זְכוּרֹן יוֹם הַמִּיתָה, כִּי הָיָה רָגִיל לֵישֵׁב עִם זְקֵנֵי בְּבֵית הַכְּנֻסֶת בַּמְּזוּרָה, כִּי זְקֵנֵי הָיָה אִישׁ מְכַבֵּד וַיֵּשֶׁב בַּמְּזוּרָה, וְהוּא כִּילָד קָטָן, יֹשֵׁב עַל יַד סֹבֵן, וְהָיָה מְפִיר הַיֵּטֵב אֵת כָּל הַזְּקֵנִים שֶׁיֵּשְׁבוּ בַּמְּזוּרָה, וְהָיוּ רָגִילִים לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִמוֹ. וּפְעַם אַחַת מֵת אֶחָד מֵהַזְּקֵנִים, וְהָיָה קָשָׁה לוֹ – אֵיפֹה הַזְּקֵן? וַיִּשְׁאַל אֵת

זקנו, והשיב לו שמת. ושאל אותו: "מה זה מת?", והשיב לו וכו', וישאל: "מה נעשה עמו?" והשיב לו שמתמינים אותו בארץ ומכסים אותו בעפר, ומאז היה קשה לו, מה זה? וכי זו התכלית של כל העולם הזה? ומאז התחיל לבער לכבו - אט דאם איז דער תכלית פון דער וועלט, הכי זוהי התכלית של העולם? והתחיל להפש מהי התכלית וכו'. ואמר מוהר"ת ז"ל, שמאז היה קשה לו קשה זה, ועדין קשה לו, הוזהי התכלית של כל עניני עולם הזה, וכי זה הוא העולם? וכו'.

סב.

וככה התחיל להתגדל בימי נעוריו, ותמיד חשב מחשבות אלו, הזו היא התכלית? הנה יקרא עולם? מאחר שמי יודע מה יולד יום ויצטרף למות, ובערה בלבו אש להבה ותשוקה עצומה לשוב אליו יתברך, והיו לו תמיד עליות וירידות וכו'.

סג.

בשזכה להתודע ולהתקרב אל רבנו ז"ל, פעם אחת בא אליו ושפך את כל מר לכבו וכל מה שעובר עליו, ואיך שמשתוקק מאוד מאוד לשוב אליו יתברך ולבו בוער אחריו יתברך ויש לו עליות וירידות ואינו יודע לשית עצות לנפשו. ואז צוה לו רבנו זל בפיה הנחגות - למוד שלחן ערוך וחי' פרקים משניות בכל יום וכו' (עני שיחות הר"ז סימן קפה, בוכבי אור סימן ד, ואבני"ה ברזל סימן ט) ואחר כך יצא עמו מהבית, והלך עמו בחוץ אנה ואנה אצל בית הפנסת הגדול דשם, ודבר עמו הרבה דברים המשיבין את הנפש והחיה אותו מאוד, ובאמצע השיחה לקחו

רַבְּנוּ ז"ל בְּיַד הַקְּדוּשָׁה סָבִיב בְּתַפְיּוֹ, וְעָנָה וְאָמַר לוֹ בְּזוֹ הַלְשׁוֹן: "אִיזוֹ
וְיִיטָעַר סָע זַייער גוט, אז מַע רַעְדַּט זיך אַיִם דאָס האַרְיִן פֿאַר הַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ, אַזוי ווי מַע רַעְדַּט זיך אַיִם פֿאַר אַיִן אַמְתִּין גוֹטִין פֿרִיִינְד"
(טוב מאוד שְׁמַרְגִיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלִסְפֹּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל לִבָּבוֹ וְכָל
מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, כְּמוֹ שְׁמֹסְפָרִים לְפָנָיו חֵבֵר טוֹב). וְתַקַּף וּמִידָה, כְּשׁוֹזְכָה לְשִׁמְעַע
דְּבוּרִים אֵלּוֹ נִכְנָסוּ הַיָּטִב הַיָּטִב בְּלִבָּבוֹ, וְהַבִּינְ תַקַּף וּמִידָה שְׁעַל יְדֵי עֲצָה
זֹאת, בּוֹדָאֵי יִהְיֶה נַעֲשֶׂה אִישׁ בְּשֵׁר בְּרֵאוּי, כִּי כָּל מִינֵי מַחְשְׁבוֹת שְׁיִסְבֵּב
הַבַּעַל דְּבַר בְּדַעְתּוֹ, וְכָל מִינֵי מַנְיַעוֹת שְׁיִמְנַעְהוּ, כָּלֵם יִסְפֹּר לְפָנָיו הַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ, וַיִּבְקֹשׁ מֵאֲתוֹ רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים עַל כָּל דְּבַר שְׁיַעֲזְרוּ לְהִיּוֹת
בְּרֵאוּי לְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, וְעַל יְדֵי אֵלּוֹ הַדְּבוּרִים הָאֵלּוֹ, קָרְבוֹ לְהַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ בְּהַתְקַרְבוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד.

סד.

וְסִפֵּר אַחֵר בְּךָ מוֹתְרֵנִי ז"ל, שְׁמַח שְׁהוֹלֵכֶת לוֹ הַעֲבוּדָה בְּסִדְרָן, כִּי
זָכָה לְהַרְגִיל אֶת עַצְמוֹ בְּעֲבוּדָה קְדוּשָׁה הַזֹּאת שֶׁהִיא הַתְּבוּדוֹת - לְדַבֵּר
עִמוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִשׁוֹן שְׁרָגִיל בְּהַ, עַד שְׁאִינֵנו יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבַר קִדְּם
שְׁמַדְבַּר וּמְתִיעֵץ עִמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהַתְּמִיד בְּזֶה כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְגַם הַכְּנִים
דְּבַר זֶה בְּכָל אֲנָשִׁי שְׁלֹמֵנו שְׁיִהְיוּ רְגִילִים וְחֻזְקִים מְאֹד מְאֹד לְדַבֵּר עִמוֹ
יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם, וְלִפְרֹשׁ כָּל שִׁיחוֹתֵיהֶם וְכָל מַה שְׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם בְּפִרְטֵי
פִּרְטִיּוֹת לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ.

סח.

וְהִנֵּה בַּפֶּעַם הָרֵאשׁוֹנָה בְּשׂוֹכְהָ לְשִׁמוּעַ הַנְּהַגָּה קְדוּשָׁה הַזֶּה מִפִּי רַבְּנֵינוּ וְ"ל, נִכְנָס לְבֵית הַכְּנֻסֶת הַגְּדוֹל דְּשָׁם, וְלֹא הָיָה אִזּוֹ שֵׁם שׁוּם אָדָם וְהִתְחִיל לְקַיֵּם זֹאת, וְאָמַר, שְׁהִרְגִישׁ אִזּוֹ כֹּל מִיָּנִי נָעַם וּמְתִיקוֹת, כִּי מִי שְׁמַרְגִיל אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל יוֹם טוֹעִים כֹּל מִיָּנִי נְעִימוֹת בְּעוֹלָם.

סו.

וְאַחַר כֵּן נָסַע לְבֵיתוֹ, וְהִתְחִיל לְכַסֵּף מְאֹד לְשִׁקְיָם זֹאת כְּרָאוּי וּכְפִי שְׂנֻכְסָף לְכַבּוֹ לְפָרֵשׁ הַיָּטִב כֹּל שִׁיחָתוֹ לְפָנָי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ בְּפִרְטֵי פִרְטֵימוֹת מִכָּל מַה שְׁעוֹבֵר עָלָיו, וְלִקְרָא וְלִצְעֵק לְהַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִקְיָם מִפְּעֻמָּקִים קְרָאֲתִידָהּ ה'ל, וְהָיוּ לוֹ יִסּוּרִים גְּדוֹלִים בְּעֵנְנֵי זֶה, כִּי בְּפָנָי אֲנִשִּׁים אִי אֶפְשֶׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְחֹדֵר מְסַגֵּר בְּבֵית אָבִיו גַּם כֵּן לֹא הָיָה לוֹ, וְאֶפְלוֹ אִם מִצָּא לְפַעְמִים אֵיזָה מְקוֹם מִיחָד – הָיוּ לוֹ יִסּוּרִים וּבְלִבּוֹלִים גְּדוֹלִים מְזֵה, וְלֹא יָדַע מַה לַעֲשׂוֹת, וְהִתְיַעַץ בְּדַעְתּוֹ, שְׁהַמְקוֹם הַמְּבַחֵר לְפָנָיו לְקַיֵּם זֹאת כְּרָאוּי הוּא רַק מַחוּץ לָעִיר, כִּי שָׁם יִהְיֶה בִּיכְלָתוֹ לְמִצּוֹא מְקוֹם פָּנוּי וּמִצְנַע, שְׂאִין הוֹלְכִים שָׁם בְּנֵי אָדָם, וְשָׁם יִהְיֶה בִּיכְלָתוֹ לְפָרֵשׁ לְפָנָי הַשָּׁם יִתְבָּרַךְ, אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְכַבּוֹ, וְלִהְתַּפְּלֵל וְלִצְעֵק בְּכָל חִפְצוֹ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם בְּלִבּוֹל מִשׁוּם דְּבַר, אֲבָל מַחֲמַת שְׁהִתְיַרָא מְאֹד, שְׁגַם בְּזֶה יִתְפָּרַסֵם הַדְּבַר, כִּי הֲלֹא יִרְאוּהוּ שֶׁהוּא יוֹצֵא מַחוּץ לָעִיר תַּהֲיֶה תְּמִיחָה גְּדוֹלָה, כִּי הֲלֹא יִדְעוּ כֹּל יוֹשְׁבֵי עִירוֹ שְׂאִין לוֹ שׁוּם עַכְסָּ מַחוּץ לָעִיר, כִּי הָיָה מְמַבְחָרִי בְּנֵי הַנְּעוּרִים שְׁפָעִיר – בְּתוֹרָה

ובעֲשֶׂר ובחֲכֵמָה ובִיחֹם, וְאִישׁ כְּנֹחַ, כְּשִׁירָאוֹהוּ שְׁהוּא יוֹצֵא מִחוּץ לְעִיר, יתְמָהוּ וְיִשְׁאַלּוּ זֶה לְזֶה, וּבִוְדָאי יתְפָרְסֵם הַדְּבָר, וְהַתְחִיל לְחַשֵּׁב שְׁנֵית בְּרַעֲיוֹנֹתָיו מִה לְעִשׂוֹת, וְנִסְפְּמָה עֲצָתוֹ שֶׁהִזְמִן הַמְּבַחֵר לְזֶה הוּא בְּלִילָה כִּי בְּאִישׁוֹן לִילָה וְאַפְלָה, בְּעֵת שֶׁבְּנֵי אָדָם יִשְׁנִים, אִזּו יוֹצֵא לְשׁוֹחַ בְּשֻׁדָּה בְּמִקוֹמוֹ אֲשֶׁר יִבְחַר לוֹ שָׁם, וְלֹא יֵדַע מִזֶּה שׁוֹם אָדָם, כִּי בְּבֵיתוֹ יִסְבְּרוּ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ, וְכֵן עֲשֵׂה וְקִיֵּם זֹאת זְמַן רַב.

סז.

וְלִבּוֹ הָיָה בּוֹעֵר מְאֹד לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יתְבַרְךָ, וְכָל תְּפִלָּתוֹ וְלַמּוֹדוֹ הָיָה בְּהַתְלַחֲבוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד אֲשֶׁר אִין לְשַׁעַר. וְסַפֵּר, שֶׁקָּדַם הַתְּקַרְבוֹתוֹ אֶל רַבְּנֵי ז"ל, אַף שָׁנָם אִזּו לְמוֹד וְשֶׁקָּדַם הַרְבֵּה בַּתּוֹרָה, אִף הָיוּ לוֹ תְּמִיד בְּלְבוֹלִים כִּי בְּכָל יוֹם דְּחָה אֶל הַיּוֹם הַשְּׁנֵי – "מִחֵר אֶתְּיָה מִתְּמִיד נִרְאָ", וּכְשֶׁבָּא הַיּוֹם הַשְּׁנֵי, וְנַעֲשׂוּ לוֹ בְּטוֹלִים שׁוֹנִים דְּחָה אֶל הַיּוֹם הַמְּחַרְתָּ, כֵּן הָיָה בְּכָל יוֹם. אֲבָל כְּשֶׁזָּכָה לְהַתְּקַרֵּב אֶל רַבְּנֵי ז"ל, וְסַפֵּר לְפָנָיו צַעֲרוֹ, וּבִקֵּשׁ מִרַבְּנֵי ז"ל עֲצָה עַל זֶה שֶׁלֹּא יִדְחָה מִיּוֹם אֶל יוֹם, וְאִזּו אָמַר לוֹ רַבְּנֵי ז"ל: "אֵ בִיסָל אִיזו אִוִיךָ גוּט" – מְעַט גַּם כֵּן טוֹב. וּבְאִפְּן הַזֶּה זָכָה לְהַכְנִים אֶל עִבּוּדַת הַשֵּׁם יתְבַרְךָ, וְהָיָה מִתְּמִיד נִרְאָ כֹּל יְמֵי חַיָּיו. וְאָמַר, שֶׁבְּכָל יוֹם כְּאֲשֶׁר הַתְּחִיל לְלַמֵּד וּבָא אֵלָיו תִּיצֵר לְמוֹנְעוֹ, הַיּוֹם הַזֶּה אִינוֹ יוֹם וְכוּ, הַיּוֹם הַזֶּה אִי אֲפֹשֶׁר לְלַמֵּד הַרְבֵּה וְכוּ, הַיּוֹם הַזֶּה אִי אֲפֹשֶׁר לְלַמֵּד בְּעִיּוֹן רַב וְכוּ, הַשֵּׁיב לְעַצְמוֹ דְּבָרֵי רַבְּנֵי ז"ל: "אֵ בִיסָל אִיזו אִוִיךָ גוּט" – מְעַט גַּם כֵּן טוֹב, וְהַתְּחִיל לְלַמֵּד מְעַט, וְאַחַר כֵּן חָשַׁב אִוִילֵי

אלמד עוד מעט ועוד מעט וכו', וכך התרגל לבלות כל הימים לרבות הלילות בתורה ועבודת השם יתברך.

סח.

ובכל עת ועת שהיה לו צר בעבודתו יתברך, היה נוסע אל רבנו ז"ל, והוא הרבה מאוד בדבריו הנעימים, לעוררו ולהחיותו ולהזקו בכל מיני חזק. ורבנו ז"ל אמר, שישק בדעתו שיתחזק בעבודתו יתברך, אף אם יעבור עליו מה, אפלו אם יצטרך, חס ושלום, להחזיר על הפתחים, וכל זה ויותר מזה יקבל על עצמו אולי יזכה להיות כרצונו יתברך, אשר רק זאת ישאר לאדם לעולמי עד ולנצח נצחים, כי אין שום יתרון מכל העמל והטירחא של העולם הזה העובר ופורה כהרף עין, ופתאם נלכדים במצודה רעה אשר אין גם אחד שימלט מזה, ובהכרח להתבלות בעפר רמה ותולעה. וצריך שיחזק ידיעה זו בלבו בכל יום ויום מחדש, שלכל יטעו אותו הכלי העולם הזה.

סט.

וככה התמיד מאד מאד מידי יום ביומו בעבודת השם יתברך, והשפית מדעתו כל ההכלים שגדל בהם, כפי שנקבע בלבו ודעתו זכרון יום המיתה ויום הקבורה שמוכנים ועומדים לזה בכל עת ורגע, וכל הימים של האדם הם מנויים וספורים וקצובים במספר אצל השם יתברך, ובכל שעה שיתבטל בקניית הסחורה הנצחית - תורה, תפלה ומצוות ומעשים טובים, היא אבדה נצחית, אבדה שאינה חוזרת, אבדה והפסד רוח נפלא ונורא, עין לא ראתה וכו'.

ע.

וכל הנהגותיו וכל מעשיו היו בזריות ובמהירות גדולה מאד, כמו הליכתו למקנה בכל בקר הלך ופשט ולבש את בגדיו בתכלית המהירות, עד שבמעט לא היה באפשרות שום אדם להשתנות עמו, וכן בעת כתיבתו היה הקלמוס פורח מתחת ידו, שהיה לפלא בעיני כל רואיו, וכן שאר מעשיו, בלם היו במהירות גדולה ונפלאה עד מאד, כי היה הם על כל רגע ורגע, ואחו תמיד את המורה שעות (השעות) לנגד עיניו, והיה שומר את כל שעותיו ורגעיו בכל מיני שמירה, כי גם בעת נסיעתו וישיבתו על העגלה הרבה ללמוד ולהתפלל, ולצעק להשם יתברך בכלות הנפש ממש, ושום דבר שבעולם לא בלבל את דעתו – לבטלו מעבודתו, אפלו ברגע.

עא.

והיה נודע לכל מפיריו אשר הפירוהו מעודו ועד יום הכתלקותו, שמיום התקרבותו אל רבנו ז"ל נבער לבבו בתבערה עצומה מפלגת אשר אין לשער, וזכרון יום הפנות לא נפסק ממחשבתו אפלו בשעה קלה, וכפי עמקות רעיוניו אשר העמיק במהירות פריחת הזמן של חיי האדם בזה העולם, שכאין יהשבו נגד חיי העולם הנצחי, וגם הלוא במהירות פריחת הזמן הזה מספן האדם. ובכל רגע ורגע הוא מוכן להחזיר את נשמתו, ואת כל העשר והכבוד שגדל בהם מנעוריו מאם, געל ושאקז, וקבל על עצמו כל מיני בזיונות ורדיפות אשר רדפוהו אביו

ואשיתו וכל משפחתו, והרבה לצעק ולבקש מהשם יתברך, שיזכה להיות פרצונו בכל תעלומת לבבו עד הנקודה הפנימית שבלב.

ע.ב.

ופעם אחת הציק לו גיסו מאוד ובלבל עבודתו, ודבר עמו, מה עמך? וכו', והשיב ואמר לו מוהרנ"ת ז"ל בזה הלשון: **הו ביסט טאקע גערעכט, נאר וואס זאל איך פארט טאהן, מען וועט אפער פארט מוזען ליגען מיט די פיס צו דער טיחר** [אתה באמת צודק, אבל מה אני בכל זאת אעשה, הרי נהיה מכרחים לשכב עם רגלים מול הדלת (הינו שנהיה מכרחים למות)] **ואחר כך לאחר זמן, היה מעשה שחלה בן היחיד של גיסו הנ"ל, וחלה גיסו אל ארון הקדש, ובכה ואמר שהוא נוטן את עצמו בשביל בנו והתקים בן פי תכף ומיד התחיל בנו להתרפא והוא בעצמו נחלה ומת. וכתב אגרת למוהרנ"ת ז"ל שיראה להשגיח על בנו, והזכיר את דברי מוהרנ"ת ז"ל שאמר לו הלוא יהיו מכרחים למות, ואמר: איי טוט מיר באנק, איי זענט איהר גערעכט! און האט צו געטראפן אז מ'וועט א מאל ליגען מיט די פיס צו דער טיחר, [איי, זה פואב לי, איי, אתם צודקים! וכונתם לאמת - שנצטרך פעם לשכב עם רגלים אל הדלת] ואמר: "אוי בין איך דיר מקנא" **אוי, אני מקנא בך.****

עג.

כל ימי חיי רבנו ז"ל, הייה סגור ומסגור מאוד, ורק שתה בצמא את דבריו הקדושים והעלם על פני הכתב, וכתב תורת רבנו ז"ל, באשר הנהירו, וכן חדש הרבה הדושים ורשמים אצלם. אך תבך ומיד אחר הסתלקות רבנו ז"ל לעילא וכו', אז התחילו לבער בו כל הדבורים שהיו עצורים בלבו, ורצה להטיב עם אחרים, אז התחיל לדבר עם בני הנעורים.

עד.

והתחיל לדבר עם אחד מאמתת עצותיו הקדושות של רבנו ז"ל, ו"התבודדות" – להרגיל את עצמו לילך אל מקום פנוי שאין שם בני אדם, ויפרש את כל שיהתו אליו יתברך, באשר ידבר איש עם רעהו, ושעורים קבועים – ללמד בסדרן דיקא, פרצונו של רבנו ז"ל: משניות, גמרא, שלחן ערוך, מדרשים וזוהר הקדוש וכו'. וספר לפניו איך שהכנים אותו רבנו ז"ל בהתמדת הלמוד, ואיך התנהג עמו רבנו ז"ל, וככה התמיד מאד מאד לדבר עמו, עד שהלחיב את לבבו, וגם הוא התחיל לעשות כמוהו, והתבודד והתמיד בשעורים קבועים.

עה.

ואחר כך התחיל לדבר עם עוד אחד, ועם עוד אחד, עד שזכה להלחיב לבות רבים מבני הנעורים, וחברי – חברי אית ליה, ואחד

גלה לשני, עד שנתקבצו אליו הרבה הרבה בני הנעורים, והוא הלחיב את לבכם, ועסקו יומם ולילה בעבודת השם יתברך – תורה ותפלה.

עו.

והיה מלחיב כל כך את לב אנשיו, עד שהיו תמיד בוערים אליו יתברך, והתמידו מאוד מאוד בלמוד התורה הקדושה וקימת חצות, ובפרטיות בתפלה והתבודדות, עד שכל מי שראה אותם – הפיר בהם שהם זרע ברך ה', והיו בוערים כל כך אליו יתברך, עד ששכר לא היה להם פנאי, מרב התמדתם בעבודת השם יתברך – לחזור ולבוא לפניו, כי היה יקר אצלם כל רגע ורגע, והצרו מוהרנ"ת ז"ל לנסע אליהם לפעמים, לראות איך אוחזים בעבודת השם יתברך, כדי לחזקם ולאמצם עוד, ולבל יתראו, חס ושלום.

עז.

תלמידי מוהרנ"ת ז"ל היו נפריים מאוד בין אנשי שלומנו, כי זכה להלחיב את לבכם כל כך, ביו זיי האבן געברומט ווי די חיות אין וואלד [עד שהיו נוהמים פחיות ביער], תמיד רחשו שפתותיהם בתורה ובתפלה, והתמידו מאוד מאוד בשעורים קבועים בסדרן כרצונו של רבנו ז"ל (עני שיחות הר"ז סימן עו). וכל עסקם ודבורם היה רק מעבודת השם יתברך ומרבנו ז"ל, עד שאמר פעם ר' אבא'לה: "ווי עם קומען זיך ציונוף צוויי פון אונזערע לייט, דארף קומען א דריטער און שרייבען" — [היכן שמתועדים יחד שנים מאנשי שלומנו ומדברים, צריך לבוא שלישי ולכתב], כי בודאי דבורם הוא רק מעבודת השם

יתברך, דבורי יראת שמים וחדושי תורה. כל כך הלחיב מוהרנ"ת ז"ל את אנשיו.

עח.

על כל תלמיד של מוהרנ"ת ז"ל היה חן מיחה, והאיר בו אור רבנו ז"ל באפן נפלא ונורא מאוד שהכנים בהם מוהרנ"ת ז"ל. דבורם היה תמיד מרבנו ז"ל ולא בענין אחר, עצם התמדתם בתורה הקדושה – אי אפשר לשער ולספר כלל. והתמידו בקימת הצות, התבודדות ודבקות הבורא יתברך.

עט.

וכל תלמידיו, אפלו בעלי העסקים שביניהם – היו אנשים פשרים ויקרים, ונפשם נכספה וגם פלטה לעבודת השם יתברך, וקבעו עתים לתורה ולתפלה, כל אחד כפי יכלתו ואפשרותו, והיתה להם קביעות גדולה להתבודדות ושיחה בינם לבין קונם, וקדשו את ה' בכל מקום בואם במשאם ובמתנם שהיה באמונה גדולה.

פ.

ביותר הכנים מוהרנ"ת ז"ל בתלמידיו ענין תשובת רבנו ז"ל, והוא, לידם ולשתק לכל המחרפים ומבזים אותם (ענין לקושי מוהר"ן חלק א' סימן ו'). וזה היה יסוד גדול אצלם לא לענות לשום חולק ולין, רק צוה לידם ולהיות מוחל על עלבונם. ואמר, אם היו המתנגדים יודעים איזו טובה הם עושים לנו בזה שמבזים ומחרפים אותנו – לא היו מבזים אותנו,

כי בּוֹנֵתֶם הִיא רַק לְהִרְעֵ לָנוּ... וּלְבִסּוֹף יוֹצְאוֹת מֵאֵלֶּי הַבּוֹיּוֹנוֹת וְהַתְּרַפּוֹת – טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת.

פ.א.

מוֹתֵרֵנִי ז"ל, עִקַּר הַנְּהַגָּתוֹ הָיָה תְּמִימוֹת וּפְשִׁימוֹת גְּדוֹלָה, הַתְּמִיד מְאֹד בְּתַפְלָה וְהַתְּבוּדוֹת, וְהַתְּמִיד בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה יוֹמָם וְלַיְלָה, תְּמִיד לְמַד שְׁעוּרִים קְבוּעִים, בֵּין שְׁהִיָּה בְּבֵיתוֹ בֵּין שְׁנִסֵּעַ עַל הַדֶּרֶךְ – שׁוֹם דְּבָר לֹא מִנְעוּ, וְאִפְלוּ בְּשִׁישֵׁב בְּבֵית הַסֵּהר גַּם שָׁם לְמַד תּוֹרָה, הַתְּבוּדָה וְחֵדֶשׁ חֲדוּשֵׁין דְּאוֹרֵיתָא.

פ.ב.

לְמוֹתֵרֵנִי ז"ל הָיוּ שְׁעוּרִים מִיְחָדִים בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר יָמִים בַּשָּׁנָה, דְּהֵינּוּ עָרַב פֶּסַח וְעָרַב יוֹם הַכַּפּוּרִים וּפּוּרִים וְכוּ' – יָמִים שְׁיִישׁ בְּהֵם מְרֻדוֹת רַבּוֹת, וְעַל פִּי רַבִּי, תֵּימִים הָאֵלֶּי עוֹבְרִים עַל אָדָם לֹא לְמוּד כָּלָל. וְאֵצְלוּ הָיָה פְּתוּחַ עַל שְׁלֵחָנוּ הַשְּׁלַחַן עֲרוּךְ כָּל הַיּוֹם, וּבְכָל זְמַן פְּנּוּי כְּלִשְׁהוּ, נִכְנָם וְלְמַד כְּמָה שְׁיִכַּל. וְכֵן בְּשִׁתִּיָּה נּוֹסֵעַ בְּדֶרֶךְ, הָיָה לוֹמֵד כָּל כֶּךָ הַרְבֵּה, מַה שְׁאַחֲרִים אֵינָם לוֹמְדִים בְּבֵית עִם יִשׁוּב הַדַּעַת, כָּל כֶּךָ הַתְּמִיד בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וּבַעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

פ.ג.

אֲנָשֵׁי שְׁלוּמְנוּ אָמְרוּ, רַבְּנּוּ ז"ל גָּלָה לָנוּ הַהַתְּגַלּוֹת שֶׁל "הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּ" – לְזַכֵּר תְּמִיד שְׁאִין לָנוּ אֵת רַק הַיּוֹם הַזֶּה, וְלַעוֹלָם לֹא נִכְלָבֵל אֵת עֲצָמְנוּ מֵהַיּוֹם הַקָּדָם וּמֵהַיּוֹם הַמְּחָר, רַק הַיּוֹם דִּיקָא.

ומוהרנ"ת ז"ל חידש לנו בכהו של רבנו ז"ל, אשר גם את היום צריך לחלק לשעות, לידע, שכל שעה היא ענין אחר לגמרי, ובכל שעה יכול לחמוץ איזה טוב, ועל כן העמיד תמיד את השעון (ויינער) לפני עיניו, ובאופן כזה חמוץ בכל שעה מימי חייו איזה טוב, אשרי לו.

פ.ד.

פעם אחת ספרו אנשי שלומנו למוהרנ"ת ז"ל, אשר לש"ך היתה השבעת הקלמס, כי היה בגיל צעיר ואף על פי כן זכה לחבר ספרים רבים כל כך. וענה מוהרנ"ת ז"ל, לי לא היתה השבעת הקלמס, ואם תשאלו, איך זכיתי לכתב כל כך ספרים? דעו כי שמרתי את הזמן.

פ.ה.

מוהרנ"ת ז"ל היה גר בברסלב בשוק, והיילונות של חלונותיו היו תמיד סגורים, ואף שהיה רעש גדול מהפותרים והקונים בדרך שוק, בשום פעם לא הלך אל החלון להסתכל מה נאָרע שם. פעם אחת היה יום השוק, והיה שם רעש גדול מאד, והוא היה יושב בחדרו וכותב חדושי תורה, ובששמע קולות וצעקות משנות שלא שמע עוד באלו הניח את העט ורצה לקום לילך אל החלון, להסתכל מה נאָרע שם, ובשקם תפס את השלחן, ומחמת שהיה מושב את עצמו בכל דבר שרצה לעשות, על כן תפס את השלחן בחזקה ואמר לעצמו: נתן נתן... איין קיך ווינציגער אויף די וועלט – איז פארט בעסער ונתן נתן... הסתכלות אחת פחות בעולם – זה בכל זאת יותר טוב, וישב בחזרה על מקומו.

פו.

מוהרנ"ת ז"ל, אף שהיה חדרו המיוחד לו לתורה ולתפלה על העליה שקורין 'איבער שטיבל', ולא היו יכולים להסתכל כל כך לחוץ, אף על פי בן היו הוילונות של חלונותיו תמיד סגורים, כי אמר: איין קוק ווינציגער אויף די וועלט – איז פארט בעסער, וכנ"ל.

פז.

מוהרנ"ת ז"ל, היה יושב תמיד בביתו בחדרו המיוחד לו, ועסק שם בתורה, תפלה, התבודדות והדושין דאורייתא פרצונו של רבנו ז"ל, שאמר (שיחות הר"ן סימן רעד) שטוב מאד לאדם שיהיה לו חדר מיוחד לו לבדו, כי אפלו הישיבה בחדר מיוחד הוא טוב מאד ומועיל להתישב על התכלית הנצחי עין שם. ולא יצא משם כי אם לעת הצרה, או שהיה מכרח לגסע בדרך, וגם אז עסק בדרך בתורה ובתפלה והתבודדות, ושום דבר לא בלבדו, כי שמר מאד על הזמן היקר.

פח.

מוהרנ"ת ז"ל ישב תמיד בחדרו ולמד ועסק בעבודת השם ותפלה, ותקף ומיד בשנכנס מישחו אצלו, סגר את הגמרא או במה שעסק אז, ודבר עמו הרבה מרבנו ז"ל ומעצותיו הקדושות, וחזקו ואמצו שגם הוא יעשה פמותו – לעסק בתורה ובתפלה והתבודדות פרצונו של רבנו ז"ל, עד שהלה הלה, ולא הסתכל בזה, אם היה איש קדוש ועובד

ה' או ילד קטן, תמיד דבר מרובנו ו"ל, עם כל מי שנכנסם אצלו לשמוע דבוריו.

פ.ט.

פעם אחת נכנס נער צעיר אל מוהרנ"ת ו"ל, ודבר עמו הרבה מאוד מהתקלית הנצחית, ועורר אותו בעבודת השם יתברך לעסק בהתבודדות ושעורים קבועים, ונכנס אחר כך אחד מאנשי שלומנו אליו, וראה איך שמבלה זמן עם נער צעיר, ושאל אותו אחר כך: "היתכן לבלות זמן עם נער צעיר?" ענה לו מוהרנ"ת ו"ל: אט איז ער א אינגל, אט איז ער א בחור, אט איז ער א יונגערמאן, אט איז ער איין אלטער איד, און אט טראגט מען איהם שוין והנה הוא ילד, הנה הוא בחור, הנה הוא אברך, הנה הוא יהודי זקן, והנה כבר מוכילים אותו לבית עולמו, ואיך תאמר שבהנכם אני מבטל את הזמן.

צ.

מוהרנ"ת ו"ל אומר, שצריכים להתחיל לדבר עם בניו פשהם עדין קטנים, והדבור עושה רשם, כי אם יתכה עד שיגדלו, מי יודע אם ישמעו ויציתו אותו.

צ.א.

מוהרנ"ת ו"ל תיה פשטן גדול, והתנהג בפשימות גדולה, ישב עם בני ביתו וילדיו ליד השלחן, והיה זהיר שבניו יפלו ידיהם ויברכו תחלה וסוף. ואמר, שלתזהר על בניו הוא אצלו בעבודת קימת חצות.

ובחרף, בשבאו בניו מאחר מהתדר, חפה עליהם ולא הלך לישון עד שראה איך שמתפללים ונוטלים ידיהם לאכילה וכו' ומברכים ברפת המזון, ואף שבזמן שהוא כבר היה צריך ללך לישון, כדי לקום לחצות, אף על פי כן צמצם מזמן שנתו כדי להזהר על בניו. וכן כל ענין וענין היה אצלו פשיטות גדולה. וענין בשיחות הר"ן (סימן קנד) שאמר רבנו ז"ל, שהעקר מה שהגיע למדרגתו היה רק על ידי ענין פראסטיק, ודבר הרבה בפשיטות ובתמימות אליו יתברך; עין שם.

צב.

רבנו ז"ל אמר פעם למוהרנ"ת ז"ל, שישתדל לדבר תמיד עם נשמות ישראל מהתכלית הנצחית, ושאל אותו מוהרנ"ת ז"ל: הלא איני יודע מה שעובר עליהם! והשיב לו רבנו ז"ל: וואס האט דאס צו דיר? דו רעדט [מה זה נוגע אליך? אתה דבר].

ואמר מוהרנ"ת ז"ל, שהבין אז מדברי רבנו ז"ל, שהיה באומר, שבודאי פועלים הדבורים, והעקר צריך שיהיו הדבורים עם אמת, שהוא ירצה לקיים ממה שמדבר, שזה נקרא עם אמת.

צג.

רבנו ז"ל אמר, (לקוטי מוהרן חלק א' סימן נט וסימן ס) שצריך להזהר מאד מאד לא לדבר לתלמיד שאינו הגון, ולהזהר את מי שמקרבים, כי תרע שלקהם יכול להפילו וכו'. ואמרו אנשי שלומנו: ואם כן, איך יודעים את מי לקרב ולדבר עמו, ועם מי לא, אף בפשטות בא אליך ורוצה לדבר

עמוך, בידוע שהוא התלמיד החגון לפי בחינתו והוא יכול לקבל מן המורה, ועל כן מטלת עליה מצוה לדבר עמו, ואם לא באים אליה – סימן שאין זה ענינה, ואל תכלכל דעתך בהם.

צד.

פעם באו אצל מוהרנ"ת ז"ל שני בני הנעורים, והפשו אצלו את ר' יודיל תלמיד רבנו ז"ל שבא אז לבקר את מוהרנ"ת ז"ל, אך כבר לא מצאו אותו, פי הלה כבר משם, והיתה להם עגמת נפש גדולה, ומוהרנ"ת ז"ל הזקם קצת: הלא בני אדם נוסעים בשביל גשמיות, וכמה פעמים הוזרים ומאומה אין בידם, מפל שכן ברוחניות, אשר אפלו תהליכה בעצמה – לילה אל איש בשר הוא ענין גדול ונורא מאד מאד, ורחמנא לבא בעי, והלכו להם.

וואמר לי ר' לוי יצחק, גרו יאיר: פלא גדול, הלא מוהרנ"ת ז"ל היה מלא דבורים מרבנו ז"ל, ועם כל אחד ואחד שנכנס אצלו – הרבה לדבר מרבנו ז"ל, ומדוע לא דבר עם שני אלו, רק פטרם לשלום? אלא רואים מזה ענין נפלא, מאחר שהם לא באו אליו, ולא היתה להם אתערותא דלתתא כדי לקבל דבריו – לא דבר עמהם, העקר לדבר עם מי שרוצה לשמוע, במאמר הוחר הקדוש (תצוה קפד): 'זכאה מאן דמליל על אודנין דשמעין, והיא עצה נפלאה למי שמבינה, כי כמה פעמים נדמה לאדם, שהוא צריך לתקן את כל העולם, והולך לדבר עם זה או עם זה, ומבלה הזמן, ולא יוצא מזה שום דבר, והעקר לדבר עם מי שרוצה לשמוע.

צה.

מוהרנ"ת ז"ל היתה לו עקשנות וחזק גדול להוציא מכה אל הפעל
 כל עצה מעצות רבנו ז"ל, ובפרט לדבר עם בני ישראל בעבודת השם
 יתברך היה חזק מאד מאד, ואף שהיתה לו הרבה הלישות הדעת,
 ביוזנות גדולים ובבלבולים רבים מזה, אף על פי כן הוא לא הסתכל על
 זה כלל, ותמיד דבר רק מרבנו ז"ל, ולא הסתכל על שום מונע ועל
 שום לין.

צו.

ועצם הרחמנות שהיה בו - לרחם על הרחוקים, הנשברים,
 הירודים והנפולים - זה אין לשער ולספר כלל. ומעט יכולים לראות
 ולהבין מספריו הקדושים, הנוראים, המחזקים ומאמצים את נפש כל
 חי, כי הוא קבל מרבנו ז"ל את ההנהגה ללמד עם הדרי מטה (ענין לקוטי
 מותרו חלק ב' סימן ו') ועל בן קרב כל כך הרבה נפשות אליו יתברך. ואפלו
 אותם שפבר היו בנוקבא דתהומא רבא מרב עוונותיהם וכו' וכו' -
 חזקם ואמצם עד שזכה להשיבם בתשובה שלמה, ונעשו צדיקים
 גמורים, ובלו את ימיהם ושנותיהם בתורה, בתפלה, התבודדות ודבורי
 אמונה בהשגחה פרטית, עד היום והשעה שנסתלקו לעולמם.

צז.

בפרסלב היה גר משכיל אחד ומחלל שבת קדש, רחמנא ליצילן.
 והיה פותב בשבת, ואחר כך נתעורר להפנים אל מוהרנ"ת בסעודה

שלישית, והיו ידיו מלכלכות בדין שכתב אז בשבת קדש, ורצו אנשי שלומנו לגרשו, ומוהרנ"ת ז"ל לא הניחם. ואמר: לא בחרנם בא לבאן, מסתמא עובר עליו מה שעובר וכו'. וכן היה, התחיל לבא בכל שבת קדש. ושמע ממוהרנ"ת ז"ל דבורים נפלאים באלו, עד שנתהפך לאיש אחר, לגמרי ונעשה בעל תשובה גמור וצדיק גדול, ומוהרנ"ת ז"ל אמר עליו שיתפאר עמו בעלמא דאתי לפני בסא הכבוד.

צח.

עוד אחד היה, שהיה נקרא 'דער דייטשיל' והיה משכיל גדול, ופעם נודמן לטולטשין, ואז היה המנהג, שתדואר, מלבד מכתבים, היו גם מכינים סוסים לנוסעים ממקום למקום, ונכנס אל ר' יצחק בן מוהרנ"ת ז"ל, שעבד בדואר, פידוע, להזמין לעצמו סוסים לנסיעה לברלין. ובאותה שעה ישב שם בדואר מוהרנ"ת ז"ל, שבא לבקר את בנו. והמושכיל הזה, בשראה את מוהרנ"ת ז"ל, מצא מאד חזן בעיניו, ושאל לר' יצחק: 'ווער איז דער אלטער' [מי הנקן הזה?]. והשיב: 'מיין טאטע' [אבא שלי]. ושאלו: 'האם אני יכול לדבר עמו?', ופנה ר' יצחק אל אביו מוהרנ"ת ז"ל: 'יש פה משכיל אחד שרוצה לדבר עמו, האם אתה מוכן לדבר עמו?', והשיב: 'זאל ער קומען', [שיבוא]. והתחיל לדבר עמו, וכמוכן למוהרנ"ת ז"ל היו דבורים חמים ומתוקים, ומשך מאד את לבבו אליו ותפרה, עד שאמר לר' יצחק, שייבטל את נסיעתו לברלין, פי נוסע עם אביו לברסלב. ונתהפך כל כך, עד שנעשה בעל

תשובה גמור וצדיק גדול. ומוהר"ן ז"ל אמר עליו, שיתפאר עמו
בעלמא דאתי לפני פסא הכבוד.

צ.ט.

על שני האנשים האלו, היה רגיל מוהר"ן ז"ל לומר: "זיי וועלן
זיין מיינע מעדאלין אויף יענע וועלט" (הם יהיו המדליות שלי בעולם
הבא). הינו כמו שר, אשר מקבל אות הצטיינות, בשעשה דבר יוצא מן
הכלל, הראוי לציון, כמו כן, אצלו, תשובה העבדה הזאת שהחזיר
בתשובה את שני האנשים האלו שהיו בתחלה אפיקורסים וכופרים
גדולים, ואחר כך התחפכו מהפך אל ההפך, ונעשו צדיקים גדולים,
עמהם יתפאר בעולם העליון.

ק.

והיה רגיל לומר: "דעם רבינים זאך איז נאר רחמים, ממשיך זיין
דאס רחמנות פון השם יתברך אויף יעדען איינעם, זאל ער זיין ווי
ער זאל נישט זיין". (דבר רבנו ז"ל הוא רק רחמים להמשיך רחמנותו
יתברך על כל אחד ואחד והיה באיזה מצב שיהיה). ועי' (לקוטי מוהר"ן
חלק ב' סימן ז'), "פי מרחמים ינהגם", הינו מי שהוא רחמן – הוא יכול
להיות מנהיג.

קא.

כל למודו היה רק התחזקות, ותוק ואמין את כל הירודים, הנפולים,
השבורים והרצוצים וכו' וכו', ועל ידי זה דיקא קרבם אליו יתברך.

בהתקרבות כזו, עד שנתהפכו לצדיקים קדושים, והתמידו בתורה, בתפלה, קימת הצות, התבודדות ודבקות בו יתברך ביהודים קדושים, אשרי עין ראתה זאת. וואָשר עד היום מי שמסתכל בדבריו בעין האמת, מקבל משם התחזקות כזו עד שנתהפך ונעשה לאיש אחר לגמרי, אשרי מי שיתמיד בהם בכל יום ויום].

קב.

ואמר מוהרנ"ת ז"ל, שהעקר בזה העולם הוא התחזקות - לחזק את עצמו בכל מה ששיכול, כי בלעדי התחזקות, האדם הוא בסכנה גדולה בזה העולם. ופעם אחת, בשעה שדבר עם אנשי שלומנו דבורי התחזקות בעבודת השם יתברך בדרך, נתלהב מאד וצעק בקול גדול ובהתעוררות רבה: "פארוואס איז רבי שמעון בן יוחאי גיווען רבי שמעון בן יוחאי, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאס התחזקות! פארוואס איז דער האר"י הקדוש גיווען דער האר"י הקדוש, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאס התחזקות! פארוואס איז דער בעל שם טוב הקדוש גיווען דער בעל שם טוב הקדוש, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאס התחזקות! פארוואס איז דער הייליגער רבי גיווען דער הייליגער רבי, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאס התחזקות! אין פארוואס בין איד, ווייל איד האב די מאס התחזקות!

ולמה היה רבי שמעון בן יוחאי רבי שמעון בן יוחאי? כי היתה בו מדה זו של התחזקות! למה האר"י הקדוש היה האר"י הקדוש? כי היתה בו מדה זו של התחזקות! למה היה הבעל שם טוב הקדוש

הבעל שם טוב הקדוש? כי היתה בו מדה זו של התחזקות! למה היתה רבנו הקדוש - רבנו הקדוש! כי היתה בו מדה זו של התחזקות! ומה אני מה שאני, כי היתה בו מדה זו של התחזקות!

והבינו מננו אז, אשר עם כל גדלת הצדיקים הקדושים האלו, לא זכו להגיע אל מדרגתם כי אם על ידי התחזקות - שחזקו את עצמם בכל מיני עצות, כי גם עליהם עבר מה שעבר. ובזאת הקדוש איתא: זכאה מאן דעייל ונפיק וכו'; ודו"ק.

קג.

בזמן מוהרנ"ת ז"ל היה צדיק אחד, והיה מפראס שבמחנה משבת לשבת, והיה דרכו לישוב כל השבוע בבית המדרש ולמד בהתמדה, ופעם באמצע השבוע היה בבית המדרש בדרשו, ונחלש לבו מאד וכמעט שנגוע, והתישב בדעתו, שהוא מכרח לשבר את התענית וללכת לאכול. אך מרב חלישות לבו שתקפו רעבון - לא יכל ללכת לביתו, ונתישב, היות ששם בבית המדרש מנחות המצות של הערוב, ועל כן הלך ונטל ידיו וברך ואכלם. וכעת הזאת היה השמש של בית המדרש בעזרת נשים, והוא ראה זאת איך שהצדיק אוכל את המצות, והתחיל לצעק עליו: "אתה צבוע" וכו', ופראס בכל העיר שנה האיש הוא צבוע ולא צדיק, והרפו ובישו מאד, ומרב בזיונות וחלישות הדעת שהיו לו, נפל מדרגתו לגמרי. ואמר אז מוהרנ"ת ז"ל: "ווען ער זאל האפן אינגערע דבורים, און אינגערע שמועסין, און אינגערע התחזקות - וואלט ער נישט ארועק גיפאלען!" [אם היו לו את

הדבורים שלנו, את השיחות שלנו, את ההתחזקות שלנו – לא היה נופל. כי אדרבה! עכשו, בשכל בני העיר מזולזלים בו ומבישים אותו, דיקא עכשו הוא יכול לעבוד אותו יתברך בלב אמת, בלי שום פגנות.

קד.

פעם אחת, ביום התענית, התענה אחד מתלמידי מוהרנ"ת ז"ל, ובלילה בשבא לביתו לא מצא תקף ומיד לאכל, והתחיל לריב עם אשתו עד שנתהוהה מזה מחלקת גדולה, ומרב מרירות לבו ברח מביתו ובא אל מוהרנ"ת ז"ל.

וחכם עדיף מנביא, תקף ומיד בשנכנס לחדרו של מוהרנ"ת ז"ל וראהו כל כך מעצב, הבין את הכל, ואמר לו: מסתמא התענית היום ולא מצאת תקף ומיד מה לאכל, והתעוררה על ידי זה מחלקת וכו'. ואמר לו אז, בכל דבר שבקדשה שהאדם עושה, ובפרט דבר של מסירת נפש, כבר עומד תפ"ד מ"ם שם לתופסו במצודתו, ועל כן בשאדם עושה איזה דבר של מסירות נפש, צריך לשמור את עצמו מתפ"ד מ"ם מאוד שלא יפילו בעצבות או בכעס, רק תקף ומיד אחר הדבר שבקדשה צריכים התחזקות עצומה מאוד מאוד – לחזק את עצמו בכל האפנים, ויזהר מעצבות ומכעס והקפדה, יהיה מה שיהיה, וידון את הכל לכף זכות.

קה.

מוהרנ"ת ז"ל, אף שהיה ידוע כבעל לב נשבר, שפל ועניו, אף על פי כן היה תמיד בפנים שוחקות, וצהלתו היתה על פניו ומקבל את כל אדם בסבר פנים יפות אף את השונאים שלו, ופניו היה תמיד מאירות באדמימות גדולה עד שמוי שהסתפל על פניו היה לו תרהור תשובה.

[עין במה שאמר רבנו ז"ל (לקיטת מוהר"ז חלק א' סימן יט): צריך לזכור את הפנים שיוכל כל אחד לראות את פניו בפנים שלו כמו במראה, עד אשר בלא תוכחה ובלא מוסר יתחרט חברו תכף על מעשיו רק ממה שייביט בפנים שלו, כי על ידי שייביט בפנים שלו, יראה את עצמו כמו במראה איך פניו משקע בחשך וכו' עין שם. ועין עוד (לקיטת מוהר"ז חלק א' סימן כג): 'פנים דקדושה הם אנפין נהורין, בחינת חיים, בחינת שמחה וכו' עין שם. וכן (עין בלקיטת מוהר"ז חלק א' סימן קנג): 'אם התלמיד יש לו פנים, הינו בחינת אנפין נהורין, בחינת מראה מלטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב, ואזי ראוי שתרב יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלטשת שכל העומד בנגדה רואה את עצמו בתוך המראה וכו'; עין שם].

קו.

מוהרנ"ת ז"ל היתה לו את המדה שהגמרא אומרת על רב, שכל ימיו לא הסתפל מחוץ לארבע אמותיו.

קז.

פעם אחת הלך מוהרנ"ת ז"ל עם עוד אחד מאנשי שלומנו בשדה, ועמד והסתפל הרבה על הארץ, ושאלו האיש שהלך עמו: מה הוא מסתפל ומתבונן בהארץ כל כך? והשיב לו: "כל אדם, קדם שנכנס לדירה לדור, הוא מתבונן היטב איך יגור בה וכו', הלא סוף אדם למות ותהיה דירתו בארץ, על כן אני מתבונן ומסתפל היטב להזכיר את עצמי את יום המיתה" וכו'.

קח.

ופעם אחת אמר מוהרנ"ת ז"ל: 'הכל יכול לציר לעצמו, אבל לא הברוך הבא הראשון בקבר'.

קט.

דעתו של מוהרנ"ת ז"ל היתה, שלכל אחד תהיה מוכנת צואה, כי לא ידע האדם מה יולד יום. ובפרטיות אלו העשירים שיש להם עשירות גדולה, בודאי ראוי שתהיה להם מוכנת צואה, כדי שלא תפרץ מחלקת אחר כך בין היורשים. ואמר, שזו היא סגולה לאריכות ימים. והיו הרבה מאנשי שלומנו שהכינו לעצמם גם תכריכים וקרע לקבורה, והכל, כדי להכניס היטב בלב, שהעולם עובר, ולא באנו אל זה העולם כדי להשאיר כאן, רק לסגל בתורה ובמצוות ולזכות להפירו ותברך מפל דבר וכו', ויהיה מוכן לקראת היום שיקראו לו ויצטרף

לְהַפְשִׁיט אֶת גּוּפוֹ הַגְּשָׁמִי, וְיִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף רִוְחָנִי, כְּפִי יִגִיעַתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ
בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

ק.י.

פַּעַם אַחַת יָשְׁבוּ הַמְחַקְרִים אֵצֶל מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וְשָׂאָלוּ מִמּוֹנֵי הַסֵּבֵר
בְּמֵאמָרָם ז"ל (בְּרִכּוֹת יח:): 'קִשְׁיָה רַמְיָה לְמִתָּה בְּמַחְטָא בְּבִשְׂרָה הָחַי'. וְהַסֵּבֵר
לָהֶם בְּסִבְרָה יִשְׂרָה וּבְדַעַת וְשִׁכְלָה טוֹב. וַיֵּשֶׁב שָׁם גַּם אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי
שְׁלוֹמֹנּוּ, וְאָמַר, עֲתָה גַם לִי נִתְיָשֵׁב זֶה הָעֲנִיִן הַיָּטִב. וְהַקְפִּיד עָלָיו
מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וְאָמַר, הֵם צְרִיכִים פְּרוּשׁ, אֲבָל אַתָּה אֵינְךָ צְרִיךְ שׁוּם
פְּרוּשִׁים, כִּי אֵצְלִי, אִם הִגְמָרָא אוֹמְרַת זֹאת, אֲנִי יוֹדֵעַ: – "זְאֲנָטָא גְּאִיט
אֲזִיזִי" [הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אוֹמֵר בְּנֵן, וַמָּה יֵשׁ לְחֻשְׁבַּ עוֹד? וּבְזוֹהַ הַכְּנִים בּוֹ
אֲמוּנָה פְּשוּטָה בְּמֵאמְרֵי חוֹ"ל הַקְּדוּשִׁים.

ק.יא.

מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל נָסַע פַּעַם בְּהַרְף בְּבִרְךְ עִם ר' אֶפְרַיִם בֶּר' נַחֲמָן ז"ל,
וְהָיָה קוֹר קִשְׁיָה מְאֹד, וְהָיָה לָהֶם צַעַר גָּדוֹל. וַנִּגַּח ר' אֶפְרַיִם, וְאָמַר: "וַיִּי
קוּמַט מְעַן שׁוֹיִן אַ חַיִּים" [הַלּוֹאֵי וְנִבּוֹא בְּכָר הַבֵּיתָה], עֲנֵה מוֹהֲרַנְ"ת
ז"ל: "מָה יִהְיֶה לָּךְ בְּכָר בְּשִׁתְּנִיעַ הַבֵּיתָה – תַּתְּיַנֵּה לָּךְ דְּאֲגוֹת אַחֲרוֹת,
אֲבָל אֲנִי רוּצָה לְבוֹא לְבֵית הָאֲמִתִּי" – "וַיִּי אֵיזוּ מְעַן שׁוֹיִן זֹכָה צוֹ
קוּמַעַן אֵיזוּ דֵי אֲמִתֵּעַ חַיִּים"; זֹאת אוֹמְרַת, לְהַגִּיעַ בְּשָׁלוֹם לְעוֹלָם
הָאֲמִת. וּפְלַ בְּךָ הַכְּנִים זְכוּרֵן עֲלֵמָא דְאֲתִי בְּתַלְמִידֵי, אֲשֶׁרִיהֶם וְאֲשֶׁרִי
הִלְקֵם, שְׁתַּמִּיד וְכָרוּ עַל אַחֲרֵיתָם].

קיב.

ופעם אחת נסע מוהרנ"ת ז"ל עם אהד שהיה סוחר קמח בענגלה ש'לו, והענגלה הובילה קמח, ולפתע החלו לרדת גשמים עזים, ותקמח לא היה מכסה היטב, והתחיל להעשות מפנו בצק. והסוחר התאנח: "אוי, אוי, ווי קומט מען שוין אין קרעטשמע". [אוי, אוי, מתי נגיע בכר אל הפנדק]. וכשירד גשם, אז הסוסים הולכים לאט מרב בוץ שיש בדרך, והתחיל להתאנח עוד יותר ויותר: "מה יהיה מפנו עכשו" וכו'. ענה ואמר לו מוהרנ"ת: "התכלית שלך נגמרת בקרעטשמע, אבל התכלית שלי היא רחוקה רחוקה וכו', זאת אומרת, בעלמא דאתי, וצריכים להתאנח: אוי, אוי, מה יהיה מפני עד שאזכה להגיע לשם".

קיג.

מוהרנ"ת ז"ל בתחלת התקרבותו התאונן פעם לפני רבנו ז"ל שלא התפלל כל כך בכונה ביום הכפורים. וענה לו רבנו ז"ל: "אז מ'דאווענט נישט יום כפור, דאווענט מען צו מארגן ביי גאט'ים נאמען". [אם לא מתפללים ביום כפור, מתפללים למחרת בשם ה'] הינו למחרת יום הכפורים הנקרא "שם ה'". הינו, שהיא התחזקות גדולה שלא לפול בדעתו כלל משום דבר, ואם לא התפללת היום היטב – תתפלל למחר היטב, ולא להחליש רוחו ודעתו בשביל זה.

קיד.

פעם אחת אמרו אנשי שלומנו לפני מוהרנ"ת ז"ל, שהרב הקדוש רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ל אמר: "אז עם קומט די הייליגע טעג שטעכט איהם די פלייצעם פאר אימה ופחד פון יום הדין". [באשר מגיעים הימים הנוראים, דוקרות לו הפתפים מרב אימה ופחד מיום הדין].

ואמר על זה מוהרנ"ת ז"ל: "ווי אזוי דארף שוין שטעכין אז מען פילט גארנישט אז עם שטעכט". [כמה כבר צריך לדקר, באשר בכלל לא מרגישים שראוי לדקר...].

קמו.

מוהרנ"ת ז"ל, היה רבנו לילך בתצות לילה למקנה קדם אמירתו תקון תצות, חוץ ממה שהיה הולך קדם התפלה בבקר. והמקנה כברסלב היה רחוק מביתו, ובלילות החורף פשחקר גדול, היתה מפוש מסירות נפש לקבת אז למקנה, אף על פי כן, היה הולך בתצות לילה. ואשת הפלן, בשראתה את גדל מסירות נפשו בשביל מקנה, רחמה עליו, והיתה מכינה לו בכל לילה כלי של חמין – שיוכל להחם רגליו בשציא מהטבילה, וזו היתה גמילות חסד גדולה עבורו. ונודע למתנגדים מה שעשתה, ועמדו וסלקו את הפלן מפרנסתו, וגם מדיירתו שהיתה שיבת למקנה, וזה היה באמצע החורף, ולא היה להם לאן לפנות, והקר היה גדול מאד, ואשת הפלן באה אל מוהרנ"ת ז"ל בטענה גדולה: "היתכן? הרי רק בגללכם עשו לי זאת, השתדלו לעזור

לי". ענה לה מוהרנ"ת ז"ל: "מה אני יכול לעזור לך? כסף אין לי... רק זאת אוכל לעשות בעבורך, שלחו אלי את שני הבנים שלך, ואני אלמד אותם". וכך הוה, ששלחה שני בניה ולמד אותם, עד שנעשו מגדולי תלמידיו, והם היו האחים ר' משה ברסלבר ור' זנוויל, שהיו תלמידים מבתיקים של מוהרנ"ת ז"ל.

קמז.

פעם אחת דבר מוהרנ"ת ז"ל, דבורים נוראים מאד מאד מהתכלית הנצחית בהתעוררות גדולה, ואנשי שלומנו התעוררו והתלהבו מאד מאד, ענה ואמר להם: "איך מגיעים אלינו דבורים חמים כאלו? אלא משום שאנו עשרה אנשים, ובעשרה שכינתא שריא, על כן באים אלינו דבורים כאלו, ומדבורים אלו נעשים ספרים בעלמא דאתי, כמו שכתוב (מלאכי ג, טז): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון וגו'. ובלקוטי מוהר"ן (חלק ב' סימן ז) איתא, פשימלאו ימיו יהיה מתלבש הדבור בו כאלו לא מת וכו', עין שם.

קיז.

רבנו ז"ל אמר, בקבר שקט מאד, ושומעים איד התולעים רוחשים, אוי לאותו צער וכו'. אמנם מוהרנ"ת ז"ל אמר, שאדם שילמד לקוטי מוהר"ן, אליו לא יוכלו לגשת התולעים, משום שיאמרו שלעצמות כאלו אי אפשר לנו לגשת כלל, כי רבנו ז"ל אמר, שספרו יעורר ויבקע את קשי הגידין, ויהיו נעשים בעלי תשובה גמורים על ידי ספרו. ופעם אחת אמר מוהרנ"ת ז"ל לאברך אהד: "וינגערמאן חזר לקוטי

מוזהר"ן, ווארום אין דעם גוף וואס עס איז דא דער 'לקוטי מוזהר"ן', וועלן די ווערים אין גרוב נישט צו קומען" ואברך, חוזר על לקוטי מוזהר"ן, כי בגוף שיהיה לקוטי מוזהר"ן, התולעים בפקר לא יגשו].

ק"ח.

כמה פעמים בשבאו אל מוזהר"ת ז"ל והתעוררו מאד מאד, ואמרו הלא זה הוא הרבי בעצמו! וכשהרגיש זאת צעק: "איך ווייס אז איך בין נישט דער רבי"; [אני יודע שאני לא הרבין, כל כך ברח מפרסום של שקר, והכנים בדעת אנשי שלומנו שלא יעלה בדעתם לעשות איזו ישות מןנו. ופעם אחת בסעודה שלישית, בהגיעו אל הזמירות: "הני פלבין דחציפין" ... צעק: "פלב... ארויס! פלב... ארויס!" [פלב החוצה, פלב החוצה]. כי פשנכנסת באדם איזו ישות והתנשאות, צריך לידע שהוא בכלל הני פלבין דחציפין כמו שכתוב (ישעיה נה, יא): "התפלבים עני נפש לא ידעו שבעה והמה רעים" – שהם המפרסמים של שקר.

ק"ט.

מוזהר"ת ז"ל הלך פעם לנחם אבלים אצל אחד מאנשי שלומנו בעיר פרסלב, וספרו אז למוזהר"ת ז"ל שפעם אחת הלכו תלמידי הפעל שם טוב הקדוש זי"ע לנחם איזה אבל, ודברו ביניהם מרפם הפעל שם טוב ז"ל, והתלחבו כל כך, עד ששכחו שהם מצויים אצל אבל, והתחילו לרקד, וגם האבל שכח את עצמו שהוא אבל ורקד עמם. ענה מוזהר"ת ז"ל, גם פשמדברים מרפנו ז"ל יכול להיות דבר

זה, כי הדבור מרבנו ז"ל מעורר את הלב מאד בתשוקה עצומה אליו
יתברך, ומכנים בו הרהור תשובה.

קב.

מוהרנ"ת ז"ל אמר פעם אחת: "ווי איך זעה א חפרון, אדער איך
האב גאר נישט גיהאט התבודדות, אדער צו ווייניג התבודדות".
[בשאיני רואה איזה חפרון באיזה דבר, או שלא היתה לי התבודדות,
או שהיתה לי אבל לא מספיק]. כי בשאדם מתבודד עמו יתברך, או
בא לבטול בזה – שאינו רואה שום דבר רק אותו יתברך, ועל פן
בשעדין רואה איזה חפרון, בידוע שלא התבודד באמת.

קבא.

פעם אחת הסביר מוהרנ"ת ז"ל לפני אנשי שלומנו את התורה
'אזמרה' (לקושי מוהר"ן חלק א' סימן רכב), ואמר אז, אם אני דן את אחד לכף
חובה חס ושלום, הרי אני סוגר לפניו את כל הדרכים לשוב אליו
יתברך, אבל אם אני דן את אחד לכף זכות, אני משאיר לו דרך לשוב
בתשובה.

קבב.

מוהרנ"ת ז"ל היה רגיל מאד לומר בכל פעם לאנשי שלומנו,
"נאחר 'אזמרה', נאחר 'אזמרה'" [רק אזמרה, רק אזמרה], הינו ללכת
עם ההתנגלות הנוראה שגלה לנו רבנו ז"ל על פסוק 'אזמרה לאלקי

בעודי – לדון את עצמו ואת אחרים תמיד לקח זכות, ולמצא בעצמו ובאחרים נקודות טובות.

ויעין בלקוטי הלכות (השקמת הבקר הלכה א') שגלה שם, אשר זו תהיה עבודת משיח – לחפש ולמצא אצל כל אחד נקודה טובה, ועל ידי זה יעלהו ויקרבו אליו יתברך; עין שם].

קכג.

בעת ששלח מוהרנ"ת ז"ל להדפיס את ספרו 'לקוטי הלכות', ענה ואמר: 'מוזה שאינו חושב על תכליתו האחרון מה יהיה בסופו פשיהיה שוכב על הארץ וכו' – מוזה איני מדבר כלל, כי זה הוא דומה לכהמה, רק מי שחושב היטב מה יהיה בסופו, ולבו חושק וכוסף מאד לעבודת השם יתברך, ובדאי נעשה עמו מה שנעשה, כי ההתגברות גדולה מאד מאד, בידוע לנו, בשביל זה האיש חברתי את ספרי, כי אותו יחזקו דברי ואותו יאמצו. פמוכן כל זה לבקי בדבריו הקדושים.

קכד.

מוהרנ"ת ז"ל אמר, שלספורי תולדותיו של רבנו ז"ל קרא בשם 'חיי מוהר"ן', ולספורי תולדותיו קרא בשם 'ימי נתן', כי רבנו ז"ל זכה באמת להיות בכל פעם חיים חדשים בהשגות נוראות וכו' ועל כן נאה לקרותו 'חיי מוהר"ן'. אבל אני זכיתי בכחו ועצותיו של רבנו ז"ל

לשמור על הימים, ולמלאות כל יום עם טוב אמת ונצח, על בן נאה לקרותו "ימי נתן".

קבה.

ר' נחמן מולמשינער נולד בשנת תקע"ד, והתייתם מאביו ואמו בהיותו עדין בגיל צעיר. וכדרך יתום שאין לו מי שישגיח עליו וילמד עמו, מתגדל באפן פשוט, בלי חנוך ובלי למוד, בן היה עם ר' נחמן, שהיה מסתובב במקום למקום וכו', ואף שגדל אצל דודו ר' ראובן יוסף מהייסין, שהיה מאנשי שלומנו, אף על פי בן לא היה דבר שיוכל לקרבו אל הקדושה וכו'.

קבו.

מזהרנ"ת ז"ל בכל פעם בבואו להייסין, היה מתאכסן אצל ר' ראובן יוסף. פעם אחת היה מזהרנ"ת ז"ל בפורים בהייסין, והתאכסן אז אצל ר' ראובן יוסף, ועשו סעדה גדולה סעדת פורים וישבו אז שם כל אנשי שלומנו מהייסין, ומזהרנ"ת ז"ל אמר לפניהם דרוש ארוך מהתקלית הנצחית בדרך, ולהב את לבכם אליו יתברך בהתעוררות והתחזקות נפלאה. ולבסוף אמר בזה הלשון: "די וועלט איז נישט, אין מען קען זי נישט בעקומען, תורה און תפלה איז נא און מען קען דאס נא

בְּעִקְמוֹעַן׃׃ וְהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא 'לא', וְאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אוֹתוֹ, תּוֹרָה וּתְפִלָּה הֵם 'בן', וְאוֹתָן אֶפְשָׁר לְקַבֵּל. וְר' נַחֲמָן טוֹלְטְשִׁינְעֵר הָיָה אֵז גַּם בֶּן מַחְמֻסִּים, וּבְשִׁשְׁמַע דְּבוּרִים אֵלּוּ יוֹצֵאִים מִפִּי מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל בְּלִהְבֵת אֵשׁ, נִכְנָם בְּעִמְק לְבוּ וְנִסְכָּם בְּדַעְתּוֹ, שֶׁהוּא כְּכֹר יִשְׂאָר עִם מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל תְּמִיד. וְכֵן הָיָה, הַתְּחִיל לְלַבֵּת אַחֲרָיו וְלִשְׁמַע תּוֹרָה וְשִׁיחוֹת מִפּוּיו.

קבו.

אַחַר כֵּן סָבַב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר ר' נַחֲמָן טוֹלְטְשִׁינְעֵר וְ"ל נָשָׂא לְאִשָּׁה בַת שָׁל אֶחָד מִתּוֹשְׁבֵי בְּרֶסְלַב, וְהַתְּאֶפְשָׁר לוֹ לָקִים מִחֻשְׁבָּתוֹ וְרִצּוֹנוֹ, כִּי הָיָה קְרוֹב אֶל מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל בְּכָל עֵת לְשִׁמְשׁוֹ וּלְקַבֵּל מֵאֵתוֹ דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים וְשִׁיחוֹת מִהַתְּכַלִּית הַנְּצָחִית. אֲדָּךְ לֹא אָרְכוּ לוֹ הַיָּמִים שָׁם, כִּי זוֹנְגָתוֹ שָׁבְקָה לוֹ חַיִּים, וְלָקַח אִשָּׁה מִהַעִיר טוֹלְטְשִׁין שֶׁהִיא קְרוֹבָה לְבְּרֶסְלַב בְּשִׁתֵּי פְּרָסְאוֹת.

קבח.

אַף עַל פִּי כֵן, הָיָה שׁוֹקֵד מְאֹד עַל דְּלִתֵי מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל, וְדָרְפוּ הָיָה שֶׁהָיָה נוֹסֵעַ פְּעָמִים בְּכָל הַדָּשׁ לְעִיר בְּרֶסְלַב לְהִיּוֹת אֵצֶל מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל, הֵינּוּ שֶׁבַת אַחַת שְׁבַת בְּבֵיתוֹ בְּטוֹלְטְשִׁין, וְשֶׁבַת אַחַת בְּבֵית מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל בְּבְרֶסְלַב, עִם קִצֵּת יָמִים קָדָם הַשְּׁבַת וְכֵן לְאַחֲרָיו, חוּץ מִהַנְּסִיעוֹת הָאֲרָפוֹת מְאֹד שֶׁנִּסְעַע עִם מוֹהֲרַנְ"ת וְ"ל אֶל מְקוֹמוֹת רְחוֹקִים.

קכט.

אשתו השנייה היתה קדם משרתת ביתה של הצדקת אדל בת רבנו ז"ל, ובעת החפה טפחה על כתפה של הפלה, ואמרה לה: "איך האב דיר גיגעבן איין ערליכער מאן"; [נתתי לך בעל בשר]

קל.

וכרב שקידתו על דלתי מוהרנ"ת ז"ל, והוא ז"ל האיר בו דבוריו הקדושים, זכה להגיע אל מדרגות רבות בעבודת השם יתברך בתמימות ובפשיטות גמורה, עד שבאשר בקשו ממנו אנשי שלומנו פעם אחת שייספר אלו מופתים מרבנו ז"ל, כפי ששמע מוהרנ"ת ז"ל, אמר: "מופתים? א מופת בין איך! [אני בעצמי מופת]. כי על ידי עצותיו של רבנו ז"ל זכה להתהפך מההפך אל ההפך, זהו מופת גדול, ואין לך מופת גדול מזה – להפך דעת בעל בחירה, עד שתמיד ישתוקק ויכסוף אליו יתברך.

קלא.

ובכל אנשי שלומנו, לא נמצא פמזהו, אחד שישמש כל כך את מוהרנ"ת ז"ל, והוא אשר קבל ממנו את כל הדבורים הנמכרים מפה לפה, המכרחים לדעת אותם כדי להבין את הדבורים שפכתב, וגם את רוב הדבורים שנדפסו ב'לקוטי הלכות' – זכה לשמוע אותם מפי קדשו של מוהרנ"ת ז"ל.

קלב.

ומרב הרגשותו שזכה להרגיש בהם, קבל על עצמו להעתיק את כל חלקי ה'לקוטי הלכות' – שיהיו ראויים לדפוס. כי מכתב יד מוהרנ"ת ז"ל היה קשה להדפיס, כי בתכם במהירות גדולה, ועל פי רוב נדבקו האותיות זו לזו, ומרח ויגע בזה כמה שנים עד שזכה לסים אותם, וזאת היתה סבה למזכה, שבגין כך, אחר כך – הכל נדפס.

[ובנו ר' אברהם, היה רגיל לומר על אביו את מה שאמר רבנו על מוהרנ"ת: "ווען נישט ער, וואלט פון מיר נישט געבליפען איין בלעטל שמות"; [אם לא הוא לא היה נשאר ממני דף אחד שמות – גניזה], זהו סובב גם על אביו, כי לולא הוא, לא היה נדפס כלל].

קלג.

בעת שזמר העתקת את כל חלקי ה'לקוטי הלכות', שאלו מוהרנ"ת ז"ל: האם היתה לך איזו התנוצצות אלקות בספרי? וענה לו: הן. והיה רגיל לספר, שכמה פעמים, מרב הרגשות ההתנוצצות האלקות שזכה להרגיש באמצע החעתקה, מרב אור, היה מכרח להניח את הקלמוס מתוך ידו, ולהפסיק לגמרי את הכתיבה.

קלד.

אחר כך הגר מתניו להדפיס על כל פנים את הפרך הראשון (ארה חיים חלק א'), ועל זה התעורר מוהרנ"ת ז"ל לתן לו קצת על הוצאות הפרך לעיר יאם שבמדינת וואלחיי, וזונתו בששמעה בטולמישין שנסע

למדינת וואלחיי, נסעה לברסלב להודיע למוהרנ"ת ז"ל שאם לא יספיק לה, על כל פנים, בלחם צר ומים לחין, תגוע, חם ושלום, ברעב, היא וזרעה. והכרה מוהרנ"ת ז"ל לכתב לבנו ר' יצחק ז"ל מטולטשין שיתן לה בכל שבוע איזה סכום, באפן שתתפרנס על כל פנים בצמצום. וגם ר' נחמן, בכל משך הדרך, הרבה מאוד לצמצם ולמעט בהוצאות, והלך הרבה רגלי, כדי לא להכביד הוצאות על מוהרנ"ת ז"ל, כפי עצם עניותו והסתרתו מכל העולם.

קלה.

בהיותו בעיר יאס, נצמא פעם בשבת מאד, ונכנס אל הרב לשתות, ונתן לו הרב שלום, ושאלו מאין אתם? והתירא לומר: 'מברסלב', ואמר לו: 'מטולטשין!' ושאלו: 'איפה זה?' ויאמר לו: 'סמוך לברסלב'. ויאמר לו הרב: 'אפשר קאנט איהר א ברסלב חסיד ר' נת'לע... [ואולי אתם מכירים חסיד ברסלב אחד - ר' נת'לע'...], והבין ר' נחמן שאינו מתנגד. וספר לו שהוא תלמידו, והוא נסע לפה כדי להדפיס את ספרו. והביט בדפי הספר, ואמר: 'עם איז דעם רבינ'ס מוח און ר' נת'נים מויל'. [זהו המוח של הרבי עם תפה של ר' נתן] ואחר כך בשחור, ספר זאת למוהרנ"ת ז"ל, ענה מוהרנ"ת ז"ל: 'גם אני אומר זאת על ת'לקומי תלכות' שלי - דעם רבינ'ס מוח און מיין מויל' [המוח של רבנו ותפה שלי].

קלו.

וּזְכָה וְהַדְפִּים שֶׁם אֵת הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן מִה'לְקוֹמֵי הַלְכוֹת' נוֹזוּ הַיְתָה צְמִיחַת יִשׁוּעָה אַחַר כֵּן עַל הַדְפָּסַת כָּל הַחֶלְקִים]. וְרִצָּה לְנַסֵּעַ חוֹרָה אֶל עִיר בְּרֶסֶלַב עִם הַסְּפָרִים, בְּדֵי לִהְיוֹת בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת אֶצֶל מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וּבְאֲמִצַּע הַדָּרָךְ שָׁמַע שְׂבוּדָקִים בְּגִבּוּלוֹת, וּמַחֲמַת פֶּחַד נִסַּע חוֹרָה עֲרֹךְ עֵשָׂרִים וְעֶרְסָט, וְאָכַל שֵׁם בְּלִיל שַׁבַּת קָדֵשׁ אֶצֶל אֶחָד, וְדָבַר עִמּוֹ דְּבוּרִים בְּאֵלוֹ, וְסֵפֶר לוֹ מֵרַבְּנֵי ז"ל וּמִמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וְהִרְאָה לוֹ אֵת ה'לְקוֹמֵי הַלְכוֹת' שֶׁנִּדְפְּסוּ, וְהִתְלַחֵב הָאִישׁ מְאֹד. וְאָמַר: 'עִם סְפָרִים בְּאֵלוֹ הַיְיָתִי הוֹלֵךְ וְנוֹסֵעַ דָּרָךְ כָּל הַגִּבּוּלוֹת אֶפְלוּ בְּאֲמִצַּע הַיּוֹם בְּלִי שׁוּם פֶּחַד'. וְהִתְעוֹרַר ר' נַחֲמָן מְדְבוּרִים אֵלוֹ, וְתַכְף וּמִיד בְּיוֹם רֵאשׁוֹן נִסַּע לְדַרְכּוֹ וּבָא לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם. וְסֵפֶר זֹאת לְמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל. וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל: "אֵתָה הַיְיָת צָרִיךְ לִישׁוּעָה אֶצֶל הַגִּבּוּל, הַיְיָת צָרִיךְ לְהִשָּׂאֵר לְיַד הַגִּבּוּל וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְחַבּוֹת עַל רַגַע הַיִּשׁוּעָה, מִדּוּעַ בְּרַחֲמֶיךָ הֲלֹא בְּשִׁבּוֹא הַזְּמַן שָׁל הַיִּשׁוּעָה הַיְיָת רַחוּק" וְכו'.

קלוז.

וְכָל יָמָיו הָיָה לְעֹזֵר גָּדוֹל לְמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וּבִפְרָט בְּשָׁנוֹת הַמַּחֲלָקַת, הָיָה מִהִיחִידִים שֶׁמָּסַר אֵת נַפְשׁוֹ וְלֹא הִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנַע וּמַעֲכָב, וְנִסַּע בְּרִישׁ גְּלִי אֶל מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וְחֹזַק אוֹתוֹ הַרְבֵּה. וְזֶה נִתֵּן תַּקְוָה גָּדוֹלָה בְּלֵב מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל עַל קִיּוֹם אוֹר רַבְּנֵי ז"ל בְּעוֹלָם.

קלח.

ועל בן מסר לו מוֹתֶרֶנְתָּ ז"ל כל מצפוני לבו, וגלה לו ענינים כאלו אשר לא גלה לשום בריה. עד שפעם אמר מוֹתֶרֶנְתָּ ז"ל בפני אחד מאנשי שלומנו ר' אהרן בן ר' אברהם חיים ז"ל מאומן, בזה הלשון: "איך גרייט צו אלדינג מיט דער פֿען, דער נאך וועט נחמן טולטשינער איך קענען פירען דאס רעדל"; [אני מכין את הכל עם העט, ואחר כך תהיה יכלת גם לר' נחמן טולטשינער להנהיג את הגלגל] (רצה לומר, את אנשי שלומנו). ומוֹתֶרֶנְתָּ ז"ל היה רגיל לנסע ולשבות בעירות אחרות בשבתות הקבועות שרבנו ז"ל היה נוסע, דהינו על שבת שירה למירֶהאויצא, ועל שבת נחמו למשֶהריו, ועל עוד איזו שבת בחרף, ור' נחמן טולטשינער היה לפעמים נוסע עמו, אבל לא בקביעות. בשנה האחרונה קדם הסתלקותו, לקח עמו את ר' נחמן טולטשינער לכל הנסיעות, ואמר לו בזה הלשון: דא ווייז איך דיר דעם וועג, איבער א יאר וועפטו שוין אליין וויפען; [בזה אני מראה לך את הדרך, ובשנה הבאה תדע כבר לבד]. ואחר הסתלקות מוֹתֶרֶנְתָּ ז"ל היה ר' נחמן טולטשינער נוסע גם בן אותן הנסיעות.

קלט.

בסוף ימיו של מוֹתֶרֶנְתָּ ז"ל שאלו אותו אנשי שלומנו: מי ימלא מקומו? ענה להם: "דער וואס טראגט בא מיר פֿעמיניצעס". וכן היה שר' נחמן טולטשינער ז"ל, שהוא היה משמשו בחייו ולא מש מתוך

אָהלוּ – מלא מקומו של מוהרנ"ת ז"ל, והיה דר באומן סמוך לקלויז בתור גבאי וחנו, וגם משגיח על היצר-תמיד' שפער על ציונו הקדוש.

קמג.

מיום ששמע פעם אחת מוהרנ"ת ז"ל שיהיה ארבה מפעלת הדלקת גר תמיד על ציון רבנו ז"ל, אשר מוהרנ"ת ז"ל היה הראשון שיסד דבר זה, השתוקק מאד מאד לזכות במצוה זו, ומיום בואו לעיר אומן היה זהיר בהדלקת הגר תמיד מידי יום ביומו. ובמים ההם היה הצינו סגור והיה המפתח מנח בביתו של ר' נחמן.

קמא.

ופעם אחת רצו אנשי שלומנו לעשות לו פעלץ חדש, פי היה לו פעלץ ישן וקרוע. ולא רצה, ואמר שאם יעשו לו חדש, אז יהיה זהיר לא למנפו עם השמן, ולא יוכל כל כך להזהר על הדלקת הגר תמיד.

קמב.

וכל כך היה נזהר בהדלקת הגר תמיד, עד שאמרו אנשי שלומנו, שבימיו – מעולם לא היה כבוי הגר תמיד, פי ברכ שקידתו על הדלקת הגר תמיד – חקר ודרש גם בדבר הפתילה והפלי איד לעשותה וכו'.

ואגב, מנהג אנשי שלומנו בכל בית מדרש על שם רבנו ז"ל, מדליקים גם כן גר תמיד משמן זית, ויש גבאי הזהיר בזה ומקבץ מעות על שמן זית.

קמז.

פעם אחת בליל שבת קדש פּרשת בשלח (שנקראת 'שבת שירה') הלך ר' נחמן טולטשינער עם מוהרנ"ת ז"ל על שמחת בן זכר בבית איש אחד שהיתה לו הפרות עם מוהרנ"ת ז"ל. והיה שם בבית חזן אחד, ומוהרנ"ת ז"ל בקש מִמֶּנּוּ לנגן לכבוד שמחת שבת. וזה החזן היה מצד המתנגדים, וכדי להכעים למוהרנ"ת ז"ל – לא רצה בשום אופן לנגן.

וענה מוהרנ"ת ז"ל לר' נחמן טולטשינער ז"ל: זינג די! נגן אתה, והתחיל לנגן, ושר את השירה בנעימה נפלאה לכל און השומע, ומוהרנ"ת ז"ל אמר לו אחר כך: "לא ידעתי כלל, הלא יש ביכולתך לנגן! והחזן הנ"ל התבייש אחר כך לפני כל העומדים שם. וספר הרב ממשוהרין ז"ל ששמע מאנשים הבקיאים בר' נחמן טולטשינער ז"ל בימי בחרותו, שבאמת לא היה לו כלל בתחלת ימיו קול נגינה נפלאה כנה. ומאז והלאה התחיל לנגן לפני מוהרנ"ת ז"ל בסעדת שבת, וכדומה. ואף על פי כן לפני העמוד נתירא מוהרנ"ת ז"ל להעמידו, יען אשר ידע שברב תבערת לבבו והרגשותו בדבורי התפלה ובתוספת אימתא דציבורא, יכול להגביה קולו עד שהראה ש'לו תנזק וכמו שנודמן לפעמים בין החוננים, ואף על פי כן, אחר פטירת מוהרנ"ת ז"ל, התעוררו אנשי שלומנו להעמידו לפני העמוד בראש השנה ויום הכפורים.

קמד.

התעוררות שעורר ר' נחמן מולמשינער ז"ל בתפלתו שהתפלל לפני העמוד - זה אין לשער. ואנשי שלומנו אמרו, כשהיה מתפלל הרגישו איך נשמה בלי גוף - עומדת ומתחננת לפניו יתברך. והגביר ר' אבא ממשקרין הוכיח פעם אחד לחתנו אברהם ייבין אשר לא נסע לאומן על ראש השנה, ואמר לו, שאם לא היינו זוכים באומן רק לשמוע תפלת ר' נחמן שבמוסף ראש השנה, גם בן פדאי לנסע. וכל אנשי אומן, אפלו המתנגדים - היו נבהלים ומשתוממים בשמעם את נגינתו ותפלתו.

קמה.

ובנו ר' אברהם ז"ל אמר פעם: "אבי היה מנגן גדול, והתאים המלים עם הנגון".

קמו.

בתחלה היו אנשי שלומנו יראים לשלח אותו אל העמוד בראש השנה, כי עוד לא התפלל בשום פעם לפני העמוד, ולא ידעו איך יתפלל, וכשנכנס לגור בעיר פרסלב בשנת תר"ה, הסכימו לשלח אותו אל העמוד ביום הכפורים. וכששמעו תפלתו בהשתפכות הנפש ובמתיקות כזו, החליטו, שבשנה הבאה יתפלל כבר בראש השנה גם בן לפני העמוד, וכן היה.

קמז.

תפלתו היתה במתיקות עצומה כעין שמוכא ב'לקוטי מוהר"ן' (חלק א' סימן ג): מין מתיקין. ואנשי שלומנו אמרו עליו, שהוא מתפלל עם ה'לקוטי הלכות', הינו שבפסוקי התפלה הרגישו שהוא אומר אותם עם כל הדבורים שיש עליהם ב'לקוטי הלכות'.

קמח.

ר' נחמן טולטשינער היה בעל ישוב הדעת גדול יוצא מן הפלל, וזכה לזה על ידי ברכתו של מוהרנ"ת ז"ל, שפעם אחת נסעו ביחד לאיזה עיר, בדרך היה שלג גדול וקר חזק, ופתאום בא רוח חזק ונפל הכובע העליון של מוהרנ"ת ז"ל, ורדף ר' נחמן אחריו מאד ביגיעה גדולה, עד שהשיג אותו והביאו לפני מוהרנ"ת ז"ל. ונהנה מוהרנ"ת ז"ל מזה מאד, כי להפנים לעיר בלי כובע עליון הוא ביוזן גדול, ובפרט שאז היה בעצם המחלקת. וברכו מוהרנ"ת ז"ל בזה הלשון: "דיין קאפ זאל רוהען אויפן ארט" וניגח ראשך על מקומי.

קמט.

ופעם אחת היה ר' יצחק בן מוהרנ"ת ז"ל אצל אביו בכרסלב, ואבד שם את כספי הדאר, והצטער מאד מאד, וחפש ולא מצא, וגדל צערו אז ביותר, כי היה הפסד גדול. ענה לו מוהרנ"ת ז"ל: זארג נישט! [אל תדאג] ר' נחמן טולטשינער יצא לחפש ומצאנו. וכן היה ר' נחמן יצא וחפש ומצאם בין האשפה, והחיה את בלם. ואמרו אנשי

ש'לומנו: באמת, היתה בזה ברכת מוהר"ן ז"ל שהבטיח שימצאנו, אף הספד היתה על ידי ר' נחמן שהיה בעל ישוב הדעת גדול, ועל ידי ישוב הדעת יכולים להצליח בכל דבר. כי הדרך, בשיאדם בצער ועגמת נפש – הוא מבהל ומבלבל מאד וכו', אף בנחת וב'שוב הדעת, הכל הולך בדרך אחר לגמרי.

קג.

והיה רגיל לומר אחר פטירת מוהר"ן ז"ל לאנשי שלומנו על אנשי טירחאויצא שהיו עובדי השם גדולים מאד: – "עובדים זיינען זיי, אפער אן עצה דארף מען פרעגן מיר". והם 'עובדים' באמת, אבל עצה צריך לשאול אותם.

קנא.

פעם אחת אמר מוהר"ן ז"ל לר' אפרים בן ר' נפתלי ז"ל: "די פרויקע מיט דיין קעפילע, זאל איך זיך רעכטן אז 'נחמן' האט מער געפיל אין 'לקוטי מוהר"ן' ווי דו". ואתה פרויקע (פנוי לאפרים) עם הראש שקף, הייתי מעלה על דעתי שלנחמן יהיה יותר הרגשה בספר הקדוש לקוטי מוהר"ן מאשר לד?, כי זכה להארה ודיעה נפלאה בת'לקוטי מוהר"ן, עד שהיה הרב מטשהרין ז"ל מסתיר את עצמו אחורי הדלת לשמוע אותו, כי תבך ומיד בשנכנס, הפסיק ר' נחמן ומסר לתרב שהוא ילמוד. אף תרב השתוקק כל כך לשמע דבוריו, לכן הסתיר את עצמו אחורי הדלת.

קנב.

בְּדַרְךָ כָּלָל הָיָה ר' נַחֲמָן טוֹלְמִישֵׁינְעֵר בְּעַל מְזוּג טוֹב מְאֹד וְסִבְלָן גְּדוֹל, וְתַמִּיד שֶׁתַּק לְמַחְרָפָיו, וּבְנָה הָיָה חֲדוּשׁ נִפְלֵא. וְלִכְּן הִצְלִיחַ כָּל כּוֹף, כִּי רַבְּנֵנוּ ז"ל מְבִיא (לְקוּטִי מוֹהֲר"ו חֵלֶק א' סִימָן ו'), עַל יְדֵי שְׁשׂוּתָקִים לְמַחְרָפוֹ וְלִמְבוּזוֹ, זוֹכֵה לְכָבוֹד אֱלֹקִים.

קנג.

פַּעַם אַחַת הָיָה נֶכֶד רַבְּנֵנוּ ז"ל בְּקִלְוִיז בְּאוֹמֶן, וּבְדַרְךָ יָלַד, הַשְּׁתוֹכֵב מְאֹד וְרָצָה לְהַפְּךָ סִפְסָל גְּדוֹל, אֵךְ מֵרַב הַכֶּבֶד לֹא הָיָה יָכוֹל, וְהִתְיַצֵּעַ עֲצֻמוֹ בְּזָה מְאֹד. וְנִגַּשׁ אֵלָיו ר' נַחֲמָן וְאָמַר לוֹ: "וּוֹאֲרַט אֹיִם, אֵינְנֵעֲלֵעַ, אֵיךְ וְעַל דִּיר הַעֲלָפֵן אֵיבְעֵר קַעֲרֵן דִּי בַּאֲנָק" (חֲכֵה יָלַד, אֲנִי אֶעֱזֹר לָךְ לְהַפְּךָ אֶת הַסִּפְסָל). וְהִתְחִיל לֹאמַר בְּקוֹל רֶם וּבְגִגּוֹן שֶׁל הַתְּעוֹרְרוֹת אֶת הַפְּסוּק (אֵיכָה ג, כו): "טוֹב לִגְבֹר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו". וְהִילַד, כְּשֶׁשָּׁמַע זֹאת יוֹצֵא מִפִּיו בְּתַמְיֻמוֹת וּבְכַשִּׁימוֹת גְּדוֹלָה, הַתְּבִישׁ מְאֹד, וְסַפֵּר כָּל יָמָיו, שֶׁזוֹכֵר הֵיטֵב אֶת כָּל הַמְרָאָה הַזֹּהָ, וּבְכָל פַּעַם שֶׁנִּזְכַּר מִזֵּה, מִתְעוֹרֵר מְאֹד מִשְׁנָתוֹ.

קנד.

ר' נַחֲמָן טוֹלְמִישֵׁינְעֵר ז"ל סִפֵּר, שְׁמוֹהֲרַנְת ז"ל הָיָה עֲנִי גְּדוֹל. וּפַעַם בְּיוֹם חֲמִישִׁי עֲדִין לֹא הָיָה לוֹ עַל שַׁבָּת, וְהוּא לֹא הִתְבַּלְבַּל מִזֵּה כָּלָל, רַק שָׁם בְּטַחוּנוֹ בּו יִתְבַּרְךָ, וּבֵא אֶחָד מִכִּפְּר הַסְּמוּדָה וְנָתַן לוֹ רֶבֶל שֶׁהוּא מִזֵּה קוֹפִיקִם, וְנָתַן מוֹהֲרַנְת ז"ל אֶת הָרוּבֵל לְר' נַחֲמָן שֶׁיִּפְרַט אוֹתָהּ

לקופיקס, ואמר לו שיתן לחמשה עניים מאנשי שלומנו לכל אחד עשרה קופיקס, וחצי רבל הניח לעצמו. ובעשרה קופיקס היה אפשר להכין לצרכי שבת בדיקה. מזה רואים גדלתו, אף שהיה עני בעצמו, והיה מטפל עם משפחה גדולה, וגדל כמה יתומים, אף על פי כן לא שכח שיש עוד עניים.

קנה.

ר' נחמן טולטשינער ז"ל נסע פעם אחת עם מוהרנ"ת ז"ל לציון רבנו ז"ל באומן, והניחו את התפצים בבית המדרש, ומוהרנ"ת ז"ל הודרו ללכת אל הציון, ור' נחמן התחיל לרוץ אחריו, כי רצה ללכת עמו יחד. אף מוהרנ"ת ז"ל ראה שבגדו קרוע, ואמר לו: "שב פה עד שתתפר אותו ואחר כך תבוא". ואמר לו ר' נחמן אתפר אותו אחר כך, כי רצה ללכת עמו יחד. ענה לו מוהרנ"ת ז"ל: "אם אין אתה מצית את רבנו ז"ל - למה אתה הולך אליו; כי רבנו ז"ל הקפיד מאד לא לילך עם בגדים קרועים.

קנו.

ר' נחמן טולטשינער היה פעם אחת אצל מוהרנ"ת ז"ל בערב שבת קדש, וסדר את כל צרכי הבית. וכבר היה סמוך להדלקת נרות של שבת, והוא היה מסתפל בכל פעם על השעון, בנהוג קדם השבת, לידע כמה יש זמן עוד עד שבת. וכשהגיעו המש רגעים קדם השבת כבר גמר הכל, ואמר למוהרנ"ת ז"ל - גמרתני. ויש עוד המש רגעים עד שבת. והשיב מוהרנ"ת ז"ל: "גרויסע פינף מינוט", [חמש דקות

גְּדוּלוֹתַי, הִינּוּ שְׁחַמְשָׁה רְנָעִים הֵם גְּדוּלָּיִם וְאַרְבָּעִים מְאֹד מְאֹד, וְיִכְוָלִים לְזִכּוֹת בָּהֶם טוֹב הַרְבֵּה, אִם מִנְצָלִים אוֹתָהּ בְּקִדְשָׁהּ.

קנו.

ר' נחמן טולטשינער ספר, שפעם אחת היה בציון רבנו ז"ל, ושמע איך שר' חייקל ז"ל (תחנן של רבנו ז"ל) בוכה מאד ומתבודד שם, ומבקש שיזכו בניו לסים את כל הש"ם: "ווארום רבי, איך האב פון אייך אליין גיהערט, דאס ווער עם איז מביים ש"ם, ציט ער אויף זיך ארויף א צלם אלקים". וכי שמעתי בעצמי ממכם, שכל מי שמסים ש"ם, ממשויד על עצמו צלם אלקים. וזוהי הקבלה שמקבל מרבנו ז"ל, כשזוכים לסים את הש"ם – ממשיכים על עצמו צלם אלקים.

קנה.

ר' נחמן טולטשינער היה רגיל לומר, מה שאיתא ששואלים "צפית לישועה", ופרש רש"י: – לישועה כללית, כלומר הגאולה, בזה נכלל גם ששואלים את כל אדם בפרוש, בשחיית בצרה, אם היית מצפה לתשועת ה' ולא היית מתיאש.

קנט.

ר' נחמן טולטשינער למד פעם עם אנשי שלזמנו את התורה ס"ז (בלקוסי מותר"ז חלק ב'), ובשונהגיע למלים: "זוהי בחינת העלמה", החל לומר: תשים יתברך הוא החיות של כל העולם, והוא כל כך נעלם... נעלם... נעלם... וכן הצדיק האמת כל כך נעלם... נעלם... נעלם... וזו בחינת

העלמה... העלמה... העלמה... וספר אז, שיזכר את מוהרנ"ת ז"ל, שגם הוא באשר למד את התורה הזאת ברבים, כשהגיע למלים הללו, גם בן משד הרבה תבת 'העלמה'. וספר לו מוהרנ"ת ז"ל, כי בעת שאמר רבנו ז"ל את התורה הזאת, גם בן משד הרבה תבת 'העלמה'.

וְסֵפֶר לִי ר' לְוִי יִצְחָק, שְׁגַם ר' אַבְרָהָם בֶּן ר' נַחֲמָן ז"ל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְ"וְזֶה בְּחִינַת הָעֵלְמָה" הָיָה חוֹזֵר הָעֵלְמָה... הָעֵלְמָה... וְכוּ'.

קם.

התמימות של ר' נחמן טולטשינער היתה עד להפליא, עד שכמה מאנשי שלומנו בנו אותו "דער תם פון ספורי מעשיות" [תם מספורי מעשיות]. תמיד היה בשמחה עצומה, והחיה את עצמו עם כל נקדה טובה שהיתה בו. וכן הכנים דבר זה בכל אנשי שלומנו, בעלי העסקים, שעסקו במשא ומתן, שיהיו תמיד בשמחה עצומה, ויחיו את עצמם עם כל נקדה טובה שיש בהם. והיה רגיל על לשונו דבורו של התם "נאחר אן ליצנות" [רק בלי ליצנות].

קסא.

על מצבתו נחקק: **פה נממן איש תם** וכו'. ואמר על זה בנו רבי אליעזר, בן היא האמת, אבי היה איש תם, אך לא היו צריכים לחקוק דבר זה על מצבתו, כי היה מספיק לחקוק רק את שמו לבד. כל כך התרחקו לגמרי מחשש וריח של פרסום של שקר.

קכב.

ר' נחמן טולטשינער, על ידי גדל תמימותו לשקבל מוזהרנ"ת ז"ל, זכה לחן אמת בזה, עד שכל דבורו היו בנעם וערכות כזו שהמשיך את לב כל שומעיו. והרב ממשחרין ז"ל היה רגיל לומר עליו, "היינט שטייט איין דער 'נחל נובע מקור חכמה' ביי ר' נחמן טולטשינער". [היום מתאכסן ה'נחל נובע מקור חכמה' אצל ר' נחמן טולטשינער].

קכג.

ר' נחמן טולטשינער ז"ל נהג כל ימי חייו לסים בכל שבוע את המדרש רבה מפרשת השבוע – כי בדרך זו הרגיל אותו מוזהרנ"ת ז"ל. והיה מפרש את המדרשים על פי תורת רבנו ז"ל בהן ונעם בזה, שהפליא את כל השומעים. ופעם אמר לו גדול אחד: "גם אני לומד מדרש, ומדוע איני מוצא שם את מה שאתם מוצאים?" כי למודו היה בתמימות ובאמת גדולה, עד שהאיר השם יתברך את עיניו וראה שם נפלאות.

קכד.

ר' נחמן טולטשינער ז"ל, ספר, שביותר הקפיד מוזהרנ"ת ז"ל על ליצנות יותר מהכל, ואמר, שעקר פתח הטמאה לפול בבאר שחת, הוא על ידי ליצנות. ודבר רבנו ז"ל הוא תמימות ופשיטות עמוקה מאד, מאד, עמוק עמוק מי ומצאנו, ועל ידי מעט ליצנות – תכף ומיד מתרחקים מהתמימות והפשיטות של רבנו ז"ל.

קסח.

וספר, שפעם אחת הלך אצל אחד מאנשי שלומנו שהיה עובד השם גדול, ותפלתו ארכה שעות שעות בדבקות גדולה, ורצה להתחמם אצלו בעבודת השם יתברך. אף היה נתפס גם בקלפת הווערטלעך [התבדיחות], אף שהיה עובד ה' גדול, היה רגיל גם באמירת בדיחות. וכשבא אל מוהרנ"ת ז"ל, אמר לו אז בזה הלשון: "לומר לך שלא תלך אליו – איני יכול, אבל אם אתה הולך אליו – אל תבוא אליו". כל כך הקפיד על איזה ווערטל או ליצנות.

קסו.

ואמר ר' נחמן טולטשינער ז"ל, שהבין אז מדבריו הקדושים שהאריך לו בזה, כי על ידי קלפת הליצנות והווערטלעך – מורידים מעצמו כל זיק של יראת שמים, ונפגמות אמונתו לגמרי, עד שכל בני העולם נעשים כלא בעיניו. ומתקיים בו (תהלים עד, ט): "שתו בשמים פיהם וילשונם תהלך בארץ", כמו שפרשו רבנו ז"ל (שיחות הר"ן סימן לח) שמי שעושה ליצנות מבני אדם ומיראים אמתיים באמת, זה האפיקורסות הוא נגד השם יתברך בעצמו, אף שהם בושים לדבר בפרוש על השם יתברך, על פן הם מהפכים אפיקורסות שלהם לדבר על העולם, ובאמת בפנימיות פונתם עליו יתברך. כי באמת בשיש לאדם אמונה שלמה אשר אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל עצם שכנינת עזו יתברך, אז לא היה מדבר ועושה ליצנות משום בריה שבעולם. ועל פן אמרו חז"ל (סוטה מב.): 'בת יצים אינם מקבלין

פְּנֵי שְׂכִינָה, כִּי עַל יְדֵי לִיצְנֹת הוּא מְסַלֵּק מִפְּנֵי אֵת הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה. וְרַבְּנֵנוּ הַקְּדוֹשׁ צִוָּה לְבָנָיו, אֵל תְּדוּרוּ בְּשִׂכְנֵיב, מִשׁוּם דְּלִיצְנֵי הֵווּ וּמִשְׁכּוֹ לָךְ בְּלִיצְנוֹתָא (פְּסָחִים קיב.).

קסז.

ר' נחמן טולטשינער העיד, שְׂכֵמָה פְּעָמִים בָּא אֵל מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל וּמְצָאֵהוּ שׁוֹיֵשֵׁב אִז בְּדַבְּרוֹת בְּזוֹ, עַד שֶׁמֶרַב דְּבַקוֹת זָלְגוּ עֵינָיו דְּמַעוֹת, וְהָיוּ עֵינָיו פְּתוּחוֹת, וְהִסְתַּבֵּל עָלָיו וְשָׁר לְעַצְמוֹ נִגּוֹן שֶׁל דְּבַקוֹת וְנִגְעוּגוּעִים, וְהִמְרָאָה הָיָה הַמְּשִׁיךְ עָלָיו יִרְאָה וְאִתְּכָה גְּדוּלָה עַל כָּל יָמֵי חַיָּיו.

קסח.

ספר, שֶׁפְּעַם אַחַת הָיָה אֶצְל מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל בְּלִיל הַפֶּדֶר, וּכְשֶׁהֲגִיעַ מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל אֵל הַפְּסָקָא 'וּמִזְרָא גְּדוּל' – זו גְּלוֹי שְׂכִינָה, הִתְחִיל לְצַעֵק בְּדַבְּרוֹת גְּדוּלָה וּבְעֵינָיו עֲצוּמוֹת: "וּמִזְרָא גְּדוּל" – זו גְּלוֹי שְׂכִינָה, וְחִזַּר עָלָיו הַרְבֵּה פְּעָמִים עַד שֶׁנִּפְל מֵהַכֶּסֶף וְהִתְעַלֶּף. וְנֹאמַר ר' אַבְרָהָם ז"ל, כִּי עַל כֵּן הִתְעַלֶּף אִז, כִּי רָאָה אִז אֵת הַשְּׂכִינָה מִמַּשָּׁן.

קסט.

וּפְעַם אֶחָד בָּא אֵל מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וְרָאָה שֶׁהוּא פּוֹתֵב, וְלֹא רָצָה לְבַלְבְּלוֹ, וְהִלָּף, וְאַחַר כֵּךְ בְּשִׁחְזוֹר – רָאָה עַל הַשְּׂלֶחָן אֵת הַפְּתָב שֶׁל הַתְּפִלָּה "לְמִוֶּה פְּנִיךָ תִּסְתִּיר" (חֵלֶק א' תְּפִלָּה נו), שֶׁהָיָה מְלֵא דְּמַעוֹת.

קע.

מוהרנ"ת ז"ל אָמַר ל' נַחֲמֵן טוֹלְטְשֵׁינְעֵר ז"ל: "אַיִךְ בֵּינן מִקְנָא אֵיין עֲרְלִיכֵער אִיד, אַזײַב דוּ בִיסַט אֵיין עֲרְלִיכֵער אִיד בֵּין אֵיךְ דִיר מִקְנָא. וואָס מײַנסטוּ, מײַן אֵיךְ אֵיין עֲרְלִיכֵער אִיד? וואָס מְעַר מְעַן אִיז צו בְּרַאכֵן בַּאֲזײַה, אַלֶּין גֶרעסער עֲרְלִיכֵער אִיד אִיז מְעַן". [אַנִי מִקְנָא בִיהוּדֵי כָּשֶׁר, אִם אַתָּה יְהוּדֵי כָּשֶׁר אַנִי מִקְנָא כָּד, מַה אַתָּה חוֹשֵׁב שְׂאֲנִי מִתְּפִנֵן יְהוּדֵי כָּשֶׁר, כְּכֹל שְׂאָדָם יוֹתֵר שְׂבוּר בְּעַצְמוֹ, כָּד הוּא יְכוּל יוֹתֵר לְהִיזֵת אִישׁ כָּשֶׁר]. וְהִיָּה בְּנוֹ ר' אַבְרָהָם ז"ל רָגִיל לְחֹזֵר עַל זֶה, וְאָמַר, בֵּינָתִים אָמַר זֹאת מוֹהֲרֵנ"ת ז"ל רַק עַל אָבִי.

קעא.

בְּשֵׁנַת תר"ד, בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה, נְחַלֵּשׁ קֶצֶת עֲנִין רַבֵּנוּ ז"ל, כִּי הָיָה תִּשְׁעֵי שָׁנִים אַחֵר הַסְּתַלְקוֹת מוֹהֲרֵנ"ת ז"ל, וְעוֹד כַּמָּה מִתְּלִמְיָדֵי רַבֵּנוּ ז"ל נִפְטְרוּ, וְגַם אֶדְל בַּת רַבֵּנוּ ז"ל נִפְטְרָה בְּאוֹתָהּ שָׁנָה. אַז קָרָא ר' נִפְתָּלִי תְּלִמִּיד רַבֵּנוּ ז"ל אֶל ר' נַחֲמֵן טוֹלְטְשֵׁינְעֵר ז"ל וְאָמַר לוֹ: "אַנִי רוֹאָה, שְׁבַעִיר טִירֵהֶאווִיצָא מִתְּחִיל לְבַעַר קֶצֶת דְּבָרֵי רַבֵּנוּ ז"ל, עַל כֵּן – סַע לְשָׁם. וְנִסַּע לְשָׁם וְדַבֵּר עִמָּהֶם הֲרַבָּה מִהַתְּכַלִּית וְעִשָּׂה אֲצֻלָּם הַתְּעוֹרְרוֹת גְּדוֹלָה מְאֹד". וְשָׂאֵלוּ אוֹתוֹ: מֵאִזֵּן לָכֶם דְּבוּרִים אֵלּוּ? וְהָשִׁיב לָהֶם: יֵשׁ בְּתַבִּים מִמוֹהֲרֵנ"ת ז"ל (שְׁחָם הַלְקוּשֵׁי הַלְכוֹת), וּמִזְנָחִים עַל "הַבּוֹדְעִים" וּמִתְּחִילִים לְהַתְּרַקֵּב. וְעִשָּׂה אֲצֻלָּם הַתְּעוֹרְרוֹת גְּדוֹלָה עַד שֶׁהַבְּטִיחוּ לוֹ עַל הוֹצָאוֹת לְהַדְּפִיסָם. וְכֵן נִסַּע עוֹד לְהֲרַבָּה מְקוֹמוֹת

מאנשי שלומנו, ועשה התעוררות להדפסה ונדבנו כל אחד, עד שזכה
במשך כמה שנים להדפיס את כל חלקי ה'לקוטי ה'לכות'.

קעב.

ר' נחמן טולטשינער היה גר בטולטשין ח"י שנים, ואחר כך
בברסלב ח"י שנים, ואחר כך באומן ח"י שנים. וכשהיה גר באומן,
היה הוא הגבאי שבקלוז' ומשגיח על ה'צר תמיד'. ובנו ר' אברהם ז"ל,
ביום היארצייט, בשהיה מזכיר את אביו על ציונו הקדוש, היה מזכיר
את זכותו שהיה המושגיח על ה'צר תמיד.

קעג.

ר' אייזיק מאומן ספר, שהוא היה בשעת הסתלקות ר' נחמן
טולטשינער ז"ל, והיה אז ב'שוב הדעת נפלא'. שלח אחר זוגתו, ואמר
לה שהולך להסתלק וצוה לה שתבשל גריץ (מרק) עבור האנשים
שיחזרו מחלונתו שלו, כדי שיהיה להם מה לאכל. ותכף ומיד התחיל
לומר: 'ברוך שמייה דמרייה עלמא' וכו', וכשהגיע אל מלת: "ב'יה א'נא
רחיץ", צעק בקול, וחזר כמה פעמים: "ב'יה א'נא רחיץ ב'יה א'נא רחיץ"
וכו'. ואחר כך בשמים, התחיל לומר: 'אלקי נשמה שנתת בי טהורה
היא, וכשהגיע אל מלת: "ואתה עתיד לטלה ממני" – יצאה נשמתו.
וספרו החברא קדישא, שעדין לא ראו אדם שיסתלק עם ישוב הדעת
ב'זה.

קער.

ר' נחמן טולטשינער נפטר ביום כ"ו ניסן תרמ"ד. וכשהזרו אנשי
שלוֹמנו מקבורתו, נזכרו שבכ"ו בניסן הוא גם היארציית של יהושע בן
נון. וכן התקיים אצלו מה שכתוב על יהושע שלא מש מתוך האהל,
והוא קבל ממוהר"נ ז"ל את כל השארת רבנו ז"ל בשלמות, ומסרה
אחר כך לבנו.

קעה.

בן חבים היה לר' נחמן טולטשינער ז"ל ושמו ר' אברהם, נולד
בשנת תר"ט. עוד מקטנותו היה דבוק באביו, וספג בעצמו מדרגת
התמימות והפשיטות של אביו, ותמיד היה רגיל להסתפל על אביו,
ובדרך ילד קטן שעושה הכל מה שאביו עושה, בן היה אצלו. כיון
שראה איך שאביו מתבודד תמיד ומדבר אליו יתברך, כמו בן עשה
הוא, ראה את אביו בוכה בפשוט ידים ורגלים, ומבקש ומפציר את
השם יתברך שיזכה להיות פרצונו יתברך בלי שום טעיות ודמיונות,
כמו בן עשה הוא. בפשוט בריה לא ראתה, התבודד ודבר עמו יתברך
ובכה בכיות רבות שיזכה גם בן להיות איש פשוט באמת כמו אביו.
וככה בלה ימי קטנותו.

קעו.

ואחר כך בשגדל קצת, התחיל להתמיד מאד מאד בלמוד התורה הקדושה – שעורים בסדרן, ברצונו של רבנו ז"ל (עין שיחות הר"ן סימן עו). ובשתייה חוזר מהחדר, לא בקש מאמו לאכול, רק הלך אל ארון הספרים והוציא משניות או מדרש וכו' ולמד בהם עד שאמו קראה לו לאכול.

קעז.

ואביו ר' נחמן ז"ל השגיח עליו, וראה איך שהוא עובד ה' מקטנותו, ואמר לו: "אברהם! ברח לארץ ישראל, חוץ לארץ אינה סובלת קדשתך". והיה ר' אברהם מספר שהוא מתחרט כל ימיו שלא ציית את אביו לנסע בימי קטנותו.

קעה.

אחר כך כאשר גדל, קיים תשובת הקנה, ולא דבר במשך שנים על גבי שנים עם אף בן אדם, עד שחשבו, שחס ושלום, נטל כח הדבור כמנונו.

קעט.

והיה לוקח שק מלא ספרים, ובהם: תנ"ך, משניות, גמרא, שלחן ערוך, וחר הקדוש וספרי רבנו ז"ל וכו' וכו' על כתפו, עם כמה לחמים,

וְהָיָה יוֹצֵא בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת קָדֵשׁ לַיעָר עַל יַד הַנְּהָר, שֶׁהָיָה לוֹ שָׁם מָקוֹם קְבוּעַ, וְשָׁם יָשָׁב עַד עָרֵב שַׁבַּת קָדֵשׁ – בֶּן הַתְּנַחֵג בְּמַה שָׁנִים רְצוּפוֹת.

ק.ב.

וְשָׁם הִתְבַּוֵּד בְּעֵמֶק הַיעָר – רְחוֹק מִיִּשׁוּב בְּנֵי אָדָם, שָׁנִים עַל גְּבֵי שָׁנִים, וְהָיָה בּוֹכָה כָּל בֶּרֶךְ, עַד שֶׁעֵינָיו נִעְשׂוּ נְפוּחוֹת מֵרַב בְּכִי. וְשָׁם חִבֵּר אֶת סִפְרָיו הַקְּדוּשִׁים אֲשֶׁר הֵם אוֹרוֹת רוּחָנִים גְּלוּיִים חֲדָשִׁים בְּתוֹרַת רַבֵּנוּ ז"ל, וּמְאִירִים אֶת עֵינֵי הַהוֹגִים בָּהֶם.

ק.ב.א.

הוּא הַגִּבֵּר אֲשֶׁר הָאִיר אֶת הָעוֹלָם עִם אוֹרוֹ הַגָּנוּז שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל, וּמֵרַב הִתְבַּוֵּדוֹתָו וּדְבָקוֹתָו בּוֹ יִתְבַּרַךְ בְּקַדְשָׁהּ וְעִם יְחוּדִים קְדוּשִׁים, זָכָה לְגְלוּיִים חֲדָשִׁים בְּתוֹרַת רַבֵּנוּ ז"ל, וְהֵעֵלֵם עַל פְּנֵי הַכְּתָב, וּמַעֲט דְמַעֲט מִכְתָּבֵי יָדוֹ נִדְפְּסוּ. וְשָׁם רוֹאִים אֶת עֵצֶם הַפְּלִגָּת הַהִרְגָּשָׁה שֶׁהָיְתָה לוֹ בְּרַבֵּנוּ ז"ל וּבְמוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וְאֲשֶׁר מְאִיר עַד הַיּוֹם אֶת עֵינֵי אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַיְקָרִים הַמְעֵינִים בְּדַבְרֵי הַקְּדוּשִׁים.

וְאֵנָּה, סֵפֶר לִי תַלְמִידוֹ הַמְּבַהֵק ר' לוי יִצְחָק, יְדוּעַ, אֲשֶׁר תָּרַב הַחֲסִיד ר' שְׁמוּאֵל הוֹרְבִיץ ז"ל זָכָה לְהַדְפִּים אֶת כְּתָבֵי ר' אַבְרָהָם ז"ל, וְהָיְתָה לוֹ עַל זֶה מְסִירוֹת נֶפֶשׁ עֲצוּמָה, וַיִּגְיעָה רַבָּה וְעֲצוּמָה. כִּי כְּתָבֵי ר' אַבְרָהָם ז"ל הָיוּ בְּאוֹמֵן וּבְפוֹלִין וּבְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא יָגַע מְאֹד מְאֹד לְאַסֵּפֶם יַחַד, עַד שֶׁזָּכָה לְהַדְפִּיסָם וּלְהוֹצִיאָם לְאוֹר. וּכְשֶׁנֶּמֶר לְהַדְפִּיסָם,

בא אליו ר' אברהם ז"ל בחלום ונתן לו נשיקה על המצח, והודה לו על שהשתדל בכתביו. ובא ר' שמואל ז"ל אל ר' לוי יצחק, לברר אצלו איך היה נראה תאר פניו הקדושות של ר' אברהם ז"ל, והשיב ר' לוי יצחק, בן הוא, כמו שראה אותו.

קכב.

וככה זכה להתגדל במשך שנים על גבי שנים. ודרכו היתה לילך עם תורה אחת מ'לקוטי מוהר"ן' באזהרת רבנו ז"ל (ענין שיחות הר"ן סימן רצו). והיתה כל עבודתו על פי תורה זו שבחר לעצמו. ויש תורות מ'לקוטי מוהר"ן' שחלף עמהם כמו שנה, ובסוף ימיו התפאר: "ברוך השם שבכר עברתי וסימתי ללכת עם כל התורות".

קכג.

והיה תמיד מלא התעוררות וחיית דקדשה, ומתבודד בקביעות עמו יתברך, ולא היה מפסיק לרגע כל ימי חייו. תמיד עסק בעבודת השם יתברך בהתמדה ושקידה נוראה, ולא התבלבל משום דבר.

קכד.

וספר לי ר' לוי יצחק, גרו יאיר, פי זחו הנה תחודש אצלו, פי דרך העולם, פשהוא בבית - הוא מישב יותר, וכשהוא נמצא ברחוב או במרחקים רחוק מביתו - הוא מבבלבל וכו', ואצלו לא היה שום שנוי, פי תמיד היה דבוק בו יתברך ושום דבר לא בלבלו, הן קנין הן חרף, לא ראה שום דבר רק אותו יתברך. ופעם אחת בהיותו באומן אמר

לְאַחַד: "מַה אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁאֲנִי מִתְנַעֵנֵעַ אַחַר מִשְׁפַּחְתִּי? בְּרוּךְ ה' יֵשׁ לִי מוֹחִין אַחֵרִים" וכו'.

קפה.

וְהִיא הַדּוּשׁ נִפְלֵא בְּדַבְּרוֹת, וְהִיא תְּמִיד דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדַבְּרוֹת נִפְלְאָה עַד שֶׁלֹּא יָדַע עַל פִּי רַב מַה שֶּׁנֶּעֱשֶׂה סְבִיבוֹ. וְדַרְבּוֹ הִיא שֶׁתְּמִיד דִּבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ שִׁיחוֹת, תְּפִלוֹת, שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וְהִתְנַחֵה הַתְּבוּדָתוֹ בְּדַבֵּר אִישׁ עִם רֵעֵהוּ מִמֶּשֶׁ. וְלֹא הִיא הִפְרֵשׁ אֶצְלוֹ בֵּין שְׁהִיטוֹ בְּעֵמֶק הַיַּעַר לְבֵין זְמַן הַמִּצְאֵהוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בֵּין אֲנָשִׁים, אִם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ בְּרַבְּבַת מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, תְּמִיד הָיוּ שִׁפְתוֹתָיו נִעוֹת וְיִמְדַּבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִחְשׁ.

קפו.

וַיַּעַם אַחַת יוֹשֵׁב בְּגֵן סוּפִיָּה (בן העיר באומן) עִם אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, וְהוּא מְרַב דְּבַקוֹתוֹ יוֹשֵׁב בְּעֵינָיִם סְגוּרוֹת וְיָחַד יְהוּדִים, עַד שֶׁשָּׁכַח אִיפֹה נִמְצָא, וְעָשָׂה תְּנוּעוֹת בְּיָדָיו בְּדֶרֶךְ הַמִּיחָד יְהוּדִים וְרוֹשֵׁם בְּאֹוִיר וְכו'. וְשֵׁם הָלְכוּ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים לְטִיֵּל, וּבְשִׁבְאוֹ סְמוּךְ אֵלָיו, עָמְדוּ לְהַסְתַּבֵּל עֲלָיו וְצָחְקוּ מִמֶּנּוּ. וְהָאִישׁ שֶׁהָיָה עִמּוֹ לִחַשׁ לוֹ בְּאָזְנוֹ: "ר' אַבְרָהָם! מַעֲנֵטְשׁוֹן לֹא אֶכֶן". וּפְתַח אֶת עֵינָיו, וְאָמַר: "פּוֹן אֵיין קַעֲסֵטֵל צִיין זָאל אִיךָ זִיךְ אִיבֶער שְׂרַעֲקוֹן?". וּבְגִלְלַת קַפְסָה שֶׁל שְׂנַיִם, אֶתְפַּעַל וְאֶפְחָד? בִּי מַהוּ צְחוּק? מִגְלָה שְׂנַיִם...]. בִּי כָּל כֶּךָ הִיא דְּבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדַבְּרוֹת אֲמֵת, וְלֹא הִסְתַּבֵּל עַל שׁוֹם דְּבַר שֶׁבְּעוֹלָם.

קפז.

וְהָיָה רָגִיל לֹמֵר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "א מוֹיֵל אִיז וְוִי א מוֹיֵל, אַז סַע מוֹלֵט נִישְׁט וְוִיעֶרֶט עִם אָן דָּאס מְעַהֵל". [פֶּה הוּא כְּמוֹ טַחֲנַת קִמְחָה, בְּשַׁעֲהָ שְׂאִינָה טוֹחֲנֶת - הִיא מִפְסַדַת קִמְחָה].

קפח.

וּפְעַם אַחַת אָמַר לְאַחַד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ: "מֵאדָּה מֵיט דִּי לִיפְעַן מֵאדָּה מֵיט דִּי לִיפְעַן" [תַּעֲשֶׂה עִם הַשְּׁפָתִים... תַּעֲשֶׂה עִם הַשְּׁפָתִים]... רָצָה לֹמֵר, דְּבַר עִם שְׁפָתָיו אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָאֵט אֵינְזִי גִישְׂאֲנָקֵן אִזָּא מִתְנַה, וְוֵאָס מְעַן קַעַן מֵיט דְּעַם אֵיבְעַר לְעַבְדֵּן דְּעַם גִּיאַנְצֵעַן לְעַבְדֵּן, [וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נָתַן לָנוּ מִתְנָה כְּזוֹ, הֵינּוּ הַפֶּה - לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאֲשֶׁר עַל יְדֵהָ אֶפְשָׁר לְעִבּוֹר אֶת הַחַיִּים בְּטוֹב וּבְנַעֲמִים].

קפח.

בְּכָל לַיְלָה טֹבֵל בְּנֶהָר, וְהִלָּךְ בְּחִצּוֹת עַל צִיּוֹן רַבְּנוּ ז"ל, וְאָמַר שֵׁם תַּקּוּן חִצּוֹת בְּכִיּוֹת עֲצוּמוֹת וְשִׁבְרוֹן לֵב, אֲשֶׁר מִי שֶׁשָּׁמַע זֹאת, הִיָּתֵה מִתְבַּטָּלֶת אֲצִלוֹ כָּל יְשׁוּתוֹ.

וְהָיָה רָגִיל לֹמֵר: 'כָּל חִצּוֹת שְׂאֲנִי חוֹטֵף בְּזֶה הָעוֹלָם, זוּהִי חִצּוֹת שְׂלִי, זוּהִי הָעֲשִׂירוֹת שְׂלִי לְנִצָּחַ נְצָחִים'.

וכן הִיה רָגִיל לומר: 'כְּמוֹ שְׂיִשְׂרָאֵל נִבְחָרוּ מִכָּל הַשְּׁבָעִים אַמּוֹת, כְּמוֹ כֵּן שְׁתֵּי הַשְּׁעוֹת שֶׁל חֲצוֹת לַיְלָה נִבְחָרוּ מִכָּל הַיּוֹם'.

וְאָמַר: 'אֵף עַל פִּי שְׂמֻצוֹת חֲצוֹת הוּא לְקוֹם מִהַשְּׁנָה וְלִהְיוֹת עַר אַחַר כֶּף, אֵף עַל פִּי כֵּן, אִם אֵינּוּ יוֹכֵל לִהְיוֹת עַר אַחַר כֶּף כָּל הַלַּיְלָה, יוֹכֵל לְחֹזֵר וּלְיִשׁוּן כְּדִי שְׂיִהְיֶה מֵחוּ צְלוּל לְתַפְלַת שְׁחֵרִית', וְכֵן נִהַג הוּא בְּסוּף יָמָיו.

ק.צ.

וְסָפַר ר' וועלן וז"ל, שֶׁהוּא הִיה רָגִיל לֵילֵף בְּלַיְלָה עִם ר' אַבְרָהָם ז"ל בְּחֲצוֹת אֵל הַצִּיּוֹן, וְעוֹזֵר לוֹ עִם הַשְּׁמֶן, שֶׁהִיה ר' אַבְרָהָם ז"ל רָגִיל לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר תְּמִיד. וְכַשְּׁבָא, אִם הִיה הַנֵּר תְּמִיד כְּבוּי - הִיה מִתְנַצֵּל לְפָנָי רַבְנּוּ ז"ל וּבִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ שְׂיִמְחַל לוֹ שְׁנֵאָרַע לוֹ דְּבַר זֶה, וּבְשִׁתְּיָה מוֹצֵא אֶת הַנֵּר דְּלוֹק - הִיה נוֹתֵן שְׁבַח וְהוֹדָאָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

וּפְעַם אַחַת בָּא עִם ר' אַבְרָהָם ז"ל, וְתַכַּף וּמִיד הִתְעוֹרַר ר' אַבְרָהָם ז"ל מְאֹד לְדַבֵּר בְּהַתְּבוּדוֹת, וְעַל כֵּן בִּקְשׁוּ שְׂיִחְזֹר אֵל הַקְּלוּיָו. וְהוּא יָצָא וְהִתְחַבֵּא שָׁם בֵּין הַמַּצְבוֹת, וְר' אַבְרָהָם ז"ל יָצָא לְרֵאוֹת אִם הִלֵּךְ, אֵיךְ מִחֲמַת שְׂלֵא רָאָה כָּל כֶּף טוֹב - לֹא רָאָהוּ, וְחֹזֵר וְנִכְנַס. וְשָׁמַע ר' וועלן וז"ל, אֵיךְ שָׁר' אַבְרָהָם ז"ל מִתְחִיל לומר: "רַבִּי! עִם אֵיז פֶּאָר פֶּרְעֶסֶט דָּאָם הָאֲרִי, עִם אֵיז פֶּאָר הָאֲקֵט דָּאָם הָאֲרִי" [רַבִּי! הֲלֵב קְפוּא, הֲלֵב כְּפוּע], וּבְכַה תְּרַבֵּה. וְחֹזֵר שָׁם בְּעֵת הַתְּבוּדוֹת עַל הַלְּקוּמֵי מוֹחְרִין וְעַל הַלְּקוּמֵי הַלְּכוֹת' וְכַתְּבֵי הָאֲרִיז"ל, וְעֵשָׂה מִתּוֹרוֹת תְּפִלוֹת.

קצא.

ובמקום גְּדַלְתָּנוּ שָׁם רוּאִים עֲנֻתָנוֹתוֹ, אַף שֶׁהָיָה דְבוּק כָּל כָּף אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ, אַף עַל פִּי כֵן, כְּשֶׁאֶחָד דִּבֵּר עִמּוֹ – הָיָה מְשִׁיב לוֹ בְּסִכְר פָּנִים יְפוֹת, כְּאִלוֹ אֵינּוּ יוֹדֵעַ כְּלוּם, וְהָיָה מוֹרִיד וּמְצַמְצֵם אֶת עֲצָמוֹ מְאֹד אֶפְלוּ לְחֲכֵי גְרוּעַ וְכוּ'.

קצב.

וּבְשִׁעָה שֶׁדִּבֶּר עִם אֶחָד, הִרְגִּישׁ הִלָּה אֵיךְ שְׂרוּאָה נִיצוּצֵי אוֹר יוֹצְאִים מִפִּיו, כִּי הָיָה כָּל כָּף דְבוּק בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ, עַד שֶׁדִּבְרָיו יֵצְאוּ בְּחֵן אֲמֵת וּבִישׁוּב הַדַּעַת אֲמֵתִי, עַד שֶׁכָּל מִי שֶׁשָּׁמַע אֶת דְּבוּרוֹ – הִתְעוֹרֵר עַל יְדוֹ מְאֹד מְאֹד וְנִמְשָׁךְ לְכַבּוֹ אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ בְּתִשׁוּקָה תּוֹקָה, וְנִסְכַּם בְּדַעַתוֹ שֶׁכִּבֵּר יִהְיֶה אִישׁ כְּשֶׁר מַעֲתָה.

קצג.

דְּבוּרָיו הָיוּ בְּחֵן וּבְנֵעָם וּמְגִלָּה צְפוּנוֹת בְּתוֹרַת רַבֵּנוּ ז"ל, כִּי הָיָה בְּקִי בְּכָל סִפְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל כְּעַל פֶּה מִמֶּשׁ. וְלַחֵב אֶת לְבוֹת הַשׁוֹמְעִים דְּבָרָיו וְהַכְּנִים בָּהֶם תִּשׁוּקָה עֲצוּמָה לְקִים עֲצוּתוֹ תְּקִדוּשׁוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל בְּשִׁלְמוֹת, וּבִפְרָט "הַתְּבוּדוֹת". וּמִי שֶׁזָּכָה לְשִׁמּוֹעַ תּוֹרָתוֹ וְדִבְרָיו – נִמְשָׁךְ לְכַבּוֹ אֵלָיו יִתְבַּרֵּךְ בְּהִתְעוֹרְרוֹת עֲצוּמָה, עַד שֶׁמִּי שֶׁשָּׁמַע דְּבוּרָיו וְשִׁחוּתוֹ, הִתְכַּפְּלָה אֵצְלוֹ תְּכִיחָה לְגַמְרֵי, וְנִסְכַּם בְּדַעַת הַשׁוֹמְעַ, שֶׁבּוֹדָאֵי מַעֲכָשׁוֹ אֶהְיֶה כְּרַצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ.

קצד.

כָּל הַחֵלֶכֶת וְכָל הַנְּהַגְתּוֹ הָיָה בְּחֵן שֶׁל אֱמֶת וּבְנִיחוּתָא, שֵׁיף וְעֵייל
שֵׁיף וְנַפְיָק, גְּרִים בְּאוּרֵיתָא תְּדִירָא, וּמוּחַל עַל עֲלֻבוֹנוֹ. וְהָיָה נוֹהֵג כְּבוֹד
גְּדוֹל בְּמִי שֶׁבִישׁ אֹתוֹ. וּכְשֶׁאֶחָד נָתַן לוֹ כְּבוֹד, אָמַר, שְׂדוּקָרִים אֹתוֹ
בְּחֶרְבוֹת.

קצה.

וְהָיוּ לוֹ דְּבוּרִים מְתוּקִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְהָיָה מֵרְאָה אַחְבָּה גְּדוּלָּה
וְהִתְקַרְבוּת עֲצוּמָה לְכָל מִי שֶׁבָּא אֵלָיו, עַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה בְּעֲצוּמוֹ קָרְבוֹ
אֵלָיו יִתְבָּרַךְ.

וּסְפַר לִי ר' לְוִי יִצְחָק, שֶׁשָּׁמַע מִמֶּרֶת רַחֵל אַחוֹת ר' אַבְרָהָם ז"ל, אִיךְ
שָׂאֲשֶׁתוֹ הִיָּתָה רְגִילָה לְהִתְרַעַם בְּפָנֶיהָ עָלָיו, שֶׁאִינּוֹ בְּבֵיתוֹ כָּל הַשָּׁבוּעַ,
וְאִינּוֹ רוֹצֵה לְעֲשׂוֹת כְּלוּם עֲבוּר פְּרֻנְסָה. אִיךְ תִּכְף וּמִיד כְּשֶׁבָּא ר'
אַבְרָהָם ז"ל בְּעֶרְבֵי שַׁבַּת קָדֵשׁ, הָיָה מְדַבֵּר עִמָּה דְּבָרִים רַפִּים כְּאֵלוֹ,
”בֵּיו עַר הָאֵט אִיהֵר אַפּ גְּעֻיפֵט” [עַד שֶׁהוּא קָנָה אוֹתָהּ]. וְהִיָּתָה
יוֹצֵאת הַחוּצָה וּמִתְפַּאֲרֶת לִפְנֵי שְׂכֵנֹתֶיהָ שֵׁישׁ לָהּ בַּעַל צְדִיק גְּדוֹל כְּזֶה.

קצו.

דְּרַכּוֹ הִיָּתָה, אַף כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְּדֻרָשׁ, דְּבַר עֲמוֹ יִתְבָּרַךְ
בְּלַחֲשֵׁי, וְלֹא הִסְתַּכַּל עַל שׁוּם לֵץ וּמוֹנֵעַ וּמַעֲכָב. וּכְשֶׁאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנו
נִגַּשׁ אֵלָיו לְדַבֵּר עִמּוֹ מִרְבֵּנוֹ ז"ל – הִפְסִיק תִּכְף וּמִיד, וְדַבֵּר עִמּוֹ.
וּכְשֶׁפִּיּוֹם, הִתְחִיל שׁוּב לְהִתְבּוֹדֵד עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּאֵלוֹ לֹא הָיָה שׁוּם דְּבַר.

קצז.

וספר לי ר' לוי יצחק, על פי רב לא נגשו אליו בבית המדרש כי ראו גדל דבקותו ואיך שמתבודד וכו', ועל כן לא רצו לבלבלו. אך ר' ישראל כהן ז"ל, לו היתה עזות דקדושה, הוא התישב על ידו, וכשר' אברהם ז"ל ראה אחד יושב על ידו, התחיל לדבר עמו מרגנו ז"ל, ואז היו אנשי שלומנו ובפרט ר' לוי יצחק - נגשים אליו, ודבר עמהם שיחות ארכות מהתכלית הנצחית ועצות רבנו ז"ל.

קצה.

והיה הדוש נפלא בענין הסתרה - להסתיר את עצמו, מנדל האמת שהיתה בו. ודרבו היתה להתחבאות הרבה, עד שלא ידעו להיכן נעלם. והיה הצנע לכת כל ימיו, ולא ידעו ממונו כלל. ואף אחר כך, כשהתפרסם קצת בין אנשי שלומנו, היתה דרבו להתביא את עצמו עוד יותר. ותבא אחר התפלה נעלם ולא ידעו היכן הוא רוב היום.

קצט.

בשעת הקינות בתשעה באב היה ר' אברהם עם כלם, ואחר כך נעלם.

ר.

וכן בפורים, לא ראו אותו כל היום, רק בערב נכנס לבית המדרש בפנים שזחקות, ויותר לא ראו אצלו.

רא.

וספר לי ר' לוי יצחק, שבזמני התעוררות היתה דרכו להיות נעלם מאנשי שלומנו ולא היה מערב עם העולם.

רב.

והיה יודע כל פרטי הענינים השייכים לרבנו ז"ל ולמוהרנ"ת ז"ל, כל השיחות והספורים, וידע בפרטי פרטיות כל המקומות שהיה שם רבנו ז"ל. ופעם אחת הראה לאנשי שלומנו המקום שנסתלק שם רבנו ז"ל באומן, והיה בחצר של יהודי אחד, ועל המקום ההוא נצמח עץ יפה, ור' אברהם ז"ל היה רגיל להתבודד שם. וכן ידע כל המקומות שרבנו ז"ל היה נר שם, ובעיר מעדוונדיבקה הראה היכן היה נר רבנו ז"ל והתבודד שם הרבה מאד.

רג.

ודרכו היתה בשעה שלמד לקומי מוהר"ן היה מלחב בלהבת אש ממש, והשומעים הרגישו ממש, איך שאור השכינה מלהטת סביבם, ובשעה שדבר - הרגישו איך שהשכינה מדברת מתוך גרונו.

רד.

וספר לי ר' לוי יצחק, כי כמה פעמים בששמעו דבוריו, והיו מלחבים כל כך בהתעוררות, עד שהיה נדמה באלו יושבת פה נשמה בלי גוף ומדברת עמהם. כל כך רוחניות הכנים בשומעים דבריו, אף

על פי בן, בְּשֶׁהֶפְסִיק וַיֵּצֵא לַחוּץ – לא ידעו מִמֶּנּוּ כָּלֵל, וְהָיָה נִדְמָה
שְׂאִישׁ פְּשׁוּט הוֹלֵךְ פֹּה.

רה.

וְהָיָה רָגִיל לְסִים דְּבוּרָיו: "אֵיב אֵיךְ מֵיִן מִיר, אִיז אֵלֶן גְּאָרְנִישְׁט
מֵיט גְּאָרְנִישְׁט", [אם אָנִי חוֹשֵׁב עַל עֲצָמֵי בְּאֻמִּירַת הַתּוֹרָה, הַכֵּל כֵּלֵּא].
כָּל כֶּךָ בְּרַח מִשְׁקָר.

רו.

וְסֵפֶר לִי ר' לֵוִי יִצְחָק, שֶׁהָיָה רָגִיל לְהֵאִיר בְּאֲנָשֵׁי שְׁלוּמְנוּ אֶת אֲמַתַּת
מְצִיאֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְלֹא לְרִצּוֹת שׁוֹם רִצּוֹן אַחֵר מִבְּלַעֲדֵי רִצּוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ,
וְלֹא לְרִצּוֹת שׁוֹם הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַשְׁתַּרְרוֹת עַל זַוְלָתוֹ, תָּמִיד יִהְיֶה הַצֶּדֶק
עִם חֲבֵרוֹ, וְלָדוּם וְלִשְׁתַּק לְמַחֲרָפוֹ וְלִמְבוֹזוֹ – "אִין נִישְׁט מַאָּכֵן פּוֹן זֵיךְ
גְּאָרְנִישְׁט" [וְלֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲצָמוֹ כְּלוּם].

ריז.

וְדַרְכּוֹ הָיְתָה בְּשִׁתְּיָה מְדַבֵּר עִם אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוּמְנוֹ, הוֹרִיד וְהַשְׁפִּיל
אֶת עֲצָמוֹ אֵלָיו כָּל כֶּךָ, עַד שֶׁחֲלָה חָשַׁב שֶׁהוּא הַחֲבֵר שְׁלוֹ, כָּל כֶּךָ
הַסְתִּיר עֲצָמוֹ וְלֹא רָצָה שׁוֹם הַשְׁתַּרְרוֹת עַל זַוְלָתוֹ. אִם שִׁתְּיָה דְּבוּק
בְּקִבְעוֹת עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּדַבְּקוֹת גְּדוּלָּה, אִם עַל פִּי בֶן צִמְצָם וְהַתְּלַבֵּשׁ
אֶת עֲצָמוֹ כָּל כֶּךָ לְגַבֵּי אַחֲרָיִם עַד שֶׁהָיָה נִדְמָה שֶׁהוּא חֲבֵרוֹ.

ר.ח.

ויעולם לא אומר הנות דעתו אף בדבר ברור. ופעם אחת בראש השנה היתה ברית אצל אחד מאנשי שלומנו, והלכו לשאול אותו אם לעשות קדם תקיעת שופר או לאחר מוסף. והוא השיב בתמימות: 'מה אתם שואלים אותי? קחו את ה'שלקח ערוך' ותראו מה תהלכהו'. ולא אומר בפרוש, אף שכתוב שם מנהג לעשות ברית קדם תקיעת שופר, הוא לא השיב בפרוש, כי לא רצה שום התנשאות והשתררות על זולתו.

ר.ט.

ופעם אחת שאל אותו אחד מאנשי שלומנו עצה, איך זוכים לקום בחצות? מאחר ששומע ממנו שהעקר בדבר רבנו ז"ל הוא שתי שעות חצות, ויען שיש לו בלבולים רבים מזה ואינו יכול לקום, היה רוצה שר' אברהם יגזר עליו, ויאמר לו כי הוא הכרחי. ור' אברהם לא ענהו, רק דחהו, ואמר לו: 'קמים על כל פנים קדם אור היום'. וכשהלה התחיל להתעקש פי גם זה קשה עליו מאד, ענה ואמר: 'עובדים את השם יתברך כל היום מהשעה שקמים...' כל כך היה נזהר מלומר לאחרים דעות ולגזר עליהם. ותמיד היה רגיל לדבר בכלליות מפעלת כל דבר שבקדשה, ולא רצה לקחת את הפחירה מהאדם, רק מי שיהיה לו זכיה הוא ממילא ידבק עצמו אל הדבר שבקדשה.

רי.

ופעם אחת הָיָה בְּאוֹמֵן סְכֶסוּף גָּדוֹל בֵּין ר' גַּעְצִי ז"ל ור' שְׁמוּשׁוֹן ז"ל, וּשְׁנֵיהֶם הָיוּ מְגֹדְלֵי אֲנָשִׁי שְׁלוֹמְנוּ בְּאוֹמֵן. וְסָפְרוּ זֹאת לְפָנָי ר' אַבְרָהָם ז"ל, וְהָשִׁיב לָהֶם ר' אַבְרָהָם בְּפִשְׁטוֹת: "זֵי הָאֶבֶן בֵּינְדַע נִישְׁט מִיין הַתְּבוּדוֹת" (אֵינן לְשֵׁנֵיהֶם הַתְּבוּדוֹת). וְהִיתָה פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה בְּעֵינֵיהֶם, כִּי הֲלֹא הָיוּ מְגֹדְלֵי אֲנָשִׁי שְׁלוֹמְנוּ, וְהַתְּבוּדוֹ בְּכָל יוֹם כְּמֵה שְׁעוֹת. וּכְשֶׁרָאָה ר' אַבְרָהָם ז"ל שֶׁהֵם מְתַפְּעָלִים מְזוּהָ, הִסְפִּיר לָהֶם: 'כָּל אֶחָד מִתְּבוּדָד וּמִתְפַּלֵּל שֶׁחִבְרוּ יוֹדָה אֱלֹו וַיִּתְבַּטַּל בְּנִגְדוֹ, וּבְאַמַּת אֵין זֹו הַתְּבוּדוֹת. כִּי רַבְנוּ ז"ל לְמוֹד אוֹתְנוּ, שֶׁעָקַר שְׁלֵמוֹת הַהַתְּבוּדוֹת הוּא רַק לְהַתְּבַטַּל אֱלֹו יִתְבַּרַךְ (עֵינֵי לְקוּטֵי מוֹתְרִין חֶלֶק א' סִימֵן נב). וְאֵו כְּשֶׁאָדָם זוֹכָה לְהִיּוֹת בְּטַל וּמְבַטַּל אֱלֹו יִתְבַּרַךְ, אָדָם כְּזוֹה כְּבָר אֵינֹו רוֹאָה אֶת חִבְרוֹ, כִּי הֲלֹא אֵין בְּעוֹלָם רַק הוּא וְהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ, וּמֵה לֹו עִם חִבְרוֹ? וְכָל הַמְּחַלְקֵת נְמִשְׁכֶּת רַק כְּשֶׁחֹוֹשֵׁב מִחִבְרוֹ וְכוּ' כְּאֵלוֹ חִבְרוֹ הוֹלֵךְ בְּשֶׁקֶר וְהוּא הוֹלֵךְ בְּאַמַּת וְכוּ'. וּמוֹכָא בְּלְקוּטֵי מוֹתְרִין (חֶלֶק א' סִימֵן נה) שֶׁצָּרִיף לְהַגִּיעַ בְּשֶׁעַת תְּפִלָּה לְבַטוּל כְּזוֹה, אֲשֶׁר גַּם אֶת עֲצֻמוֹ כְּבָר לֹא יִרְאָה, וּמְכַל שֶׁכֵּן אֵיף יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת – לְבַקֵּשׁ אֵיזוֹ הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַשְׁתַּרְרוֹת עַל זוֹלָתוֹ?

ריא.

וְסָפַר לִי ר' לֹו יִצְחָק, שֶׁשָּׁמַע מִר' אַבְרָהָם ז"ל, שֶׁדָּרַךְ רַבְנוּ ז"ל וְכֵן מוֹתְרֵינֵי ז"ל, הִיתָה, שֶׁהָיוּ נִזְהָרִים מְאֹד מְאֹד לֹא לֹאמַר לְשָׁנֵי: 'עֲשֵׂה כָּךְ, אוֹ עֲשֵׂה כָּךְ, רַק דְּבָרוּ בְּדָרַךְ וּבְאֶפֶן כְּזוֹה שֶׁהַשׁוֹאֵל הָיָה מְבִין

מעצמו מה לעשות. והוסיף ר' לוי יצחק, גרו יאיר, כי כל המחלקת נמשכת רק בשרוצים לומר דעות לחברו, העקר הוא שכל אחד יחשב מעצמו וישפח מחברו לגמרי, רק ומשיך את עצמו תמיד אליו ותברך, ולא ירצה רצון אחר מבליעדי רצונו ותברך, ולא להשתרר על זולתו, חס ושלום.

ריב.

וכששאלו אותו אברכים בעניני אישות וכו' השיב להם: "קינדערלעך היט זיך פון פריטות וכו' - וועט איר זוכה זיין צו גוטס", [פניו תשמרו על עצמכם מפריטות ואז תזכו אל טוב], ולא אמר שום הנהגות כאלו. והיה רגיל לומר, ברוך ה' יש לנו שלחן ערוך, ולא צריכים הנהגות חדשות כאלו.

ריג.

דרך היתה לדבר שעות שעות מרבנו ז"ל, והיה אומר זהו רצונו של רבנו ז"ל - להמשיך דעתו ורהמנותו בעולם, ולקרב הכל בלי שום יוצא מן הכלל, וכן הדבור מרבנו ז"ל מכנים תשוקה עצומה לשוב אליו ותברך, ומכנים הרחור תשוקה בשומעים וזוכה שנמחר המת.

נור' לוי יצחק הוסיף, והבעל דבר יודע זאת, שהדבור מרבנו ז"ל מכנים הרחור תשוקה בלב השומעים, על כן עושה מה שעושה ומתפשט מאד מאד לדבר דברים אחרים אבל לא מרבנו ז"ל, על כן צריכים לביטל מאתנו קלפה זו.

ריד.

ופעם אחת אמר: 'למשיח תהיה עבודה גדולה להכניס ביהודי שמונה עשרה נקיה בלי מחשבות זרות'. כי תכלית כל העבודות היא, לזכות להגיע לשמונה עשרה אחת נקיה, וזה דבר הכי קשה.

רמו.

ר' אברהם ז"ל אמר: "די התחזקות אונזערע איז זייער גרויס, אבער זאלסט זיך נישט לאזן נארין" [התחזקות שלנו מאד גדולה, אבל אל תטעה את עצמך]. משום שצריך תמיד לבקש מאד את השם יתברך שיצריך אותו בדרך האמת, ולא יטעה את עצמו, ויזכה לסחר פה בזה העולם הרבה סחורה, תורה ומצוות, כדי שיצליח בהם בעלמא דאתי.

רמו.

ספרו תלמידי ר' אברהם ז"ל, שהגדלות של ר' אברהם ז"ל היתה, כי דרכו היתה להכין עצמו לכל דבר שבקדשה, והיה עומד עוד מקדם, ומצפה ומיחל לשיבוא הדבר שבקדשה, כגון חצות, כבר חפה על זמן חצות, וכן על זמני התפלות הקבועות: שחרית, מנחה, מעריב - כבר חפה על זמן התפלה - מתי יזכה לקימו? ותכף ומיד שבא, חספ את הדבר שבקדשה בשמחה עצומה. וכן בערב שבת, כבר חפה על שבת קדש, והלך עוד זמן מקדם מאד בבית המדרש, ואמר 'שיר השירים' מלה במלה בדבקות עצומה. וכשהגיע במלים "אחזתיו ולא ארפנו"

חזר בזה פעמים אין מספר בהתעוררות רבה. ואגב, אכיו ר' נחמן מולטשינער ז"ל היה גם בן מקדים מאד פני שבת קדש בבית המדרש, שהיה דרכו לבוא הראשון בערב שבת קדש, ואמר 'שיר השירים' בהתעוררות ובדבקות רבה, וכשהגיע אל המלים: "משכני אתריך גרוצה" היה חוזר עליהן פעמים אין מספר בככיות עצומות מרב הרגשת נעם זיו אורו יתברך שהרגישו. וכן קדם כל עשית מצוה: הדלקת נר חנכה בזמנו, קריאת המגלה בפורים, אכילת מצה בליל פסח, ונטילת ארבעה מינים בסבות - היה מחכה ומקנה ומצפה ומיחל: - "מתי יגיע הזמן שיזכה לקימם?".

ריו.

ר' אברהם ז"ל היה רגיל לומר בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שבזה העולם אי אפשר לידע מהותו של השני בשום אופן שבועולם. ופעם אחת אמר מוהרנ"ת ז"ל שיכול לומר פמה פשטים במהר"ם שיה קשה, אבל אינו יכול לומר פשט אפלו על הגרוע שבגרועים, כי בתיב (תהלים נא, יט): "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבנה", ומי יודע מי הוא הלב נשבר האמתית? וכן בין רגע אחת יכול להיות פלב נשבר אמתית, ועל ידי זה יזכה להיות קרוב מאד מאד אצלו יתברך.

ריח.

ר' אברהם ז"ל מרב התבודדותו ימים ושנים, זכה לזוהר הדעת והמתח כל פה, עד שזכה לרוח הקדש ברור, והיה מוגד עתידות מפוש, באשר ידוע ספורים רבים בין אנשי שלומנו היקרים.

ריט.

הוא ראה שחכסוף יפול, על בן החליף את שטרות הנזיר למטבעות של זהב, וכשבא אל עיר משהרין וראה שם את אנשי שלומנו העשירים הגדולים, צעק אליהם שיברחו לארץ ישראל ויבנו שם וכו', וגם יצילו את ילדיהם, ואמר, כי פה יהיה מר מאוד. אך הם לא שמעו אליו, ולכסוף חרב הכל, רחמנא ליצלן, כי נלקחה מהם כל עשירותם על ידי הרוסים, ימח שמם, והוא היה לו עינים מזככות – שראה הכל.

רב.

בשבנו את הקלויז שלנו בעיר אומן בפעם השלישית בשנת תרס"ג, אמר אז: "איי, איי, איי, עוד תפג"ר" (שנת תרס"ג אותיות תפג"ר), וכך תודה, בעזונותינו הרבים.

רבא.

וכשעלתה ממשלת הרשעה למשל ברוסיה, אמר, שהוא רואה, שעם קלפה זו לא יוכל שום בריה להלחם ולהכניע אותה רק משיח בעצמו.

רבב.

זכה להתישב בארץ ישראל בשנת תרנ"ד, והיה אז בן מ"ה שנה, ומאז קראו לו אנשי שלומנו ר' אברהם מארץ ישראל. והיה נוסע בכל שנה על ראש השנה מארץ ישראל לאומן, והיה מלחיב את לב אנשי שלומנו לנסע לארץ ישראל.

וספר לי ר' לוי יצחק, גרו יאיר, פשהיה מדבר מארץ ישראל באומן, תיה באש להכה ממש, ופניו היו מאירות מאד מאד מרב התלהבותו.

רבג.

והיו לו ופוחים רבים עם אנשי שלומנו, שהעקר בדעת רבנו ז"ל הוא לגור בארץ ישראל. ואמר: "ודור רביעי ישובו הנה", שהדור הרביעי מרבנו ז"ל כבר יחזרו לארץ ישראל. וכן נתקיים, כי אחרי ר' אברהם ז"ל שהוא הדור הרביעי, רוב בניו ומנין אנשי שלומנו הם בארץ ישראל.

רבד.

ופעם אחת בחדש אלול התעוררה תשובה עצומה בלב ר' נתן בן ר' נחמן (נגד מוהרנ"ת ז"ל) לנסע לארץ ישראל, והוא תיה אז כבר זמן מאד, ונסע קדם ראש השנה לארץ ישראל. והקפידו עליו אנשי שלומנו: "איך נוסעים מראש השנה של רבנו ז"ל?", ותכף ומיד בחול המועד סכות נפטר בארץ ישראל, ונממן בהר הזיתים. ואמרו, שזהו ענש על שלא תיה אצל רבנו ז"ל. וכששמע זאת ר' אברהם ז"ל צחק מאד ואמר: "אין ארץ ישראל איז מען הערשט ביים רביז". [בשנמצאים בארץ ישראל אזי נמצאים ביותר אצל רבנו ז"ל], והפליג מאד בזכותו, ואמר: "איזו זכיה היתה לו לבנו הזמן לנסע להסתלק בארץ ישראל ולהקבר שם?"

רבה.

ואמר, כמו שלחשיג אור רבנו ז"ל אי אפשר כי אם באמצעות מותרנ"ת ז"ל, כמו כן אי אפשר להשיג אור רבנו ז"ל כי אם באמצעות ארץ ישראל.

רבו.

ושמעתי מר' לוי יצחק, ששמע מר' אברהם ז"ל, שהיה רגיל לומר: "עוד אקבץ עליו לנקבציו" (ישעיה נה, ח) - קדם יתקבצו המון בני ישראל לארץ ישראל, ואחר כך יבוא משיח ויקבץ את כל ישראל לארץ ישראל.

וכאשר התחילה קלפת הציונות להתפשט בעולם, אמר בזה הלשון: "איי, איי, ווער ווייסט אויב די מילבין און ווערים וועלן נישט קאלע מאכן די זיידען". ומי יודע אם העש והתולעים (הציונים) לא יקלקלו את המושי (אנשי ארץ ישראל). וסו, אף על פי כן, בתיב (תהלים צב, ט): "ואתה מרום לעולם ה'", ופרש רש"י: 'בכל משפטיך ידך על העליונה'. וסוף כל סוף יתגלה משיח צדקנו, ויתקן את כל העולם במלכות שד"י, והרשעים פים נגרש" (ישעיה נה, כ).

רבו.

ופעם אחת בשתיה באומן, התנפח עם ר' מיכלי, נכד מותרנ"ת ז"ל, שצריכים לדור בארץ ישראל. וכששאלו: 'מה יהיה עם הציון? השיבו ר' אברהם ז"ל: 'בעד עשרים רבל יכולים לקנות פספורט וכרטיס,

וּלְבוֹא לְאוֹמֵן עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלַחֲזוֹר בְּנִקְלָה. וְהַשִּׁיב לוֹ ר' מִיכָלִי: "פּוֹן צִאפִּין אִיז אָפֶער פֿאַרט פֿעסיר בִּיר צו טְרִינקען" [עדיף יוֹתֵר לְשִׁתּוֹת בִּירָה מִהֶחֱבִית], זֹאת אוֹמְרֵת, אָבֵל לִישֵׁב כָּל הַשָּׁנָה עַל יַד הַצִּיּוֹן הוּא טוֹב יוֹתֵר. וְהַשִּׁיב לוֹ עַל זֹאת ר' אַבְרָהָם ז"ל: "שׁוֹנְאֵי צִיּוֹן זֹאָלֵן אַזײ לַעֲבֹד, אוֹיב דִּיִּינע אִיִּיניקלֶעך וועלן וויסען פּוֹן רִבִּינִים זֹאָד" [שְׂכָף יְהוּי שׁוֹנְאֵי צִיּוֹן, אִם הַנְּכָדִים שְׂכָף יִדְעוּ בְּכֻלָּל מִדְּבַר רַבֵּנוּ ז"ל]. כִּי הוּא רֹאֵה בְּחוּשׁ, אֲשֶׁר כָּל הַיְהוּדוֹת בְּרוּסְיָה תַּחְתֵּיהָ בְּסַפְּנָה גְּדוֹלָה. וְעַל כֵּן עוֹרֵר מְאֹד מְאֹד אֶת אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְבְרַח מִשָּׁם.

רבה.

אָף עַל פִּי כּוֹ, הָיוּ לוֹ עָבוֹר זֶה הַרְבֵּה מִתְּנַגְּדִים. וּפְעַם אַחַת בְּשַׁעֲהַ שְׁדַבֵּר הַרְבֵּה מֵאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, נִכְנַס אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְדַפַּק עַל הַשְּׁלֶחֶן וְצַעַק בְּקוֹל: 'הַפְּסִיקוּ כְּבָרוּ!', וְתַכַּף וּמִיד נִשְׁתַּנְּתָה צוּרְתוֹ וְהַפְּסִיק וְהִלָּךְ לוֹ. וְסַפֵּר בְּנוֹ שֶׁל זֶה שְׁצַעַק בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּקוֹל: 'הַפְּסִיקוּ, אִיךְ שְׂמֵאָז, נַעֲשֵׂה אֲבִיו מְצוֹרֵעַ, רַחֲמָנָא לִי צִלֵּן, כָּל יְמֵיו, וְלֹא הוֹעִיל לוֹ שׁוּם רְפוּאָה.

רבט.

בְּכַל שָׁנָה, בְּשַׁחֲזוֹר מֵאוֹמֵן לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, קָבַל עַל עַצְמוֹ, שְׂיֹתֵר כְּבָר לֹא יֵצֵא מֵאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל מִרַב הַצַּעַר וְהַמְּכַאֲבִים שֶׁהָיוּ לוֹ בְּדֶרֶךְ נְסִיעָתוֹ מֵעֵצֶם הַמְּלִטוּלִים וְהַעֲרַבּוּבִיָּה שֶׁל הָעַרְבִים, שֶׁגַּם כֵּן נָסְעוּ בְּסַפְּיָנָה. אָף עַל פִּי כּוֹ, בְּכַל שָׁנָה פְּשַׁחְגִיעַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, נִכְנְסוּ בּוֹ הַשְּׁתוֹקְקוֹת וְכַסּוּפִים כְּאֵלּוּ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה מְעֻצוֹר בְּרוּחוֹ, וְהַצָּרָף לְהַתִּיר גְּדָרוֹ.

רל.

וגדל עצם הפלגת עבודתו ומדרגתו שזכה בארץ ישראל – זה אין לשער ולספר כלל, ומי שהיה בעל נפש, הרגיש, איך שזה האיש הזלך וגדל ברוחניות מידי יום ביומו. וספר ר' לוי יצחק, כי מי שזכה להיות סמוך אליו והתבונן בו, ראה שזוהי נשמה ממש, רק הגוף מכסה אותה.

רלא.

ובארץ ישראל היה מחיה את עצמו מאד מאד, שזוכה לדרך על אדמת קדש. ובכל פעם בלכתו בדרך, העמיד את עצמו, ושאל את עצמו: "וי בין איך?" [איפה אני], ותקף ומיד השיב לעצמו: "אה! אין ארץ ישראל!" [אה, בארץ ישראל], כי רצה להכניס בדתו בכל פעם זכרון קדשת ארץ ישראל.

והסביר לי ר' לוי יצחק, כי רבנו ז"ל אמר, שפוד בונת ארץ ישראל הוא סוד התפלין, וכמו שבתפלין אסור להסיח דעתו, כמו כן בארץ ישראל אסור להסיח דעתו שהוא נמצא בארץ ישראל, ומשיך על עצמו יראה גדולה לרא ממנו יתברך, אשר הוא שם בהתגלות יותר גדולה, בחינת השגחה פנים אל פנים וכו'.

רלב.

ומרב דבקותו בו יתברך, הנה קשה וכבד לו מאוד מאוד לצמצם עצמו כדי שיוכל לעבור את הכביש. אף על פי כן כל ימיו בהיותו בירושלים, היה צדיק גנוז ונבחר מאוד עד ששום בריה לא ידעה ממנו. וכמה פעמים הצרף לסחב ספסלים לחתנות וזו היתה פרנסתו, וחי בדחק גדול.

וספר לי ר' לוי יצחק, שר' אברהם ז"ל אף שהיה עני מדבא, הנה זהיר מאוד מאוד לא ללוות שום מעות אצל אחרים, כמו שהזהיר רבנו ז"ל, והכל מה שהיה נצרך – פעל רק בתפלה.

רלג.

ופעם אחת הלך ר' אברהם ז"ל עם ר' לוי יצחק בעיר בארדיטשוב למקנה, וכשיצאו נפלה איזה מטבע קטנה מכיסו של ר' אברהם ז"ל, והתחיל לחפש אחריה ונצטער מאוד מאוד. וכשראה ר' לוי יצחק צערו, הוציא מכיסו מטבע כזו, ועשה עצמו כמו שהוא מצאה, ושאלו: 'כזה אבדתם?' והשיב ר' אברהם ז"ל: 'כן, כן! ושמה מאוד על שמצאה. והסביר לו אז כי איתא בדברי רבנו ז"ל בשעושים איזה נזק זהו סימן שפגם בדעת, ועל כן הצטער מאוד מאוד עד שר' לוי יצחק החיה אותו... כל כך הנה נזהר במעותיו, ומכל שכן לא לקח מעות אחרים.

רלד.

ופעם אחת שמע ר' לוי יצחק, איך שר' געצי ז"ל שאל את ר' אברהם ז"ל שייסביר לו את הבנת דברי רבנו ז"ל בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן ב') אשר אי אפשר ללחם עם חרב התפלה ושיהיה קולע אל השערה ולא יחטא כי אם על ידי בחינת משפט וכו', עין שם, מהו פרושו של משפט. והשיב לו בפשיטות: צריכים לשפוט את עצמו אם לא נגע "בקאפיקע" של חברו, כל פד צריכים להזהר עד שאפלו פרוטה אחת לא תהיה אצלו מחברו. ורבנו ז"ל אמר (ספר המדות אות תשובה סימן מו): מוי שרוצה לשוב - יזהר מלהיות בעל חוב, כי החובות משברים את האדם לגמרי ונדמה לו בכל פעם שמרויח וכו', אבל באמת הוא בורה לעצמו בור, חם ושלום.

והוסיף ר' לוי יצחק, גרו יאיר, שעל פן החלק 'שלהן ערוף' שמדבר מדיני ממונות שבין אדם לחברו נקרא 'השן משפט', משפט דיקא, וכנ"ל.

רלה.

ועצם שפלותו ושברון לבו ונמיכות רוחו שהיו לו - זה אין לשער ולספר כלל, כמעט שהיה בטל ומבטל לגמרי נגד כל אחד ואחד. וספר לי ר' לוי יצחק, גרו יאיר, כמו שלמדן מתנגע כל ימיו להיות למדן וכו' - כמו כן התנגע כל ימיו להיות שפל וכו', עד שזכה להיות בעצמו שפל לגמרי. ואף שבזוהו הרבה, הוא לא הסתפל על זה כלל, והיה דבוק בו יתברך בבטול כל הרגשותיו עד שלא הרגיש כלל שום דבר.

רלו.

ופעם אחת אמר: "פאררוואס האט ר' נתן ז"ל גענומען פון רבי'ן מיט שעפיל און מיט לעפיל? ווייל ער איז גיווען ביי זיך א שטיק בלאטע, פאררוואס האט מיין טאטע (ר' נחמן טולטשינער) גענומען אזוי פיעל פון ר' נתנ'ען? ווייל ער איז גיווען ביי זיך א שטיק בלאטע".

ולמה מוהרנ"ת ז"ל קבל מרבנו ז"ל בשפע? פי הוא היה בעיני עצמו כמו חתיכת בויץ, ולמה אבא שלי (ר' נחמן טולטשינער) קבל ממוהרנ"ת? פי הוא היה בעיני עצמו כמו חתיכת בויץ. והיו תלמידי ר' אברהם ממישיכים: "און פאררוואס האט ר' אברהם גענומען אזוי פיעל פון זיין טאטען? ווייל ער איז גיווען ביי זיך א שטיק בלאטע". ולמה ר' אברהם קבל כל כך הרבה מאבא שלו, פי הוא היה בעיני עצמו כמו חתיכת בויץ.

פי אי אפשר לקבל דעת רבנו ז"ל בשלמות, פי אם בשחוא מבטל ישותו לגמרי, ואינו רוצה שום דבר ושום רצון אחר מבצעדי רצונו יתברך, שזוהי נקראת עלית הפלכות לשרשה (עז לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן קעז).

רלו.

ופעם אחת, בא לעת ערב לאיזו עיר שהיו שם כמה מאנשי שלומנו, ועשו רעש בעיר, שצדיק גדול ונורא בא לעיר. והוא, בשחרגיש זאת, פרח מהעיר באמצע הלילה, בשעה שכלם היו ישנים

– כל כך ברח מפרסום, עד שבבקר, בשהתחילו לחפש אחריו – לא מצאנו, והבינו שברח משם מפני שהתפרסם.

ופעם אחת היה בראדוין, ודבר הרבה עם הרב הצדיק מראדוין ז"ל בענין התכלת שגלה, והתפעל ממנו הרב הצדיק מראדוין ז"ל מאוד מאוד על עצם בקיאותו בתורה, ובדבקות הבורא שהיתה על פניו. וצוה לאנשיו שיעשו עבורו בגדי כבוד של משי. והוא, בשרק שמע זאת – תקף ומיד ברח משם מבלי לקבל ממנו ברפת פרדה, כל כך ברח מכבוד המדמה.

רלח.

והיה רגיל לומר: 'פשאדם מתפרסם, אז הוא בספנה גדולה הן בנשמיות והן ברוחניות, ובנקל לו לאבד את העולם הזה ואת העולם הבא; פי על ידי הכבוד שנותנים לאדם – עוקרים אותו לגמרי, בזה ובכא, פי בשנותנים לאדם כבוד, נדמה לו כבר שהוא "משהו", ודבר זה עוקר את האדם. פי עקר השלמות הוא, פשאדם הוא בטל ומבטל אליו ותברך לגמרי, ושבור בחרם הנשבר, ויודע את מצבו באמת כמו שהוא באמת.

רלט.

ופעם אחת שבת אצל אחותו רחל, וליה היה בן נחמן, והיה רגיל לעשות ווערמלעך (פדיחות), ובלייל שבת קדש בשעה שהתפונן ר' אברהם ז"ל לעשות קדוש, ודרכו היה להיות אז בדבקות נוראה

ונפלאה מאד. והיה אז אחד מאנשי שלומנו אצלו, וכשראה שר' אברהם ז"ל רוצה לעשות קדוש, צעק לנחמן: "שא שא", באפן שלא יבלבל עם "הנוערטלעך" שלו. וכששמע זאת ר' אברהם ז"ל, תכף ומיד עשה קדוש, ולמחרת, כשפגש אותו, נזף בו קשות על שנותן לו כבוד, ואמר לו: 'מה אתה הושב? שאני "גוטער איד"? (אדמו"ר) שצריכים לדפק לפני על השלחן "שא! שא!?! מה אכפת לך אם יש רעש? מי צריך לשמע אותי? וכו'.

ר.נ.

וזו היתה הפלגת מעלתו - שלא רצה שיעשו ממונו משחוק, אף שהיה דבוק בו יתברך בדבקות אמת ונכה לרוח הקדוש ברורה. פי כשאדם בטל ומבטל בו יתברך, אז מחו מאיר בהארה נוראה ונפלאה מאד מאד, עד שזוכה לרוח הקדוש ברורה, אף על פי כן, ברח מכל מיני ישות ולא רצה שירגישו אצלו כלום.

ר.מ.

וספר לי ר' לוי יצחק, גרו יאיר, שפעם אחת הלך עם ר' אברהם ז"ל בעיר בארדיטשוב אל הרפכת, והלכו ברחוב הראשי שהיתה דרך ישירה עד הרפכת, שאפלו עור - היה יכול להגיע אל הרפכת. ופתאום עקם ר' אברהם את דרכו, ופנה אל איזו סמטא צדדית, והיתה פליאה נשגבה בעיניו, מה ולמה הולך בסמטא זו? הלא אנו צריכים לנסע עם הרפכת, והדרך מובילה הישר לשם?! אף לא העיז לשאול אותו, ועל כן הלך אחריו עד שהגיעו לאיזו חרבה, ותכף ומיד

קפצו משם זכר ונקבה וברחו, וחזר משם ללכת אל הרפכת. ואז הבין ר' לוי יצחק, גרו יאיר, איך שהרגיש ברוח קדשו שרוצים לעשות עברה, וכדי למנעם הלך לשם. ודבר זה היה פליאה נשגבה בעיניו, איך ידע מה שנעשה בהרפכה? הלא אנו תולכים יחד אל הרפכת, אם לא שהיה לו רוח הקדש ברור ומזבך.

ודברים באלו ראו אצלו הרבה מאד. אך אף על פי כן, הסתיר את עצמו לגמרי, וזו היתה כל היותו בשתיה זוכה להיות גנוז ונסתר עד שלא ידעו ממנו כלל. והיה מתפלל תמיד שישבחו ממנו לגמרי ולא ידעו ממנו כלל, ואף שפעל ישועות, בקש תכף ומיד שישבחו ולא יספרו מזה.

רמב.

ופעם אחת היה בעיר בארדיטשוב בשבת קדש [בדרפו בעת זקנתו, בשתיה בא מארץ ישראל לאומן על ראש השנה, היה נוסע אחר כך לכמה עירות שגרו בהן אנשי שלומנו]. וישב שם בסעודה שלישית עם אנשי שלומנו ואמר להם שתיה טוב בשבילי, אם היו מוצאים קצת סמטענע (שמנת) כי היה לו חלי מעים, ומאכל זה היה לו לרפואה. ולאף אחד מאנשי שלומנו לא היה דבר זה, ויצאו לחפש, והיתה שם אשה אחת, ואמרה שלה יש, והיא מוכנה לתת לו, אך בתנאי שיבטיח לה בן. ואמרו זאת לר' אברהם ז"ל, וענה להם בזה הלשון: "א טייער ביסעל סמטענע א טייער ביסעל סמטענע זאל זי גיבען זאל זי גיבען" [קצת שמנת' יקרה, קצת שמנת' יקרה, שתתן...]

שִׁתְּתִין...], וְחֹזֵר עַל זֶה בַּמָּוָה פְּעָמִים. וְכֵן הָיָה, שֶׁתַּכְּף וּמִיד נִתְּנָה וּנִפְקָדָה בְּבֵן זָכָר.

רמג.

וּפְעַם אַחַת בָּא אֶל בֵּית אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, שֶׁהָיָה בְּתַחֲלָה עוֹרֵף דִּין, וְר' אַבְרָהָם קָרְבוּ מְאֹד אֶל דַּעַת רַבְּנוּ ז"ל. וְהִגִּיעַ אֵל בֵּיתָם בְּשַׁעַר מְאַחֲרֵת בְּלִילָה. וְהִדְרֵךְ הִיָּתָה אֵל שְׁמִכְרוּ בְּרַחוּב תַּח לְשִׁתּוֹת, וּבְקֶשׁ ר' אַבְרָהָם תַּח לְשִׁתּוֹת. וְהִיָּתָה לָהֶם כַּת יְחִידָה אַחַת, שֶׁהִיָּתָה חֲלוּשָׁה מְאֹד, עַד שֶׁהָיָה קָשָׁה לָהּ לִילָף, וְהָאִשָּׁה, כְּשֶׁשָּׁמְעָה שֶׁר' אַבְרָהָם רוֹצֵה תַּח, תַּכְּף וּמִיד שִׁלְחָה אֶת בְּתָהּ לְקִנּוּת, כִּי הִיָּתָה לָהּ אֲמוּנַת חֲכָמִים בְּר' אַבְרָהָם, וְכִנּוּנָתָה הִיָּתָה, שִׁימְשִׁיךְ לָהּ ר' אַבְרָהָם רְפוּאָה. וְהַבַּעַל צָעַק עֲלֶיהָ: "לָמָּה שִׁלַּחְתְּ אֶת בְּתָנוּ הֲלֹא הַשַּׁעַר מְאַחֲרֵת וְהִיא חֲלוּשָׁה כָּל כּוֹף, לָמָּה לֹא תִלְכִי אִתִּי?" וְהִיא הִשִּׁיבָה: "זֶאֱל זִי גִיין, זֶאֱל זִי גִיין, וְעַט אִיר נִמְשָׁךְ וְעַרְן אִיין רְפוּאָה". [וְשִׁתְּלֵךְ... שִׁתְּלֵךְ... וְתִמְשָׁךְ עֲלֶיהָ רְפוּאָה]. וְכֵן הָיָה, חֲבַת חֲבִיאָה תַּח, וְתַחֲוִי אֵל אֶת ר' אַבְרָהָם, כִּי הָיָה חוֹלָה וְסוּבַל עַל חַמְצִים וְתַח הָיָה לוֹ לְרְפוּאָה. וּבְשִׁתְּלֵךְ מִשָּׁם הִתְרַפְּאָה חֲבַת לְגַמְרִי.

רמד.

וּפְעַם אַחַת בָּא אֶלְיוֹ ר' אַבְא בֶן אַחוּתוֹ רַחֵל, וְהִתְאַוְּנוּ, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֹד לְצַבָּא, וּבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ מְאֹד: 'דוּדִי! רַחֵם עָלַי, שֶׁלֵּבֶל אוֹבֵד, רַחֲמֵנָא לִי צְלוּ, בְּצַבָּא'. עָנָה לוֹ ר' אַבְרָהָם: פְּעַם בָּא אֶחָד אֶל רַבְּנוּ ז"ל וְאָמַר לוֹ, רַבִּי, אֲנִי בְּצָרָה גְדוֹלָה עֲכָשׁוּ אֲנָא הוֹשִׁיעוּ אוֹתִי, וְהִשִּׁיב לוֹ רַבְּנוּ

ז"ל, אמרו חז"ל (שבת יז:): 'מי שתחשיך לו בדרך נותן פיסו, אם תחשיך לאחד, העצה שיתן את כל פיסו לצדקה; ויותר מזה לא דבר ר' אברהם. ור' אבא היה פקח, והיה אז כל רכושו שלשה רבל פסא, ותכף ומיד לקחו מביתו ופזרו לצדקה, והלך להתיצב לפני הצבא. ודרבם היתה לעשות גזל, ומי שהוציא את המספר הגבוה ביותר – נפטר מלעבד בצבא, ובחלקו של ר' אבא עלה המספר הגדול, ועל ידי זה נצל ונפטר לביתו לשלום.

רמה.

ואל כל המדרגות וההשגות זכה להגיע דיקא על ידי תמימות ופשיטות, ובכל פעם רצה והשתוקק רק לקיים דברי רבנו ז"ל, בפשוטו. והיה רגיל לומר: מה שאמר רבנו ז"ל "אני יכול לעשות צדיקים כמוני מפוש", מה פרושו של 'כמוני מפוש' והסביר, בשזוכים לקיים דברי רבנו ז"ל בפשוטם, אז אוחז בדרגת 'כמוני מפוש', מאחר שעושה אותן העבודות שעשה רבנו ז"ל, ובפרטיות התבודדות ושיחה בינו לבין קונו.

רמו.

ועל דבר זה, הינו על תפלה והתבודדות, היה רגיל לדבר מאוד מאוד בכל פעם, ואמר, שכל דבר רבנו ז"ל תלוי רק בזה, וכל אחד פפי התבודדותו ושקידתו בזה, כמו כן זוכה להשיג ולהבין ולהרגיש אורו הגנוז של רבנו ז"ל. והיה רגיל לומר: איך יכול אדם לומר שהולך לישון? רק צריך לומר שהולך לקיים התבודדות, ואם ישן בתוך כך, מה

לעשות? אַנְסֵם רַחֲמָנָא פְּטֵרִיה'. וְדַבֵּר זֶה רָאוּ אֲצִלוּ תַמִּיד בְּשֹׁכֵב לִישׁוֹן,
אִם שֶׁהָיוּ אֲנָשִׁים בַּחֲדָר, הִסֵּב פָּנָיו אֶל הַכֶּתֶל, וְהִיתָה לוֹ הַתְּבוּדָה עַד
שִׁישׁוֹן.

רמז.

ר' לוי יצחק ספר לי, שְׁדַרְכוּ הָיָה לַתָּן בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה פְּדִיּוֹן לְר'
אֲבָרְהָם ז"ל. רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת תַּרע"ח נִהְיָה אַחֲרָיו בְּיָמֵי חַיָּו
הַקְּדוּשִׁים, חָל אִזּוֹ בְּיָמִים שְׁנֵי וּשְׁלִישִׁי, וּבְעָרֵב שֶׁבַת הַקֹּדֶם נִכְנָס בְּדַעְתּוֹ
לַתָּן לוֹ עֲבָשׁוּ עַל פְּדִיּוֹן, וְכֵן הָיָה, וְנָתַן לוֹ מְעוֹת עַל פְּדִיּוֹן, וּבִקֵּשׁ אוֹתוֹ
שֶׁיִּבְרְכוּ בְּכַנִּים, וְהַבְטִיחַ לוֹ, שֶׁלְשָׁנָה הַבָּאָה תִּפְקַד בְּכֵן זָכַר לְכֵן הָיָה,
כִּי בַחֲדָשׁ אֱלוֹל נולד בְּנוֹ. וּבְשֶׁבַת נָפַל ר' אֲבָרְהָם ז"ל אֶל חֲלֵי כְּבֵד,
וְהִתְעַלֵּף וְאָבַד, רַחֲמָנָא לִיצְלוֹ, אֶת הַלְשׁוֹן. וְכֵכָה כְּבָר לֹא נִכְנָס בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְשָׁכַב עַל עֵרֶשׁ דָּוִי, עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק בְּיוֹם ה' דְּחַנּוּכָה
תַּרע"ח.

וְסֵפֶר לִי ר' לוי יצחק, שֶׁרָאָה אִזּוֹ הַשְּׁנָחָה נִפְלְאָה, אִיךָ שֶׁנָּפַל
בְּרַעֲיוֹנוֹ לַתָּן לוֹ עוֹד בְּעָרֵב שֶׁבַת קֹדֶשׁ עַל פְּדִיּוֹן, כִּי בְּעָרֵב רֹאשׁ הַשָּׁנָה
כְּבָר לֹא הָיָה יָכוֹל לְגַשֵּׁת אֵלָיו.

רמח.

ר' לוי יצחק ספר לי, על ידי שתי סבות נתודע ונתקרב אל ר' אברהם בן ר' נחמן ז"ל.

סבה אחת – בערב ראש השנה תרע"ה, ראה איך שיהודי זמן אחד נכנס אל הקלויז, ומבגדיו היה נראה בעני ואביון גדול, ועמו היתה חבילה, והתישב בקרן זוית, בסוף הקלויז, ושם את החבילה פחת הספסל, ואף אחד הסתכל עליו, וכמעט שלא הרגישו אותו. ופתאום רואה שר' אברהם בן ר' נחמן נגש אליו ונותן לו שלום, ושואל אותו: 'איפה הייתם בראש השנה העבר?' והוא מתחיל לתרץ את עצמו. ור' אברהם ז"ל עונה לו: "א שאד, א שאד" וקבל... קבל... מעות לא יוכל לתקן, אבדה שאינה חוזרת, והלך מאתו. וכשראה זאת ר' לוי יצחק תקף ומיד נגש אל ר' אברהם, ושאלו: 'מי האיש הזה? ואמר לו שהוא עוד הפיר את מזהרנ"ת ז"ל. והמראה הזה פעל עליו מאד מאד, איך שר' אברהם בן ר' נחמן ז"ל יודע ומשים לב על כל נפש, מי היה בראש השנה ומי לא היה. אף אף על פי כן, בכל זאת לא נמשך אחריו עד אחר סבות, שסבב השם יתברך עמו סבה אחרת.

הסבה השנית – פי דרכו היה לילך בכל מוצאי שבת קדש אל ר' שמשון, ושם אכלו סעדת מלוח מלכה, עדה גדולה מאנשי שלומנו, ושרו הזמירות בשמחה עצומה ורקודים עד חצות, ודבר זה היה נראה לו מאד. עד שפעם אחת, תקף ומיד אחר סבות, בשחזר בחצות מסעדת מלוח מלכה פגש את ר' ישראל ב"ח (מתלמידי ר' אברהם) ששכר

קם אז משנתו לחצות, פי דרד ר' אברהם בן ר' נחמן ותלמידיו היתה, תבא ומיד אחר תבדלה לאכל מלוגה מלכה ולילך לישון כדי לקום לחצות, ואז נכנס ר' לוי יצחק בופוח גדול עם ר' ישראל פתן: 'מדיע אינד משתתף בסעדת מלוגה מלכה, ועדיף ללכת לשם פי שומעים שם דבורים נפלאים, והפל הוא בשמחה עצומה'. והשיב לו: 'איך ווייס נישט, איך האב אנדערשט מקבל גיווען פון ר' אברהם' [איני יודע... איני יודע... אני קבלתי אהרת מר' אברהם]. ותבא ומיד נפרדו. והוא ר' לוי יצחק, הלך לישון, ופתאום חולם, איך שנכנס אל תוך תדר גדול ורואה את ר' נחמן טולטשינער יושב ואוכל, והוא עמד מהצד ומסתכל עליו איך שאוכל, ובתוך כך אמר לו ר' נחמן טולטשינער – "אז די האסט נישט קיין געפיל אין מיין אברהם, ווי קענסטו האבן א געפיל אין מיר" ואם אין לך הרגשה בר' אברהם איך תדיעה לך הרגשה ביה? ותבא ומיד נתעורר משנתו, ותפראה תזה פעל עליו כל כך עד שנתחפף לאיש אחר לגמרי, והלך לשמש את ר' אברהם ז"ל.

רמב.

ור' אברהם ז"ל חבבו מאד מאד, וספר לי אחד מאנשי שלומנו, ששמע מר' משה שמואל ז"ל שהרבה פעמים קדם שרצה ר' אברהם ז"ל ללמוד ברבים, שאל: "לוי יצחק איז דא?" [לוי יצחק פה?], פי לא ראה טוב [מהלשת עיניו שבא לו מרב בכיותיו] – כל כך חבבו. ובכחו בהצלחה רבה שיצליח בדעת רבנו ז"ל לארץ ימים ושנים טובות.

ופעם אחת אחר הסתלקותו בא אליו בקלום ואמר לו: "איך וייל ביי דיר איינשטיין" [אני רוצה להתאכסן אצלך], ודו"ק.

רנ.

ר' לוי יצחק אומר, על בטול זמן יש דין והשבון גדול למעלה, פי על ידי זה גורם שיתגבר עליו יותר ויותר יצרו והרע שלו, פי הפטלה מביאה לידי זמה ולידי שעמום' (כתבות נט.). וכל ענינינו הוא לא לישב בטל, רק תמיד לעשות - "טהון און טהון", או להתמיד בתורה, או להתמיד בתפלה והתבודדות, או ללכת עבור צדקה, או מצוה אחרת, או לדבר עם חבריו מעניני יראת שמים ועבודת השם ותפלה, אבל לא לישב בטל. ומכל שכן לא לדבר כל העולה על רוחו במסבת מושב לצים. ואמר אז, מי שאינו עוסק בשום עסק במשא ומתן, עליו יש דין והשבון יותר, מה אתה עושה עם הזמן שלך, הלא אין לך שום עסק? ולמה אתה מבטל את הזמן היקר בשטויותם והבלים וכו'.

רנא.

ואמר, כל עבודת איש פשר וירא ה' הוא להצניע את עצמו מבחויץ, עד שלא ירגישו עליו כלל שום שנוי, אף אף על פי כן בפנימיותו הוא ענין אחר לגמרי. וכן נהג ר' אברהם בן ר' נחמן ז"ל, שלא הפירו עליו מבחויץ כלום, אף שהיה בפנימיותו דבוק בו ותפלה בבטול כל הרגשותיו, אף מבחויץ לא הפירו עליו כלל, אדרבה! תכלית החפץ היה נדמה עליו וכו'. ואמר אז, כל מה שהאדם עושה בעצמו איזה שנוי, הן במלבושו והן בתנועותיו והן בהלכותו וכו' שיהיה נפר

שהוא ענין אחר מחברו - זהו כפר שקר, כי העקר הוא הלב, ורחמנא
 לפא בעי - שיהיה דבוק רק בו יתברך. וכל עבודה שהיא יותר
 בהצנע, יותר אמת יש בה, וכמוכא בספר המדות (אות תשובה סימן עז):
 'בזה יודע האדם שבאמת הוא רוצה לעבוד בשאינו רוצה בפרסומו'.
 ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן קמז): 'שפני אדם מועים, והושבים
 שצריכים להכיר את הצדיק מהיצוניותו וכו', ובאמת היא טעות
 גדולה, כי מבחינך נדמה כשאר בני אדם, אף על פי כן, מבפנים הוא
 ענין אחר לגמרי. ופעם אחת אמר רבנו ז"ל על עצמו, מי שמכיר
 אותי, יכול להעיד שאין בי שום תנועה של "גוטער איד" ודו"ק. ונעין
 בזהר הקדוש (בהעלותך קנב): מפשין כד חמאן לבר נש בלבושא דאתחזי
 לון שפירא, לא מסתכלין יתיר חשיבו דהוא לבושא גופא -
 "חשיבותא דגופא נשמתא"; עיין שם.

רנב.

ר' לוי יצחק ספר לי, שראה אנשים פשוטים, אף סלקו דעתם
 לגמרי, וציתו את רבנו ז"ל, על ידי זה נעשו קדושים עליונים, וזכו
 לזכוד וקדשת המוח והמחשבה, ועל ידי זה היה דבורם מריח בכל מיני
 ריחות של קדשה, ומחזק ומאמין את כל השומע. ואמר אז, כי המוח
 הוא אלקות ממש, וכאשר שומרים אותו ויודעים מהו המוח, אז נכלל
 בו יתברך, ואז השכינה עמו. ואם מכנים במוחו שמיזת ומחלקת וכו' -
 זוהי גלות השכינה ממש.

ואמר, שצריך כל אחד לידע, מלמעלה נותנים לכל אחד האורות והפלי, אף האדם צריך להיות הצייר לצייר הכל בקדשה. יורד מלמעלה חסד ואהבה, צריך לקימו בקדשה - לעשות חסד ואהבה עם כל אחד מישראל. יורדת גבורה - צריך להיות גבור הפובש את יצרו. וכן כל מדה צריך לצירו לטוב, ומכל שכן לקדש המחשבה ולחשב תמיד רק טוב, ואז יהיה בטוב.

רנג.

ואמר, ענין של רבנו ז"ל הוא "כתר" - לחכות הרבה, ואם אינך יכול לחכות - לא תקבל מרבנו ז"ל כלום. כי רבנו ז"ל מלחב את הלב מאוד מאוד, ומאיר אורו יתברך אף בפחות שבפחותים, ומגלה לו, שגם הוא יכול לבוא לכל הדרגות שבעולם, ותקף ומיד מתלהב לב השומע מאוד מאוד, וכשאינו רואה מה שחפץ, הוא נופל בדעתו ומתראש. אבל באמת לא כן הוא, כי תבא למהר מסייעין לו ואומרים לו המתן, שזה סוד הכתר (ענין לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ו') - לחכות הרבה, וצריך להיות סבלן גדול ולקוות יום אחר יום, עד שיוזכה להכנס בשלמות אל הקדשה.

רנד.

ואמר, אריכת אפים הוא ענין נפלא מאוד מאוד, ועקר קיום האדם בגשמיות ורוחניות. ושלמות אריכת אפים הוא: אני רוצה ברצונות חוקים, ואף שאין נותנים לי, איני נופל בדעתי, רק מחכה ומחכה ומקנה ומיחל, ואיני מתראש מרצונות והכפופים, וזה נקרא שלמות

אָרִיכַת אַפִּים. וְלַהֲפֹךְ, בְּשִׂרְיָצָה וְאִין לֹא מַה שִׂרְיָצָה, וּמִתְרַשֵּׁל מִכָּל וְכָל, זֹהִי אִין זֹאת אָרִיכַת אַפִּים כָּלָל. וְאָמַר אֹז, שִׁיסוּד גָּדוֹל בְּדָבָר רַבְנֵנוּ ז"ל הוּא אָרִיכַת אַפִּים, שִׁישְׁתוֹקֵק מְאֹד מְאֹד לְכָל הַקְּדוּשׁוֹת וְלְכָל הַתְּדַרְגוֹת, וְאֵף שְׂלֵא נֹתְנִים לֹא – לֹא יַעֲזוּב אֶת רְצוֹנוֹ, וְיֵאָרִיךְ אַפּוֹ, וְיִחַפֶּה וְיִחַפֶּה עַד שְׂיָבֹא יוֹם יְשׁוּעָתוֹ.

רנה.

וְאָמַר, עַל יְדֵי תַפְלָה וְהַתְּבוּדָהוֹת, הָאָדָם נִכְנָס בְּתוֹךְ הַיּוֹם, כִּי כָל יוֹם יֵשׁ לוֹ גָּדֵר לֹא לְהַנִּיחַ אֶת הָאָדָם לְהַכְנִס בּוֹ (עֵינֵי לְקוּמֵי מוֹתֵרֵיז חֵלֵק א' סִימָן פ"ד בְּשֵׁם הַזֶּהֶר הַקְּדוּשׁ, עֵינֵי שָׁם). וְכָל יוֹם עוֹבֵר לְאָדָם וְאִין לֹא חֵלֵק בּוֹ, כִּי תַכְרַף וּמִיֵּד כְּשִׁעוֹבֵר הַיּוֹם – עֹבֵר וְחֵלֵף לוֹ, וּכְשֶׁבֵּא לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן מִתְּכַיֵּשׁ מְאֹד, אֵלֶּיז הֵם הַיָּמִים שְׁלֵי? אֲכָל כְּשִׁמְתְּבוּדָה עִמּוֹ יִתְּבַרֵךְ, וּמְדַבֵּר לְפָנָיו יִתְּבַרֵךְ, וּמְסַפֵּר לֹא אֶת הַכָּל, כָּל מַה שִׁעוֹבֵר עָלָיו, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁרַק הוֹלֵךְ מְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְּבַרֵךְ – עַל יְדֵי זֶה נִכְנָס אֶל תּוֹךְ הַיּוֹם וְזוֹכֵה לְהַרְגִּישׁ אֶת אוֹר הַיּוֹם.

וְאָמַר אֹז, שְׁעַל כָּל פְּנִים אֵיךְ שֶׁהוּא, אֵף שֶׁקָּשָׁה לוֹ עֲדִין לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְּבַרֵךְ בְּשִׁלְמוֹת, יִזְהַר מְאֹד מְאֹד עַל כָּל פְּנִים לֹא לֵישֵׁב וּלְדַבֵּר דְּבָרִים בְּמַטְלִים וְשֶׁל מַה בְּכָף, הַעוֹקְרִים אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, רַק יָדָם וְיִשְׁתַּק.

רנו.

ר' לוי יצחק ספר לי, שֶׁכְּאֲשֶׁר בָּא בַּפֶּעַם הַרְאֵשׁוֹנָה לְאוּמָן, הָיָה בְּחֵדֶשׁ אֵלּוּל, וּמַה מְאֹד הַתְּעוֹרֵר, כְּשֶׁרָאָה אֲנָשִׁי שְׁלֹמְנוּ בּוֹעֲרִים כְּמוֹ

אש ממש, מרב התעוררותם בעבודת השם יתברך. והיה הצינון כמו בנות דבורים – מסבב עם אנשים. וראה אנשים הולכים מהצינון לבית המדרש ומפית המדרש לצינון, כל כך היו דבוקים אל הצינון הקדוש. וספר, שראה חבורות חבורות מאנשי שלומנו בהורים ואבירים וזקנים מתמידים גדולים, זה אוחז באמצע שלחן ערוך הלכות נדרים, זה אוחז באמצע מסכת ערכין, וזה אוחז באמצע אמירת ה"י פרקים משניות, זה אוחז בשעורו במדרש, וזה בזהר, וזה בתקונים, זה בלקוטי הלכות, וזה בלקוטי תפלות וכו' וכו'. כל אחד היה עסוק באיזה דבר – "ליידיג איז גיינער נישט גיווען" ואף אחד לא הסתובב רקני ללא מעש[ו].

רנו.

ואמר, באשר ההתקרבות אל רבנו ז"ל היא בתמימות בלי שום חכמות וקנאה איש על רעהו, וכל אחד חושב רק על התכלית לעצמו, ואינו מתבלבל מאחרים, ונזהרים מווערמלעך ודברים של מה בכך, ומנצלים את הזמן היקר – אז עושים טוב הרבה, ומצליחים ברוחניות ונשמיות עוד בזה העולם, ומכל שפן בבא. ואמר אז, שהתכרח בדבר רבנו ז"ל, לשתק על בזיונו ולהיות מהנרדפים, כי אם אי אפשר לסבל את הבזיונות והחרפות, אי אפשר להחזיק מעמד בברסלב.

רנה.

ר' לוי יצחק ספר לי, בשנים האחרונות בשבבך התחילו הצרות ברוסיה, וכאשר אנשי שלומנו היו על הצינון, וכשראו איך שהצעירים משוחחים ביניהם וכו', ואמרו להם הזקנים: 'מה אתם מדברים? הטפו

מה שאתם יכולים לחמוף, שיחות ותפלות ותהלים, פי יהיה עת אשר לא יוכלו לבוא לפה, ויצטרכו מסירות נפש בשביל להגיע לכאן, על בן ראוי לנצל את הזמן היקר וכו'.

וכן הוא עד היום בבית מדרשו של רבנו ז"ל, בכל פרסלב שטיבל, צריכים לדבר רק מהתכלית הנצחית, פי ידוע, כמח קשה וכבד עד שזוכים להבנם שם וכו', מרבי המניעות והספקות וכו', ועל בן בשבבך זכו להבנם שם, צריכים לדבר רק מהתכלית הנצחית ולהאיר שם הדעת האמת של רבנו ז"ל, פי מי יודע אם לא יתרחק ויבוא עוד פעם. על כל פנים, כשישמע שם בעת היותו שם, דבורים רק מהתכלית, וזה יגרם לו לרצות לבוא שוב, וגם יגרם שגם אחרים יבואו לשם, פי יפרסם שבבית מדרש זה שומעים נפלאות וכו'.

רנב.

ר' לוי יצחק אומר, רבנו ז"ל מנלה לנו בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן לד), שלשבר התרפות השורים על הלב צריכים שלש עצות, שהן שלשת נקדות.

אחת – נקדת הרב, על בן צריך להתמיד מאד בספרי רבנו ז"ל.

שנית – נקדת עצמו, על בן צריך להתבודד עמו ותפורה.

שלישית – נקדת החבר, על בן צריך לדבר עם חבר טוב.

ואומר, כמו שהתכרח בקיום דעת רבנו ז"ל, להתמיד בספריו הקדושים, ולהתבודד עמו ותפורה, כמו בן התרח גדול לדבר עם חברים

מעבודת השם יתברך, ואיש אחד יחזק את חברו. ואם ייחד לעצמו חבר לדבר עמו בכל יום, אי אפשר לשער את אור הצדיק שישגיג על ידי זה.

והוא בעצמו ראה שכל אלו אשר דברו בכל יום עם חברים, היה מאיר להם מאד מאד. ור' אברהם בן ר' נחמן ז"ל ספר לו, שגם מוהרנ"ת ז"ל קים זאת, ודבר בכל יום עם אחד, והיה רגיל לדבר הרבה עם ר' נחמן בן ר' יודיל ז"ל, שהיה עובד ה' נפלא, שלא היה לו בשום פעם זמן. ואמר, שרואים, שאפלו בעניני גשמיים נוסעים אחד לחברו להתיעץ וכו', מפל שפן וקל וחומר בדברים רוחניים ועצות רבנו ז"ל, פדאי וכדאי להתועד בכל פעם עם חברים, ולדבר יחד רק מהתכלית הנצחית.

ר.ב.

ואמר, כל אלו מאנשי שלומנו שנהגו בניהותא, בחינת 'שמן בחשאי' (עין לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן כא) הם זכו הרבה מאד, בדרך השמן שצפה תמיד למעלה, וטוב שם משמן טוב. אך אלו "וואס האבן געריסען און געוואלדינוועט מיט ווילדע שטיק", ושקרעו את עצמם עם עבודות פראיות בחינת 'יין לארמא קלא' - האבן זיך נישט דערהאלטן [לא החזיקו מעמד]. וכמו שבין אמרו חז"ל: זכה - נעשה ראש, לא זכה - נעשה רש'. כמו כן זעירון אינון אשר זכו על ידי ווילדע עבודות זיך צו דערהאלטן ולהחזיק מעמד על ידי עבודות פראיות]. פי אט ברענט דאס הארץ, און נאך דעם, עם הויפט אן

איבער גיין, ווערט דאס הארץ אפ געקילט, [כי הנה בוער הלב, ואחרי זה, מתחיל לעבור מה שעובר, והלב מתקרר] ונגעשה עמו מה שנגעשה, רחמנא ליצלן, און מ'איז פאר שיפורט [ונהיים שבורים], רחמנא ליצלן, מרב צרות". ומי שזוכה שפול עבודתו היא בהצנע לכת ובגיהותא - שייף ועייל שייף ונפיק, הוא דיקא זוכה לכל טוב אמתו ונצחי בזה ובבא.

ואמר, אז: "דעם רבינים זאך איז נישט נאך מאכן יענעם, נאר אליין מיט די אייגענע כחות". [ענין רבנו הוא לא לחקות את הזולת, רק לעשות עם הכחות העצמיים שלו], ופעם אחת אמר ר' נחמן טולטשינער בערב שבת קדש 'שיר השירים' בדבקות גדולה, וישב שם כנגדו אחד מאנשי שלומנו, ורצה לעשות כמותו, ואמר אחריו מלה במלה. וכשהרגיש זאת ר' נחמן, אמר לו: 'מדוע אתה אומר אחריו?' "זאג ווי עם שיינט דיר" [תגיד איך שפאיר לך]. וכמה פעמים אדם רואה איזו עבודה או איזו תנועה אצל חברו, נדמה לו שהוא צריך לעשות כמותו, ובאמת הכל הוא דמיון גדול. העקר לברח תמיד אליו יתברך פני מדרגתו וכפי ענינו, ואל יסתפל על אחרים כלל, רק כמו שפאיר לו, ויהיה הכל בנעם ובמתיקות ובהצנע לכת.

רסא.

ר' לוי יצחק אמר, עכשו בימינו אלה, שהתגברות הפס"ד מ"ם גדולה כל כך בכל העולם, אין שום זמן כלל לדבר דברים בטלים, ולבלות זמן בנבואים ושיחות של מה בכך, רק צריכים לדבר דבורי

אמונה והשגחה פרטית, ולהרבות בתפלה והתבודדות, שיחה בינו לבין קונו, ולהתמיד בשעורים קבועים בתורה הקדושה בסדרן, פרצונו של רבנו ז"ל, כדי להמתיק את כל הדינים שיש עכשו בכל העולם.

וצריך לידע, שעל ידי שמבלים את הזמן היקר בפטופטי דברים במילים - הוא מוסיף דינים בעולם בכלליות, וכן על עצמו בפרטיות ועונשו קשה. על כן העקר לברח מחבורות בני אדם המדברים דברים של מה בכך, ותהינה שפתותיו נעות בתפלה ושיחה בינו לבין קונו, שזאת היא התבודדות, ובזה יתקשר ויתיחד עמו יתברך בכל מקום.

רפב.

ר' לוי יצחק ספר לי, שהכיר הרבה מאנשי שלומנו שלמדו ח"י פרקים משניות בכל יום, והכיר הרבה מאנשי שלומנו שלמדו שבועה דפים גמרא בכל יום, ולא הפסיקו בינתיים. ואמר: "זיי האבן זייער גוט גיטאהן אויף דער וועלט"; (הם עשו טוב מאד בזה העולם), ולא הטעו את עצמם כלל, רק ציטו באמת את רבנו ז"ל. וספר, שעוד הכיר אברכים שהיו מבלים כל הלילה בתפלה והתבודדות על השדה, ואף שהיה הכפור והקר הזק מאוד.

ומרב התמדה שהיתה לכל אחד מאנשי שלומנו בעבודת השם יתברך, הן בלמוד תורה הקדושה, והן בתפלה והתבודדות, והן בצדקה וחסד, כבר לא היה להם זמן לדבר דבורים של מה בכך, וכל דבוריהם היה רק מרבנו ז"ל ומעצותיו הקדושות.

רסג.

ר' לוי יצחק אומר, עקר חשיבות האדם, בשוהו מקשר בעלמא דאתי, וזהו עקר מעלת האדם יותר מפל הנבראים, כי אף שהוא בתוך העולם, עם כל זאת, יכול לקשר את עצמו ולדבק עצמו בו ותברך. וזהו עקר השלמות להיות למעלה ולמטה (עין לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן סח). כי מלאכים הם תמיד למעלה, ולהפך בעלי חיים הם תמיד למטה.

ועקר מעלת איש הישראלי הנקרא אדם, בשזוכה מתוך העולם מתוך בלבוליו, ומתוך הגשמיות שלו לקשר ולדבק עצמו אליו ותברך, ולחשב תמיד בעלמא דאתי, ואז אכילתו היא כבר באפן אחר לגמרי, וכן התנהגותו בין אדם לחברו היא באפן אחר, כי ידע אשר אין בלעדיו ותברך בלל. ואז בשאוחז בזה, נקרא 'צדיק', וכמוכא בזהר הקדוש: 'צדיק – דאחיד בשמיא וארעא'.

רסד.

ואומר, צריך להזכיר את עצמו תכליתו הנצחית בכל יום, ולא יטעה את עצמו בלל, כי החכרח למות באשר נסתלקו כל הצדיקים וכו', ועל פן בידיעה זו ישתנה לגמרי. ומה עליו לעשות בזה העולם? הוא רק לחטוף טוב בכל יום ויום, תורה ותפלה שיחה בינו לבין קונו. וכך מה שאדם מדבר יותר עמו ותברך – כמו כן נתקדש ונטהר ונזדבדב יותר, ונעשה ענין אחר לגמרי, באשר אומר רבנו ז"ל, שאיש פשר הוא ענין אחר לגמרי (עין לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן קטו). וצריכים לידע, שכל אחד מאתנו יכול להגיע אל זה, אם לא נטעה את עצמנו.

ואמר אז, כל יום הוא אוצר נפלא, בפזוּזים לחטוף בו תורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים וקדושת העינים ושמירת הדבור. ואם זוכים להשלים את היום עם נקודות טובות, נאמר על זה (בזמרות של שבת קדש):
 ואם יצא חובת היום – אשרי לו.

רבה.

ר' לוי יצחק אומר, המלכות והמנהיגות של רבנו ז"ל הוא ענין נצחי שמסרו לו מן השמים, וברוך השם, המנהיגות הולכת כמו בחיי רבנו ז"ל ממש, פידוע לאנשי שלומנו. ויש לנו חקי המנהיגות שהן עצותיו הקדושות ואי אפשר לשנותן כלל, ואם אי אפשר לי לקימון, עלי רק לבקש מהשם יתברך, ולא לומר שאין זה דבר רבנו ז"ל, יהיה באיזה פרט שיהיה, כל מה שכתוב בספריו הקדושים – אלו הם חקי המנהיגות: חצות, שלחן ערוך, התבודדות, שמחה ורקודים, תפלה בזמנה, שעורים קבועים בתורה הקדושה בסדרן דיקא וכו' וכו'.

ואחד מחקי המנהיגות הוא, לידם ולשתק. ואף שמבזים ומחרפים אותו ועושים לו כל מיני צרות ויסורים, העקר לא לענות שום דבר לזה שמחרף ומבזה אותו, כי דבר רבנו ז"ל הוא שתיקה, כל מה ששתשתק יותר – כמו כן תזכה לקבל יותר ממונו ז"ל. אצל העולם, כל מי שרועש וצועק יותר ועושה את עצמו למציאות יותר, כמו כן מעלתו גדולה ביותר. ואצל רבנו ז"ל הוא תהפוך לנמרי, כל מה שישתק ויתחבא עד שלא ירגישו עליו שום דבר – מעלתו יותר גבוהה אצלו ז"ל.

ועקר השתיקה בשעה שמציעים ומכזים אותך הוא, שתדע, שהכל מביע לך מפאת עזונותיך הרבים וכו'. ואז דיקא בשזוכה למעט בכבוד עצמו ואינו מדקדק על בזיון כבודו, אז דיקא מתנזלה עליו מלך ה'כבוד' וזוכה לתשובה (ענין לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ו') ומאיר עליו אור רבנו ז"ל שהוא הארת בְּתַר הָעֲלִיּוֹן.

ועל פי רב, האדם הושב שהוא צריך לענות ולהראות אשר הצדק עמו, אבל לא דעת ותבונה לו, שעוקר את עצמו על ידי זה לגמרי ממונו יתברך ומרבנו ז"ל. כי לא כל אחד יכול להשיג דבר רוחני כי אם על ידי בטול עצמינותו וכו'. ובפרט כדי שיוזכה שתהיה לו איזו שיכות אל רבנו ז"ל, ההכרח שישליך כבודו לגמרי, ויהיה מוכן ומזומן לקבל כל מיני בזיונות ושפיכות דמים מהקרובים והרחוקים וכו', וימסר נפשו תמיד בפשימות, כי אהרת, לא יקבל ממנו כלל, כי כל המנהיגות של רבנו ז"ל הוא ענין נצחי, ואמר על עצמו: "נצחתי ואנצח". ושמו הוא נצ'ח'. ואף שעובר מה שעובר בכלליות העולם שמכסים אותו בכל פעם וכו' מבית ומבחוץ וכו', כי גם מבפנים יש כמה פסויים וכו' אף על פי כן "פירט זיך אויס מנהיגות רבנו ז"ל" ויוצאת מבח אל הפעל מנהיגות רבנו ז"ל. וכל מה שזוכה האדם לבטל את עצמו לגמרי ואינו חפץ בשום התנשאות והשתררות על זולתו ושזהו בכלל מפרסם של שקר, ומקים את הקי המנהיגות שהן עצותיו הקדושות, ומתחבא ומסתיר את עצמו, ומדבר רק דבוריו הקדושים והנפלאים, כן מאיר בו אור הצדיק האמת שהוא רבנו ז"ל בעצמו ונכלל בנצחיות.

העתק כתב יד הרב החסיד ר' שלמה וועקסלר
ז"ל ששמע מפיו ר' אברהם ז"ל

אודות רבנו ז"ל ומהרנ"ת ז"ל ואביו ר' נחמן טולטשינער ז"ל

ידוע, שהשלישה צדיקים, רבנו הקדוש והנזרא ז"ל, ומורינו ר' נתן ז"ל, ור' נחמן טולטשינער ז"ל, היו בסוד ספר וסופר וספור המוכבא בספר יצירה בתחלתו (פרק א' משנה א'), שבהם ברא השם יתברך את העולם.

"ספר" – הוא ספרו של רבנו הקדוש והנזרא ז"ל, שאמר עליו שהוא אתחלתא לגאלה. ועכשו שיצא בעולם, צריכים ללמד בו הרבה, ושיהיה שגור בו בעל פה.

"סופר" – הוא מורנו ר' נתן ז"ל שהיה סופרו של רבנו הקדוש והנזרא ז"ל. ואמר עליו, אלמלא הוא, לא היה נשאר מפני אפלו עלה אחד. וכן התפאר קדם הסתלקותו: **"עזרא הסופר גייט אנועק"**. ועזרא הסופר הולך להסתלק.

"ספור" – הוא ר' נחמן טולטשינער ז"ל, כי הוא היה משרתו הנאמן של מורנו ר' נתן ז"ל, והיה מספר ספורים הרבה ששמע מפניו ז"ל כפי שקבל מרבנו הקדוש והנזרא ז"ל, והפליא את כל השומעים

דבוריו וספוריו. ואם רק פתח פיו הקדוש לספר מהנפלאות ששמע וקבל וכו', אז בלם נכספו מאד לשמע. והמשיך על ידי זה הרבה נפשות לעניני רבנו ז"ל, והכנים בהם התחדשות חדשה. וגם בתפלתו בראש השנה בשעת הקבוץ הקדוש שהיה הוא ז"ל הבעל תפלה, וגם על ידי קול נגינתו, וההנהגות והתנועות הקדושות שראה אצל מורנו ר' נתן ז"ל, שראה אצל רבנו הקדוש והנורא ז"ל. כי הוא היה דיין גדול, ודקדק מאד מאד בכל תנועה והנהגה, כמו שראה אצל מורנו ר' נתן ז"ל, ואפלו הקול באמירת תורה התאים שיהיה בקולו של מורנו ר' נתן ז"ל, ובן סדר תורותיו אמרם בדיוק כמו ששמע מפי מורנו ר' נתן ז"ל. ועל ידי זה נשאר ההשארה הקדושה של רבנו הקדוש והנורא ז"ל עד ביאת משיח צדקנו, שאז יכנים התחדשות חדש בעולם, ויגלה ויפרסם לכל העולם למודו הקדוש של רבנו הקדוש והנורא ז"ל בגלויים נוראים ונפלאים, אשר הכל ישובו על ידי זה אליו יתברך לנצח.

שיחות והתחזקות בענין פרנסה, משא

ומתן וממון

א.

אמרו חז"ל (אבות ב, ב): יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שניעית שניהם משפחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. וכבר אמר רבנו ז"ל: שחפץ מאד שיהיה לנו פרנסה. אף על פי שבטחון גם בן טוב מאד, אף על פי בן טוב מאד בשזוכין שיש לו מעמד פרנסה, פי במקום עבודת הבטחון במקום זה יעשה עבודה אחרת. כלומר, פי אם לא יהיה לו מעמד פרנסה ויהיה לו בלבול הדעת מהפרנסה, ויצטרך בכל פעם לחזק עצמו במדת הבטחון, במקום זה יעסק בעבודה אחרת והתחזקות אחר בשאר עניני עבודת ה', והבן. ואף על פי בן אמר שחפץ הוא בטחון, ואמר בזה הלשון: נאר בטחון (חיי מוהר"ן סימן תקא).

ב.

ואמרו חז"ל (ערובין מא): עניות מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו, פי בשמתחיל לעבור על האדם עניות ומרירות, אז הוא, רחמנא ליצלו, מבהל ומבלבל מאד מאד, רחמנא ליצלו. ומכל שכן בשנופל לחובות וכו', עד שעל ידי זה מתעקם לבבו ודעתו בעקמימות גדולה ואין לו כח ומח לשום דבר בעבודת השם יתברך. ואז יצא

שָׁכְרוּ בְּהַפְסְדוֹ וּמֵאוֹמְתָה לֹא יֵשֵׁא בְּעַמְלוֹ בִּי (נְדָרִים סד:). עֲנֵי הַשׁוֹב כַּמֹּת,
 וְאָמְרוּ (שְׁמוֹת רבָּה לא, יא): 'אֵין בְּעוֹלָם קָשָׁה מִזֵּן הָעֲנִיּוֹת שֶׁהִיא קָשָׁה מִכָּל
 יִסּוּרֵין שֶׁבְּעוֹלָם'; עֵינֵי שָׁם. וְאָמְרוּ (שָׁם סִימָן יד): 'אֵין לָךְ מִדָּה קָשָׁה מִזֵּן
 הָעֲנִיּוֹת, שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מְדַקְדֵק בְּעֲנִיּוֹת כְּאֵלוֹ דְּבוֹקִים בּוֹ כֹּל יִסּוּרִים
 שֶׁבְּעוֹלָם, וּכְאֵלוֹ בָּא עָלָיו כֹּל הַקְּלָלוֹת שֶׁכְּמִשְׁנֵה תוֹרָה'. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ:
 'אֵלוֹ נִתְקַבְּצוּ כֹּל יִסּוּרֵין לְצַד אֶחָד וְהָעֲנִיּוֹת לְצַד אֶחָד, הָעֲנִיּוֹת מִכְרַעַת
 לְכַלּוֹ'; עֵינֵי שָׁם.

ג.

וְרַבְנֵנוּ ז"ל אָמַר, הַפְּקָרוֹת אֵין צְרִיכִין, אִם עַל פִּי שֶׁבְּאַמְתֵּי אֲצִלֵי אֵינוּ
 נִקְרָא הַפְּקָרוֹת כָּלֵל, אֲדַרְבֵּהוּ לְהַפּוֹף בְּשִׂרְדוֹף אַחַר עַסְמֵי עוֹלָם הַזֶּה
 וְרַחוּק מִעֲבֹדַתוֹ יִתְבַּרֵךְ - זֶהוּ מִפְּקָר בְּאַמְתֵּי, אִם אִם עַל פִּי כּוֹ, אֲפֵלוֹ
 מִזֵּן שֶׁנִּקְרָא אֲצִל הָעוֹלָם הַפְּקָרוֹת דְּהֵינּוּ שֶׁמִּפְקִיר כֹּל עַסְמֵי עוֹלָם הַזֶּה
 מִכָּל וְכֹל וְעוֹסֵק רַק בְּעֲבֹדַת ה', שֶׁזֶהוּ אֲצִל הָעוֹלָם הַפְּקָרוֹת, גַּם זֶה אֵין
 צְרִיכִים, בִּי יְכוּלִים לְהִיּוֹת אִישׁ כְּשֶׁר בְּלֵי הַפְּקָרוֹת (שיחות ה"ז סִימָן נא).

בִּי בְּאַמְתֵּי, כְּשֶׁהוּא חֹזֵק בְּעֲבֹדַת ה', וְרִצּוֹנוֹ חֹזֵק מְאֹד מְאֹד בְּכִסּוּפִים
 וְרִצּוֹנוֹת נוֹרָאִים וְנִפְלְאִים לְשׁוֹב אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ, הוּא יְכוּל מִכָּל מְקוֹם
 שֶׁהוּא לְדַבֵּק עֲצָמוֹ עִמּוֹ יִתְבַּרֵךְ, בִּי מְלֵא כֹּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאֵין שׁוֹם
 מְצִיאֹת בְּלַעֲדָיו יִתְבַּרֵךְ כָּלֵל, בִּי דוּמָם, צוּמַח, חֵי, מְדַבֵּר, הֵם עֲצָם
 עֲצָמֵיּוֹת אֲלֵקוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ מִמֶּשׁ. וְעַל כֵּן מִי שֶׁלָּבּוֹ חֹזֵק בְּעֲבֹדַת ה' -
 יְכוּל לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבַּרֵךְ גַּם בְּאַמְצֵעַ הָאוֹמְנוֹת, וְיִשְׁתַּחֲוֶה אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ
 בְּכִסּוּפִים חֹזְקִים, וְיִפְרֹשׁ שִׁיחָתוֹ לְפָנָיו יִתְבַּרֵךְ בִּי זֶה אֵינוֹ מִתְנַגֵּד לָזֶה.

ומצינו, שגדולי התנאים והאמוראים עסקו באיזון אמנות - הלל הנזקן - הוטב עצים (יומא לה.). רבי הנניא - תופר נעלים (פסחים קיג.). רבי יהודה - נחתום (בבא בתרא סד.). רבי יוחנן - סנדלר (אבות פ"ד). יוסי בן הלפתא - עובד עורות (שבת מט.). רבי מאיר - לבקר (ערובין יג.). אבא הלקיה - עוזר בשדה (תענית כג.). אבא אומנא - מקוץ דם (שם כא.). רב יששת - נושא קורות (בבבא סז.). וכן עוד תנאים ואמוראים שעשו איזה עסק - ואף על פי כן לא בלבד אותם כלל, אדרבה! היו דבוקים בו יתברך.

ד.

וחז"ל הקדושים הפליגו מופעלת האדם שמתפרנס מיגיע כפיו, עד שאמרו (ברכות ה.): 'גדול הנחנה מיגיעו יותר מירא שמים, שנאמר יגיע כפיו כי תאכל וגו' אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ולגבי ירא שמים 'וטוב לך לא כתיב'. ואמרו (ירושלמי פאה): 'ובחרת בחיים' - זו אומנות, ואמרו (גדרים מט.): 'גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה', ואמרו (במדרש קהלת רבה): 'ילמד אדם אמנות והקדוש ברוך הוא מפרנסו'. אך צריך תמיד לחפש אמנות כזו שלא יצטרך לבטל הרבה מתורה ומתפלה, כי (קדושין פב.): 'אין אמנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האמנות, ולא עשירות מן האמנות, כי הכל תלוי רק בו יתברך. וכשידע ידיעה זו יקום מה שהזהיר התנא (אבות פ"ד): 'חוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, ואם בטלת מן התורה יש לך במלים הרבה פגגוד'.

ה.

ואמר רבנו ז"ל, עקר תקונו של המושא ומתן, שיכון בכל הלוח והלוח ובכל דבור ודבור שהוא הלוח ומדבר בשעת המושא ומתן, שפונתו בדי שירויה בדי שיתן צדקה. וזהו תקון הכללי של כל המושא ומתן (לקוטי מוה"ר"ן חלק א' סימן כט).

ו.

ואמר רבנו ז"ל, אלו בני אדם הנופלים בתאות ממון ואינם מאמינים שהקדוש ברוך הוא יכול לפרנס את האדם בסבה קלה, ורודפים אחר פרנסתם ביגיעות גדולות, והם אוכלי לחם בעצבון, והם מלאים עצבות ומרה שחורה, אלו בני אדם נקשרים בפנים דסטרא אחרא, שהם אנפין חשוכין – מרה שחורה, עבודה זרה שהוא מיתה ממש. אבל אלו בני אדם שמשאם ומתנם באמונה, ומתגברים בדעתם להיות שמחים בחלקם, ויודעים ומאמינים באמת ובאמונה שלמה, שעקר הפרנסה והעשירות הוא רק מהשם יתברך לבד, רק שרצונו יתברך שיעשה האדם איזו סבה קלה בעלמא, אבל באמת עקר הממון והפרנסה הוא רק מהשם יתברך לבד, הם דבקים באור הפנים דקדושה, שהם אנפין נהורין תיים ממש, והם תמיד שמחים (לקוטי מוה"ר"ן חלק א' סימן כג).

ז.

ואמר רבנו ז"ל, המשקעים בתאות ממוזן הם בעלי חובות תמיד, כמו שאנו רואים בחוש, שזה המשאוי תלוי בצואר בני אדם שאין מסתפקין בממונם, ולווים ממוזן מאחרים, ונדמה להם שהם משתפרין שגר הרבה, ואחר כך מתים בעלי חובות. ואם אינם מתים בעלי חובות ממש - שאינם תיבים ממוזן לאחרים, עדין הם בעלי חובות לתאותם, כאשר אנו רואים בחוש, שאפלו מי שיש לו ממוזן כדי להתפרנס, ואפלו העשירים והקצינים המפלגים, הם רודפים כל ימיהם להרויח ממוזן בגיעות גדולות, ומסכנים את עצמן בסכנת דרכים וטלמולים הרבה, ומטריחים את עצמם במרחות גדולות בשביל הממוזן, כאלו היה מוטל על צוארם איזה חוב גדול לשלם, והחוב הוא רק שתיבים לעצמם דהינו לתאותם, שפרוכים אחר התאוה של ממוזן כל כך, כאלו הם תיבים חוב גדול. נמצא, שהם בעלי חובות כל ימיהם, וכן מתים בעלי חובות הינו לתאותם, כי כל ימיהם הם אינם מספיקים לשלם חוב זה שתיבים לתאותם, כי הוא בלא שעור וגבול, כי אין אדם מת וחצי תאותו בידו (שם).

ח.

ורואים בני אדם, שזכו שהשפיע עליהם השם יתברך שפע, ויכולים להיות שארית ימיהם בטוב ובנעימים בנחת ובהשקט, אף מרב תבערת תאוה זו של ממוזן שיש בעולם, עד כי מי שיש לו מנה רוצה מאתים וכו', הוא קופץ אל תוך עסק חדש וכונתו להרויח עוד יותר

ועוד יותר. ומה נעשה לבסוף? שאובד גם את השפיע שהשפיע עליו השם יתברך, ועוד נעשה בעל חוב גדול ונכנס במחלקת ובמריבות גדולים, יומם לא ינוח ולילה לא ישן מרב צער ועגמת נפש. ובין כך ובין כך עוברים הימים הטובים, הימים הנעימים, שיכולים לחטוף בו כל הון יקר תורה, תפלה, מצוות ומעשים טובים, ומאומה לא ישא בעמלו. ועליהם אמרו בתקוני זהר: 'חיבת בהון בעותרא בהאי עלמא ולבתר קטילת להון'. ואי אפשר להנצל מקלפה זו של תאות ממוז, כי אם על ידי התקרבות אל הצדיק האמת, המפלג במעלה מפלגת מאד מאד, כי רק הוא מאיר באדם הדעת האמת - לידע שאין לעשות מהממוז עקר.

ט.

ופעם אחת אמר רבנו ז"ל לאחד, שלפעמים נותנים לאחד עשירות גדולה, וכל העולם מתקנאים בו, ורודפין אחר הממוז והעשירות, ומבליים ימים ושנים על זה, והכל מחמת קנאה והסתכלות שמסתכלין על זה שנתעשר כל כך, ואחר כך אין עולה בידם פלום. וכל זה מעשה הפעל דבר שהשתדל בזה להזמין עשירות גדולה לאחד, כדי שהרבה הרבה יבלו ימיהם ושנותיהם, חס ושלום, על ידי זה, רחמנא ליצלן, מהאי דעתא שבשתא (שיחות הר"ן סימן רפד).

י.

ואמר רבנו ז"ל לאחד מאנשי שלומנו, שמי שאינו להוט ונבחהל להון, ואיננו נושא ונותן יותר מכפי ממונו שיש לו, רק עושה משה

ומתן באמונה בממונו לבד, ואינו לזה מאחרים לעשות משה ומתן גדול, זהו מקום "ובכל מאדך". גם אמר לתלמידו ר' בער מפשהרין, שפשנותנים חמש לצדקה מממונו, הוא מקום ובכל מאדך. וקיים זאת כל ימי חייו, וקדם פטירתו אמר: "מיט מיין חמש האב איך גיין מזרא נישט, אפלו פאר דעם בית דין של מעלה, סע וועט מיר נאך ארויס קומען". ועם החמש שלי איני מפחד אפלו לפני בית דין של מעלה פי יבא בעזרי.

יא.

ואמר רבנו ז"ל, צריך שתהיה להאדם הסתפקות, להסתפק רק במה שצריך לו בהכרח בזה העולם, ולא לנהוג ביתו בגדולים דוקא, בנהוג עכשו בעונותינו הרבים, באנשים רבים. פי כל אלו שאין להם מדת ההסתפקות, עליהם נאמר (משלי יג, כח): "ובטן רשעים תחסר", פי לעולם חסר להם הרבה. על כן צריך שתהיה לו הסתפקות להסתפק במה שחננו ה', ואפילו מזה ההסתפקות גופיה, צריך להפריש ממונו לצדקה, ועל ידי זה נעשה יחוד גדול למעלה וממשיך כל ההשפעות טובות (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן נד).

יב.

ושמעתי בשמו שאמר, שאם לא היה מתין בכפחון לישועת ה', כבר היה איש נוסע ומטלטל, כמו כל הנוסעים ומטלטלים עצמם בשביל הפרנסה, בנהוג עכשו. והפונה, פי אמר זאת לענין הנהגת הבית בפרנסה ומלבושים ושאר צרכי הבית, שעל פי רב חסר לאדם

הרבה, כגון לזה חסר מלבוש פשוט, ויש שחסר להם מלבושים חשובים או דירה וכו', שצריכים להמתין לישועת ה', ולבלי לדחוק את השעיה למלאות החפזון תבא ומיד, רק צריכים להמתין עד ירחם ה'. ואמר על עצמו ענין הנ"ל, שאם לא היה ממתין כגון כשהיה חסר לו איזה דבר, אם היה דחוק את השעיה שיהיה תבא, היה צריך ללוות לעצמו ולהיות בעל חוב, עד שהיה מכרח להיות נוסע ומפלטל כמו שאנו יודעים ענין הנוסעים שהם מכרחים תמיד לפע על המדינה, מחמת שהם תמיד בעלי חובות.

וענין זה צריכים לידע מאד, וצריכים ללמוד עצמו להרגיל את עצמו בזה מאד. כי לכל אדם חסר הרבה, אפלו בעלי בתים ועשירים גדולים, מכל שבן מקבילים, אפלו החשובים והגדולים. וצריך לזה להסתפק במעוטי, ולהנהיג ביתו כפי השעיה והזמן. ואם נדמה לו שצריך מלבוש או לאשתו ובניו אף על פי שמכרח לו, אל ידחוק השעיה ללוות ולהקוף ולהיות בעל חוב, אף ימתין עד שיבא עתו. וטוב לסבל דחוק אפלו במזונות, וכל שבן במלבושים ודירות וכו', ולא להיות בעל חוב, ומוטב שיהיה בעל חוב לעצמו או לבני ביתו במלבושים מלהיות בעל חוב לחנוני או לאחרים. כי בכל עניני פרנסה צריכים להמתין עד שיבא עתו, כמו שכתוב (תהלים קמ"ה, ט): "עיני כל אליך ישפרו ואתה נותן להם את אכלם בעתו".

יג.

ואמר רבנו ז"ל, כי צרכי הגוף הם רבים מאד, ואפלו ההכרחיות הם רבים וגדולים מאד, אכילה ושתייה ומלבושים ודירות שיכולים לבלות ימיו ושניו אפלו על ההכרחיות לכד. והם מונעין את האדם מאד מעבודת הבורא (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן ד').

יד.

ועל בן מי התפיץ בחיים ומי המשביל על אחריתו, אפלו שעוסק כבר באיזה עסק עבור פרנסה, יראה לחטף בכל יום גם פרנסה לנשמתו, כי כמו שיש מזונא דגופא כמו בן יש מזונא דנשמתא (עין לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן ח'). והתורה והתפלה הם חיי האדם לנצח.

טו.

ופעם אחת הוכיח רבנו ז"ל את אהרן, שאמר לו, שאין לו פנאי לקוד מחמת שעוסק במשא ומתן, ואמר לו שאף על פי בן ראוי לחטוף איזה זמן לעסק בתורה בכל יום. ואמר שזהו מה שאמרו חז"ל (שבת לא.) ששואלין את האדם קבעת עתים לתורה, 'קבע' הוא לשון גזלה כמו שפתוב (משלי כב, כג): "וקבע את קובעייהם נפש", הינו ששואלין את האדם, אם גזל מן הזמן שהיה טרוד בעסקיו אם גזלת מן עתים לתורה. כי צריך האדם לחטוף ולגזל עתים לתורה מתוך הטרדא והעסק.

טז.

ופעם אחת, הִיָּה אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ קוֹבֵל וּמִתְנַצֵּל לְפָנָיו ז"ל, בְּאֲשֶׁר שָׂישׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מִזֶּה שֶׁאֵין לוֹ מְקוֹם מֵיָחָד לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי בֵּיתוֹ קָטָן וְצַר מְאֹד, וּבְכָל פַּעַם יוֹשְׁבֵינָ שָׁם גּוֹיִם, כְּמוֹ שְׂרָגִילִים בְּבֵית הַמּוֹיָגָה, וְעַל יְדֵי זֶה דַּעַתוֹ מְבִלְבֶּלֶת מְאֹד. הַשֵּׁיב לוֹ רַבֵּנוּ ז"ל: מִסֶּתְמָא אִם הָיָה הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ שֶׁכָּל בְּחִירְתָּךְ וְעִבּוּדְתָּךְ תְּלוּיּוֹת בְּזֶה שִׁיְהִיָּה לְךָ מְקוֹם מֵיָחָד, מִסֶּתְמָא הָיָה נוֹתֵן לְךָ מְקוֹם מֵיָחָד, וְעַכְשָׁו בּוֹדְאֵי אֶתְּהָ יְכוּל לְהִיּוֹת אִישׁ כְּשֶׁר גַּם בְּבֵית זֶה.

יז.

ופעם אחת אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל, יֵשׁ אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים שֶׁאֵין לָהֶם פִּרְנָסָה, וַיֵּשׁ לָהֶם דַּחַק וּבְלִבּוּלִים גְּדוֹלִים מִזֶּה, וְהִיא טוֹבָה גְּדוֹלָה לְהַעֲוֹלָם, כִּי יֵשׁ דְּבוּרִים יְקָרִים שִׁיּוֹצְאִים עַל יְדֵי בְלִבּוּלִים דִּיקָא.

וַיְכוּל לְהִיּוֹת אִישׁ שְׁעוּבָר עֲלָיו מַה שְׁעוּבָר, וַיֵּשׁ לוֹ מְרָדוֹת וּבְלִבּוּלִים רַבִּים בְּפִרְנָסָתוֹ וּדְאָגוֹת וְדַחְקוֹת, אִזּוּ דִּיקָא זוֹכָה לְחִדּוּשׁ דְּבוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלְאִים, כִּי מִתְקַף הַדַּחְקוֹת וְהַמְרָדוֹת בּוֹרַח אֶל תּוֹךְ הַתּוֹרָה. וְאָמְרוּ בְּמִדְרָשׁ, שֵׁישׁ תִּרְדָּמָה שֶׁל נְבוֹאָה כְּמוֹ שְׁפִתּוֹב וְתִרְדָּמָה נִפְלָה עַל אֲבָרָם, וְתִרְדָּמָה הוּא בְלִבּוּל הַדַּעַת, וְעַל כֵּן דִּיקָא כְּשֶׁעוּבָר עַל הָאָדָם מַה שְׁעוּבָר וּבוֹרַח אֶל הַתּוֹרָה, אִזּוּ דִּיקָא יְכוּל לְזַכּוֹת לְדְבוּרִים נִפְלְאִים, אֲשֶׁרֵי לוֹ.

יח.

ואמר רבנו ז"ל "ותתפשהו בבגדו", שתבעל דבר והסמרא אחרא תופסת את האדם בבגדו, דהינו שמטריד אותו במרדת בגדיו ומלבושיו, כי מרדת הצמרכות מלבושים ובגדים של אדם הם מבלבלים מאד את האדם, ומונעים אותו על ידי זה מעבודת השם יתברך, וזהו "ותתפשהו בבגדו". אך מי שהוא בעל נפש ולבו חזק בה' ומסתפל תמיד על אחריתו, אינו משגיח על זה, אף על פי שאין לו בגד ללבש, אף על פי כן אינו מטריד עצמו בזה ואינו רוצה להניח עצמו לבלבל בזה. וזהו וינה בגדו אצלה וינם וכו', שמניח בגדו ומלבשו ונם ובורח מהם ואינו משגיח כלל על זה, רק עושה את שלו בעבודת ה' כפי מה שיכול.

ופעם אחת בא אחד מתלמידי מוהרנ"ת ז"ל אליו, והיה מלבש בלבוש משי יקר מאד שקנה לעצמו אז. ומוהרנ"ת ז"ל הבין שהלה לזה מעות הרבה בשביל המלבוש הזה. ענה ואמר לו: "אזוי צו אזא מלבוש דארף מען האבן א נייע שאפע, צו א נייע שאפע דארף מען האבן נייע בעטן, צו נייע בעטין דארף מען האבן א נייע שמוב".

[בשביל מלבוש בזה צריכים ארון בגדים חדש, ובשביל ארון בגדים חדש צריכים מפות חדשות, ובשביל מפות חדשות צריכים דירה חדשה וכו'] וכו'. ורמזו אידך אם אדם נכנס למעלה מבחורתיו, אז נעשה בעל חוב גדול.

יט.

ואמר רבנו ז"ל לאחד מאנשיו שדבר עמו מענין בגדים, ואמר לו, אז, שעל כל דבר צריכים להתפלל, הינו אם בגדו קרוע וצריד לבגד, יתפלל להשם יתברך שיתן לו בגד ללבש, וכן בכל פיוצא בזה, דבר גדול ודבר קטן, על הכל ירגיל עצמו להתפלל תמיד להשם יתברך, על כל מה שיקרה לו, אף על פי שהעקר להתפלל על העקר, דהינו על עבודת השם יתברך לזכות להתקרב אליו יתברך, אף על פי כן גם על זה צריכים להתפלל. ואמר, שמיו שאינו מתנהג כך אף על פי שהשם יתברך נותן לו בגדים ופרנסה והצטרכות חיותו, אבל כל חיותו הוא כמו בהמה, שגם כן השם יתברך נותן לה לחמה וכו', כן הוא חיותו שנותן לו השם יתברך, כי מאחר שאינו ממשיך כל חיותו על ידי תפלה מהשם יתברך, על כן כל חיותו הוא כמו חיות בהמה ממש. כי האדם צריך להמשיך כל חיותו והצטרכותו מהשם יתברך על ידי תפלה ותחנונים דיקא.

ופעם אחת אמר למוהרנ"ת ז"ל, על דבר קטן ופחות שהיה נצרך לו, תתפלל על זה להשם יתברך! ועמד משתומם, כי היה לו לדבר פלא בעיניו להתפלל להשם יתברך על דבר פחות בזה, וגם לא היה מכרח ביותר. ואמר לו רבנו ז"ל בלשון תימה, איך זה כבודך שתתפלל להשם יתברך על דבר קטן בזה?! ואמר אז בפרוש, שהאדם צריך להרגיל את עצמו לבקש ממנו יתברך כל דבר יהיה מה שיהיה בתמימות ובפשיטות גמורה.

ב.

רבנו ז"ל אומר, לענין ממון צריך האדם שיהיו לו כל הכחות שיש בענין אכילה. כי יש כמה כחות באדם לענין האכילה, כי יש כח המקבל, וכח המעבב שלא יצא לחוץ המאכל תקף, וכח המעבב וכח המחלק המאכל לכל איברי הגוף, אל הפוח המבחר, וכן ללב, וכן לכל שאר האברים, לכל אחד בראוי לו, וכח הדוחה הפסלת לחוץ, כמבאר כל זה לחכמי הרופאים. כמו כן את כל אלו הכחות צריכים לענין ממון, כי צריך שיהיה לו כח המעבב שלא יפזר מעותיו מיד ופדרף שיש בני אדם שבתחלה מתאזים מאוד לממון ומבלים מיהם על זה, ותקף בשמשיגים הממון מפזרין אותו מיד. וכן כח המחלק שיתחלק מעותיו למקומות הצריכים, לכל אחד בראוי, כנ"ל לענין האכילה, דהינו שהמבחר יגיע לצדקה, וכיוצא בזה בשאר המעות כל אחד למקומו הראוי לו, כנ"ל לענין אכילה.

וכמו שמספרים מהבעל שם טוב ז"ל שאמר לענין מה שמקבל מעות מרשעים. ואמר, שהמעות בשבא לידו אזי הוא מתחלק, ומעות שקבל מאנשים הגונים אלו המעות יוצאים על הוצאות הכנסת אורחים צדיקים שבאים אצלו, וכיוצא, והמעות הבאות ממי שאינו הגון – יוצאות על הוצאות סוסיו ועבדו הגוי. דהינו שממילא מתחלק המעות אצלו כך, אף על פי שבאמת היה כל המעות מערב אצלו, אף ממילא היה נעשה כך אצל הבעל שם טוב ז"ל. וזה בחינת כח המחלק

הנ"ל, וכח הדוחה הפסקלת לחויץ, הינו כנ"ל, כי יש מעות שצריך לצאת לחויץ בשביל ערלים וסוסים, וכיוצא.

כא.

והקפיד רבנו ז"ל מאד על מי שמותרשל בשמירת ממונו, כי אמר, כפזה זמן וזמנים האדם מבטל מתורה ומתפלה ואחר כך בשכר בא לו ממוזן – הוא מפורז בהכל וריק, נמצא שכל יגיעו היה בהנם, ומאומה אין בעמלו, כי אבד את המעות ואבד את הזמן היקר. וחז"ל אמרו (סוטה יב): 'צדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופן לפי שאין פושטין ידיהן בנגזל, וכל פרוטה ופרוטה בא להם ביגיעה ובנסים, ועל כן הם שומרים על זה מאד, כדי שלא יצטרכו לבטל מתורה ומתפלה עוד.

כב.

ובעת שהיה השרפה בכרסלב, פעם אחת בשבת, ופעם אחת ביום הכפורים, היה רצונו שנגל מאד בענין הצלת ממונו ולכלי להחמיר בזה כלל. ופשוט דסבירא ליה באפן המתר על פי דין, בלי חמרות יתרות]. ואחר יום כפור דבר מזה ואמר שיש כפזה שו"ת שמקלין ומתירין הרבה בזה.

ואמר, שאין ראוי להחמיר בענין בזה, ואמר, זה אני יודע מכבר, שיש אנשים שבשביל חומרא אחת – מבטלין הרבה מאד מעבודת ה', כמעט הכל, כי הלא כפזה האדם מיוגע עצמו בשביל הפציו וממונו,

ונוסע לדרכים, ומבטל עצמו הרבה מתורה ותפלה ועבודת ה' ימים הרבה בשביל להרויח ממון, ואחר כך בשביל חומרא אחת יאבד הפל, חס ושלום, ויצטרף שנית לבטל עצמו הרבה. ואמר על עצמו, שפשהוא מוליד אצלו ממון בדרך, הוא מדקדק מאד לגנוז יפה בבגד שלו בתוך בית יד בנגד לבו, ושלא יהיה בו שום קרע ונקב. ואף על פי כן, בכל עת שהוא בדרך, הוא ממשמש בכיסו בכל שעה אם יש אצלו הממון. ובכל עת שנודמן שאחד מאנשי שלומנו נאבד אצלו איזה סך ממון, בדרך והיו באים בקובלנא לפניו, היה מבזה ומזכית אותו מאד על זה על שלא נודרו בשמירתו יפה. (חיי מוה"ר"ן סימן תקמו).

כג.

והיה מזהיר מאד, שישמור האדם את ממונו בשמירה גדולה ומעלה מאד, והיה מקפיד מאד על זה. והיה מתלוצץ ומקפיד על אלו האנשים המתעצלים שקורין בלשון אשכנז שלימזלניק, כי זמנים ועתים בטל עצמו מתורה ותפלה, וטרח ויגע ביגיעות גדולות בשביל להרויח ממון כדי לפרנס ביתו, ואחר כך בשהגיע לו הממון הוא נעשה שלימזלניק ואינו משגיח עליו כלל. כי ממון בשר של איש הישראלי צריך שמירה כמו עין שבראש (שיחות הר"ן סימן רפא).

כד.

פעם אחת אמר רבנו ז"ל, כל מי שיש לו כבוד ועשירות יותר, הכבוד רחוק ממנו ביותר, כי בשאחד יש לו מעט מעות, הוא יכול להחזיק המעות אצלו סמוך לבשרו, אבל פשיש לו הרבה מעות,

המעוות שלו מנחות בתבה, נמצא שהכבוד שהוא העשירות רחוק ממנו ביותר. וכן בשיש לו עוד יותר עשירות, אזי מעותיו וסחורותיו מנחים בחנות וכיצא ורחוק ממנו עוד יותר, וכשיש לו עוד יותר ויותר עשירות, אזי חונו ועשירות שלו מנח במקומות ועירות אחרות רחוק עוד יותר ויותר ממנו. וכן כל מה שיש לו כבוד ועשירות יותר, אזי הכבוד רחוק ממנו ביותר. והקסרים והמלכים לשכבודם מרבה מאד, כבודם רחוק מהם עוד יותר. כי המלך או הקיסר יושב בביתו וכאן מזמרים ומשוררים הקפעלע (מקהלה) בשבילו לעת ערב, בנהוג, (אבל עשירותו ומלכותו רחוקה ממנו מאד מאד). כי בעסקי עולם הזה – כל מה שיש לאדם כבוד ביותר, הכבוד רחוק ממנו ביותר.

אבל תורה ומעשים טובים, כל מה שיש לו יותר, הם סמוכים אליו ביותר. ונעל פן דע לך, מה שאתה חוטף בזה העולם איזו נקדה טובה מינהדותך, איזו מצוה או איזה למוד או איזה דבור שתדבר עמו יתברך – זהו חלקך לנצח, וזה יהיה סמוך לך עכשו בעודך בחייה בעלמא דין, ובשכבך בקבר ובהיותך בעלמא דאתי ולאחר התחיה וכו'. על פן ברח לך מכל מיני פרסומים של שקר וכבוד והתנשאות על זולתך, והכנע את עצמך אליו יתברך, ותרגיל את עצמך לדבר עמו יתברך באשר ידבר איש עם רעהו, וכל מה שעובר עליך וכו', וכל מה שאתה צריך בקש רק ממנו יתברך. וכל דבור ודבור שתדבר עמו יתברך לא יהיה נאבד לנצח נצחים, ויהיה סמוך לך ממש, ויהיה לך לעזר בשעה שתצטרך. וכבר אמר פעם רבנו ז"ל, הלא החנוני דרכו להקניף בתקפה שיתנו לו לאחר זמן, ועל פן מדוע לא יאמר האדם איזה קפיטליה

תהלים, או ללמד או לעשות שאר מצוות, ויהיה מנחה ומוכן אצלו לעת הצורך, כי יהיה זמן שיצטרך לזה שיגבה שכרו ופעלתו].

כה.

פעם אחת דברו לפני רבנו ז"ל מדיאגת פרנסה גער בהם ואמר מה לדאג על פרנסה הלא להם עם איגירקים [מלפפון] הוא מאכל טוב. ושמעתי בשמו שאמר, מה לדאג על פרנסה, הלא אין דיאגה וחשש כי אם שפא ימות ברעב אם לא תהיה לו פרנסה, ומה בכך כי ימות, כי גם בלא זה צריכין למות.

כו.

ואמר רבנו ז"ל, העולם הזה אינו כלום, רק למשוך את עצמו אל התכלית הנצחית, ואין להסתכל אם יהיה לו מעות אם לאו, כי בין כך ובין כך יבלה ימיו בשוה. כי העולם הזה מטעה אותנו לגמרי, שפראה אל האדם באלו מרויח בכל פעם, ולבסוף אינו כלום, באשר נראה בחוש ברב בני אדם שעוסקים ועובדים ימים ושנים בסחורות ומשא ומתן, ולבסוף בשבאין לחשבון, אין נשאר בידם כלום, ואם אפלו משיג מעות, לוקחין אותו מן המעות.

והכלל, שישניהם אין להם קיום ביחד, דהינו האדם עם המעות, או שלוקחים המעות מן האדם, או שלוקחים האדם מן המעות, ומעולם לא נמצא שישאר אחד עם המעות. ואמר אז, היכן הוא כל המעות

שְׁעוֹשִׁין מִיְמֹת עוֹלָם? כִּי מֵעוֹלָם עוֹשִׁין תְּמִיד מְעוֹת, וְהִכֵּן הוּא כָּל
הַמְּעוֹת, רַק בְּאֵמֶת אֵינֹ בְּלוּם לְגַמְרֵי וְהַבֵּל רַק דְּמִיּוֹן.

וְנֵעִין בְּלִקוּטֵי מוֹהַר"ן (חֶלֶק א' סִימָן כג): 'חֵיכִית בְּהוֹן בְּעוֹתָרָא בְּהֵאֵי
עֲלָמָא וּלְבַתֵּר קְטִילַת לֹוֹן, כִּי רַב הָעוֹלָם נִלְכְּדוּ בְּזוֹה, שְׁנִדְמָה לָהֶם
לְשִׁמְרוּיָהוּן, וּלְכַסּוֹף הוֹרֵג וּמְכִית אֹתָם הַמּוֹמֵן, וּמֵה גַם לְשָׂפֵל יְמִיהֶם הֵם
בְּעֶצְבוֹת וּבְמִרְרוֹת גְּדוֹלָהּ.

כז.

וּמִבְּאֵר בְּסִפּוּרֵי מַעֲשֵׂיֹת (מַעֲשֵׂה יב מִהַפְּעֵל תַּפְּלָה), לְשִׁצְרִיכִים לְהוֹזֵהר
בְּיוֹתֵר שְׂלֵא לְהִיּוֹת לְהוּט אַחַר תַּאֲוֹת מְמוֹן. כִּי יֵשׁ לְשִׁלְחוּטִים כָּל כָּף
אַחַר הַמּוֹמֵן וּמִשְׁקָעִים בְּזוֹה בְּיוֹתֵר, עַד שְׂפֵל הַמַּעֲלָה וְהַחֲשִׁיבוֹת אֲצֵלָם,
הוּא רַק כְּפִי הַמּוֹמֵן, וְכִי שְׂאִין לוֹ רַק מְמוֹן מְעַט, וּבְפֶרֶט כִּי שְׂהוּא עֲנֵי
לְגַמְרֵי, אֵינֹ בְּלָל בְּגֵדֵר אָדָם, כְּפִי שְׂטוֹת דְּעֵתָם, וְנִחְשָׁב בְּעֵינֵיהֶם רַק
כְּמוֹ חֵיה וְעוֹף. וְכֵן כִּי שְׂיֵשׁ לוֹ מְמוֹן הַרְבֵּה בְּיוֹתֵר, הוּא בְּעֵינֵיהֶם כְּמוֹ
לְמַעֲלָה מְגֵדֵר אָדָם, וְהוּא אֲצֵלָם כְּמוֹ כּוֹכֵב אוֹ מְזֵל אוֹ מְלֵאכָה, עַד שְׂיֵשׁ
עֲשִׂירִים עֶצְמוֹים כְּאֵלוֹ, שְׂיֵשׁ לָהֶם מְמוֹן הַרְבֵּה, וְהֵם בְּעֵינֵיהֶם כְּאֵלֶקוֹת
מְפֹשֵׁ, רַחֲמָנָא לִיִּצְלוּ, וְעוֹשִׁין מֵהֶם עֲבוּדָה זָרָה, כְּאֵלוֹ הַכֵּל שְׂיָף לָהֶם.
וְכָל כָּף נִכְנָסוּ הַרְבֵּה מִכְּפֵי הָעוֹלָם בְּשִׂטוֹת וּמְעוֹת הוּוּ שֵׁל תַּאֲוֹת מְמוֹן,
עַד שְׂהֻעֲנֵיִים וְחִסְרֵי מְמוֹן נִפְלוּ בְּעֵינֵי עֶצְמוֹם כָּל כָּף נִגְדָה הַעֲשִׂירִים
וּבְעֵלֵי מְמוֹן, עַד שְׂכַמְעַט שְׂמַקְרִיבִים עֶצְמוֹם לְקַרְבָּן לְפָנֵיהֶם מִחֲמַת
הַחֵת־בְּטָלוֹת שְׂיֵשׁ לָהֶם בְּפָנֵי רַבּוּי הַמּוֹמֵן שְׂלָהֶם. וּבְאֵמֶת לֹא כֵן הוּא,
וְכְמוֹ שְׂאָמַר הַכֵּתוּב (קִהְלֵת ו, ח): "וּמֵה לְעֵנִי יוֹדַע לְחֵלְףָה נִגְדָה הַחַיִּים", כִּי

גם העני בכלל בני אדם יחשבו כמו העשיר, וגם העשירים הם רק בני אדם וכמו הציר יפלו, ואין מלזין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו'. ובאמת יש בני אדם שמשקעים כל כך בתאות הפמון, עד שמי שבא להוכיח להם שתאות ממון היא שטות והפמון אינו תכלית כלל ויכולים למות אפלו שיש לו רבוי ממון וכו', אזי לא די שאין דבריו נשמעים אצלם כלל, אף גם שהוא אצלם כמו מי שמדבר נגד האמונה, כי הפמון הוא אצלם עקר התכלית והאמונה, הם ושלום.

ואי אפשר לצאת משגגון התאוה הפורה הזו המכלה את רוב העולם כי אם על ידי התקרבות אמתית אל הצדיק האמת שהוא הפעל תפלה שמאיר דעתו במקרביו אשר אין שום תכלית אחרת בעולם רק לשוב אליו יתברך, ולהכניס בדעתו אמתת מציאותו יתברך, ולדבר לפניו יתברך באשר ידבר איש עם רעהו, וכל מה שצריך יבקש רק מפניו יתברך, כי (קדושין פב:): 'אין עניות מן האפנות ואין עשירות מן האפנות, אלא הכל למי שהעשר שלו, שנאמר: "לי הכסף ולי הזהב", עין שם. וכל מה שמכניס בדעתו ידיעה זו – כבר אינו רץ כל כך אחר ההכל ביגיעה, וממתיק מפניו הקללה של "יבוצעת אפיה תאכל לחם", וזוכה "לקחות בנעם הנו"ה ולבקר בהיכלו". אשרי מי שזוכה להיות מקרב אל הצדיק האמת שהוא נחלא עמיקא וממירא דנביע ביה מקורא דחכמתא עלאה מסוד ג' ראשונות דעתיק וכו', אשרי לו.

כח.

רַבְּנּוּ ז"ל אָמַר, שְׂרָצוֹנוֹ שֶׁכָּל אֲנָשִׁי שְׁלוֹמְנוֹ לֹא יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶם מְלַמֵּד, וְכַפֵּה פְּעָמִים דִּבֵּר מֵזֶה. גַּם אָמַר שְׁמוּב לַעֲנִין פְּרַנְסָה, לְדוֹר בְּעִיר גְּדוּלָּה.

וְאָמַר בְּדֶרֶךְ צַהוּת, שְׂאִין לֶךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׁעָה, וְאִין לֶךְ דִּבֵּר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם, נִמְצָא שֶׁכָּל אָדָם יֵשׁ לוֹ שְׁעָה. וּבְשִׁעוּסָא בְּמִשְׂא וּמִתָּן יִכּוֹל לְהִיּוֹת שְׂבִאוֹתוֹ הַשְּׁעָה שְׂיֵשׁ לוֹ יְרוּיחַ מִמוֹן הַרְבֵּה מֵאַחַר שְׂאוֹתָהּ הַשְּׁעָה הַיָּא שְׁלוֹ. עַל כֵּן יִכּוֹל לְהִיּוֹת שְׂיִזְמִין לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אִיזוֹ הַצְּלָחָה גְּדוּלָּה בְּעֶסֶק שְׁלוֹ שֶׁהוּא עוֹסֵק, וְיִכּוֹל לְהַרְוִיחַ בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שְׁלוֹ רוּחַ גְּדוּלָּה. אֲבָל בְּשֶׁהוּא מְלַמֵּד, אִזִּי בְּשִׁמְגִיעַ לוֹ הַשְּׁעָה שְׁלוֹ שֶׁהוּא שְׁעַת הַצְּלָחָה שְׁלוֹ, אִזִּי הַתְּלָמִיד מְבִיא לוֹ פֶּשְׁמִידָא מוֹבָה, וּכְיֹצֵא, עִם זֶהָב מְעוֹת רֵאשׁ חֲדָשׁ וּבְנָה יוֹצֵאָה וְעוֹבְרַת שְׁעָה שְׁלוֹ שֶׁהוּא שְׁעַת הַצְּלָחָתוֹ בְּדִבְרֵי שְׂמוֹת כְּזֶה, וּכְיֹצֵא בּוֹ. אֲבָל אָדָם אַחַר יִכּוֹל לְהַרְוִיחַ בְּשְׁעָה שְׁלוֹ רוּחַ גְּדוּלָּה.

וְכֵן אִין לֶךְ דִּבֵּר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם, וּכְשֶׁהוּא דֵּר בְּעִיר גְּדוּלָּה, שְׂשֵׁם מְצוּיִים עֶסְקִים גְּדוּלִים, אִזִּי יִכּוֹל לְהַזְדַּמֵּן לוֹ אִיזוֹה דִּבְרֵי גְּדוּלָּה שְׂיִתְעַשֵּׂר בּוֹ כִּי שֵׁם הוּא מְקוֹמוֹ, כִּי אִין לֶךְ דִּבְרֵי שְׂאִין לוֹ מְקוֹם. אֲבָל בְּעִיר קְטַנָּה, שֵׁם יִזְדַּמֵּן אִיזוֹה דִּבְרֵי שְׂבוּשׁ וּפְחוּת לְהַרְוִיחַ בּוֹ, כִּי הַכֵּל לְפִי הַמְּקוֹם, כִּי אִין לֶךְ דִּבְרֵי שְׂאִין לוֹ מְקוֹם.

כ.ט.

ופעם אחת דבר ר"א מטעפליק עם רבנו ז"ל והוא הזכיה לו שטוב יותר להיות מלמד. וספר בשם הפעל שם טוב הקדוש שמספרים בשמו שטוב להיות מלמד. ענה ואמר לו רבנו ז"ל: איני יודע אם הפעל שם טוב הקדוש אמר זאת, שטוב להיות מלמד, ואפלו אם אמר כך, כל צדיק הדור יש לו פה לעשות גדרים ולהנהיג את העולם כפי אותם הדורות, ואני אומר עתה, שטוב לעבודת הבורא יתברך שלא להיות מלמד.

ל.

ופעם אחת דבר עם אחד מאנשיו שהיה מלמד, ושאל אותו כמה יש לך שכר למוד לזמן? השיב לו: כך וכך, וחשב עמו כמה עולה על יום, בודאי עולה סך מועט מאד, ואמר: אם בן תחשב עוד כמה עולה על שעה אחת שכר למוד, בודאי לא יעלה כי אם דבר שבוש, אם בן, בשאתה מבטל שעה אחת מלמודך אתה אויב עולם הבא בשביל דבר שבוש, בשביל גדול אחד או שנים, אבל בשתעשה משא ומתן, ותגזל, תלילה וחס, את חברך במשא ומתן, איזה שבוש גדול אחד או שנים על ידי איזה אנם, מחמת שאי אפשר ליהרר ולדקדק עד פרוטה אחת, בודאי ימחל לך, אבל השעה שאתה מבטל מלמודך בודאי אין נתן להמחל.

לא.

כי מלמדות היא אחריות גדולה, עד שאמרו חז"ל (בבא בתרא כא:)
 ארור עושה מלאכת ה' רמיה (ירמיה מה, י) - זהו מלמד תינוקות שעושה
 הפצו ומתראשל בהפצו שמים, כי הזמן היקר שמבטלים עם התינוקות
 אין נתן להמחל בשום אפן שבעולם.

ועוד טעם, כי רבנו ז"ל מאיר במקרביו האמתיים הארות נפלאות
 כאלו, עד שמחם ומחשבתם דבוקה בו יתברך בדבקות אמת, ומדברים
 עמו יתברך כאשר ידבר איש עם רעהו. ואדם בזה אשר הוא דבוק בו
 יתברך, קשה וכבד לו מאד מאד להוריד את עצמו ודעתו בקטנות עם
 נערים, אשר ההכרח בשעת הלמוד להכניס את עצמו בקטנות
 דקטנות, בדרך המלמדים, בשעה שצריכים להסביר איזה ענין מהלמוד
 וכו', ומאחר שאינו עושה זאת - הוא מתראשל במלאכת שמים. ועל כן
 אף מי שצריך לעשות איזה משא ומתן בשביל פרנסה, ישתדל לבחור
 במשא ומתן ועסק בזה אשר לא יצטרך להשתמש הרבה עם הדבור,
 כי את הדבור ישמר מאד, כי המוח הוא כפי הדבור, אם זוכה לדבר
 עמו יתברך - הרי זה זוכה למוחין מישכים מוחין מאירין, מה שאין כן
 בשמפפפמ עם דבורו כל העולה על רוחו ודעתו, על ידי זה נתבלבל
 ונתעבר שכלו ודעתו לגמרי. ואין לה מי שצריך עוד לדבר הרבה כמו
 מלמד תינוקות ומוריד את עצמו אליהם, וזהו גורם לו הרבה ירידות
 וקטנות.

לב.

ועל אלו המלומדים המושפירים עצמם בעיר אחרת ונוסעים מביתם, הקפיד מאד מאד, וקרא אותם בלשון גנאי גדול, ואמר, שהמלמד שלומד חוץ לביתו דומה אצלו כמו שפחה פנענית.

והסבירו אנשי שלומנו, כי הטעם הוא בשביל תקון הברית, כי האדם צריך לגור בביתו דיקא, ולא יתרחק מביתו למרחקים. ומטעם הזה דבר זה סובב גם על שאר עסקים, שאסור להתרחק מביתו לנסע למרחקים על שבועות וחדשים וכו'. ורבנו ז"ל הקפיד על דבר זה מאד – לא להתרחק הרבה מביתו, כדי שיוזכר לתקון הברית.

והיו אצלו שני אחים מקרבים, אחד ר' מתתיהו ליב, ואחד ר' יעקב בעל מגיפה, ורבנו ז"ל קרב יותר את ר' מתתיהו ליב, כי הוא היה יותר ירא שמים. והיה לר' יעקב בעל מגיפה חלישות הדעת גדולה מזה, כי הוא היה הגדול. והרגיש רבנו ז"ל את חלישות דעתו ואמר לו בזה הלשון: "וואם איז אזוי קשה? איין מאהל שטייט אין דער תורה ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו, און ווידער עם שטייט דאך ואיש כי יהיה טהור ובדרוך לא יהיה" ומה כל כך קשה? פעם פתוב בתורה "ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו", ובמקום אחר פתוב: "ואיש כי יהיה טהור ובדרוך לא יהיה", ודחק תבת "ובדרוך לא יהיה". ור' יעקב היתה פרנסתו מהגהה, והיה דרכו על פי רוב להיות בדרך.

ופעם אחת היה אחד מאנשי שלומנו שהיתה דרכו להתרחק מביתו וכו', ובא פעם אל רבנו ז"ל בחנכה, וישב רבנו ז"ל עם אנשי

שְׁלוֹמֵנוּ בְּשִׁלְחָן, וְהוּא הִתְיָשֵׁב גַּם בֵּן בְּשִׁלְחָן, וּפְתָאוֹם עָנָה רַבְּנֵנוּ ז"ל
 וְאָמַר: מִי יֵשׁ לוֹ עֲזוּת שְׁמִתְרַהֵר אֵיזָה תְּרַהֵר, רַחֲמָנָא לִיצְלָךְ, בְּשִׁלְחָנִי,
 וְאָמַר: "אֵיךְ מִיִּין נִישְׁט מִשְׁהָרִינְעֵר, נִישְׁט בְּרַסְלָב, נִישְׁט
 מְעַפְלִיקֵר"; [אֵינן בּוֹנְתֵי לֹא אַנְשֵׁי מִשְׁהָרִין, וְלֹא אַנְשֵׁי בְּרַסְלָב, וְלֹא
 אַנְשֵׁי מְעַפְלִיק]. וְטִירְהָאוּיִצְעֵר לֹא הִזְפִּיר, וְהִכִּינוּ מִי הוּא, כִּי זֶה
 שְׁהִתְיָשֵׁב אֶצֶל הַשִּׁלְחָן הִיָּה מִטִּירְהָאוּיִצְעֵר, וְלֹא הִיָּה לוֹ שְׁלוֹם בֵּית
 וְתַמִּיד נִסְעֵ עֲזוּת וְכוּ'. וְתַכַּף וּמִיד קָם רַבְּנֵנוּ ז"ל מִהַשִּׁלְחָן וְנִכְנַס אֶל
 חֲדָרוֹ, וְהֵאִישׁ תְּזָה קָם וְהִלָּךְ אַחֲרָיו, וְעָמַד עַל פֶּתַח וּבְכָה תְּרַבָּה מְאֹד,
 וְאָמַר שְׁמִתְחַרְט, וְכֵן אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ בְּקָשׁוּ בְּעֵדוֹ, וְהִכְמִיחַ לְרַבְּנֵנוּ ז"ל
 שִׁיעֲשֵׂה תַכַּף וּמִיד שְׁלוֹם בֵּית.

לג.

וְסַפֵּר אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁרַבְּנֵנוּ ז"ל דִּבֶּר עִמּוֹ פַּעַם מְעַנֵּן בְּנֵי
 הַנְּעוּרִים שֶׁשָׁכִיחַ אֶצְלָם, שֶׁנַּעֲשֶׂה קְלָקוּל בִּינֵיהֶם וּבֵין נְשׂוֹתֵיהֶם וּנְפָרְדִים
 זֶה מִזֶּה אֵיזָה זְמוֹן, וְלַפְעָמַיִם נַעֲשֶׂה מִזֶּה פְּרוּדָה, לְגַמְרֵי חֵם וְשְׁלוֹם. וְאָמַר
 רַבְּנֵנוּ ז"ל, שֶׁזֶּהוּ מַעֲשֵׂה בַעַל דִּבְרַי שְׁמוֹנִית אֶת עֲצָמוֹ עַל זֶה מְאֹד לְקַלְקַל
 אֶת הַשְּׁלוֹם בֵּית שֶׁל בְּנֵי הַנְּעוּרִים, כִּדִּי שִׁיתְפָּסוּ בְּמִצּוּדָתוֹ, חֵם וְשְׁלוֹם,
 עַל יְדֵי זֶה, כִּי הוּא אוֹרֵב עַל זֶה מְאֹד לְתוֹפְסָם בְּנְעוּרֵיהֶם עַל יְדֵי קְלָקוּל
 הַשְּׁלוֹם בֵּית, חֵם וְשְׁלוֹם, שְׁגוֹרָם בְּעַרְמִימוֹתוֹ לְקַלְקַל הַשְּׁלוֹם שְׁבִינֵיהֶם,
 וְהָאֵרִיךְ בְּשִׁיחָה זֹאת.

לד.

והזהיר רבנו ז"ל לכבד וליקר את אשתו, ואמר, הלא הנשים הן סובלות צער ויסורים גדולים מאד מאד מילדיהן, צער העבור, הלדה והגדול, באשר ידוע לכל, עצם מכאובן וצערן ויסוריהן בכמה אפנים תקשים וכבדים מאד מאד וכו' וכו', על כן ראוי לרחם עליהן וליקרן, ולכבדן.

וכן אמרו חכמינו הקדושים (בבא מציעא נט). 'אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערתו', [תכבדו ותיקרו את נשותיכם כדי שתהיו עשירים], וכן אמרו (יבמות סג): 'דינו שמגדלות את בנינו ומצלת אותנו מן החמא'; ועי' בלקומי מזהר"ן (חלק א' סימן סט), כי עקר המומן של האדם בא לו על ידי בת זוגו, כי על ידי אור נפשה מזה בא לו המומן, עי' שם.

לה.

וצריך להיות בדבר זה 'בריחה' גדול, ולשמור מאד מאד על שלום ביתו, אשר כל מזלו ועשירותו ופרנסתו תלויה בזה. ועל פי רב הבעל דבר מתנפל על האדם בדבר זה מאד מאד, ותקף ומיד בשמקלקל שלום ביתו, אין לו שום ישוב הדעת, הן לתורה ועבודה והן למשא ומתן ופרנסה. ועל כן צריך להיות תמיד מעביר על מדותיו, וידין אותה לכף זכות תמיד, יהיה איך שיהיה. וכמו שאמרו חז"ל (בבא מציעא נט): 'לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו'; עי' שם. ואמרו (יבמות סב): 'האזהב

את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו, עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך; עין שם.

לו.

ופעם אחת אמר רבנו ז"ל לאחד מאנשי שלומנו, שיהדר שיהיה לו כוס נאה ויקר לקדוש, וזה מסגל לעשירות, ואמר לו אז, כי 'כוס' נימטריא 'אלקים', ואלקים הוא בחינת יראה, ויראה היא בחינת אשה, ואמרו חז"ל (בבא מציעא נט.): 'אוקירו לנשיכו כי היכי דתתעתרו'.

לז.

וכן לא רצה רבנו ז"ל ששום אחד מאנשי שלומנו יהיה שוחט, כי אמר ששלשה דברים אינם חשובים בעיניו: שוחט, ומלמד, והסיד בעיר קטנה, מחמת שבנקל לו להכשל בגאות, חס ושלום. ופעם אחת בא אליו תלמידו ר' שמעון ז"ל, ואמר לו: רבי אני רוצה ללמד שחיטה, והשיב לו רבנו ז"ל: למד רפואה. ושאל את רבנו ז"ל: האם אתם רוצים שאהיה רוצה? השיב לו רבנו ז"ל: וכי אין זו רציקה? שלוקחים את התרנגול מגלגול של איש זקן והוא תופס אותו בזקנו ושוחטו! וכששמע זאת – בטל מלהיות שוחט.

ונעין בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן לו): 'צריך השוחט לבון להעלות הנפש שבדם. ועקר הסרון הפרנסה שנתמעט בדורות הללו, אין זה אלא על ידי השוחטים שאינם מהגנים וכו', כי השוחט הגון הוא

מלביש את הנפש שבחי במדבר, הינו בדבור הברכה שמברך וכו' ונעל בן גם אמנות השחיטה היא אחריות גדולה מאד מאד, כי כשהשוחט אינו הגון ואינו מעלה את הנפש בבחינת מיין נוקבין, וכשעומד עם החלף לשחוט את החי, הוא עומד כרוצח נפשות, והחליף שלו הוא חרב וכו' עין שם].

לח.

ומספר בין אנשי שלומנו, אשר כל אלו מאנשי שלומנו שהיו שוחטים, מאיזו סבה שפגב עמקם השם יתברך - היו יראים וחרדים מאד מאד, והיה כל ענין השחיטה אצלם עבודה מיוחדת, את הברכה עשו עם בונה גדולה, ובשעת השחיטה הרתרו מאד בתשובה, ומספרים על אחד מאנשי שלומנו שהיה שוחט, ובשעת השחיטה היה שופך דמעות פנים, והיה מלחב ביותר, והיה נדמה כאלו עומד עכשו בבית המקדש ושוחט שם וכו'. ופעם אחת שאלו אותו: מה אתה כל כך מתרגש בשעת השחיטה? האם יש לך פחד? והשיב בתמימות: בודאי יש לי פחד, כי הלא עכשו העת להעלות את נפש החי, ומי יודע איזה אדם מגלגל בעוף זה? ועכשו בשעה שאני שוחט הוא עת תקוננו! ואיך יעלה על הדעת לחשב מחשבות פגול, חס ושלום.

ועל שוחט אחר מאנשי שלומנו, מספרים, שהיה נוהר מאד לשחוט באשר הוא לבוש בבגד עליון והגור באבנט, וכובע עליון חבוש לראשו, והיה מנענע את עצמו מאד בין כל עוף ועוף כבשעת התפלה, והיו שפתותיו נעות ואומר משהו.

וכן מספרים על שוחט אחד מאנשי שלומנו, שהיה מעורר מאד את חבריו השוחטים, אשר בדרך כלל מתלוצצים וכו', והיה אומר להם בכל פעם בתמימות ובפשיטות מאמרם ז"ל (ברכות יז): ר' יוחנן בי תנה מסים ספרא דאיוב, אמר: 'סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה'. דעו חברי, כי אותנו ישחטו כך ... ועל כן השתדלו להרהר בתשובה, ואל תעשו, חם ושלום, ליצנות.

וכן ספר שוחט אחד מאנשי שלומנו, כמסיח לפי תמו, שיש לו שלש הנהגות קדם שהולך לשחוט בכל יום. א. הולך למקנה. ב. מתבודד עמו יתברך ומבקש ברחמים ותחנונים שלא יצא אינה מכשול, חם ושלום, מתחת ידו. ג. לומד שלחן ערוך הלכות שחיטה וכו'. ובאלו השלשה דברים נזהר מאד, ולא הולך לשחוט, אם לא קים את שלש הנהגות אלו.

לט.

ואודות מלמדות שאל אותו פעם, אחד מאנשי שלומנו, ואמר לו רבנו ז"ל, שלא יהיה, ויותר טוב לך להיות סוחר ובעל משא ומתן, רק בשעה שתלך בשוק תמאס ותבזה את העולם הזה בפיה. ודבר מזה פעם מוהרנ"ת ז"ל ואמר: "איידער א סוחר אן התבודדות, איז שוין גלייכער א מלמד מיט התבודדות, ווארום א סוחר אן התבודדות קען זייער גרינג נכשל ווערן אין גנבות וגזלות און זיך מורח הטר זיין" ואם כבר סוחר בלי התבודדות, גדאי כבר להיות מלמד עם

התבודדות פי סוחר בלי התבודדות יכול להכשיל בגנבה וגזלה ולהורות
התר לעצמו וכו'.

ומטעם הנה הורו הרבה מאנשי שלומנו החר לעצמם להיות
מלמדים, ובפרט בדורותינו אלה, שאפלו פשוטים לילד לעבוד
ולעשות איזה עסק, על פי רב לא ימלט שלא תהיינה שם נשים וכו'
ויכולים להכשיל בראיות אסורות, רחמנא ליצלן.

אף על פי כן פעם אחת בא אל מוהרנ"ת ז"ל איש אחד ורצה
להיות מלמד, ואמר לו מוהרנ"ת ז"ל: 'השבר את עצמך להשם ותברך,
ותתפלל בשביל פרנסה, ובפרוש בשביל פרנסה, כי זאת אתה מרגיש
היטב כי אתה צריך אליה, ומסתמא תתבייש ותתפלל גם על רוחניו'.

מ.

ואנשי שלומנו מספרים, שכל מי שלמד אצל מלמד מאנשי שלומנו,
היה זוכר מה שלמד כל ימי חייו. כי מלמד מאנשי שלומנו יש לו מה
אחר לגמרי, הוא דבוק בו ותברך, וכל למודו עם הנערים הוא באהבה
וחבה יתרה וכו'.

ובכן אני בעצמי יכול להעיד על דבר זה, כי בהיותי ילד קטן כבן
שש, למדתי אצל הרב החסיד ר' יעקב קלמנוביץ, המפרסם בירושלים
בשם ר' יעקב מלמד, ולמד אתנו אז יהושע שופטים ושמואל א', ועד
היום, יותר משלשים שנה, עדין עומד לפני עיני כמו שלמדתי את זה
אתמול.

וספר לי אַחד מאנשי שלומנו, שר' יעקב מלמד הנ"ל אמר לו פעם אחת בזה הלשון, ביום שיש לי קדם אור היום התבודדת, הולך לי המלמודות בטוב, וביום שנעשית איזו סבה ולא התבודדתי, אז איני מצליח כלל במלמודות.

מא.

ספר אַחד מאנשי שלומנו, שפעם הצרף לפגוש את אַחד מאנשי שלומנו, שהיה מלמד באפן דחוף מאד, ועל כן הלך אל החדר שלמד שם, וכשפתח את הדלת, שמע איך שכל הנערים למדו את החמש בקול רם, וחזרו על זה ביחד בדרך הילדים עם הנגון שלהם, וחזרו את זה עם השק נפלא, ולבו כמעט נמס מהנגון שלהם, והמלמד הלך אז בדבקות נפלאה אנה ואנה על יד הקיר, והתבודד אליו יתברך, והיה דבוק כל כך בו יתברך, עד שלא הרגיש כלל שאַחד פתח את הדלת ונכנס ועומד שם, וגם הילדים, מרב תשוקתם אל הלמוד – לא הפסיקו ברגע, וכך עברה רבע שעה שעמד על יד הדלת מבפנים ולא הרגישו בו. וספר, שאז היתה הפעם הראשונה בהייו שטעם איזה טעם אור עולם הפא, כי שכח לגמרי איפה נמצא בעולם.

וכן ספר הנ"ל, שפעם אחת בא גם כן אל הדר הנ"ל, ועמד אחריו הדלת, והציץ דרך סדק אַחד, ושמע איך שהמלמד לומד בנעימות נפלאה את הפסוק (בראשית כח) "וימין יעקב משנתו ויאמר אכן יש ח' במקום הזה ואנכי לא ידעתי". ומשך את כל תבה בדבקות נפלאה, והילדים חזרו אחריו מלה במלה "וימין יעקב" – יעקב איז אויף

נְעִשְׂטֵאנֵעֵן. "מִשְׁנֵתוֹ" - פֿון זײַן שְׁלֵאף. "וַיֹּאמֶר" - און עַר הָאָט
 נְעוֹאָגֵט. "אָבֵן" - עֵם אִיז אָמֵת. "יֵשׁ ה'" - עֵם אִיז דֵּא דְעַר
 אַיַּבְעֶרשְׂטֵעַר. "בְּמִקוֹם הַזֶּה" - אױף דְעֵם אָרֵט. "וַאֲנִכִּי" - און אײַך.
 "לֹא יִדְעֵתִי" - הָאָב נִישְׂט גְעוואַױסֵט.

וְחִזְרוּ עַל הַפְּסוּק הַרְבֵּה פְּעָמִים בְּדֶרֶךְ מְלֻמַּד עִם יְלָדִים. וְאָמַר, אֵת
 הַעֲרֻבוֹת וְהַנְּעִימוֹת וְהַחִיּוֹת וְחִזְיוֹ שֶׁהַרְגִּישׁ אֹז, לְעוֹלָם לֹא יִשְׁכַּח. וְעַד
 הַיּוֹם מִצְלָצֵל לוֹ הַנְּגוּן שֶׁל הַפְּסוּק. וּבְכָל פֶּעַם שֶׁאָמְרוּ הַיְלָדִים "בְּמִקוֹם
 הַזֶּה" הָרִאוּ בְּאֶצְבַּע עַל הַחֶדֶר. וְהַמְּלַמֵּד בְּשַׁעֲהַ שֶׁאָמַר תִּבֵּת "וַאֲנִכִּי" -
 הַדְּגִישָׁה מְאֹד, וְהָיָה נִשְׁמַע "וַאֲנִכִּי" בְּשִׁבִיל הָאֲנֻכִּיּוֹת שְׁלִי - "לֹא
 יִדְעֵתִי"! וְכֵן בְּשֶׁאָמַר תִּבֵּת "מִשְׁנֵתוֹ" פֿון זײַן שְׁלֵאף, אָפְלוּ מִי שֶׁהָיָה לוֹ
 לֵב הָאָבֵן הָיָה יָכוֹל לְהַתְּפֹאֵצֵץ וּלְהַתְּעוֹרֵר מִהַשְׁנָה וְכוּ' וְהַרְגִּישׁ אֹז מִמֶּשׁ
 הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה.

וּמֵאֵז הַתְּחִיל לָבֵא בְּהַצְנַע אֶל הַחֶדֶר, וְהִיתָה דְרָכּוֹ לְעֹמֵד אַחֲרָי
 הַדְּלֵת, וְהָיָה שׁוֹמֵעַ אײַךְ שֶׁהַמְּלַמֵּד מְדַבֵּר עִם הַיְלָדִים דְּבוּרֵי אָמוּנָה,
 וּמְסַפֵּר לָהֶם סְפוּרִים מְצַדִּיקִים, וּבְפֶרְטִיּוֹת בְּשֶׁלְמֵדוֹ אֵת הַחֲמוּשׁ, הִיתָה
 דְרָכּוֹ לְסַפֵּר לָהֶם עֲבוֹדַת הָאֲבוֹת וְהַשְּׂבָטִים וּמִשָּׁה וְכוּ'.

וּסְפַר הַנֵּז"ל, שֶׁפֶּעַם אַחַת שָׁמַע מֵאַחֲרָי הַדְּלֵת, בְּשַׁעֲהַ שֶׁלְמֵדוֹ פֶּרֶק
 'הַמְּנִיחַ אֵת הַפֶּד', וְהַסְּבִירוֹ בְּהַסְּבֵר וּבְשִׁכָּל נְפִלָא בְּזוּה, עַד שֶׁמִּמֶּשׁ הָיָה
 נִדְמָה שְׁעוֹמְדִים בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבֵא זֶה בְּחִבּוּתוֹ וְזֶה בְּכִדּוֹ וְכוּ'. וְכֵן
 הִיתָה דְרָכּוֹ לומר הַעֲשֶׂרָה מְזֻמְרֵי תְהִלִּים עִם תְּלֻמִּידוֹ, וְהָיָה מְזֻרֵי

מאד מאד את הילדים עבור קיום מצוות מעשיות, ובפרטיות כבוד אב ואם, ותמיד ספר להם ספורים בענין זה.

מב.

ופעם אחת דבר רבנו ז"ל אודות הקעסט שנוהגים לתת להתן אחר החתונה, והפליג בדבר זה מאד מאד, כי על ידי זה יש לו פנאי להתעלות ולהצליח בלמודו ובעבודת השם יתברך, ואמר, שאפלו אם זורקים הברים לחוץ (הינו אפלו שיש לו שם מחלקת), אך מכניסים אותם בחורה לבית, לא יעזוב את הקעסט ללכת לסחר. ודבר מזה מוהרנ"ת ז"ל, ואמר, שהני מילי בתורתו אמנתו, אבל אם לומד קצת, והשאר הוא מבטל בלמודו, מצוה לדבר עם האברך הזה שילך לסחר במשא ובמתן ויקבע עתים לתורה ופי הבטלה מביאה לידי זמה ולידי שעמום (כתבות נט:), ומבטלים את הזמן היקר בשיחה ושינה וכו', ולכסוף גם הכסף מתבזבז ונשאר קרח מפאן ומפאן, תורה ועבודת ה' אין לו, ופרנסה אין לו, ויוצאת מזה אחר כך מחלקת בביתו, כי אשה, כיון שאין לה תבואה בתוך ביתה מיד צועקת (תמורה טו:). ונתקלקל השלום בית לגמרי, ומאומה לא ישא בעמלו).

מג.

ופעם אחת נסע רבנו ז"ל בדרך, ונסע דרך כפר אחד, ושם ישב אחד שאחיו היה מקרב אל רבנו ז"ל. ומחמת שהיה בחור טוב, לקחו ראנדאר אחד להתן, שישב שם על התורה ועל העבודה. והוא פשהיה שם ולא היו לו חברים, נתבטל בלמודו ויצא מבית המדרש אל הנחיה,

והיה שם נפח שעשה מלאכתו, והביט על הנפח, וכן היו צודים דגים מהנהר, הביט גם אף לצודים דגים. ופעם אחת פשעמד כך בלי מלבוש עליון והסתפל על הנפח ועל צדת הדגים, פתאם רואה שנוסעת עגלה והיא מלאה אנשים, ועל המדרגות של העגלה מבהוין עומדים אנשים מכאן ומכאן, והבין שזה גומער איד נוסע, והתבייש שיראו אותו עומד שם כך בלי מלבוש עליון, ועומד ומכטל את הזמן היקר. והתחיל לרוץ לביתו. אבל תקף רמוז רבנו ז"ל (שנסע אז באותה העגלה) בידי - שיבא אצלו, והכרח לבא. ובקשו שיראה להם אכסניא, ואחר כך שאל אותו רבנו ז"ל מי הוא, וענה לו, ואמר רבנו ז"ל, "אזוי? ביכט מיין יצחקל'ם ברודער", [פכה? אתה אחיו של יצחק שלי?] כי אחיו ר' יצחק מהארשיוואטע היה מקרב אל רבנו ז"ל, והוכיח אותו: מסתמא לקח אותך התנה "פאר דעם גוטען קינד" [בשביל הילד טוב], כדי שתלמד וכו', ואתה מכטל את הזמן היקר ויוצא להסתפל על הנפח ועל צדת הדגים וכו'. ונתמלא חרטה ותשובה והתבייש מאד ובכה הרבה, עד שנעשה מתמיד גדול, כי רבנו ז"ל האיר בו דרך הלמוד שלו וקרבו מאד מאד. אף אחר כך מרב עקשנות וכו' שהייתה בו לא להתכטל אל רבנו ז"ל, לבסוף נתרחק לגמרי.

מוד.

ובאמת אכרף אחר התנתו, אם יש לו התקדמות האמתיות, ובפרטיות פשיש לו היכלת אל זה (תינו שקבל נדוניא), הוא יכול להתעלות מאד מאד בעבודת השם ותברך, כי אז תקף ומיד אחר התנתה, עדין

אין עליו שום על פרנסה, אם יעשה לעצמו שעור בסדרן בש"ם ובד' חלקי שלהן ערוף וכו' וכו' – יכול להצליח מאד מאד, וכעין שאמרו חז"ל (קדושין כט:): אם אי אפשר לו בלא אשה ישא אשה ואחר כך ילמד תורה, ואמרו (פסחים קיב:): 'מצוה וגוף טהור נושא אשה ולו בנים; עין שם.

וכן בעבודת השם יתברך – עבודת התפלה, להתפלל בדבקות ובחיות ובכונה גדולה, אז העת חכי מכשרת לזה וכו'. אף הבעל דבר אורב על אברך תכף ומיד אחר התנה מאד מאד, ומסבב עמו כל מיני פטוילים שיכטל את זמנו היקר וכו' ונעשה במלן גמור, קם בחצי היום, והולך אחר כך להתפלל וכו' הולך לישן מאחר פליטה וכו' והכל כדי לטרדו מתורה ותפלה, עד שרוב רבם של האברכים בורחים אחר כך לעבוד וכו', ושוכחים לגמרי את ההתלהבות שהיתה להם לתורה ולתפלה וכו', והכל מפני שאין להם התקדמות האמתיות של דרכי רבנו ז"ל.

מה.

רבנו ז"ל אמר: "מען הארעוועט אומזיסט און מען עסט אומזיסט" [מתנגעים בהנם ואוכלים בהנם], וספר, פעם אחת היו שני עשירים, אחד היה קמץ גדול, ואחד היה נדיב גדול. ובא עני אחד על פתח העשיר הקמץ, ובקש מונו: אולי יכול לתן לו לאכל, והשיב לו, יש לי בחצרי עצים לנפר, אם תנסו אותם – אתן לכם לאכל. והתחיל לנפר ויגע הרבה מאד, ובשגמר, לקחו העשיר הקמץ והובילו אל פתח

העשיר הנדיב, ואמר לו: בפתח זה תפנסו ותקבלו שם לאכול כל מה שתמצאו. והוא חשב שזה דבר אחד, ותקף ומיד בשנכנס לשם, קבלו אותו בסכר פנים יפות, ונתנו לו לאכל בהרחבה גדולה. וכשגמר לאכל, אמר לעשיר הנדיב: "איך האב אפער זייער געהארעוועט פאר דעם עסן" - [אכל הרבה יגעתי בשביל סעדה זו]. ושאלו: "ווי אזוי?" [ואיך?]. וספר לו שנכנס אל הגביר והתנה עמו שיתן לו לאכל בתנאי שינסר לו את העצים. ענה לו הגביר: "ר' איד, איר האט געהארעוועט אומזיסט און איר האט געגעסן אומזיסט" [יהודי! עבדת ויגעת בחנם, ואתה אוכל בחנם, והספיר לו שהם שני בני אדם]. ובאר ר' לוי יצחק - לעבוד עובדים בשביל העוונות, אבל פרנסה ניתן השם יתברך, ודו"ק.

מו.

פעם אחת בא איש אחד לרבנו ז"ל, ובקש ממונו על פרנסה, והוא לא היה מהמקרכים אליו, ועדין לא היה אצלו בשום פעם. וספר לו רבנו ז"ל משל, שהיה יומא דשווקא (ריד), ובא סוחר אחד וקנה הרבה סוחר אצל סוחר אחד, והטעין הכל על העגלה, וכשרצה לנסע, ראה שמכרח למשח את הגלגלים עם זפת, פי אחרת לא תפע העגלה. אף לא היה אצלו זפת, ונכנס אל הסוחר ובקש ממונו שיתן לו מעט זפת למשח את הגלגלים פי אי אפשר לו לנסע. והשיב לו הסוחר: 'קח כמה שתמצא, ולקח ומשח את הגלגלים. ובתוך כך שהוא מושח את הגלגלים עם זפת, בא אדם אחד עם עגלה ושאל אותו: 'איפה לקחת

זפת, כי גם הגלגלים של עגלה שלי אינם נוסעים היטב. והשיב לו: 'תבנם אל הפוחר תזה ויתן לך, וכשנבנם אל הפוחר ובקש ממנו שיתן לו מעט זפת, השיב לו: 'איני סוחר של זפת' - "איך בין נישט גיין סוחר פון סמאלא". ושאלו: 'מדוע נתת להאיש תזה שעומד בחוץ ומושיח את הגלגלים של עגלה שלו'. והשיב לו הפוחר: 'האיש תזה קנה אצלי סחורה על כמה אלפים רבל כסף, וחסר לו מעט זפת למשיח את הגלגלים אני מכרח לתן לו, אבל אתה בא רק בשביל זפת, איני סוחר זפת'.

וסים רבנו ז"ל, כמו כן אצלי, האנשים שלי עוסקים בעבודת ה' תמיד בתורה ובתפלה, ועל כן, אם יש להם פעם מניעות מפרנסה, אני משפיע להם גם פרנסה, אבל אתה בא ורוצה רק פרנסה, איני סוחר זפת.

כז.

במעפליק היו מעפערם [עושי קדרות], ובכל מקום שהיה יריד, נסעו לשם כדי למכור הקדרות שלהם. והיו נוהגים שקדם תיריד נכנסו אל הגומער איד שהיה בעיר תיריד ונתנו לו מעות על פדיון, ויברכם שיצליחו בעסקם.

ופעם היה יריד בעיר פרסלב, ובשבאו לשם, נכנסו קדם תיריד אל רבנו ז"ל - לתן לו על פדיון, ובקשו ממנו שיברכם שיצליחו. ורבנו ז"ל עשה עצמו כאלו אינו שומע, רק דבר עמהם שיחה נפלאה בלחבת אש מהתכלית הנצחית, אשר אין שום תכלית בעולם כלל רק

לשוב אליו ותברך, וזוהי התצלחה הנצחית. והרבה לדבר עמהם עד שיצאו ולא ידעו באיזה עולם הם נמצאים.

מח.

בתחלת התקרבותם של מוהרנ"ת ז"ל וחברו ר' נפתלי ז"ל, אמר להם רבנו ז"ל שעוד יעבור עליהם מה שיעבר, אף על פי כן ישתדלו להתחזק מאד, ותכניסו בדעתכם, אפלו תצטרכו לחזור על הפתחים, ואחד יצטרף לחפות על השני ולהסתפל אם הוא עוד לא עבר ברחוב זה, אף על פי כן תראו להתחזק מאד מאד ולא תפלו בדעתכם. פי העקר בזה העולם הוא "התחזקות", כפי שמתחזקים את עצמם כן מצליחים.

מט.

ואכן נתקיים אחר כמה שנים אחר הסתלקות רבנו ז"ל, שהלכו יחד עבור צדקה, ובפרטיות להדפסת ספרי רבנו ז"ל, ופעם אחת עברו בעיר בארדיטשוב לפני ביתו של אחד בשם הלפרין שהיה מעשירי העיר הגדולים, והוא היה מתנגד גדול, וכשבאו סמוך לביתו, ראו איך שמתוכב על הגזוזטרא, והיה מבהל מאד, ושאל ר' נפתלי את מוהרנ"ת ז"ל: 'מה אתם חושבים שהגביר הזה חושב? והשיב לו מוהרנ"ת ז"ל, כל העולם מקנאים בו מאד, פי היה העשיר הגדול ביותר שבין עשירי עיר בארדיטשוב, וכל העניים והאלמנות והיתומים והתתנים והפלות הפקידו אצלו מעותיהם, פי היה איש נאמן מאד. אבל אף אחד אינו יכול לתאר לעצמו, שהעשיר הזה מסתוכב עכשו

אָנה וְאָנה וְהוֹשֵׁב: "הֲלוֹאֵי הִיְתִיה נּוֹפֶלֶת כָּל הַגְּזוּזִמְרָא עִמּוֹ וְהִיָּה נְהַרְגִי" וכו'. וְהִתְפַּלֵּא ר' נִפְתָּלִי עַל זֶה מְאֹד, מֵאִיִן יוֹדֵעַ דְּכֵר זֶה? וּבִתְרוּךְ הַדְּבָרִים הָאֵלֹוּ אָמַר מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל לְר' נִפְתָּלִי: "אַף עַל פִּי כֵן אֲנִסְהָ לְעֹלוֹת אֱלֹוֵי וּלְבִקְשׁוֹ עֲבוּר הַדְּפַסַּת סְפָרֵי רַבְּנֵנוּ ז"ל, וְתִהְיֶה לוֹ מִזְכָּה גְּדוֹלָה".

וְעֵלֹו אֱלֹוֵי, וְהִצִּיעוּ לוֹ שְׂיִנְדֵּב אִיזוּ גְּדָכָה עֲבוּר הַדְּפַסַּת סְפָרֵי רַבְּנֵנוּ ז"ל, וְדִבְרוּ עִמּוֹ מִגְּדֻלַּת רַבְּנֵנוּ ז"ל וּמִמְעַלַּת הַדְּפַסַּת סְפָרָיו הַקְּדוּשִׁים, וְהִתְחִיל לְצַעֵק "פֶּאֶר אַ זְעֻלְבֵּעַ זֶאכֵן גִּיב אִיִּךְ נִישְׁמֵ" [בְּשִׁבִיל דְּבָרִים כְּאֵלֹו אִינִי גוֹתֵן], וּבִקְשׁוֹ מִמֶּנּוּ שׁוּב וְשׁוּב, אֲבָל הוּא פָּנָה עָרְף וּכְמַעַט שְׁלֵא גְרָשָׁם וכו'. וּכְשִׁינְצָאוּ, עָנָה וְאָמַר מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל לְר' נִפְתָּלִי בְּזֶה הַלְשׁוֹן: נו... פֶּאֶרְפֶּאֶלֶן [זֶה אָבוֹד...].

וְאָכֵן אַחַר כְּפֹה יָמִים יָצָא קוֹל בְּכָל הָעִירוֹת הַסְּמוּכוֹת, פִּי הָעֹשִׁיר הָזֶה פֶּשֶׁט אֶת הַרְגֵּל, וּבְרַח וְאִבְדָּ אֶת כָּל הַמַּעֲוֹת בְּאִפְּן רַע, וְגִדְלַת הַכְּבִיּוֹת וְהַצְּעָקוֹת שֶׁל כָּל הָעֲנִיִּים וְהָאֱלֻמְנוֹת וְהִיתוּמִים וכו' וכו' – תִּיָּה אִיזוּ לְשַׁעַר, וְשָׁכְרוּ וְחָמְסוּ כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּבֵיתוֹ, וְאָכֵן, חָכַם עֲדִיף מִנְּבִיא].

ג.

רַבְּנֵנוּ ז"ל אָמַר, שְׁיִשׁ אֲצִלּוֹ שְׁלֵשׁ בְּתוֹת חֲסִידִים:

בַּת אַחַת – חֲסִידִים שֶׁבָּאִים אֵלָיו בְּדֵי לְאָכוּל קוֹיִלְיִמֵשׁ (חֲלוֹת).

בת שנייה – חסידים שבאים אליו כדי לשמוע תורתו ופי אזהבים את סגנון אמירת תורתו.

בת שלישית – חסידים שאצלם אני "אין געבאקן אין הארץ" (אפוי בלפס). ואמר אז למוהרנ"ת ז"ל ולר' נפתלי ז"ל: "אני רוצה שתהיו שניכם מהכתה השלישית. וכן נתקיים בשניהם.

ובפרטיות אצל מוהרנ"ת ז"ל, כל חיותו, כל מחשבתו, כל דבורו, תיה רק רבנו (דער רבי). בכל מקום בואו – פרסם את רבנו ז"ל. עם מי שרק פגש – דבר מרבנו ז"ל. והיה דרבו לומר: 'מיום שהתקרבתי אל רבנו ז"ל, לא מבעיא שאיני יכול לחדש אלו הדושי תורה בלי ההקדמות רבנו ז"ל, אלא אפלו דברי צחות איני יכול לדבר מבלי ההקדמות של רבנו ז"ל. והיתה דרבו להכניס את ענין רבנו ז"ל בבעלי בתים הפשוטים והסוחרים ובעלי מלאכות, עד שנעשו על ידו חדושים עצומים, היראה והדבקות שלהם היו להפליא.

נא.

לר' נפתלי ז"ל היתה לו בהתחלה חנות מנפקטור, וכשהתקרב אל רבנו ז"ל, וספר לרבנו את כל ענינו שיושב כל היום בחנות וכו', ענה רבנו ז"ל: "א גאנצען טאג אין קלייט?", [כל היום בחנות?], ומאז התחיל להיות רק פמה שעות. וכשבא אחר כך עוד פעם אל רבנו ז"ל וספר לרבנו את כל ענינו ומה שעובר עליו, וספר לו שהוא יושב בכל יום רק פמה שעות בחנות, ענה רבנו ז"ל: "יעדן טאג אין קלייט?" [כל יום בחנות?]. והתישב להיות בחנות רק ביריד (יומא דשוקא). וכשבא

אחר כך עוד פעם אל רבנו ז"ל, וספר לפניו את כל ענינו, וספר לו שהוא יושב בחנות רק בשעה שיש יריד, ענה רבנו ז"ל: "ווי א יריד דארבסטו דארטן זיין?" [איפה שיש יריד - אתה מכרה להיות שם?] ואז הפסיק לגמרי, ונכנס בעבודת השם ותברך - תורה ותפלה, עד שזכה למה שזכה, פידוע לאנשי שלומנו, שצוה אותו רבנו ז"ל לומר תורה - "פאר די וואס עסן נישט קיין קויליטש" [לאלו שאינם אוכלים חלה, הינו למלאכים]. וכו' כי רבנו ז"ל לא אמר בפרוש, רק התנהג עם כל אחד בחכמה עצומה, עד שהוא בעצמו יבין מעצמו מה לעשות.

וכן הדבר נוהג עד היום, שעל ידי התקרבות אמתית אל רבנו ז"ל, ועל ידי רבוי התבודדות בשקידה רבה, רבנו ז"ל מנהיגו בדרך האמת עד שייבין מעצמו מה רצון רבנו ז"ל. אשרי הזוכה לשקד בכל יום בתורתו של רבנו ז"ל, ויתבודד עמו ותברך בקביעות עצומה, ואז יהיה טוב לו מאוד מאוד.

נב.

פעם אחת באו מוהרנ"ת ז"ל ור' נפתלי אל רבנו ז"ל, והביאו עפם בניהם. מוהרנ"ת ז"ל הביא את בנו שכנא, ור' נפתלי ז"ל הביא את בנו אפרים, והיו אז ילדים קטנים. ורבנו ז"ל התחיל לבחן אותם, ושאל את שכנא, מה אתה לומד? והשיב בדיני מלוח ולוח, ושאל אותו רבנו ז"ל: "וואס איז בעסער א מלוח אדער א לוח?" ומה עדיף? מלוח או לוח, והשיב, "א מלוח". ושאל אותו רבנו ז"ל, ומה יעשה אם לא יהזירו לו?

ולא ידע מה להשיב. וספר ר' אברהם שטערין הארץ ז"ל, שכן ארע עם ר' שכנא ז"ל כל ימי חייו, למי שהלכה מעות – לא החזיר לו.

נג.

מזהרנ"ת ז"ל אומר, הבעל דבר הנזח את עצמו בעתים הללו מאד על כל אחד ואחד, להטרידו כל ימי חייו בטרדת הפרנסה, עד שעל ידי זה נדמה לו, שאין פנאי אפילו לצעק להשם יתברך פראוי. וכל זה נמשך מהסרון אמונה, שאינו מתחזק להאמין כי לא בכח יגבר איש, והפרנסה הוא רק מאתו יתברך, ומה שיש לזה עשירות גדולה מאד, ולזה עניות ודחקות מאד – הכל הוא רק מאתו יתברך, והוא יודע לסבב ולהנהיג עם כל אחד בפני הבחירה שלו, שהבחירה של זה הוא על ידי עשירות דיקא, ושל זה על ידי עניות דיקא, ואפילו מי שאין לו כי אם להם צר ומים לחץ – הוא גם כן חסד גדול מאתו יתברך כי "צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו".

רק מהמת שאינו משים לבו לכל זה על ידי זה האדם טרוד מאד. וזה נמשך משער החמשים של הטמאה שמשם קשה מאד מאד לצאת, כי מתאות ממוזן קשה להוציא את האדם יותר מכל התאות ומדות הרעות, ושם עקר הנפילה והירידה של פנסת ישראל בבחינת "ותרד פלאים" (איכה א ט). והעצה לזה להרבות באמירת תהלים והתבודדות – לשפוף שיחו אליו יתברך בלשון שרגיל בה, שעל ידי זה ממשוף עליו התנוצצות משיח, שאז יתגלו העצות הקדושות הנמשכות משער

התמישים דקדושה שעל ידי זה יתתקן הכל (עין לקוטי תלכות, קריאת שמע תלכה ה' אות טו, טז).

נד.

וראו בכל הדורות, אותם אנשי שלומנו שלא הטעו את עצמם והתנהגו עצמם בתמימות ובפשיטות, וקבלו בשלמות דעתו הקדושה של רבנו ז"ל, גדלו והצליחו. ואותם שהסתובבו וכו' ובלו את הזמן היקר – יצאו מהעולם בלא בלום, רחמנא ליצלן. ואנשי שלומנו אמרו בפעשה מהחכם והתם, שמובא שם, ששניהם למדו בחדר אחד, רק זה נעשה חכם וזה נשאר תם, שהפונה סובבת על שני סוגים מאנשי שלומנו, ששניהם לומדים בחדר אחד אצל רבנו ז"ל, אבל אחד נעשה חכם ומבלה ימיו בשטויות והבלים, ותמיד מסתפל מה שאחרים יאמרו וכו', וילכסוף אינו נשאר ממנו שום דבר וכו'. ואחד נשאר תם ומקים את כל דבור מרבנו ז"ל, מוסר נפשו עבורו יתברך, ומתבודד עמו יתברך בכל יום, ונזהר לומר בכל לילה חצות, ומתפלל תפלותיו בחיות ובדבקות, ומרבה ללמוד שעורים בסדרן כרצונו של רבנו ז"ל (עין שיחות הר"ן סימן עו), ומתמיד מאד מאד בכל חלקי התורה הקדושה: ש"ם – בבלי, ירושלמי, תוספתא, מדרשים וזהר הקדוש ותקונים, רמב"ם טור ושלחן ערוך וכו' וכו'. ואז בשבא חיום האחרון – הוא שוחק מבלם, ונכנס ומדבר אל המלך פנים אל פנים וכו'. ועין בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן קעא) על פסוק (דניאל יב, ב) "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו,

אלו לחיי עולם, ואלו לחרפות ולדראון עולם", שיש אצל הצדיק שתי בתות וכנ"ל.

ועל פן עשה זאת איפה בני, ואל תהיה בטלן, מאחר שאתה לומד בחדרו של רבנו ז"ל, ראה להיות מפת התמימים אשר אינם מתערכים בשום מחלקת ופוליטיקה של הכל, ותתמיד בתפלה והתבודדות, ואף שאתה מאנשי משא ומתן, מה בכך? תדע שכל דבור ודבור שאתה מדבר עמו יתברך הוא הצלחה נצחית, בכל דבור שאתה מדבר עמו יתברך אתה ממשיך את שכינת עוז יתברך למטה. וכן כל מה שאתה זוכה להמשיך את עצמך אליו יתברך - הוא יקר מאוד מאוד למעלה וכו'. העקר הרגל עצמו לילך בדרך של התם שברח מלצנות שהוא אבי אבות הטמאה. ואם אתה רואה לצים, ברח לך מהם כמו שבורחים מאש, כי גם החכם היה לץ ומה נעשה עמו בפוף וכו' השם יתברך ירחם.

נה.

פעם אחת אמר מוהרנ"ת ז"ל שמחשבה בענין כסף הוא כמו הרהור, וקפצו אנשי שלומנו ושאלו: אם בן, איך אפשר לנהל משא ומתן? והשיב להם: "מיטן זיבעטן חלק פון מה, מען מען אויף פירען א משא ומתן" ועם החלק השביעי שבמה יכולים גם בן לנהל משא ומתן. העקר לא לחשב מקדם ואחר כך, ולא לחכמים כל דעתו במזון כאלו זהו העקר תכלית היין.

נו.

וְדָבָר זֶה רָאוּ בְּחוּשׁ אֶצֶל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁהָיוּ סוֹחְרִים וּבְעֵלֵי מְלֶאכֶה, רֵאשֻׁם וְרַבָּם הָיָה רַק בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהַמְּלֶאכֶה אוֹ הַמּוֹשֵׂא מִתֵּן הָיָה אֶצְלָם עֵינִין טָפֵל לְגַמְרֵי. וְעַל כֵּן הָיוּ בְּדַרְדֵּךְ כָּלֵל וְתִרְנָנִים בְּמִמּוֹנָם, וְחִלְקוּ הֶרְבֵּה צְדָקָה, וְאָף פֻּעַם לֹא הִלְכוּ אֶל דֵּינֵי תוֹרָה, רַק וְתָרוּ מוֹשְׁלָהֶם, וְכָל הַמִּמּוֹן הָיָה לְשִׁחּוֹק בְּעֵינֵיהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה הִצְלִיחוּ בְּאֲמֵת גַּם בְּגִשְׁמֵיּוֹת. וְכִמּוֹ שֶׁשְׂמֵעֵתִי מֵאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, כִּי מָה שֶׁאָמְרוּ חַו"ל: 'הַבּוֹרַח מִן הַכְּבוֹד הַכְּבוֹד רֹדֵף אַחֲרָיו', דְּבָר זֶה רוֹאִים בְּחוּשׁ גַּם בְּמִמּוֹן, כֹּל סוֹחֵר אֲשֶׁר מָחוּ אֵינּוּ דְּבוּק וְהַדּוּק כָּל כָּף עַל הַמְּעוֹת, כְּמוֹ עֵבֶרָא דְשִׁכִּיב עַל דֵּינָרָא, יֵשׁ לוֹ הִצְלָחָה מְרַבָּה, וְהַמִּמּוֹן וְהַמְּסַחֵר רֹדֵף אַחֲרָיו, וְכֹא בְּסִבָּה קְלָה. וְמִי שֶׁרֹדֵף אַחֲרֵי הַמְּעוֹת, הַעֲסָקִים בּוֹרְחִים מִמּוֹנוֹ וּמִסְתַּבֵּךְ בְּכָל פְּעַם בְּסִבּוּכִים אֲחֵרִים. אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְצִיַת אֶת רַבְּנוּ ז"ל.

נז.

רַבְּנוּ ז"ל הִזְהִיר מְאֹד, לְבָלֵי לְחֵטָא נֶגֶד הַמְּלֻכוֹת, דִּתְיִינוּ שְׁלֵא לְשִׁכַּר וְלַעֲשׂוֹת מוֹשָׂא וּמִתֵּן בְּדָבָר שֶׁהַמְּלֻכוֹת אֲסָרָה, וְכַמְּבָאָר בְּלִקוּטֵי עֲצוֹת (אוֹת בְּפִתּוֹן) שֶׁבָאָר שֵׁם מוֹהֲרַנ"ת ז"ל, שֶׁזוֹ בְּחִינַת בְּטַחוּן דְּסִמְרָא אַחֲרָא: 'גִּנְבָא עַל מַהֲתִרְתָּא רַחֲמֵנָא קִרְיָא', עֵינֵי שָׁם. וּפְעַם אַחַת הָיָה אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה דָּרְכוּ תְּמִיד לְהַכְנִים וּלְהַתְּפִלֵּל אֶצֶל מוֹהֲרַנ"ת ז"ל, וְעִסְקָיו וּמְסַחְרָיו הָיָה מְסַחֵר שֶׁאֲסָרָה הַמְּלֻכוֹת, וְהָיָה מוֹהֲרַנ"ת ז"ל מוֹכִיחוֹ תְּמִיד – הֲלֵא סוֹף גִּנְבַּ לְתַלְתֵּיהּ! מָה לָךְ לְהַכְנִים אֶת עֲצֻמְךָ בְּסִכְּנוֹת גְּדוּלוֹת, שֶׁבְּפוּף

תאבד על ידי זה את העולם הזה והעולם הבא, חס ושלום. והוא לא הטה און אל דבריו כלל, עד שבסוף תפסו אותו בתפיסה רחמנא ליצלן והיו עליו משפטים ודינים הרבה. אז שלח אל מוהרנ"ת ז"ל לומר לו, שעכשו יש לו פבר הרטה, ועכשו פבר מתחיל להבין איך שהצדק עמו, כי מר לו מאד בגשמיות ומכל שבן ברוחניות, שאינו יכול להניח טלית ותפילין וכו' וכו'. על בן מבקש אותו שיאיר לו אינה דרך ואפן שיזכה לצאת ממצוקתו. ושלח מוהרנ"ת ז"ל להשיב לו: "בודאי אם היתה לה גם עכשו הרטה באמת על כל מעשיך, והיית משבר לבבך אליו ותברך, ומבקש ממנו ותברך, היית יכול גם עכשו לצאת, אך עקר ההרטה שלך היא אינה עם אמת, אתה מתהרט לפה הצרכת לילך בדרך זו עד שתפסו אותך, היה טוב יותר לילך בדרך אחרת שלא היו תופסים אותך, וזוהי אינה הרטה עם אמת".

והכלל, שאין לה צרה וצוקה בעולם שלא יהיו יכולים לצאת ממנה אם יתהרט באמת ויברח אליו ותברך, ויספר לפניו ותברך את כל לבו, וכל מה שעובר עליו בפירטי פרטיות, וכעין שאמרו חז"ל (תנינה ה): 'העושה דבר ומתהרט בו - מוחלין לו מיד'; עין שם.

ג.ח.

וספר אחד מאנשי שלומנו, שהיתה דרכו להסתובב עם חברים רעים לפני שזכה להתקרב אל רבנו ז"ל, ורחמנא ליצלן, נפל בפח יקויש וכו', וישב פבר פמה פעמים בבתי סהר שונים, ובכל פעם עלו במחשבתו הרחורים פאלו: לפמה הצרכת לעשות ולהתנהג בדרך ואפן

הזה עד שתפסו אותי, הייתי צריך לעשות ולהתנהג באופן כזה וכזה... שלא היו תופסים אותי. ומענין תשובה אמתית – לא זכר כלל, כי כבר נשקע כל כך ברע, עד שלא היה לו שום משג שעושה רע.

פעם אחת, עשה עון חמור מאד וכו', ותפסוהו, ופסקו לו לשבת בבית הספר שבע שנים עם עבודה קשה המפרכת את הגוף, וכן היתה תקופה שאסרו לו להתנעד עם אסירים אחרים רק הצרף לשבת סגור ומסגר לבד. ודבר זה שברו לגמרי, והתחיל לבפות מאד בינו לבין עצמו, פעם אחר פעם, ובכל פעם שבכה נשפר יותר עד שהיה שבור פהרם ונפל בעצבון גדול, והיה מר לו מאד. פעם אחת סבב השם יתברך שבא אחד מהמבקרים אל בית הספר, וכידו ספר "ארץ אפים" וספר נפלא מאד בהסידות ברסלב, והשאיר את זה שם בבית הספר, והוא מצא את זה, והתחיל לעיין בו ונמר את כל הספר במה פעמים, ונתהפף לאיש אחר לגמרי, והתחיל להתהרט מאד על מעשיו הרעים שעשה, ונספם בדעתו לחזר בתשובה ולשוב אליו יתברך, והתחיל לבפות הרבה, ומחמת שראה הרבה בספר מענין תפלה והתבודדות לדבר עמו יתברך, אזי התחיל לצעק הרבה אליו יתברך בכל יום ויום בקולי קולות, והבטיח לו יתברך הבטחות חזקות שלעולם כבר לא יחזר אל מעשיו הרעים והמגנים וכו', ואף שבתחלה ענו אותו השומרים בכמה ענויים קשים, למה עושה רעש כזה? אף בעבר שלשה חדשים, והוא בוכה בכל יום, ומתהרט מאד מאד על מעשיו וכו', בא אליו רופא על חלי העצבים (פסיכיאטר) ודבר עמו קצת, וגם במה פעמים עמד מאחורי תא הפלא שלו, ושמע תפלתו וצעקתו,

אזי הגיש דין ודברים אל המפקח בית הפחר, ואמר כי לפי דעתו, האסיר הזה נעשה בעל תשובה, ולעולם לא יחזר אל פשעיו, ונסכם לשחררו, וכן עשו. ועכשו הוא אברך חשוב בכני ברק עם זקן ופאות ויש לו כמה ילדים והוא נמנה בין אנשי שלומנו ועובד ה' גדול מאד.

נט.

אחד מאנשי שלומנו עבד אצל עשיר אחד, והעשיר ראה איך שהוא כל כך נאמן, לכן הפקיד את כל החנות בידו. ופעם נסע לאומן, והיה אז כבר כבן ששים, ואמר למוהרנ"ת ז"ל, עד מתי אשאיר בחנות, מה יהיה ממני, אני רוצה לעסוק בעבודת השם יתברך ולגרוח מהחנות ולעזוב הכל. והשיב לו מוהרנ"ת ז"ל: "לא, אל תעשה זאת, עכשו אתה במצב עליה והרחבת הדעת ומאיר בך תשוקה עצומה לעבודתו יתברך, ולכן נכנס במחשבתך מחשבה זו, אך אחר כך כשתפל מהרגשה זו, ותצטרך לאכל, ויעבר עליך מה שיעבר, אז תתחרט מאד ותפול לגמרי וכו'. אלא עצתי, אתה שב בחנות, ותקבע לעצמך קביעות עתים לתורה לחטף כמה מיני שעורים, ותתפלל אליו יתברך שיעזור לך, ואז אם יזרקו אותך מהחנות - אין לך לדאג כי השם יתברך לא יעזבך". ואמר אז: "א פרנסה טאר מען נישט אוועק ווארפן, נאר די פרנסה זאל דיר אוועק ווארפן" (פרנסה אסור לזרק... רק הפרנסה תזרק אותך). וכן היה, כל החנות התפרקה ויצא בשלום.

והוא חזק ועצה טובה, לידע כי כמה פעמים נבער ונתלהב לב איש ישראלי, ורוצה לעבוד אותו יתברך, ומקבל על עצמו להשליך

הכל אחר גו, ולא יסתכל על שום דבר. אך אחר כך בשמתקרה ונחלש רצונו, אז מתחיל לעבור עליו, ונשאר קרח מִכָּאן ומִכָּאן. ועל כן העקר רק לבקש תמיד מִמֶּנּוּ יתברך, שינהג עמו כִּמוֹ שהוא יתברך יודע, ששוב לפי בחינתו, והעקר שלעולם לא יסוג אחר מִמֶּנּוּ יתברך].

ב.

ר' יצחק בן מוהרנ"ת ז"ל רצה שאביו יחזיק אותו בפרנסה, ועל ידי זה יוכל לעסק בעבודת ה'. ואמר לו אביו: "מיין פרנסה איז נאר פון בטהון, ובטהון קען מען נישט האבן פאר יענעם" (הפרנסה שלי היא רק בטהון, ובטהון אין יכולים לבטח לאהר). והיה גראף אחד שפאד נשא ר' יצחק חן בעיניו, והציע לו איזו משרה בפרנסה, או שיעבד אצלו בטהנת הקמח שהיתה שייכת לו, או שיעבד באיזה יער שהיה שייך לו, או שיעבד בדואר בטולמישין שהיה תחת ממשלתו. ובא לאביו והציע לפניו את שלשת המשרות הללו, ושאל, באיזו מהן אבחר. ויען שמוהרנ"ת ז"ל ידע היטב את תכונת נפשו של בנו, אמר לו שייבחר את משרת הדאר, ואמר לו, שיהיה דבוק בעבודת ה' עד פתח הדאר, ובשייפנס יעסק בעסקו, ואחר כך בשייצא יעשה התחלה חדשה וכו'. ויען בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן לה) שמשא ומתן באמונה הוא בחינת שינה, עיני שם. והעיד ר' נחמן מולמישניער ז"ל, שכן נתקיים בו, שהיה דבוק בדבקות גדולה עד פתח הדאר, ובן אחר כך בשייצא, וזה היה דבר נפלא מאד. ואחר כך עזר לו השם יתברך, שהיה לו כבר אלו

מזמנים תהתינו, ואז היה לו כבר זמן, גם בהיותו בדואר – לחטוף טוב
אמתי ונצחי.

סא.

וספר ר' אברהם בר' נחמן לר' לוי יצחק, ששמע מאביו, פי ר' יצחק
היה חדיש נפלא בדבקות הבורא, אף שהיה עוסק באיזה עסק, ותיקף
ומיד שנפל מהדבקות, שלח מכתב (אקספרס) אל אביו, שפר לו מאד וכו'
וכו. ואביו שלח לו מכתב – לחזקו, לאמצו ולהחיותו. ומזה נעשה כל
ספר "עלים לתרופה", אשר מתייה עד היום את כל הנפשות ההוגות
בו.

סב.

לעת זמנתו נסע לארץ ישראל, ואז לקחו שני בניו ר' מיכלי ור' דוד
צבי את משרת הדאר ועבדו שם. והיו מפלגים מאד מאד בעבודת
השם יתברך, הן בקימת חצות, והן בהתבודדות שהתבודדו הרבה
מאד מאד, והן בשעורים קבועים בסדרן, באשר קבלו מאביהם שקבל
ממוהרנ"ת ז"ל.

וכשהגיע ר' דוד צבי לשנת החמישים, עזב את הדאר וישב רק על
התורה ועבודה. והיה רגיל לומר מוסר לאחיו: "בין צום גרוב וועסטו
זייען אין פאסט?" [עד הקבר תשכ בדואר?] ר' דוד צבי נפטר בשנת
תרע"ו והיה בגיל ס"ז, ור' מיכלי נפטר בשנת תרע"ז, והיה בגיל נ"ח.

סג.

ר' אפרים בן ר נפתלי ז"ל היה ברוך מאד מאד אחר מוהרנ"ת ז"ל, והוא היה מפלג במעלה נפלאה צדיק ולמדן. והיה עובד ה' מחצות לילה עד חצות היום בתפלות והתבודדות ושעורים קבועים, פי היה למדן מפלג ובאשר יכולים לראות מעט מספרו לקומי אב"ן. ואחר חצות היום עסק קצת במשא ומתן במסחר יהלומים, ומזה פרנס את עצמו. ומוהרנ"ת ז"ל רצה שיעזב את כל עסקי העולם הזה, אך יען שבשום אופן לא אמר לו בפרוש, על בן היה ר' אפרים מחזיק גם במשא ומתן. ודרבו היה פשהיה עוסק בעבודת ה' היה אצלו התעוררות גדולה עד מאד בבכיות עצומות, וכשהיה עוסק במשא ומתן היתה השמחה אצלו עד אין סוף, פי היה איש שמח מאד. ובבואו לאומן היה מתאכסן אצל ר' נחמן טולטשינער ז"ל, ופעם שאלו השכנים: איזה איש הוא זה? פעם בוכה ופעם רוקד... והשיב ר' נחמן טולטשינער ז"ל: "אדם זה חצי יום אצלו יום כפור, וחצי יום אצלו שמחת תורה".

סד

ופעם אחת מצא אותו אחד מאנשי שלומנו באמצע השוק שבוכה שם הרבה מאד, ונבהל מאד, פי דמה מסתמא נאכד לו אלו יהלומים ויש לו הפסד גדול, ונגש אליו ושאלו: "מה זה עמכם ר' אפרים, למה אתם בוכים? האם אבדתם אלו יהלומים? אני מוכן לעזור לכם לחפש אחריהם". - "לא, השיב ר' אפרים, נתעוררתי עכשו, מה יהיה ממני,

בפמה אני מבקש את ימי ושנותי וכו'. ושאלו האישי: "הכי פה הוא המקום לבבות? מדוע אינכם הולכים לבית המדרש לבבות שם". והשיב לו ר' אפרים: "יא, יא", וכן, וכן, אבל רבנו ז"ל גלה לנו (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן קכד), שלפעמים מגיע לאדם הרהור תשובה והשתוקקות להשם יתברך באיזה מקום, שצריך להתחזק דיקא באותו המקום לדבר עמו יתברך, ולא יזוז ממקומו אף על פי שאין זה המקום מוכן לך, כגון שהוא בדרך. כי יכול להיות בשיזון מאותו המקום – תתקשר התלהבותו ותשוקתו.

סה.

ובענין עסק יהלומים, אמר פעם אחת אחד מאנשי שלומנו: יכולים ללמוד מוסר השכל, איך שהאדם עובד ימים וחדשים ואפילו שנים, עד שאוסף סכום הגון של כסף שיגיע עבדו ביגיעות עצומות, וכן כפי מתורה ותפלה, ולבסוף מבזבזו עבור קניית "אבן קמנה", היתכן לעשות שטות כזו, ודבר זה נעשה כבר לחק קבוע אשר מכרחים לקנות לפלה "אבן קמנה" ולבזבזו הון רב עבורה. והאב נעשה בעל חוב גדול, והיה ראוי לכפול המנהג הרע הזה אשר הוא רק שטות ודמיון גדול "אבן קמנה" ולהשתעשע עמה כל כך ולהראות לכל אחד יפיה וכו'.

סו.

פעם אחת שאל ר' נחמן טולטשינער ז"ל את מוהרנ"ת ז"ל: מדוע אינו מוסר את המגלות סתרים שגלה לו רבנו ז"ל לבנו ר' יצחק, ולר'

אפרים בן ר' נפתלי. והשיב לו: "איך בין אויב זיי ברגז, זיי זענען מארק מענטשן, זאלן זיי נישט זיין מיין מארק מענטשן וואלט זיי דער אייבערשטער אויף אויס געפיחרט?" ואני ברגז עליהם, כי הם אנשי השוק, אם לא היו אנשי השוק היה השם יתברך גם מפרנסם].

והסביר לי ר' לוי יצחק, כי מוהרנ"ת ז"ל התנהג כמו רבנו ז"ל – לא לומר בפרוש, כי על ידי זה מתבטלת הבחירה, רק אמרו באפן בזה, שהיו יכולים להכין בתרי אנפין, ועל כן לא אמר להם בפרוש לא לעסק באיזה עסק, כי לא כל אחד יכול לעמוד בזה, אם תאמר לאדם שלא יעשה שום עסק, והוא אין לו את הכלים לזה, וכשתתחיל לעבור עליו עניות ודחקות – יהיה שבור לגמרי וכו'. ועל כן אין לומר לאחד הנהגות פאלו שלא יעסק באיזה עסק וכו', רק צריך לעוררו ולחזקו שיתבודד הרבה עמו יתברך, ואז כבר יאיר לו השם יתברך עצות בדעתו מה לעשות ואיך לעשות וכו'.

סז.

אחד מידידי געוירוי של מוהרנ"ת ז"ל, מחמת שנשא אשה במאהליב נעשה גם תושב מאהליב, ושם עסק במסחר והתחיל להנהיג מסחרו בגדולות בעזר הלואות, כמנהג הפוהרים. אבל לא הצליח בדבר העסק, והתחיל לירד מטה מטה, עד שבמשך הזמן נשאר בערום ובחסר כל, ולא היה לו לסלק החובות. ומרב פחד ויראה שהיה לו מהבעלי חובות נעשה בורת, אוילי רוח והצלה יעמוד לו במקום אחר שימצא לעצמו איזה מקור חדש לפרנסתו, וגם מעט מעט לסלק

את החובות הרבים שלו. בשברח היה דרבו דרדך ברסלב, בשבא לעיר ברסלב נזכר שיש לו כאן ידיד נפש וחבר נאמן והוא מוהרנ"ת ז"ל, בכך מיד פנה אליו ובא אצלו. ומחמת שהוא אורח בקש אותו מוהרנ"ת ז"ל לאכל אצלו ושאלו אודות שלומו ומצבו. והוא ספר לו את כל לבו ואת כל מה שקרה עמו, ובכך מצא לעצמו עצה להיות בורח במנהג הלזונים ואין להם לשלם, ובדעתו לנסע לאיזה מקום שישם יש לו איזה קרוב איש אמיד ועשיר והוא יעמוד לו לעזרה בצרה לתת לו איזו משרה.

בשגמר את הספור, ענה ואמר לו מוהרנ"ת ז"ל: 'בודאי צרתך - צרה גדולה היא, אבל עצתך אינה עצה כלה. כי כאשר תגיע לקרובך, והצרת פניך תענה לו על שפיל מצבך, תכף יראה לך אותות אי רצון מכיאתך אליו, וגם את ידו יקמין לתת לתוך ידך, ויאמר לך שלום עליכם בשפה רפה, ויושיט לך את ראשי אצבעותיו, ואולי יתן לך לסעד אצלו סעדה אחת או שתיים, ועל לינת לילה אני מספק אם יתן לך, ואולי גם שם בבית המדרש לא יתנו לך מקום ללון, כי במקום שאין מכירין אותך יש הצדק לחשד אותך לגנב, חס ושלום, על כן אין עצתך עצה כלה'.

ואמר לו מוהרנ"ת ז"ל, אבל עצתי ברה לך אליו יתברך, אנטלויפין איז נאר צום אייבערשטער - [אם לברח הוא רק אליו יתברך], שתשוב למאהליב, ולא לביתך, אלא ישר לבית המדרש, ועקר בית מנום שלך יהיה תורה ותפלה. ושם תכל מכירים אותך שאינך גנב חס

ושלום, ואדרבה לסוחר נכבד שמעיד במסחרו ובאנם נעשה בעל חוב ויורד ומחפר פרנסה. והשמש מבית המדרש יקרבך בכבוד גדול וימציא לך סעודות לאכל, וגם יתן לך פר תחת ראשך. וכאשר יודע הדבר לאשתך וקרוכיה ויהיו באים אליך בצעקות וקולות במענות הנשמעות, אתה לא תענה להם דבר רק אהו במדת השתיקה, ובמיה אני שהשם יתברך יהיה בעזרה בקרב הימים.

דברים אלו שיציאו מלב צדיק אוהב נאמן, נכנסו אל תוך פנימיות לבבו, וכן עשה וקם וזרו את עצמו חזרה, ומברסלב נסע לעיר מאהליב וישר לבית המדרש, וישב את עצמו בקרן זוית, והתחיל ללמד שעור בסדרן בגמרא ושלחן ערוך וכו' מהתהלת ברכות וארה תים, באשר הזהירו מוהרנ"ת ז"ל. והפל היה כמו שאמר לו מקדם, השמש קבלו בסבר פנים יפות וקרכו בכל מיני התקרבות ורחם עליו מאד. ואחר כך נתודע בעיר שהפותר שירד מנכסיו הוא יושב בבית המדרש ולומד, ובאו אשתו וקרוכיו בצעקות ומענות, והוא באחת שותק ואינו משיב, רק שוקד בתורה כאלו לא קרה שום דבר. עברו עוד אלו ימים ונעשתה כל העיר במרקחה, וכל אחד מדבר מפניו, עד שבמה ממכריו ואוהביו נתעוררו לרחם עליו ועל בני ביתו ולעשות לו מעמד פרנסה. וקבצו סכום כסף ויסדו לאשתו מעמד בשוק עם מעט סחורה. והשם יתברך היה בעזרה, שהתחילה להצליח מעט מעט, והוא התחיל לצאת מבית המדרש לעזר לה עד שהעסק היה הולך וגדל, עד שהיתה האשת חיל והיא המציאה כל הפרנסה ברוח גדול, ובתוך כך שלמה את כל החובות. והוא נעשה עובד ה' גדול מאד

ושקד כל ימי חייו בתורה ובתפלה והתבודדות באשר הורחו מוהרנ"ת ז"ל, אשרי לו ואשרי חלקו.

סח.

פעם אחת בליל שבת קדש, בשהגיע מוהרנ"ת ז"ל בזמירות אל תפלת 'ויהא רעוא' שאחר אתקינו סעודתא, התחיל לבכות, ובכה שם הרבה מאד, וחזר על תבת: "ויזמין ויתיהיב לנא מזונא ופרנסתא מטבתא בלי צרה ועקתא" – פעמים אין מספר, ובפרט תבת "בלי צרה ועקתא" חזר על זה בבכיה רבה מאד מאד. ור' נחמן מוולטשינער ז"ל שתיה אז אצלו – התפלא על זה מאד מאד למה מבקש ומפציר כל כך הרבה על פרנסה. וכשפים מוהרנ"ת ז"ל, העיו פניו, ושאלו: למה בכה פה כל כך, ובפרט על פרנסה? והשיב לו מוהרנ"ת ז"ל, כי בשבוע זה תיה לו שפע גדול, אך תיה מצרות ישראל, כי אז התחילה הגזרה רעה של חטיפת ילדים, ובאו הרבה בני אדם אליו עם פדיונות – לבקש עבורם שבניהם יהיו נשמרים ונצולים מהחוטפים. ועל פן הוא בוכה ומבקש ממנו יתברך שיתן לו פרנסה "בלי צרה ועקתא", הינו לא מצרות ישראל.

סט.

אחד מאנשי שלומנו מתלמידי מוהרנ"ת ז"ל שתיה סוחר ונסע פעם עם סחורתו ליריד, ובדרך ירד גשם והכרח לעמוד, ופרש ריעת אהל וישב תחתיו והתחיל ללמד שעוריו הקבועים. ובין כך נסע דרך שם

מוהרנ"ת ז"ל, וראה אותו איך שיושב תחת היריעה, ולומד בחשק גדול.

וספר אחר כך מוהרנ"ת ז"ל, שראה, איך שהאיש נהנה מאד מהגשם, כי בגללו אינו יכול לסחור עכשו, ובין כך יהיה לו פנאי לעבוד את השם יתברך בתורה ובתפלה.

ע.

פעם אחת היו שני עניים, אחד היה מקרב אל מוהרנ"ת ז"ל ואחד היה מקרב אל מפרסם אחד. והיה רגיל זה שהיה מקרב אל המפרסם לומר לזה שמקרב אל מוהרנ"ת ז"ל: 'אתה מקבל ממוהרנ"ת ז"ל יותר ממה שאני מקבל מהרבי שלי, כי בשאני בא אל הרבי שלי בתחלת הדרך, ומספר לפניו כל הצמרכותי ומחסורי, והוא נותן לי חלק מזה, ותחלק השני חסר לי, ואני תמיד בדאגות ועגמות נפש גדולה. אבל אתה בשאתה נוסע למוהרנ"ת, הוא מאיר בך דעת האמת, ומראה לך שלא חסר לך כלום, מפילא יש לך יותר ממני.

עא.

בזמן מוהרנ"ת ז"ל, היה מפרסם אחד בעיר טעפליק, וכל אחד נכנס אצלו וספר לפניו צרותיו וכו', זה ספר שיש לו צרות מהפריץ וכו', וזה ספר שחברו מקפח פרנסתו וכו', וזה ספר שערל זה רודף אותו וכו' וכו'. והיה דרכו של המפרסם לקבל את המצערים של אנשיו וכו'. וכשספרו זאת למוהרנ"ת ז"ל אמר: "גיוואלד! א גאנצע נאכט נאחר

האלָטון אין איין שעלָטון, זאל ער בעסער רעדן מיט זיינע מענטשן פון די תכלית הנצחית, וועט נמתק און פארנעסן ווערן אלע צרות" [הווי! כל הלידה לבלות רק עם קללות, הנה טוב יותר שיִדבר עם אנשיו מהתכלית הנצחית ומפילא תהיינה נמתקות ונשפחות כל הצרות].

עב.

מהרנ"ת ז"ל אָמר: "סליחות זענען אזוי גרויס, אז מען גייט נאכדעם דאווענען ותיקין"; ואמרת סליחות כל כך חשובה, שהולכים אחר כך להתפלל ותיקין. כל כך הפליא את ענין תפלת התיקין, עד שכל מעלת הסליחות היא שקמים באשמרת ויכולים אחר כך להתפלל שחרית בתיקין.

ופעם אחת דבר הרבה מענין תפלת התיקין, ואמר, בשמותפלים ותיקין אז יש לו לפניו יום שלם לעסק בו בתורה ועבודת השם ותברך, ומה גם שאז המודין צלולים והעולם שקט עדין, פי על פי רוב עוד ישנים אז פידוע, ועל כן אז בנקל להתבטל אליו ותברך בתפלתו (עין לקוטי מהר"ן חלק א' סימן נב) והתפלה היא בנעימות יותר אז מאשר יתפלל יותר מאחר. וכבר אָמר רבנו ז"ל שהצדיקים שוגים במה שמתפלים מאחר.

וְאָמר לי ר' לוי יצחק, שאנשי שלומנו קבלו על עצמם קבלה הזקה מרבנו ז"ל, להתפלל ותיקין בזמנים אלו: שביעי של פסח, שבועות, תשעה באב, הושענא רבא, פורים, וקבלה זו קבל רבנו ז"ל מהבעל

שם טוב הקדוש זי"ע. הינו אף אלו שלא התפללו כל השנה ותיקו, אף בזמנים אלו הקפידו מאוד להתפלל ותיקו דיקא].

עג

ר' נחמן טולטשינער ז"ל אמר לאחד שהיה מושבח לפניו מאוד דיקא את הפרנסה עם איזו משרה ביער, לפי יקרת התבודדות על פי דעתו של רבנו ז"ל, והשיב לו ר' נחמן טולטשינער ז"ל: "צו זיין אליין אין וואלד, אפער מען קען ווערן איין גרויסער ערליכער איד אדער פארקערט מען קען ווערן איין גרויסער הולטאיי" [להיות לבד ביער, או שיכולים להיות איש פשר גדול על ידי התבודדות בראוי, או להפך, יכולים להעשות בעל עברה גדול, רחמנא ליצלן, על ידי מחשבות והרהורים, רחמנא ליצלן].

עד.

אחד מאנשי שלומנו התאונן לפני ר' נחמן טולטשינער ז"ל, שהוא יכול להתפרנס על ידי משרה אצל אחד מאנשי שלומנו, אם היה חפץ בו, ומחמת שהוא מומאן בו – מכרח הוא להיות נושא משרה זו אצל אחד מקלי העולם, ונמצא שאינו יפה לו ברוחניות בעבודת השם יתברך. והשיב לו ר' נחמן טולטשינער ז"ל: מדוע לא תזכור את מה שכתוב (מלכים-א, יז, ד): "ואת הערבים צויתי לכלכלך", נמצא, שפרנסת אליהו היתה גם כן על ידי "העורבים", ועל כן אין עליך לפול בדעתך בשביל זה.

עה.

והיה דרוך אנשי שלומנו היקרים אלו שעבדו אצל הפשיים, לדבר עמם בדבורי אמונה והיו משמחים אותם, ועל פי רב מרב תמימותם – השפיעו עליהם לטובה ונעשו בעלי תשובה אמתיים, ובאמת מי שתבוק בו יתברך בדבקות אמת על ידי רבוי התבודדות, אינו מתירא מכל אלו השוטים, כי בעונותינו הרבים, מי שאין לו אמונה הוא כמו שוטה בלי דעת, ועל פן אם סבב השם יתברך סבות, שצריך לעבוד אצל הפשי, רחמנא ליצלן, עליו לדבר עמו דבורי אמונה בדרוך שמחה ובדרכי נעם. ורבנו ז"ל אמר פעם למוהרנ"ת ז"ל "דו רעד ווארום דו פועל'סט" [אתה תדבר כי אתה פועל], כי הדבור יש לו כח גדול. ועל פן אשרי מי שמנצל את עבודתו, ומדבר שם דבורי אמונה והשגחה פרטית ועל ידי זה יכול להחזיר בני אדם בתשובה.

עו.

ידוע אצל אנשי שלומנו עבודת והתלהבות האיש האלקי ר' אברהם ב"ר נחמן ז"ל, אשר מגיל צעיר הכניס בעצמו את התמימות והפשימות של רבנו ז"ל ותמיד עסק בתפלה והתבודדות, והתמיד בלמוד התורה הקדושה – שעורים בסדרן פרצונו של רבנו ז"ל (עין שיחות הר"ן סימן עו), והיה נזהר מאד בקימת הצות בכל לילה, כשהתחיל בפעם הראשונה, ועוד היה אז בגיל צעיר, קנה לו חותנו דוד גדול (והוא בלי גדול לעשות בו דבש דבורים) למען תהיה לו פרנסה, והיה דרכם לשים את זה על גג הבית ושם עשו את הדבש. ומחמת שר' אברהם ז"ל

הָיָה בְּלוֹ קֹדֶשׁ עוֹד מִימֵי נְעוּרָיו, וְלֹא הָיָה רָגִיל אֶל עֲנִיָּיִם אֵלּוּ בְּלֵל, וְכָל מִחְשַׁבְתּוֹ הָיְתָה דְבוּקָה רַק בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה וְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל כֵּן הָיָה כָּל הָעֲנִיָּן מוֹזֵר בְּעֵינָיו, אֲדָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְנַגֵּד אֶל הוֹתֵנּוּ, וְעַל כֵּן לֹא דִבֵּר מֵאוֹמָה וְהִנִּיחַ שְׂיִשִּׁימוּ עַל נַגַּב בֵּיתוֹ.

פַּעַם אַחַת בָּא הוֹתֵנּוּ לְבַקְרוֹ וּלְרְאוֹת אֶת שְׁלוֹם פְּרַנְסְתּוֹ, וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ לֹא מָצָא אוֹתוֹ, וְחָשַׁב בְּדַעְתּוֹ, אֵלֶּיךָ וְאֵעֲלֶיךָ עַל כָּל פָּנִים אֶל עֲלִיַת הַבַּיִת לְרְאוֹת אִם כָּבֵר עֲשָׂה הוֹתֵנּוּ אֵיזָה דְבִשׁ. וַיְהִי אֲדָּה עָלָה וּפְתַח אֶת פֶּתַח הַדּוּד, וַיִּבְהַל מְאֹד כִּי רָאָה כִּי הִתְנַו ר' אַבְרָהָם יוֹשֵׁב שָׁם בְּתוֹךְ הַדּוּד וּמִתְבּוֹדֵד עֲצָמוֹ עִמוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי שָׁמַשׁ אֶת הַדּוּד לְחֻדְרֵי מִיחָד עַל הָעֲלִיָּה וְכוּ'... וְהַקְפִּיד עָלָיו הוֹתֵנּוּ מְאֹד מְאֹד, וּמֵאַזְ הִתְיַאֵשׁ בְּכֵר מְמֵנוּ וְהֵלֵךְ בְּפִחֵי נַפְשׁ, וְסִפֵּר לְאַשְׁתּוֹ: בְּמֵלֶךְ כְּמוֹ הִתְנִי, עוֹד לֹא רְאִיתִי.

עז.

וּפַעַם אַחַת הִבִּיא לוֹ הוֹתֵנּוּ כְּפוֹה שְׁקִים תְּפוּחֵי אֲדָמָה שְׂיַעֲסֵק בְּמִשְׂאָה וּמִתֵּן קֶצֶת, הֵינּוּ שְׂיִמְכּוּר אוֹתָם וַיְהִיָּה לוֹ אֵיזָה רוּחַ מִיַּד לֵיד, כִּי רָצָה לְהַרְגִּילוֹ בְּמִשְׂאָה וּמִתֵּן. וּמִחֲמַת שֵׁר' אַבְרָהָם הָיָה דֶּרֶכּוֹ תְּמִיד לְדַבֵּר עִמוֹ יִתְבָּרַךְ וְהָיָה דְבוּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדַבְּקוֹת אָמֵת, וְעַל כֵּן עָמַד כְּוֹ בְּשׂוֹק עַל יַד שְׁקוֹ עִם הַתְּפוּחֵי הָאֲדָמָה. וּפְתָאוֹם עָבַר אֵיזָה עָנִי וְנִתְיַשֵּׁב ר' אַבְרָהָם, הֲלֹא רִבְנּוּ ז'ל אָמַר (לְקוּמֵי מוֹחֲרֵז חֶלֶק א' סִיפּוּ ב') שְׁעַל יְדֵי צְדָקָה אוֹחִזוּ בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט וּמִתְקַבְּלוֹת הַתְּפִלוֹת, וְעַל כֵּן נָתַן לְעָנִי בְּחֻנָּם הַרְבֵּה תְּפוּחֵי אֲדָמָה. וּכְשֶׁרָאוּ עָנִיִּים אַחֲרָיִם שְׂאֲבָרָה זֶה מִחֶלֶק תְּפוּחֵי

אדמה בחנם, סבכוהו וגם הם בקשו מפנו, והוא נתן לכל אחד חלקו עד שנשאר נקי לגמרי, וחזר אל ביתו מלא שמחה עם הרוח הגדול שהרויח - שחלק כל כך הרבה צדקה לעניים.

עת.

אך אחר כך, כבר לא עלתה על דעת שום בריה שילך לעסק אינה עסק בעסקי העולם הזה, כי היה מתמיד עצום בתורה הקדושה, והרבה להתבודד עמו יתברך מדי יום ביומו, ובלה כל ימי משך השבוע בשדות וביערות, והיה תמיד מלהב מאד מאד בתשוקה עצומה אחריו יתברך, וזכה למה שזכה, עין לא ראתה וכו' כאשר נראה קצת מחבורו הקדוש על הלכותי מוהר"ן (באור הלכותים), ואף על פי כן היה כל ימי חייו נעלם ונסתר מפני העולם ותכלית ההפך וכו' חשבוהו, וכן היה נעלם ונסתר מרב רבם של אנשי שלומנו, ובאמת הוא היה הגבר אשר על ידו נשארה הנקדה הפנימית של אור רבנו ו"ל, כי אצלו לא היו שום ותורים, ותמיד דבר עם אנשיו (בחורים וקצת אבכים שהתלכו סביבו), רק מתפלה והתבודדות ועבודת השם יתברך, ואשר אין שום תכלית אחרת רק עבודת השם יתברך, וביותר הרבה לדבר בענין קימת הצות, ואשר אז הוא הזמן הכי מבחר וכו', והקים תלמידים רבים, ואפלו אלו מאנשי שלומנו שעסקו בעסקי העולם הזה בעסק פרנסה אשר היו ברוכים אחריו, היו חדושים נפלאים, ובכל עת פנוי שהיה להם התמידו בתפלה והתבודדות.

ע"ט.

פעם אחת היה אחד מאנשי שלומנו עובד בבית דפוס, והבעל הבית הדפיס גם ספרי השפלה ומינות, רחמנא ליצלק, ובא אליו לשאול מה יעשה? והשיב לו, שיאמר לבעל הבית שיתן לו עבודה אחרת, ובשביל זה יעבד לו בחנם עוד כמה שעות, וכן עשה, אך הבעל הבית שהיה רשע וכו' התעקש שהוא ידפיס דיקא את ספרי השפלה ומינות, רחמנא ליצלק, ולא ידע מה לעשות, ובפרט שהעניות היתה בביתו מאד, והיה לו בית מלא ילדים, ועל כן שאל את ר' אברהם, ומחמת שר' אברהם נהג שאף פעם לא אמר חות דעתו, ועל כן לא ענה לו, רק בא אל ביתו וכתב על התיכת ניר: **שאסור להדפיס שום ספרי מינות, והלך לו, ובשבא הלה לביתו ומצא את הפתקא, תכף ומיד עשה מעשה, והעתיק דירתו למקום אחר ולא הלך עוד לעבוד אצל המדפיס הנ"ל, ואף שכל הענין היה תלוי במעט כפקוח נפש כי נשאר בלא לחם לאכל וכו', אך ר' אברהם מרב שנאתו את המינים והמסיתים, ובפרט את זחמת קרהיהם הרעים - לא היה יכול לשנות דעתו, אף שבדרך כלל לא היה עקשן וכן לא אמר שום דעות.**

נִפְחַח הַכֶּתֶב שֶׁכָּתַב ר' אַבְרָהָם ז"ל, וְנִמְצָא אֶצֶל אֶחָד

מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ

כְּבוֹד יְדִידֵי ר' שְׁמוּאֵל מֵאִיר, גֵּרוֹ יְאִיר, אוֹדוֹת שְׁאַלְתּוֹ בְּדַבֵּר
הַהַדְפָּסָה אֲשֶׁר שָׁאל מֵאֵתִי, עָלָה כְּעַת בְּרַעֲיוֹנִי, כִּי בְּלִי סֶפֶק נִמְצָא
בִּיכְלָתוֹ לְהַתְעַקֵּשׁ בְּבִקְשָׁתוֹ מִבְּעַל הַדְּפּוּס, שֶׁכָּאֲשֶׁר יִגִּיעַ לְיָדוֹ דָּף אוֹ
עֲמוּד מִדְּבָרֵי הַכְּפִירוֹת וְהַחְרוּפִים, יִחְלִיף וְיִתֵּן זֹאת הָעֲבוּדָה לְפֹעֵל
אַחֵר, וְלֹא מִיָּדוֹ תִּצָּא פְּעֻלָּה כְּזֹאת, לְהַחֲטִיא אֶת הַרְבִּים בְּכְפִירוֹת
הַנְּשֻׁתוֹת לְעֲבוּדָה זָרָה מִמֶּנּוּ, וְאֲשֶׁר עַל כָּאֵלֶּה חֵיב הָאָדָם לְמִסֵּר אֶת
נַפְשׁוֹ, וְהִרְגוּ וְלֹא יַעֲבוֹר, וּבְכִרְט שְׁחִמְחֵרָף גְּרוּעַ מִכֶּלֶם, כְּמִכְאֵר מִדְּבָרֵי
הַזֶּה"ל. גַּם אִם אֵין בִּיכְלָתוֹ לְמִסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ וְלַעֲזֹב לְנִמְרֵי עֲבוּדַת חֲטָא
הַרְבִּים כְּזֶה, עַל כָּל פְּנִים יֵשׁ בִּיכְלָתוֹ לְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ זֹאת הַמְּסִירוֹת
נֶפֶשׁ. לְהִנּוֹת אֶת בְּעַל הַדְּפּוּס, בְּעֲבוּדָה חֲצִי שְׁעָה בְּכָל יוֹם יוֹתֵר
מִפּוֹעֲלִים אֲחֵרִים וְנֹאפְשֵׁר יוֹתֵר מִחֲצִי שְׁעָה, וְאֲפֹשֶׁר בְּעֵד זֶה הֵינִתְרוֹן
יִגְמֹל אֹתוֹ בְּעַל הַדְּפּוּס זֶה הַגְּמוּלָה הַזֶּה"ל, אֲשֶׁר לֹא יִפְסִיד וְיִחְסֵר כָּלֵל
כְּזֶה, וְאֲנִי עֲשִׂיתִי מַה שְׁמַטָּל עָלַי, לְהַזְהִירוֹ וּלְהוֹדִיעֵנִי מִכָּל זֹאת, וְיוֹתֵר
אֵין לְהֵאָרִידָה, נְאוּם יְדִידוֹ וְאוֹחָבוֹ וּמִיַּעֲצוֹ לְחַיֵּי כְּגוֹף וּבְנֶפֶשׁ.

אַבְרָהָם חֲזָן.

וְלִפְרֹשׁ בְּשָׁלוֹם הַמוּסָר כָּתַב זֶה – ה' שְׁמוּאֵל הָעֵשִׂיל נ"י, וּמֵאֲלֵיהֶם
יְבִינֵנו שְׁלֹדְעֵתִי יֵשׁ לָהֶם לְהַתְחַבֵּר, שֶׁיִּבְקָשׁוּ שְׁנִיָּהֶם זֹאת הַבִּקְשָׁה מִבְּעַל
הַדְּפּוּס, וּבְכָל לֵב וְנֶפֶשׁ כְּאֲשֶׁר יִבְקָשׁ הָאָדָם עַל חַיָּו הַנְּשֻׁמִּים בְּכָל לֵב

וְנִפְשׁ, מֵהִבָּא לְהוֹרְגוֹ, חַם וְשָׁלוֹם, כִּי הַמִּחְטִיאֵי קִשָּׁה מֵהוֹרְגוּ [כְּמִבְאָר
בְּדַבְרֵי חו"ל], וְגַם בְּתַחֲלָה יִבְקָשׁוּ וְיִתְפַּלְלוּ עַל זֶה מִחֲשֵׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר
בְּיָדוֹ לֵב כָּל נֶפֶשׁ [פְּלָגֵי מַיִם לֵב מְלֻךְ וְכו'] (מִשְׁלֵי כ"א, א) וּבְקִשְׁתֶּם מִשֵּׁם
וְכו' וּמִצְאָתָהּ. כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכֹל לְבָבְךָ וּבְכֹל נֶפְשְׁךָ"

יְדִידוֹ וְאוֹהָבּוֹ אֲבָרְהָם הַנ"ל.

פ.

ר' אֲבָרְהָם בְּר' נַחֲמָן ז"ל אָמַר: "דָּעַר הַיִּלְיָנְעַר רַבִּי וְנֹעַט אוֹיִם
כִּיְרֵן זַיִן זֶאֶד מַיִט בְּעֵלֵי בְּתִיִם אֹרֵן סוֹחְרִיִם אֹזוֹי שְׁיִיִן וְוִי מַיִט דִּי
עוֹבְדֵי ה'. [רַבְּנֵנוּ ז"ל יוֹצִיא מִכַּפַּח אֵל הַפַּעַל עֲנִינֵנוּ עִם הַבְּעֵלֵי בְּתִיִם
וְהַסּוֹחְרִיִם כְּמוֹ הָעוֹבְדֵי ה']".

[וְדַבֵּר זֶה רָאוּ בְּחוּשׁ, שֶׁכָּל אֱלֹהֵי מַאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אֲפֵלּוּ הַסּוֹחְרִיִם
וְהַבְּעֵלֵי בְּתִיִם הַפְּשׁוּטִיִם שֶׁהַשְּׁלִיכּוֹ חֲכָמָתָם הַמְּדַמָּה וְסִלְקוּ אֶת דַּעְתָּם
וְצִיְתוּ אֶת רַבְּנֵנוּ ז"ל בְּתַמִּימוֹת וּבְפִשְׁיטוֹת גְּמוּרָה, דִּיקָא מִהֶם הָאִיר
אוֹר רַבְּנֵנוּ ז"ל בְּעוֹלָם וְקִדְשׁוֹ שֵׁם שָׁמַיִם בְּרַפִּים עַל יְדֵי עֵצֶם הַפְּלָגַת
הַמִּשְׁאָא וּמִתֵּן בְּאִמוּנָה, שְׁעָקְקוּ וְקָרְבוּ הִרְבָּה הִרְבָּה בְּנֵי אָדָם אֵל דַּעְתּוֹ
הַקְּדוּשָׁה שֶׁל רַבְּנֵנוּ ז"ל, וְהִנְהַגְתֶּם וְיִשׁוּב דַּעְתָּם הִיָּה לְהַפְּלִיא פְּלִיא
פְּלִאוֹת].

פ.א.

ר' אברהם בר' נחמן ז"ל היה רגיל לומר: "עם זועט נאך קומען א יונגערמאן וואס זועט ליכטיג מאכן דעם רבינים זאך, און זייער פיעל וועלן קענען מקרב ווערן צום רבי'ן דורך איהם" נעוד יבוא אברך אחד שיאיר את דבר רבנו ז"ל, ורבים יתקרבו לרבנו ז"ל על ידו, ותהיה עליו הרבה מחלקת, וזה יהיה כל הנפיון וכו'.

פ.ב.

ר' לוי יצחק אמר לי, אשר כל אנשי שלומנו הפותרים שהוא הכיר, היתה להם קביעות עתים לתורה ולתפלה. וזכר, בשתייה נכנס אצל חנות של איזה מאנשי שלומנו מצא על השלחן המון ספרים מנחים זה על זה, תהלים, משניות, שלחן ערוך, עין יעקב, תקונים, לקוטי מוהר"ן, לקוטי תפלות וכו', ובכל ספר היה "קנייטש" (סימן), ותקף ומיד בשלא היתה קונה נכנס לחנות – עסקו בתורה. וכן כל אלו אשר מסתרם היה לנסע מעיר לעיר, נשאו עמם שק עם ספרים ולמדו בדרך.

פ.ג.

אחד שאל את ר' לוי יצחק, היכן לוקחים כל כך זמן לקים רצון רבנו ז"ל ולהשלים כל השעורים שיצוה עלינו (ענין שיחות הר"ן סימן עו, וסימן כח) והשיב, לכל יש זמן, רק לא לדברים בטלים. אם יקבל על עצמו לא לדבר דברים בטלים רק דבורי תורה ותפלה, ואפילו בשצריך לדבר עם בני אדם – יהיה עקר דבורם מאמונה ויראת שמים ומרבנו ז"ל

ועצותיו הקדושות, אז יהיה לו זמן על הכל, כי הדברים בטלים לוקחים את מח האדם ואת זמנו.

וספר, שראה אצל אנשי שלומנו שהזדרזו מאד בכל יום לחטוף איזה טוב קדם שיצא היום, באפן שיהיה בכל יום איזה טוב ולא יצא היום בהכל וריק, חס ושלום.

פ.ד.

ר' לוי יצחק אמר, מי שאין לו מדת ההסתפקות, זהו עקר העצבון שבא מהממוז, כי להפך, מי שיש לו מדת ההסתפקות הוא שמח בקלקו תמיד בכל מה שיש לו וחי חיים טובים ונעימים, ושום דבר אינו מבלב אותו.

פ.ה.

ואמר, משא ומתן שיד אצל כל אדם בפרטי פרטיות, אף אצל אלו שאינם עוסקים באיזה עסק מעסקי העולם הזה.

כי הוצאה והכנסה זהו נקרא משא ומתן, כל אחד שמקבל ממנו צריך לחקר ולהתישב היטב איך הוא מקבל ממנו? האם הוא בכשרות? וכשהוא מוציא ממנו, צריך לחקור ולהתישב היטב להיכן הוציא ממנו? אם בקדשה או, חס ושלום, להפך.

ונחו מה שאמרו חז"ל (שבת לא.) ששואלין למעלה את כל אחד בפרטי פרטיות: - נשאת ונתת באמונה? האם היתה קבלת ממנו והוצאתם לקדשה ובאמונה, או, חס ושלום, להפך.

פ.ו.

ר' לוי יצחק ספר לי, שהוא קבל שנה אחת קעמט מחותנו ר' אהרן קובליטשער, וכשהסתיימה השנה הלך לשאול את ר' אברהם בן ר' נחמן ז"ל, מה יעשה עכשו? ומהיכן יתפרנס? האם יעזוב הכל, או יקח לעצמו איזו משרה? והשיב לו ר' אברהם בן נחמן ז"ל, פעם בא אברהם אחד אל מוהרנ"ת ז"ל ושאל אותו מה יעשה? הוא רוצה לעזוב הכל ולעסוק רק בתורה ובתפלה. השיב לו מוהרנ"ת ז"ל: ציר בדעתך, מעמידים אחד אצל חבית מלאה זהב ואומרים לו, נותנים לך זמן של שעתים לספור ("צו ציילען") וכמה שתספור במשך השעותים האלה – קח לעצמך. והוא מתחיל לספור – שלא יפסיד אפלו רגע "א שאד יעדער מינוט" [הכל על כל רגע], אך באמצע נעשה רעב מאד עד פלות הנפש, אך יודע, אם יפסיק מלספור יהיה לו הפסד גדול, פי בתוך כך תעברנה השעותים. מה עושה? "גיט ער א בים און ציילט ווייטער" [הוא נוהם בחתיכת לחם וסופר הלאה]. וסיים לו: "קענסטו אזוי טאהן... קענסטו עפעס עוסק זיין" [אם אתה יכול לעשות כך – מתר לך לעסוק באיזה עסק]. באומר, מי שכל רעיונו הוא רק על התכלית הנצחית ואינו הפיץ שום דבר, רק אותו יתברך, ויודע, פי הזמן פורח מאד, ועוד מעט יהיה מכרח לעזוב את העולם, אדם כזה לא מבלבל אותו העסק, אלא "ער גיט א בים" – תינו שעוסק באיזה עסק, "און ציילט ווייטער" – עוסק בעבודת השם יתברך, התבודדות וכו', ויותר מזה לא אומר לו.

והבין ר' לוי יצחק שמתכוון עם הספור אליו, והתחיל ללמוד עם נערים גמרא בקובליטש, וזו היתה פרנסתו. ואמר לי אז, כי רק יחידי סגולה יכולים לעזוב הכל, אבל לא רב העולם, כי הפטלה תעביר אותה על דעתו, וסוף כל סוף לא יעשה שום דבר בעבודת ה' וילך במל בבלובלים, ותלמידי רבנו ז"ל, אף שהיו צדיקים נוראים ועובדי ה' נפלאים ובעלי מדרגות והשגות, אף על פי כן, עשו איזה עסק בפרנסה, וזה אינו סותר לזה כלל. ואמר ר' לוי יצחק, שהוא ראה כל אלה שלא היה להם שום משגה ופרנסה – לא הצליחו בעבודת ה' כי התחילה העניות והתחקות אצלם, והיא העבירה אותם מדעתם ומדעת קונם, והיו תמיד בעצבות ובמרירות. וכל אלה שהיתה להם איזו משגה ופרנסה – גדלו והצליחו, והיתה להם קביעות עתים לתורה קדם העסק ובאמצע העסק ואחר העסק, ועוד חלקו צדקה לאחרים ביד רחבה, והיו תמיד שמחים ומישיבים.

פו.

ובאמת אלו אשר עוסקים במשא ומתן, או יש להם איזו משגה בפרנסה, צריכים התחזקות עצומה שלא יפלו בדעתם כלל, אדרבה! גם בשעת העסק והמשא ומתן יהיו דבוקים בו יתברך, והן' שלחם יהיה 'הן, וה'לאו' שלחם יהיה 'לאו, ויהיו תמיד בשמחה עצומה, ואז תהיה מלאכתם נכללת בל"ט אורות – ל"ט מלאכת המשפן (ענין לקיטוי מותר"ן חלק א' סימן יא), כי מי שעוסק בעסק – צריך להכניס בדעתו אמתת מציאותו יתברך, ועל כן בשכר סבב השם יתברך סבות

למזוכה שהוא יעסק בעסק זה מעסקי העולם, על כן צריך לראות, איך יכולים למצוא אותו ותברך בעסק זה, דיקא, שהוא עוסק בזה, כי באמת מה שאנו רואים שכל אחד בוחר איזה עסק ופרנסה אחרת - זהו מכון ממש מהשם ותברך בהשגחת אין סוף ברוך הוא, ומצד שרש נשמתו הוא צריך לעסק בעסק זה דיקא, ובמשא ומתן זה דיקא, וצריך לעבוד ולשא ולתן עם אלו בני אדם דיקא, ובזה היום דיקא, והכל מכון ממש ממונו ותברך, כי כל דבר שבעולם יש בו ניצוצות הקדושה שנפלו בשעת שבירה, ושבירה הוא בהינתן אותיות שנשברו ונפלו לכל דבר ודבר מזה העולם, וכל דבר יש לו שעה, וצריך לבא בשעה זו לאדם זה שהוא משרש אחד עם אותן הניצוצות שיש בזה הדבר, וכשמגיע זה הדבר לאדם זה, והוא מקבל היות מזה הדבר הינו מהאותיות הנשברות שיש שם, על ידי זה נכללות האותיות הנשברות בזה האדם בהיות שלו, ונעשה מהן קומה שלמה ומתפשט בהיות של כל הגוף, ועל ידי זה נשלמות האותיות ויש להן שלמות, וצריך לשהות הדבר אצל זה האדם להשתמש בו עד שנפסקים האותיות והניצוצות השייכים לשרשו.

ואחר כך יוצא מרשותו לאדם אחר, שהגיע העת שתהיה עליה להאותיות הנשברות שהן משרש אחד עם האדם האחר, ועל כן יוצא מרשותו, ולפעמים חוזר הדבר ובא לאותו האדם שהיה שלו מתחלה, כי מחמת שלא היה לו אז חלקי נפש רוח נשמה אלו, לא היה יכול אז להשלים האותיות אלו עד עתה, שהגיעו לו אלו חלקי נפש רוח ונשמה, שעל ידם יכול להשלים אלו האותיות הנשברות, ובין כך

הצריך לשהות אצל אחר, וכשמשלים האותיות אלו נתוספת לו הארה
בנפש רוח ונשמה שלו מחמת הארות אותיות אלו שהגיעו אליו
ונשלמו אצלו, ועל ידי הארה זו מאיר בשרש נפש רוח ונשמה שלו (ענין
לקומי מוהר"ן חלק א' סימן נד).

פ.ח.

ובדברים אלו יש בהם סתרי נסתרות, אשר אם רק יתודע להאדם
כל ענינו ועסקו, למה הוא דיקא צריך לעסק בעסק זה מעסקי העולם?
ולמה דיקא עם אנשים אלו? ולמה הרויח עכשו מעות? ולמה הפסיד
עכשו מעות? הנה תמיד שמה, וכל עסקי העולם הזה לא היו עושים
עליו שום רשם כלל, אדרבה! בכל דבר הנה רק מוצא תמיד אותו
יתברר, והנה תמיד שמה ומוב לבב והנה מרבה בצדקה והסדר.

פי באמת צריך שתדע, אהובי אחי, ותחקוק היטב בדעתך, פי אין
שום מציאות בלעדיו יתברר כלל והכל לכל אלקות גמור הוא, אך
כשעלה פרצונו יתברר לברא את העולם – צמצם את עצמו ועשה
החלל הפנוי וכו', ובתוכו ברא את כל הבריאה – דומם צומח חי
מדבר, ובאמת אפלו אחר החלל הפנוי, גם שם יש מציאותו יתברר פי
בלעדיו יתברר אין קיום לשום דבר, רק הצמצום הנה במח האדם –
שלא יבין את זה. וידוע, אשר משם נתהוה גם בחינת השבירה וכו'
שלא יוכלו לקבל את האור וכו'. והענין הוא, פי (תהלים לג, ו): "בדבר ה'
שמים נעשו", ובעשרה מאמרות נברא העולם (אבות ה, א). ובכל דבור
ומאמר, יש בו, כפיכול, אותיות, שבו הוא אמר והוא עשה את פירטי

זה הבריאה, ואותיותיו יתברך מחיות ומקימות ומחיות את הדבר הזה כמו שפרש הבעל שם טוב הקדוש (תהלים קיט, פט): "לעולם ה' דברך נצב בשמים", מאז שאמר הקדוש ברוך הוא ליהיה רקיע, דברו יתברך עומד ואומר: "יהי רקיע", וכן בכל דבר ודבר ובכל פרט ופרט מעסקי העולם הזה יש שם ניצוצי אותיות, שהם החיות אלקות המחיה ומחיה ומקים את זה הדבר, ועל כן, אם אין אדם משים לב לכל זה, משם נשתלשל כל בחינת השבירה, רחמנא ליצלן וכו', ומשם באים המריבות, הספקות והלוקי הדעות והעצות שיש בפרנסה ובעסק זה וכו', או בפרנסה ועסק זה וכו'. וכל זה, מפני שלא שם לבו ודעתו היטב אל האלקות שמלבש בדבר זה, אבל תקף ומיד פשאדם העוסק באיזה עסק מכנים במוחו ובדעתו את אלקותו יתברך שיש בעסק זה, אזי מתחיל להאיר בו נשמתו באור האורות. וזה כלל המצוות התלויות בכל עסק ועסק מעסקי העולם הזה, כגון "לא תהרש בשור וחמור יחדו" וגו', או "כי תבנה בית חדש" וגו', או "לא תעשק שכיר עני ואביון" וגו', או "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה" וגו'.

וכן בכל פרט ופרט מעסקי העולם הזה שיש בהם כלל המצוות, והן הן האותיות המלבשות באותו חלק המושא ומתן שלו, ועל כן בשמקים את המצוות התלויות בעסק שלו דיקא, אז מרים ומגביה את האותיות התלויות בעסק המושא ומתן שלו דיקא, ואז מעלה ומגביה את הניצוצות הקדושים, ומאיר לו הארת נעים זיו שכנית עזו דיקא בהארה נוראה ונפלאה.

פ.ט.

ובאמת בעלי עסק ובעלי משא ומתן יכולים לראות את האלקות בגלוי יותר מיושבי אהל, אם רק יטו היטב ללבכם ודעתם אל זה, כי רואים שיש לאחד הנות, ומימינו ומשמאלו יש גם בן אותן החניות, ולפעמים הן עוד מוכרות יותר בזול ממנו, אף על פי כן באים ונכנסים קונים אצלו... ואם לא יהיה טפש ויודה על האמת, יראה עין בעין השגחתו יתברך, איך שהוא יתברך משגיח עליו ומזמין לו קונים אלו, ומדוע לא נכנסו לחניות האחרות?

ומי שאין לו שכל אזי תולה את זה בכחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה, ובאמת הוא טפש כי מדוע נכנסים ובאים אליך בשעה שיש על ידך בדיוק אותן החניות שמוכרות סחורה יותר טובה ממך, ויותר בזול ממה שאתה מוכר, אלא על ברחק שיש פה יד ה', והאנשים האלו דיקא שנכנסים אליך ורוצים דיקא את סחורה זו, יש להם שיכות אליך דיקא ואל הסחורה הזו דיקא, מטעם ברור הניצוצות השיכים לשרש נשמתם דיקא.

וכן הוא בענין הימים, מדוע בא קונה זה ביום זה דיקא, וקונה זה ביום אחר, וכן כמות פעמים אותו הקונה חוזר ובא כמות פעמים, עד שבסוף קונה, וכן כמות פעמים יושב ומחכה כל היום בכליון עינים כל היום, ולא נכנס אף קונה, ובערב, קדם שכבר רוצה לסגור אז בא קונה ולפעמים הרבה קונים. ועל בן מי שיש לו רק מעט דעת ושכל בקדקדו,

יודה על האמת – הלא דבר הוא! ובוֹדאי יש בזה סתרי נסתרות מסוד
הבריאה ומסוד ברור הניצוצות.

וכאשר ידיעה זו תתאמת אצלך, לעולם לא תפול בדעתך, אפלו
שתיהי החפץ, שתהיה לך הנות ויבא אחר ויעשה הנות על יד הנותך,
וימכר אותה סחורה שיש לך בזול גדול ויפסיד לך...

אחי! אחי! אם עין אמת תהיה לך בכל הנ"ל, לא יעשה אצלך שום
רשם, אדרבה תדע בידיעה ברורה ומחלטת כי הכל מצד שרשי
הנשמות ותקוני עולמות וברורי הניצוצות שיש בענין זה, ולא יעשה
אצלך שום רשם כלל, אדרבה! תהיה תמיד בשמחה עצומה ותבטח בו
יתברך.

צ.

ומחמת שכל אנשי שלומנו תיקרים שעסקו במשא ומתן ובמלאכת
שונים וכו', ידעו את הידיעה הנ"ל היטב היטב, ועל כן יש אצלנו המון
ספורים מאנשי שלומנו, בעלי בתים פשוטים, בעלי מסחר ומשא ומתן,
בעלי מלאכה, איך שקדשו שם שמים ברבים על ידי הנהגתם ובטחונם
בו יתברך, ואיך שתמיד דברו עם הקונים והעוסקים עמהם בדבורי
אמונה ובטחון, וחזקו ואמצו אותם וקרכו רבים אליו יתברך, ומה גם,
בשעת המשא ומתן והעסק היו דבוקים בו יתברך בדבקות אמת.

צ.א.

וספר לי אחד מאנשי שלומנו, שפעם אחת נכנס באומן אצל אחד מאנשי שלומנו שהיה סנדלר (והיה אדם פשוט מאד), אף תמים אמתו, ובשעת תפירת הנעלים דבר הרבה עם השם יתברך בהתלהבות ובהשתוקקות גדולה אליו יתברך, וכשנכנס אליו לתקן הנעלים מצאו יושב ותופר מנעלים ודבוק בו יתברך בדבקות עצומה ומשתוקק אחריו יתברך, ובכל תפירה ותפירה נגח ונחיה עמוקה, איי! רבוננו של עולם וכו', ולא הבחין בנכנס שעמד והמתין זמן מה, והסתכל עליו איך שהסנדלר מלהב מאד והתפעל ממנו, ופתאום הרים הסנדלר את העינים ורואה אותו עומד שם, ענה ואמר לו בתוך פדי דבור: יש לי שאלה לשאול אתכם, היות שיש לי השתוקקות גדולה לדבר אליו יתברך בתוך שאני מתקן המנעלים, האם עלי לרחץ את ידי? כי אני נוגע בנעלים... והתפעל זה מאנשי שלומנו מאד משאלה כזאת, סנדלר פשוט אין לו דאגות אחרות... רק בנ"ל, ומרב התפעלותו לא היה לו מה להשיב לו. ואחר כך ספר זאת לר' נשקה (נכד מוהרנ"ת ז"ל) והשיב לו, כי גם הוא מצא אותו פעם כך, ושאל לו אותה שאלה, ומרב התפעלות מדבקות כזו אצל סנדלר פשוט לא היה לו גם כן מה להשיב.

צ.ב.

וספר לי אחד מאנשי שלומנו, שפעם אחת נכנס אצל סנדלר אחד מאנשי שלומנו, ובתוך שתקן את המנעלים היה שר לעצמו בנגון

התעוררות גדולה את הפסוק (תהלים קיט, נט): "חשבתני דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך", והדגיש את תבות "ואשיבה רגלי", ובקש מהשם יתברך שהרגלים שתנעלנה את הנעלים הללו תלכנה רק אל עדותיך – לקים מצוותיך, ולא תלכנה אל מקומות האסורים, וכן חזר על זה בכל פעם בעבודתו.

צג.

ובעין ספור זה מספרים גם מאחד מאנשי שלומנו, שהיה בלן (שקורין מקנה איד), והיה רגיל לבקש הרבה ממנו יתברך בשעה שעשה מקנה נקיה (פרישע מקנה): רבוננו של עולם! כל מי שיטבל במקנה זה שיהיה לו תרהור תשובה וימשך לבבו אליך יתברך.

וכאשר ספרתי את זה לאחד מאנשי שלומנו, ענה ואמר לי: מה זה הדוש אצלך?! הנה לאחד מאנשי שלומנו היתה מסעדה והוא היה רגיל לאכול שם, וכמה פעמים שאל אותו: "למה אני מרגיש טעם מיוחד באכל שלך, וברכת המזון שלי היא בְּחִיּוּת ובהתעוררות ודבקות?" והשיב לו בשחוק קל... יש לי תבלין אחד שאני מכנים בפאכלים... וכשהתחיל להתעקש: "מהו התבלין שלך?" השיב לו בתמימות ובפשיטות: "התבלין שלי הוא התבודדות, בשאני מבשל את הפאכלים, אני מבקש הרבה מאת השם יתברך, שמי שיאכל את הפאכלים – שיתעורר לבבו אליו יתברך וישוב בתשובה".

צ.ה.

וספר לי שראתה אצל בעל המסעדה הנ"ל מדה נפלאה של חסד שהיה עושה עם עניים. היה לו חדר מאחורי המטבח ושם היה מגיש לעניים אכל בחנם, והיו באים אצלו מידי יום ביומו עניים מרודים, שבורים ורצוצים, עזובים מבלי משפחה וכו', אשר אף אחד לא היה מסתפל עליהם, כי מרב עניות הלכו בכגדים קרועים וכו' וריח רע וכו', והוא רחם עליהם והיו דרכם להכנס מאחורי המסעדה ושם אכלו, והיה תמיד שמח. ואף שהיה לו כמה מלצרים שהביאו את המאכלים אל האורחים, אף להעניים היתה דרכו להוליך בעצמו, והיה עומד עליהם ושמשם, ואומר בכל פעם: אכלו... אכלו... והביא לזה לחם ולזה מרק וכו', והיה לו עסק גדול עמהם, ואף שאדם אחר לא היה יכול לעמוד שם מרב הריח רע, רחמנא ליצלן, שהיה מבגדיהם בדרך עניים עזובים, רחמנא ליצלן.

צ.ו.

ואגב יש להעיר ולעזרר, מי שיש לו מסעדה – יכול לקנות לעצמו עולם הבא בסבה קלה, על ידי שיאכיל עניים, ולו לא יחסר בלום בידוע, בשמבשלים איזה תבשיל ובפרט מרק וכו' – כבר לא אכפת אם יוסיף עוד מים וכו', ועם חתיכת לחם ומרק חם יכולים להתחיות עני, וחו"ל הקדושים אמרו (תענית כג): 'איתתא שכיחא בביתא ויהבא ריפתא לעני ומקרבא הננייתה, ואנא יהיבנא זוזא ולא מקרבא הננייתה' ומעלת האשה יותר מהאיש, כי היא בביתה וכאשר נותנת

צדקה לעני נותנת לו איזה מאכל ויש לו תכף הנאה מזה, מה שאין בן איש בשנותו נותן מעות והוא צריך לילך ולקנות בעצמו.

ולד נא וראה מה שאמרו חז"ל (פנהדרין קנ:) עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה, בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקדוש ברוך הוא הנחנו לו שפתו מצויה לעוברי דרכים עין שם. ובמודרש (בפסדר רבא י יד), אמרו על מיכה לפי שהיה מקבל אורחים נכתב שמו בשם הצדיקים עין שם, עמד וראה והשתומם מעלת המאכל עניים.

ומכאן תוכחה מוגלה, לאלו הזוכים לעשות התנה לבניהם ולבנותיהם, וכשפאים ונכנסים אלו עניים לאכל, הפעל שמחה ומבזבזים הון רב לצרכי סעדה ומה שהוא דבר מפרסם שאחר כך הרב מה שנשאר - זורקים לאשפה, מסתפל עליהם בעין רעה, הלא אין לה שמו גדולה מזה, הלא בשתאכיל עניים בשמחתה, יעלה הוונג ופה ויצליחו דרכם.

וידוע מה שאמרו חז"ל (שבת קנא:) על בתו של רבי עקיבא שאמרו כלדאי שביום הפתה תמות, והיה דואג מאד, ולמהרת, אחר החתנה, אמר לה אביה: בתו! מה מעשה טוב עשית? אמרה לו: אתמול בלילה, בפשהו כל בני החתנה טרודים בשמחתי, נכנס עני ואף אחד לא הרגיש בו, ואני קמתי ממקומי ונתתי לו לאכל, והחייתי אותו, והשיב לה רבי עקיבא: עכשו אני יודע באיזו זכות נצלת ממיתה, בזכות שנתת לאכול לעני ומצאו בביתה נחש הרוג וכו', עין שם בגמרא הספור באריכות.

וכן אמרו תו"ל בזהר הקדוש, למה עבר על אברהם אבינו כל אלו היסורים עם עקדת בנו, כי בשעה שעשה סעדה ביום הגמול בנו היו כל גדולי הדור ולא היה שם עני, וכא המקטרג לקטרג וכו'. וכן אצל איוב, בשעשה משתה לבניו לא נתן לעניים, ועל בן עבר עליו מה שעבר כל מיני יסורים מרורים, רחמנא ליצלו; עין שם. ועל בן החכם עיניו בראשו ויזמין אצל שמחתו עניים.

וואולי יש לומר שלקדו נתרבו בעוונותינו הרבים עכשו הגמול, כי בעוונותינו הרבים בשעושים חתנה מגרשים עניים בבזיונות, פוק ותשבח.

ועל בן מי שרוצה שהזוג יעלה יפה – יזמין עניים לחתנת בנו ובנותיו, ויאכילם משופרא דשופרא, ויתן להם בעין יפה עד מאד.

צו.

ובענין הכנסת אורחים ולהאכיל עניים, יכולים להאריך ספר שלם מפעלת ענין זה, ואיך שאנשי שלומנו היו נזהרים בזה מאד מאד, ויש על זה המון ספורים, כי במצוה זו של הכנסת אורחים דקדקו אנשי שלומנו מאד מאד, והיו דרכם לעשות גורל בבית המדרש מי שיקח את האורח כי כל אחד היה הפין בו מאד וכו'.

וידוע אשר פעם אחת שאלו אנשי שלומנו את מוהרנ"ת ז"ל מה היתה פתוב בספר הנשרף? (עין בספר פעלת הצדיק אות תקפו) והשיב: דבר אחד אני יכול לומר לכם... כי שם היתה פתוב נוראות נפלאות מפעלת הכנסת אורחים, ובפרימיות להציע לו מטה. והיתה דרכו של ר' מיכילי

(נכד מוהרנ"ת ז"ל), בשעה שהציע מטה לארח לשבב קדם עלה עליה בעצמו לראות אם נח לשבב עליה. ואם יהיה ברצונו יתברך, אחבר ספר מיוחד על מצות הכנסת אורחים, והמוזן ספורים נפלאים מאנשי שלומנו היקרים ואיך התנהגו עם אורחים וכו'. על כל פנים, עכשו שנתברו המשלחים מארץ ישראל בהויז לארץ, צריכים אנשי הויז לארץ להזהר בזה מאוד מאד, ואפילו אם קשה להכניס אורח לישן, אבל לתן לעני מארץ ישראל לאכל – בזה אין שום תרוץ כלל, כי תהלה לאל אבל אינו חסר בהויז לארץ, ועם קצת מרק הם יכולים להחיות יהודי.

וצריך שתדע, ידידי היקר, כי אורח מארץ ישראל יכול להסתובב משבת לשבת, ולא יבנם בפיו איזה מאכל הם, ויש שאפלו גם בשבת אינו טועם חמים כי אין לו מי שיארחו. על כן אם אתה רוצה לקנות לעצמך עולם הבא, וכן אתה רוצה שיתרחב לך בפרנסתך, ותהיה לך נחת מבניך ומבנותיך, ויהיה לך שלום בית, ראה לארח מפעם לפעם איזה יהודי מארץ ישראל, ותתן לו לאכל חמים, ואל יהיה בעיניך קל דבר זה, כי את נפשו אתה מציל, ואם היית יודע ומרגיש את צערם של עניי ארץ ישראל המסתובבים בינינו – היית נזהר בזה מאד.

צה.

ידוע אצל אנשי שלומנו, איך שרבונו ז"ל החמיר מאד מאד שלא לנמות מסעיה קטן שבשלחן ערוך שהוא זה, ובכפרוש אמר (עין שיחות הר"ן סימן כט) שכל איש ישראל מוכיב ללמוד בכל יום איזו הלכה בשלחן

ערוך; עין שם. ובשעה שהדפים את הלקוטי מוהר"ן בפעם הראשונה (שנת תקסח), נכנס אליו אחד מאנשי שלומנו. והראה לרבנו ז"ל איזה חידוש שחדש על פי הקדמותיו, ונהנה רבנו ז"ל, ואחר כך ענה ואמר לו: איחר מענט קנייטשן מיין ספר, ווי איר ווילט, נאר פון איין סעיף קטן שלחן ערוך, זאלט איר נישט אפטרעטן ואתם יכולים להפך בספרי באיזה צד שתרצו, אבל העקר לא להפנות מסעיף קטן משלחן ערוך, ועל בן היו אנשי שלומנו נזהרים ביותר, לא לעסק באיזה משה ומתן, שאסור על פי שלחן ערוך, ואף שהיו יכולים לעשות עשירות מפלגת, היו מותרים על כל זה, כי הלא פתוב בשלחן ערוך להפך.

ופעם אחת ספר לי אחד מאנשי שלומנו (והיה נראה אדם פשוט מאד מאד) כשבא לארצות הברית תכף ומיד אחר המלחמה, שבור ורצוץ, כי אבד, רחמנא ליצלן, את אשתו ובניו, רחמנא ליצלן, ולא היה לו פרנסה, והלך אצל מספרה להיות ספר. ומחמת שדרפו היה בסוף היום קדם השנה להתבודד עמו יתברך, ולעשות לפניו יתברך השבון: "מה עשיתי ביום הזה" וכו'. וכן בבקר קדם אור היום, היה דרפו להתבודד מה יעשה ביום זה וכו'. ועל בן בשעשה השבון הנפשו, וספר לו יתברך: רבונו של עולם! היום גזזתי לך וכו' יהודים את תזון והפאות... והתחיל לבכות מאד ואמר: רבונו של עולם! וכי בזה אכלה את ימי ושנותי, וכי כך תהיה פרנסתי על ידי שאגוז ליהודים זקן ופאות, ותכף ומיד זרק את מלאכתו זאת, כי על פי שלחן ערוך אסור דבר זה, כי אחד הנקף ואחד המקיף חייב (נזיר דף נז).

צ.ט.

ר' נפתלי ב"חן (תמיו של ר' אברהם בר' נחמן ז"ל) היה קב"לן בניה והוא בנה את הקלוזי באומן. וכשנגמר ראה את זה במר אחד ומצא חן בעיניו מאד, וברר מי היה הקב"לן, ופנה אל הממשלה בבקשה שיצוו את ר' נפתלי, שיבנה לו בנסיה (קלויסמער) ב"גמ"ת הקלוזי, רחמנא ליצ"ל... ואמנם פקדה ממשלתית נשלחה לר' נפתלי, שעליו לבנות גם לכ"מ, וקם ונמלט משם וברח ונסע לארץ ישראל, ועל ידי זה נצל ונבואו לארץ ישראל רצו הערבים שיבנה להם שעון שמש על הר הבית ולא רצה בשום אופן.

ק.

ואנשי שלומנו, שהיו סוחרים, ועסקו במשא ומתן עם נשים היו נוהגים ביותר באסור יהודי והקפידו על זה מאד מאד, כי הוא אסור חמור מאד, ואין על זה שום ה"ת, וכבר אמרו חז"ל (קדושין סב): 'כל שעסקו עם הנשים סורו רע' וכו'; עין שם. ואין על זה שום ה"ת כלל, ובפרטיות פי ההסתכלות בנשים בעצמה היא עברה, וכעין שאמרו חז"ל (נדרים כ): 'כל הצופה בנשים סופו בא לידי עברה'; עין שם. ועל כן בשהצרכו לעשות עמהם משא ומתן עשו כל מיני פעולות שבעולם - לא להסתכל עליהם, ומכל שכן לא לקח מעות מידיהם, וכעין שאמרו חז"ל (ברכות ס) על פסוק (משלי יא, כא): 'יד ל"ד לא ינקה' - 'המרצה מעות לאשה מידו ל"דה כ"די להסתכל בה לא ינקה מדינה של גיהנום'; עין שם. וצריכים רחמים רבים להנצל מזה.

ורבנו ז"ל ספר פעם אחת מעשה מהבעל שם טוב הקדוש זי"ע, פעם אחת היה עשיר אחד, והיה מפרסם בכל העיר לקמץ גדול ולא נתן צדקה כלל, ועל כן שנאו אותו כל בני העיר, ובזו אותו כל ימיו, ולא רצו אפלו לדבר עמו, וכשמת - לא רצו לקברו וכו'. ולבסוף נתגלה, כי רב הצדקות שקבלו העניים בעיר היה ממנו, אך עשה הכל בהצנע ובסתר, באפן שלא יתודעו, וסבל הרפות ובזיונות כל ימיו, ואפלו בעת מיתתו - סבל הרפות ובזיונות, כי לא רצו לקברו וכו'.

וכן היה איש עור, שהיה מנגן על כל השמחות והחתנות שבעיר, והיה מחזק לעור כל ימיו, ולבסוף נסתלק מן העולם, ונתגלה כי באמת לא היה עור כלל, רק מחמת שפרנסתו היתה לנגן בכלי זמר על חתנות, ובדרך כלל מתאספים שם נשים וכו', והוא לא רצה להסתכל עליהן, ועל כן עשה עצמו עור והיה מפרסם כל ימיו לאיש עור. ענה ואמר הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, כי למעלה יושבים שניהם בהיכל אחד ומדרגתם שוה, על כל פנים, רואים מזה איך שצריכים לשמור את העינים, ובפרטיות איפה ששכיח נשים, ומכל שכן מי שאמנתו עם נשים.

קא.

בעיר טעפליק היה אחד מאנשי שלומנו שהיה מסחרו עם תבשימי נשים, והיתה דרכו לקום בכל יום קדם אור היום, ויצא אל השדה ובכה מאד, ובקש ממנו יתברך שלא יבשל בשום הסתבלות רעה או בהרהורים רעים, חם ושלום, והיה צועק בקולי קולות, וזה היה לו לחק

קבוע, כל יום שתהיה צריכה לסחור בו עם נשים, יצא מקדם אור היום אל השדה ובקש הרבה ממונו יתברך שישמור אותו מכל רע.

קב.

אנשי שלומנו מספרים על הרב החסיד ר' מותתיהו מאומן ז"ל שתהיה קדוש וטהור מרחם אמו, עוד מימי קטנותו היה שומר את עיניו לכל יסתכל על נשים, והיה מתמיד עצום, תמיד למד בתשוקה עצומה, והיו רבותיו מכריחים אותו לצאת לחוץ ולשאף אויר צה, למען יחזק כחותיו ובגריאותו, ואף על פי כן היה תמיד מתחמק חזרה והמשיך בלמוד, וככה התנהג כל ימי בחרותו, דרכו היתה אז ללמוד מסכת וחזר עליה פעמים אין מספר (יש אומרים שלמדם ק"א פעמים). ואחר כך התחתן, והמשיך בעבודתו כך גם אחר החתונה להתמיד בלמוד, והיה עומד על יד סטנדר שעות רצופות ולמד גמרא בדרך לחזר מסכת (מאה פעמים ואחת), וחזתנו התחיל לרדף אותו: "היתכן? מה יהיה עם פרנסה?! והוא מרב דבקותו אל התורה ואל הקדשה – לא שאת לבו אליו, ועשה חזתנו בתחלה פעלה שילמד על כל פנים עם נערים, אף מחמת שעם נערים צריכים לבטל הרבה עד שמסבירים להם וכו', וכן צריכים להוריד את עצמו אליהם וכו', ומחוז היה דבוק רק בתורה ובקדשה, על בן ברח חזרה לבית המדרש והמשיך בלמודו וכשראה חזתנו שאין זו עצה, ועל בן עשה לו חנות מכלת (כל מיני מאכל), בכדי שתהיה לו פרנסה, והוא באין ברירה נכנס לשם, אבל גם שם היתה לו גמרא, וחזר בה בדרך, ובשנכנס קונה, מכר לו מה שרצה, ותקף ומיד

המשיך ללמוד, ומחמת רב קדשתי בשמירת העינים תקף ומיד בשרק הרגיש שנכנסה איזו אשה – סבב פניו אל הקיר והניחה לקחת מה שרצתה, וצהו להניח את המעות על השלחן, וכאשר יצאה – סבב פניו בחזרה והמשיך בלמודו, פעם אחת נדמה לו שנכנסה אשה לחנות, וסבב פניו אל הקיר ומחכה ומחכה, והקונה אינה יוצאת מהחנות, והוא שומע איך שהקונה מחפצת כאן וכאן, ואינה לוקחת כלום, והוא לא רצה להפך פניו בכדי שלא יכשל אפלו בראיה בעלמא, ופתאום נכנסה אשתו וראתה מה שנעשה כאן, שעומדת עז ואוכלת מכל טוב באין מפריע, ובעלה ר' מתתיהו – פניו אל הקיר, אז ראו אשתו וחוננו כי אין שום עצו והניחו לו לחזור לבית המדרש, אף על פי בן היו רודפים אותו ובפרט חוננו, והוא מרב תמימותו ופשיטותו, שהיה דבוק כל כך בלמוד הגמרא, בשרדפו אותו היה דרכו באמצע הלמוד, בשעה שהזכיר את שם תנא או אמורא, היה אומר: רבא הצילני! אפיי הצילני! ובכה מאד, וכן יתר התנאים פשהזכיר שמותיהם בתוך למודם וכו', והכל היה בתמימות ובפשיטות גמורה, ובאמת בלי שום ערמומיות.

ואז סבב השם יתברך שעבר דרך עירם הרב הצדיק מראדזין ז"ל, והוא שמע מאנשי העיר שיש כאן אברך מתמיד גדול וכו', ועל בן הטריח את עצמו ונכנס אל חוננו, והזהיר אותו שיתנהג עם כבוד חוננו, והטיל עליו אימה יתרה, ומאז נהג בו כבוד גדול, והשם יתברך סבב עמו בחסדיו המרבים.

וזכה אחר כך להתנדע מהרבי ז"ל, והתקרבותו הייתה בדרך פלא, כי מצא ספר "עלים לתרופה" מכתבי מוהרנ"ת ז"ל ופתח בהמכתב הראשון משנת תקצ"ו (מכתב קפב) לשם מספר, מעצם המחלקת שיש עליו שזורקים עליו אבנים והוא בצרה גדולה של סכנת נפשות ממש, ובאמצע כתיבת המכתב הגיעה פקדה מהמשטרה - שמכרה לעזב את עיר ברסלב, ולעקור תכף ומיד לעיר נעמירוב, ובתוך כל הצרות בותב מכתב התחזקות לבנו ר' יצחק, שיחזק עצמו מאד ומעורר אותו לעבודת השם יתברך וכו' ע"ז שם.

ובשראה ר' מתתיהו את המכתב הזה עמד משתומם, היתכן אדם כזה? שבתוך מעוף הצרות והספורים יחשב כל כך על התכלית, עד אשר יש בכחו עוד להאריך במכתב - לחזק גם אחרים בעבודת השם יתברך, והתחיל לחקור מי היה האיש הזה? עד שנודע מדרכי רפנו ז"ל, ואז נכנס בעבודת השם יתברך ביתר שאת ויתר עז, והיתה עבודתו בעבודת השם יתברך להפליא - פלאי פלאות, ובפרטיות עבודת התפלה שלו, כל דבר שהיה צריך התפלה רק אליו יתברך, וכך המשיך על עצמו ועל אחרים ישועות ורפואות.

ואחר כך זכה לקבץ דירתו בעיר אומן, והיה יושב בקביעות בקלויז ולומד בהתמדה ובתשוקה עצומה, והיו אנשי שלומנו מספרים, כי למד במתיקות כזו, עד אשר כל מי שהיה שומע נגזן למודו - היה נמאסות אצלו אחר כך כל התאוות. ובקלויז התמיד מאד בטור ושלחן ערוך עם כל הפוסקים, וכל אנשי שלומנו חרדו לקראתו ביראת הכבוד, כי ראו

עיון בעיון, שהאיש הזה הוא פלו קדוש, ואין לו שום קשר אל עולם הזה, ור' אברהם ב"ר נחמן ז"ל היה דרבו לקום מלפניו, והיה תמיד בשמחה עצומה ובשוב הדעת נפלא.

קג.

ובאמת, אף שדרך בוז לזרק אחר גוו כל הבלי העולם הזה הוא דרך ועבודה גדולה, ובפרט שהיתה תקופה מושג של שנה אחת שלא יצא ר' מתניחו מבתלי בית המדרש, כי מקנה היה בקלויו, וכן היו מביאים לו לאכל וכו', ולא היה אכפת לו כלל מהבלי העולם הזה וכו', אף על פי בן מותרנות ז"ל למד אתנו דרך אחרת, וכאשר אמר פעם אחת לר' ישראל מטעפליק ז"ל, שהיה חדוש נפלא בתבערת לבבו אליו יתברך, והיה מתבודד ימים שלמים והיה דבוק בו יתברך באמת, ואמר לו פעם בזה הלשון: "ישראל! איך האב נאך פון דיר מיין הנאה נישט, איך זאל זעהן ווי די פאלסט אראפ, און דער נאך, זעה איך ווי די דער האלסט דיר, וואלט איך פון דיר הנאה גיחאט [ישראל! עדין אין לי הנאה ממה, אם הייתי רואה איך שאתה נופל ואף על פי בן אתה מחזק את עצמך, אז היתה לי הנאה ממה], כאומר, פי האדם אינו מבטח כלל שיכול להשאר קים וכו', ואם יהיה חזק באמת בדתו לקבע לעצמו שעורים קבועים בתורה הקדושה, והעקר, יהיה רגיל לדבר עמו יתברך, אז לעולם לא יפול, ואפלו שיצטרך לעשות איזה עסק בעסקי העולם הזה, שום דבר לא יבלבלו, וכן אמר רבנו ז"ל

(שיחות הר"ן סימן נא): 'הפקרות אין צריכים כלל וכו', דהינו להפקיר הכל' וכו' עין שם.

ובאמת מי שחזק באמונה הקדושה בו יתברך והוא רגיל לדבר עמו יתברך בלשון שמדבר בה, שזו נקראת התבודדות, אדם בזה לעולם לא יפול בדעתו, ואפילו שיהיה לו ההכרח לעסק במשא ומתן וכו', ואפילו שיהיה מכרח לנסע נסיעות וכו', אף על פי כן לעולם לא יפול ממדרגתו, ושום דבר ופגעי הזמן לא יבלבלו אותו כי תפלה והתבודדות הוא כמו אור לנשימה, וצריף להיות כל כך רגיל בזה עד שתמיד יעסק בזה בין בביתו, בין בדרך בין בעסקו בעסקיו וכו' וכו', תמיד יהיה רגיל לדבר עמו יתברך, ואז לעולם לא יפל בדעתו, ויהיה חזק בעמודא תקיפא.

קד.

אצל העולם נסבם באפן שיהיה עובד ה' וצדיק גדול צריף להשליף כל עסקי העולם הזה אחר גוו, ואסור לו לעסק בשום עסק שבועולם, ותקף ומיד כשהוא עוסק באיזה עסק, אדם זה כבר אינו יכול להיות עובד ה' וצדיק גדול וכו', ומזה נתהוה כל ענין של המפרסמים של שקר וכו', ובני אדם נתלים עצמם במאן דהוא וכו', מפרישים אדם וכו', וסוגרים אותו בחדר מיוחד וכו', ועושים אותו אליל וכו', ורפנו ז"ל בא לעקור דבר זה מן העולם (ובשביל זה היתה עליו כל כך מחלאת), כי רפנו ז"ל מגלה את האמת כמו שהיא, והוא מגלה ומפרסם אמתת מציאותו יתברך, ואיך שכל איש ישראל יש לו נשמה גדולה ויכול להתקרב

אליו יתברך ולהשיג פלאי פלאות, אם ירצה באמת, ואין זה תלוי בעסק בלל, כי אפלו מי שעוסק בעסק מושא ומתן, ועסקיו הם על פי התורה, הוא יכול להיות עובד ה' וצדיק גדול מאד מאד, ורבנו ז"ל הקפיד מאד מאד על אלו שאומרים שמי שהוא יחמן או בדומה דיקא הוא יכול להתעלות, ואמר על עצמו אפלו אם היה בא מהפחותים והירודים שבישראל היה גם כן מגיע אל מדרגתו על ידי תקופ עבודתו ורצונו וכסופיו אחריו יתברך.

קה.

יש דבור מרבנו ז"ל; השם יתברך אוהב אדם מרקח. (גאט האט ליעב א גיפרעגילטן מענטש; הינו מי שעובר עליו מה שעובר ואף על פי כן הוא מתחוק עצמו, ודבר זה ראו אצל אנשי שלומנו הקדושים שהיו בעלי מלאכה וכו', ועבר עליהם מה שעבר כל מיני צרות ויסורים, רחמנא ליצלן, אף על פי כן חזקו עצמם בכל מיני התחזקות באמונה פשוטה בו יתברך, ובטחו בו בכטחון חזק עד מאד והתחזקו בכל המצבים.

וספר לי אחד מאנשי שלומנו, שבשעת גזרת גרוש ספרד שעבר על כלל ישראל מה שעבר, רחמנא ליצלן (כמוכא בכר בספרים הנדפסים בענין זה), ומוכא בספר "שבת יהודה" שמעירה קטנה הצליחו כמה עשרות משפחות לעלות על אגיה קטנה וברחו, ובאמצע הדרך מתו רבים מדבר ומשאר מחלות, רחמנא ליצלן, ולכסוף סכעה האגיה רק יהודי אחד עם אשתו ושני בנני נצלו בדרך גם על ספינת הצלה, והיו כבואם סמוך לאיזה מדבר ירדו והתחילו ללכת על היבשה, ותקף ומיד פשק התחילו ללכת התעלפה האשה ומתה, ולא היה לו שום ברירה וקברה שם על המקום, ואחר כך הלך עם שני בנניו והתעלף גם הוא ושכב על הארץ בלי הפרה, רחמנא ליצלן, ואחר כך בשהויט לו קצת ופתח את עיניו ועמד על רגליו, מצא את שני בנניו שוכבים על הארץ מתים ברעב, והרים ידיו לשמים, ואמר: רבון כל

העולמים! הרבה ראיתי צרות ישראל בעיני, לפני עיני מתה אשתי ושני בני, ואני רואה שאתה מנסה אותי לעזוב את אמונתך, חס ושלום, תדע, כי לא יועיל שום דבר – אני אשאיר דבוק בך, וכך הרבה לדבר עמו ותברך, אחר כך הפס עם ידיו את העפר, והיה עפר קשה מאד, ואסף עפר ועשבים ועלים, וכסה את גופות שני בני והלך לו.

וסים זה מאנשי שלומנו, כי הוא ראה בעיניו, רחמנא ליצלן, שעבר ספור בעין זה על אחד מאנשי שלומנו, רחמנא ליצלן, שמתה אשתו במיתה משנה וכל בניו מתו ברעב, והוא עמד על עמודו והתבודד עמו ותברך באמונה חזקה בו ותברך.

קו.

ובאמת בעונותינו הרבים עבר על כלל ישראל מה שעבר, במלחמת העולם השנייה מיתות משנות ואכזריות כאלה, אשר לא היתה כזאת מיום ברא אלקים אדם על האדמה וכו', ואף על פי כן האודים שנצלו מהאש, נשארו חוקים וקיימים באמונה הקדושה בו ותברך, אשריהם ואשרי חלקם! ואין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, ועם ישראל בהם הוא רק פיהם כמאמרם ז"ל (מדרש תנחומא): 'פיהם של ישראל – הרבם', ואין כחינו אלא בפה, ועקר שלמות האמונה הוא רק תפלה ובקשה – התבודדות, להתבודד עמו ותברך ולבקש ממנו ותברך בתמימות ובפשיטות גמורה כל מה שצריך, בין ברוחניות ובין בגשמיות, ומי שחושב שיש לנו אלו כחות בידינו וכאלו בכחינו לעשות מלחמה ולהכשיר פרנסה, וכדומה – זוהי כפירה גמורה, כי עם ישראל הם למעלה מהטבע והמזל, ואנו משגחים רק ממנו ותברך, ואין לנו שום כחות בידינו כלל, רק בפינו – "תפלה ובקשה", ואפלו מי שיש לו פרנסה ועשירות וכו', צריך שידע כי הכל ממנו ותברך, ולא בידי ובחכמתו השיגה. כי רואים בחוש שיש חכמים יותר גדולים ממנו

ובעלי גבורה וכח יותר ממוננו, ואף על פי כן הם עניים מרודים וחסרים לחם לאכול וכו', אלא שרואים בחוש כי הכל ביד ה'.

ורבנו ז"ל אמר (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן כג): 'מי שנפל בתאוות ממונ וחושב שבכח השיג חיל, השכינה צועקת ובוכה עליו ק"ם קולות, קלני מראשי וקלני מזרועי'.

ובאר הרב הקדוש מטשטרין ז"ל, למה דיקא בלשון כזו - קלני מראשי קלני מזרועי? כי בדרך כלל, מי שיש לו פרנסה או עשירות וכו', תולה זאת בכך שיש לו ראש טוב, על כן הוא מצלח בזה, או יש לו ידים זריזות, על כן מרויח כל כך הרבה, מה שאין כן מי שאין לו פרנסה או עשירות - זה מסבת שאין לו ראש טוב, ואין לו ידים זריזות, ועל כן צועקת ובוכה השכינה: "קלני!" אתה מבזה אותי - "מראשי". "קלני!" אתה מבזה אותי - מזרועי". כאלו הכל תלוי בראש טוב, ובזרועות זריזות וכו'.

ובאמת זוהי כפירה גמורה שהתפשטה בדורות האלו. ורבנו ז"ל בא לעקור עבודה זרה זו, ולידע, כי לישראל אין שום כחות רק בפה בתפלה ובקשה שיחות ותפלות - לבקש מלפניו יתברך ברחמים ותחנונים כל מה שצריכים, בתמימות ובפשיטות בלשון שרגיל בה, ודבר זה נקרא התבודדות, ומי שחזק בזה כל ימי חייו, אף שיעברו עליו כל מיני נסיונות קשים, יעבור על הכל וישאר באמונה חזקה בו יתברך, ותמיד תהיה לפני מראה עיניו אמתת מציאותו יתברך ואיך שאין בלעדיו יתברך כלל, ואפילו דומם צומח חי מדבר, הכל לכל אלקות גמור הוא, והוא יתברך מנחיה כן את עולמו ברצותו מרחיב ברצותו מקצר וכו', ואנו בידינו בחמר ביד היצר, ועל כן אין עלינו

לשאול ולחקר שום קשיות וחקירות של הבל כָּלֵל, העקר רק לדבק עצמנו בו יתברך, ולהמשיך על עצמנו בכל פעם ערכות נעימות זיו חיות אלקותו יתברך.

אחי! אחי! אין לך עוד נעימות וערכות וחיות וזיו יותר מדבקות אחת בו יתברך, ולדבר עמו יתברך באמת ובתמים ולספר לו יתברך את כל מה שעובר עליך בפרטי פרטיות, ודבר זה רוצה רבנו ז"ל להאיר בכל בר ישראל, אשרי השומע לו ושוקד על דלתי ספריו הקדושים, המלאים עצות והדרכות ישרות נעימות ומתוקות, אשרי שיאחז בהם תמיד, ויברח מכל מיני פתות של לצים מבית ומבחוץ, ואז טוב לו לנצח ועולמך תראה בחייה, אך שמור את עצמך מהלצים שפדור, שהם הם הערב רב שנתערכו בינינו בעוונותינו הרבים, והם הם חבלי משיח, והם הם המעקבים ביאתו. ועל בן אם אתה רוצה שתמשך עליך פרנסה ושפע של עשירות, אחז עצמך באמונה פשוטה בו יתברך, ותהיה חזק בבטחון חזק ואז תראה נפלאות רבות, והישם יתברך יעשה עמך נסים למעלה מהטבע והמזל, רק חזק ואמין.

קז.

כל אלו מאנשי שלומנו שהסתכלו בכל יום היטב היטב על אחריתם ותכליתם הנצחית, ולא הטעו את עצמם, הם דיקא גדלו והצליחו עד מאד וזכו למה שזכו, ואף שהיו בעלי מלאכות פשוטים כמו סנדלרים וחיטים וכו', אף על פי כן "האבן זיי זייער גיט גימאכט אויף דעם עולם", ועשו טוב מאד בעולם הזה. וכבר אמר רבנו ז"ל, שהעולם הזה

מטעה את האדם מאד, עד שנדמה לו שהוא יהיה לעולם, ועל ידי זה דוחפים מיום אל חברו: "מחר אהיה איש פלטר, מחר אעשה תשובה" וכו', אבל לא בן הצדיקים כמו שאמרו חז"ל (קהלת רבה ג, ט): "והחי יתן אל לבו" – אלו הצדיקים שנותנים מיתתן בנגד לבם; עין שם, ועל בן הם בורחים בכל יום אליו יתברך, ומסיהים דעתם מפל העולם, ומחיים את עצמם עם פל נקדה מוכה שיש בהם, ועל ידי זה זוכים לדבק את עצמם עמו יתברך, ומאיר עליהם עריבת נעימת זיו שכנית עזו יתברך.

קח.

היו סוחרים מאנשי שלומנו שהיתה להם קביעות חזקה בכל יום לומר ח"י פרקים משניות, ובכל פעם הטפו מתוך הטרדה והבלבול הדעת וכו' עוד פרק ועוד פרק, ולא הלכו לישן עד שסימו הח"י פרקים, וכן היו נזקרים מאד באמירת "יום תהלים" בכל יום, והיה מרגלא בפומיהו מה שאמר רבנו ז"ל: "אשרי הזוכה לאכל בכל יום בפה פרקים משניות ושורה בפה קפיטליך תהלים", וככה בלו מיהם ושנותיהם מתוך תמימות ופשיטות אמתית, מלבד מה שהתמידו בכל יום בתפלה והתבודדות – לדבר ולשיח עמו יתברך בלשון שרגילים בו, וכן בשעור קבוע בשלחן ערוך, שמאד מאד הזהיר על זה רבנו ז"ל לכל אנשי שלומנו בחק קבוע, שלא יחסר להם יום אחד מבלי למוד שלחן ערוך, ועוד שאר עבודות שזכו להטוף בזה העולם, אשריהם ואשרי חלקם, מהאשר הנצחי שזוכים עכשו שם בעולם העליון.

קטו.

בעיר טעפליק הייה אהד מאנשי שלומנו, ושמו ר' חיים ליב, והייה למדן גדול ועובד ה' נפלא, דבוק בו יתברך בדבקות אמת, ודרבנו הייתה להתבודד עמו יתברך שעות רבות בכל יום, מלבד השעורים הקבועים שהיו לו בכל הלחי התורה הקדושה, והייה עני מדבא, ופרנסתו הייתה בשתייה יומא דישוקא (ריח), הייה עומד שם עם דגים מלוחים (הערינג), וקנו אצלו ומנה הייה חוסף לפרנסתו, פעם אחת בימות החורף, בשחור לביתו בלילה והייה אז קור גדול בחוץ, ויען שהייה הייה בטבעו חלוש מאד – נצטנן כל גופו והתעלה, עד שבקשי עוררו אותו, אבל הייה בספנה גדולה, פי הייה בו רק קצת חיות בצמצום, והיו מספקים אם כבר יזכה לראות אור הבקר, כל כך במצב גרוע הייה אז.

מול ביתו הייה גר עוד אהד מאנשי שלומנו ושמו ר' אהרן יוסל, והייה הייה סוחר גדול, בשנהייע חצות לילה ור' אהרן יוסל קם לחצות, הדבר הראשון הייה במחשבתו: "אלף אצל חלון ר' חיים ליב ולראות מה מצבו", פי בתחלת הלילה הייה שם רעש גדול שבמעט שנגוע, ובשאר יצא לחוץ, ראה שאור דולק בחדרו של ר' חיים ליב ונבהל מאד, וחשב: "מי יודע מה נעשה שם?" ובשהסתכל בעד החלון, מה מאד השתומם שרואה ר' חיים ליב יושב ולומד בשלחן ערוף הגדול, ונכנס אצלו וראה שבכר אמר חצות, ועכשו לומד בכר בשלחן ערוף יורה דעה. ובששאלו בתמהון: "מה זה? אתמול בלילה היו בטוחים שזה הלילה האחרון שלכם, ועכשו אתם יושבים כאן כאלו לא קרה

שום דבר". והשיב לו ר' חיים ליב: "אדרבהו השם יתברך עשה עמי חסד הנם בנה, ונתן לי עוד לילה בנה העולם, עלי לחטוף איזה טוב נצחי - תורה ותפלה".

קו.

מוהרנ"ת ז"ל לא רצה שאנשי שלומנו יעבדו בהכרא קדישא ויש בנה כמה מעמים שלא נתן להכתב, ופעם אחת נסע הרב בית החיים וישב שם ר' נחמן ב"ר יודיל ז"ל (תלמיד רבנו ז"ל) ור' נחמן היה מתלמידי מוהרנ"ת ז"ל, ופגש אותו שיושב שם בבית החיים, ושאל אותו מה אתה עושה כאן, והשיב לו שזו פרנסתו שהוא שומר בית החיים ועל כל נפטר שמביאים הוא מקבל זעקסער (מין מטבע), ענה ואמר לו מוהרנ"ת ז"ל: "איש כמוך יקח את עצמו לאמנות כזו? הלא לפעמים לא יהיה לך על שבת, ויהיה ההכרח לקחת אצל מי שהוא את בנו באפן שיהיה לך זעקסער על שבת", ודבר עמו מוהרנ"ת ז"ל הרבה שיעזב את עבודתו זו, וכן עשה.

ומוהרנ"ת ז"ל תמך אותו וכן עורר הרבה מאנשי שלומנו שיתמכו בו, כי היה עובד ה' נפלא ונורא מאד מאד, עבודת התפלה שלו היתה בהתלהבות יוצאת מהכלל בדבקות ובנעימות, וסדר למודו היה בהתמדה רבה, ודרךו ללמד הרבה הרבה באשר הזהירנו רבנו ז"ל (עני שיחות הר"ן סימן ע"ו), וסיים פעמים אין מספר ש"ם וד' חלקי שלחן ערוך וספרי הזהר והתקונים אשרי לו.

קיא.

אביו של ר' נשקתה (נכד מוהרנ"ת ז"ל) היה עשיר גדול, ונתן הרבה צדקה לכל העניים ביד רחבה, וכל עני שבא היה יודע כבר כי ביתו היא הכתבת הראשונה להכנס, כי שמה יקבל לאכל בהרחבה, וגם ילך עם סכום הגון, אך אחר כך נתהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו ונעשה עני גדול עד שהיה מחסר להם ממש לא עלינו, ונשבר רוחו בקרבו מאד מאד, ובפרט בשעה שבאו אליו העניים ולא היה לו מה לתת להם והתבייש מאד מאד מפניהם, ועל ידי זה נפל בעיני עצמו מאד והיה שרוי במרה שחורה גדול על רע מזלו וגורלו והיה מבבל מאד עד שלא היו יכולים לדבר עמו.

ונגש אליו אחד מאנשי שלומנו והתחיל לדבר עמו ולנחם אותו בדבורי אמת הנזכרים מתורת רבנו ז"ל ואמר לו: הלא למעלה מנסים את האדם בכל מיני נסיונות לראות איך שיהזק את עצמו וזוי אזוי ער וועט זיך דער האלטיין, על פן מקדם נפו אותך על ידי עשירות מפלגת מאד שהיתה לך וראו למעלה שעמדת בנסיון, כי חלקת הרבה צדקה ביד רחבה, אבל עכשו רוצים לראות איך שתזכה להתחזק ממצב פנה, הינו מעניות ובזיונות, על פן אל תהיה בטלן רק חזק ואמץ להיות רק בשמחה עצומה כי ימינו כצל עובר, ועוד מעט מפילא נפשיט את הנשמה מהגוף ועל פן לפנה לך להיות כל כך מעצב ובמרה שחורה וכו', ובדבורים אלו נחמו מאד מאד והכנים בו בשמחה עצומה והתחיל רק לעבד על נקדה זו להיות אך ורק בשמחה

עצומה, ואף שהיה עני מדבא וסבל בזיונות רבים, פי כל אלו העניים שהיו רגילים לבא אצלו ממקומות רחוקים לא האמינו לו שאין לו, רק חשבו אולי נתהפך טבעו ועכשו הוא קמצן, על כן בוז אותו וצעקו עליו רשע וכו', אינו מרחם על עניים וכו', אף הוא שתק וסבל ולא ענה להם דבר רק עמד בנפיון הנה, והיה מאז רק בשמחה עצומה, ועוד חזק עניים רבים, ראו גם אני עני מדבא וכו', ועובר עלי מה שעובר וכו', אף על פי כן איני נופל בדעתי כלל פי הכל הכל, ומרב שקידתו במצות השמחה והחזק שזכה לשמחה ולחזק את עצמו במצב שפלות ועניות ובזיונות כאלו, וכה אחר כך שעזרו השם יתברך ונעשה עשיר יותר ממה שהיה מקדם והתחיל שוב לתן צדקה ביד רחבה ובמבר פנים יפות.

ק.ב.

בעיר לאמוזשע הייה גר בחור פשוט מאד עד שלא הייה יכול ללמוד כלל, ולקח את עצמו אל אפנות ונעשה סנדלר, ואחר כך בשזכה להתודע מרבנו ז"ל ומדרכיו נתהפך ונעשה לאיש אחר לגמרי, והתחיל להתבודד עמו יתברך והייה רגיל לדבר עמו יתברך בכל יום כמה שעות, ובכל לילה אמר תקון חצות בככיות עצומות, וחבריו עשו ליצנות כמנונו איה שיד לבחור פשוט ועם הארץ לומר בכל לילה תקון חצות, והשיב להם בתמימות, אתם יכולים ללמוד לכן אין חסר לכם כל כך בית המקדש, אבל אני איש בור ועם הארץ גדול, לי חסר הבית המקדש והשכינה, והנהגתו התמימה הפליאה מאד מאד כל רואיו, עד

שזכה שעל ידו דיקא נתקרבו רבים אל דעת רבנו ז"ל, וכן פמה מגדולי ומפלגי אנשי שלומנו וכו' להתקרב על ידו אל רבנו ז"ל, ור"א בר נחמן ז"ל הפליג במעלתו מאד, והיה דרפו להתאכסן בביתו באומן בכל פעם פשפא מארץ ישראל אל הקבוץ, כי הפחור הזה אחר שהתחתן יצא והתישב בעיר אומן, ובמשך הימים והשנים הרגיל את עצמו בלמוד והיה מפלג במעלה נפלאה מאד עד שדיקא בביתו גלה ר"א בר נחמן ז"ל נפלאות רבות סודות עצומים, אשרי עין ראתה זאת.

ופעם אחת ביום הספורים אמר ר' אברהם בר נחמן ז"ל שהוא מתבייש את עצמו ממונו מאד, איך הוא בלה את הלילה, ואיך בליתי אני, כי התאכסן אז אצלו, ומחמת שר' אברהם בר נחמן ז"ל היה איש הולך הלך תכף ומיד לישון, אבל הנ"ל ישב כל הלילה על הארץ עם ספר תהלים ונמרו בבכייה עצומה.

בסוף ימיו היה בכפר אחד שכל הכפר היו גרים, והוא ישב שם פמה שבועות ודבר עמהם דבורי רבנו ז"ל, והלחיב לבכם לעבודתו יתברך על פי דרך רבנו ז"ל, והחזיקו אותו כל הגרים לאיש קדוש וצדיק גדול, ונסתלק בכפר הזה, וכשפאו בניו להוציאו משם ולקברו בעירם, אז כל הגרים שבכפר מחו מאד ולא הניחום, ואמרו: "צדיק קדוש בזה אתם רוצים להוציא מאתנו?", וכן היה שנקבר בכפר הזה.

ק"ג.

בעיר תרקוב היה גר אחד מאנשי שלומנו והיה סוחר גדול, ומסחרו היה, ששכר יער גדול אצל פריץ אחד והוא שכר ערלים והם כרתו

העצים, ואחר כך באו סוחרים קטנים וקנו אצלו העצים, ובדרך כלל עבודה פיער היא עבודה מגשמת מאוד ובפרט בין ערלים וכו', אבל יען שהוא זכה להתקרב אל דעת רבנו ז"ל והוא "התבודדות" הנה רגיל לומר "ווען איך קום צו פארן אין וואלד אריין שפיר איך ווי איך קום צו פארן אין פון אריין" – וכשאיני בא בתוך היער אני מרגיש איך שאני נכנס אל תוך הגן עדן, כי שם היה לו בית קטן שגור בו בהיותו פיער, ושם התבודד עמו יתברך ימים שלמים, והיה לו שם ש"ם ושלחן ערוך וכו' וכו', והתמיד מאוד בתורה הקדושה בשעות הפנויות לו ובפרט אחר הצות, וכשהיה חוזר אל עירו לא הרגישו אצלו שום שנוי כלל, והיו קוראים אותו ר' יעקב וואלד סוחר, כל כך היו אנשי שלומנו צנועים ומסתרים מאוד מהעולם.

קיד.

היה סוחר אחד מאנשי שלומנו, שהיו לו כמה שתפים, אך התנה עם שתפיו, ששעה אחת באמצע היום הוא מכרח להפסיק את מסחריו, ואפלו אם יהיה איזה רוח של אלפים ורבבות – לא יפריעו לו, ואמר להם: "דמו לעצמכם שבשעה הזו אני מטל מת", ומחמת שהוא היה העקר של המסחר, והכל היה תלוי בו – היו מכרחים להסכים עמו, והם חשבו שבשעה זו הוא הולך לישון, אך דרכו היה אז להתבודד עמו יתברך ולהזכיר את עצמו תכליתו הנצחית, ובקש ממנו יתברך שישמר אותו מכל רע ולא ישל בנגבות וגזלות ורמאות וכו', ויזכה להיות ברוצונו יתברך באמת ובתמים, וככה התנהג כל ימיו

ששם ראשו על ידיו, והסוחרים חשבו שישן, אך הוא התבודד אז עמו
יתברך.

קמז.

היה נפח אחד מאנשי שלומנו, שעבד קשה מאד, אף על פי כן
מדת טובו היתה יוצאת מן הכלל, והאכיל עניים רבים, ולעת זקנותו
שקבר לא עבד, היתה דרכו להסתובב ביום ולקט עצים, ובלילה אחר
אמירת תקון הצות היתה לו עגלה, ונסע עמה כל העיר, והשליך לפני
פתח העניים הבילה עצים – שתיה אז רוח גדול.

קמז.

בעיר ורשא היה אחד מאנשי שלומנו עובד ברוצה השבון בהנות
גדולה, אבל באמת היה איש קדוש ונורא מאד, והיה לימד ברבים
ספרי רבנו ז"ל, וקרב את רב אנשי שלומנו בפולנייה על ידי למודו
הנעים בספרי רבנו ז"ל. פעם אחת שאל אותו אחד מאנשי שלומנו
בתמימות: מה אתם חושבים בשעה שאתם עושים את עבודתכם?
ענה ואמר: "בשאיני עושה את החשבונות תמיד לפני עיני המשנה
(אבות ג, טז) הפנקס פתוח והיד כותבת"....

קיז.

בעיר ורשא היה אחד מאנשי שלומנו סוחר גדול, ודרכו היתה
להתפלל עם אנשי שלומנו בשבת קדש, ומחמת שהסעדה שלישית
ארצה זמן רב ונמשכה אל תוך הלילה כמות שעות, בגלל הלמוד שלמד

אז ר' יצחק ברייטער ז"ל לקומי מוהר"ן ברביים, הפסיק לבא לסעדה שלישית, כי תכף ומיד אחר זמן מוצאי שבת קדש, באו שאר הפותרים ועשו עמו חשבון, ופעם פגש אותו ר' יצחק ברייטער ז"ל ושאלו: "מדוע הפסקת לבוא לסעדה שלישית, הלא אנו זוכים לדבר אז מתורתו של רבנו ז"ל?" והשיב לו: "מה אעשה, אני מכרח לעשות אז חשבון עם הפותרים", ושאלו ר' יצחק ברייטער ז"ל: "אזן ווען וועסטו מאכן א חשבון מיטן גרויסן מוהר?" וימתי תעשה חשבון עם הפותר הגדול (שהוא השם יתברך), והתביש מאד, וענה לו: "הצדק עמוך", והתחיל שוב לבא בכל סעדה שלישית.

ק"ח.

בעיר לודז' היתה אחד מאנשי שלומנו, שפרנסתו היתה שהיה מסבב בכל החצרות והבתים, וקונה בגדים ישנים, ואחר כך היה מוכרם, ודרכו היה לצעק ולהכריז בקול: "אלטע זאכן צו פארקויפן" [בגדים ישנים למכור], ובין כל הכרזה היתה מדבר עמו יתברך בהתבודדות, פעם אחת כשהוא מסבב כך בין הבתים והחצרות, וצועק ומכריז בקול ואחר כך מדבר בלחש עמו יתברך, הכחין בו בחור צעיר אחד, איך שהוא מדבר אליו יתברך, ונסכם בדעתו, שיהו בודאי מהצדיקים הנסתרים – אחד מחל"ו צדיקים, והוא עוד לא היה יודע אז מאנשי שלומנו כלל, ומחמת שקרא פעם כמה ספורים על חל"ו צדיקים שיש להם בית הננסת במקום מצנע, ומתאפפים שפוח ללמוד ביחד, נסכם בדעתו שהוא מכרח לעקב אחריו ולהתחקות על עקבותיו, אזלי וזכה

להתודע מהמקום המצנע ששם מתאספים הל"ו צדיקים, וככה הולך אחריו, ומחמת שהיה כבר סמוך לבין הערבים וזמן מנחה ממשמש ובא פתאום הפסיק האיש במסחרו והתחיל לילך מסמטה לסמטה, ותבחר הולך אחריו מרחוק וחושב בעצמו: עכשו אזכה לראות את מקום הל"ו צדיקים, עד שהגיע אל בית המדרש חסידי ברסלב שהיה אז באיזו סמטה צנועה במרתף אחד, והצרכו לירד פמה מדרגות, והוא נכנס שם, ותבחר חכה קצת ואחר כך גם הוא נכנס אז, ושמע תפלת מנחה בקהילות ובנעימות כזאת שלא שמע מעולם, ואחר כך שמע הלמוד והרקוד עד שאמר לעצמו "אט דא איז דאס ארט פון די ל"ו צדיקים" [הנה פה הוא המקום של הל"ו צדיקים], ונשאר כבר שם ודברו עמו פמה מאנשי שלומנו ונתקרב אל דעתו של רבנו ז"ל, ועם הרבה בתפלה והתבודדות בהתמדה רבה, וכן התחיל להתמיד בשעורים קבועים בסדרן, ונעשה צדיק גדול – מגדולי אנשי שלומנו.

ק"ט.

בעיר פיעטקוב היה איש אמיד ועשיר גדול, והיה מזכיר בבנק גדול, ומחמת שמוסחרו התחיל להכנס בגדולות למעלה מבהותיו, והתחיל ללוות ולשא ולתן עם ממוזן אחרים – נהפך עליו הגלגל ולאט לאט התחיל להרגיש שהמצב אינו טוב, ובכל זאת חזק את עצמו שיעשה עוד הלאות, ועל ידי זה יוכל לצאת מהמצוקה שנכנס בה, ובכך לזה עוד יותר, ועל ידי זה נכנס במצוקה יותר גדולה, והיה מבהל ומבלבל מאד, ואיש לא ידע מזה, ואפלו לאשתו ובניו לא גלה ממצבו

החמור, בליקלה לא ישן וביזום לא הנה לו מנוחה מרב צער ועגמת נפש שהיו לו, פי ראה, שאם זה יתגלה אז כל הבנק יתפרק ומאות ואלפים בני אדם ירדפו אחריו, בכך החליט לקנות בקבוק רעל ולהתאבד, רחמנא ליצלן. וכן עשה קנה בקבוק רעל, ומחמת שבכל זאת נכנסה בדעתו איזו תקנה, החביא את הבקבוק בארון הספרים שלו מאחורי איזה ספר במקום מצנע, וכן עשה, אך מצבו נשתנה עוד יותר גרוע מקדם עד שנפל, רחמנא ליצלן, אל מצב של יאוש, והיה שבור בהרם הנשבר בלי שום תקנה, עד שפאם בחייו לגמרי, ואמר: "מי יתן מותי"... והסבים בדעתו אחת שתים לרוץ אל ארון הספרים ולהוציא את הרעל ולהשים קץ לחייו, רחמנא ליצלן, וכן עשה, רץ אל ארון הספרים בשעה שלא היו נמצאים בביתו, ומה מאד נבהל ונשתומם בשפוחת את ארון הספרים - נופל ספר ונפתח לפניו על הארץ, בפחד גדול ובאימה יתרה הוא מטה את עצמו אל הארץ, להרים את הספר ולנשקו, ולראות להיכן נפתח, וכשרק מרים את הספר רואה שהוא ספר "משיבת נפש" ולקוטי התחזקות מספר לקוטי מוהר"ן ולקוטי הלכות, ונפתחה ההקדמה, ומאירות האותיות לפניו באותיות גדולות: "גיוואלד זייט אייך ניט מניאש קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדן", (הוי, אל תתיאשו אין שום יאוש בעולם כלל), הוא מתחיל להסתכל ולהשב, ונשמתו צועקת בו, ראה גם ראה אמתת מציאותו יתברך והשגחתו הפרטי פרטית, ראה והבן וחכם מה שאומרים לך, המצב אינו גרוע כל כך, ואין שום יאוש בעולם כלל, פעל עליו הענין הזה פעלה שלמה, שתכף ומיד רץ לבית הכפא ושפך שם את הפס

לבל יתודע, וחוזר לחדרו ויושב ומתחיל לעיין בספר, ולאט לאט מתחיל
 להתגלות לפניו אור חדש, יש רבי נפלא בעולם, וצועק ומפרסם ומגלה
 אשר אין שום יאוש בעולם כלל, ואפלו מהמצב הכי גרוע יכולים
 לצאת, ואפלו מהעברות הכי חמורות יכולים לשוב אליו יתברך,
 ומתפרץ בבכייה עצומה ונופל על פניו בפשוט ידים ורגלים ומתחיל
 לדבר עמו יתברך, אהה ה', אמה יודע את לבבי המר, מעולם לא
 חללתי שבת, בכל יום אני נזהר בציצית ותפילין וכו', ממשפחת
 גדולים אני, את בני ובנותי אני מחנך בדרך התורה, ועכשו נפלתי
 למצב חמור בלי משען ועזרה, ולילא שמצאתי את הספר - היתיי
 ממת את עצמי, ובכה הרבה מאד מאד, ודבר עמו יתברך בלשון
 שרגיל בה, וספר לפניו יתברך את כל לבו וכל מה שעבר עליו בימי
 חייו, עד שמרב בכיה ודבורים שבכה ודבר עמו יתברך נרדם כף
 משכב על הארץ בפשוט ידים ורגלים, והנה רואה לפניו בחלום אברך
 אחד (והו היה רבנו ו"ל), ואמר לו אני הוא זה שאמרתי: "גיוואלד זייט
 אייך נישט מיאש, קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדן" (אהה! אל תתיאשו
 אין שום יאוש בעולם כלל), ובכן אני חוזר לפניך דבר זה: "זיי זיך נישט
 מיאש", והפל יהיה על נכוני חוזר לבנק ושם תראה ישועתך, ויקח
 בשמחה עצומה ובתקוה גדולה וקם ורחץ את פניו והלביש את עצמו
 ויצא לחוץ, והנה עומד בחור אחד ומוכר ספרים לכל עובר ושבו, והוא
 מודרו לילך אל הבנק, ותבחור עכב אותו: ר' איד! אולי אתם רוצים
 לקנות ספר זה, ומראה לו ספר "השתפכות הנפש", תהיה לכם הנאה
 גדולה מזה, וכן הוא בזול גדול ותמעות הולכים לצדקה גדולה, הוא

עומד ותמה, ומוציא מכיסו ספר "משיבת נפש" שלקח עמו, כי בכר
 לא היה יכול להפרד מספר זה שהציל את חייו, האם אין זה אותו
 הספר שאתה מוכר שואל את הבחור, השיב לו הבחור, באמת הם
 מתורתו של רבי אחד: "דעם ברסלב רבינים תורה", רק זהו מדבר
 מהתחזקות וזהו מדבר מהתבודדות, ותקף ומיד לקח את הספר ושלם
 לו מטבע גדול שייכולים לקנות בזה כמה ספרים, ואמר לו: 'המותר
 תקח לצדקה שיש לך, ובקש אותו שישתדל לבוא בלילה לביתו כי
 רוצה לדבר עמו, ונתן לו את הכתבת שלו, והוא רץ ומזדרז אל הבנק,
 בבואו אל הבנק הפל במקדם, הפקידים עובדים ואנשים רבים עומדים
 בתור כמו יום יום, כי מבחינך, לא ידע שום בריה מה נעשה בפנים
 החשבונות, והמצב הכספי, וישוב על מקומו ומתחיל לעבור על
 החשבונות ורואה את המציאות, שהתרחק שתהיה התמוטטות בבנק,
 בלי ב"ח ובמחשבות מבלבלות נשאר יושב על מקומו, ומוציא את
 הספר החדש שאף קנה מהבחור "השתפכות הנפש", ומתחיל לדפדף
 את דפי הספר ומסתכל פה ושם, ומאירה לפני עיניו תמצית הספר,
 שבזה העולם אין שום עצה אחרת מלצאת מכל מבוכותיו, צרותיו
 והרפתקאותיו שנפל לשם, כי אם על ידי שירגיל את עצמו לדבר עמו
 יתברך באשר ידבר איש עם רעהו בלשון שרגיל בה, ויספר לפניו
 יתברך את כל אשר עם לבבו בפרטי פרטיות בתמימות ובפשטות
 גמורה, ואף שבתחלה ידמה לו כי אין מי שישומע לו, אבל אם יתמיד
 בזה אז יודפך מחו ויזכה להאיר על נפשו ערבות נעימת זיו שכנינת
 עיו יתברך, ויפעל כל מה שרוצה בין ברוחניות ובין בגשמיות, נשאר

דומם, ומתאפק מלבכות שלא יסתכלו עליו פקידו הפנק, ומתחיל לדבר עמו יתברך בלחש ואומר: רבוננו של עולם! כבר אמרתי לך שהיה בדעתי לאבד את עצמי לדעת מרב צרותי ובלבולי, והארפת בדעתי הארה עצומה שלא איאש את עצמי כי עוד יהיה טוב, ועכשו חזרתי לבנק ואני רואה שהמצב הוא במקדם, אנא! הום ורחם עלי שלא אתמוטט, ובתוך שיושב כך ומתבודד עמו יתברך בא טלגרם מבנק הולנדי, היות שזה לפני עשרות שנים עשו איזה מסחר עם הבנק הזה, ועל פי טעות נשארו להם כמה שטרות שלא שלמו, ועכשו כשהתחילו לעבור על פני בנקמי הבנק מצאו את השטרות האלו ורוצים לשלמם, כמובן, שישמחתו עלתה למעלה ראש, והכרח להתאפק לא להתחיל לקפץ מרב שמחת, שלא יחשבו שהוא השתגע, ובנתים סדר דרך ואפן שיבאו אליו המעות, והיה הסכום ענקי מספיק לשלם את כל החובות, והוא החליט להעלים את כל מה שעבר עליו אפלו מבני ביתו.

ובלילה, בא אליו הבחור עם חבילה של ספרים לקומי מוהר"ן לקומי תפלות וכמה חלקים מלקומי הלכות וספורי מעשיות וספר המדות, וקפלו בספר פנים יפות, והתחיל להתעניין אצל הבחור מהי חסידות ברסלב, שמע שיש חסידים כאלו, אך הסתכל עליהם בכפול, כי הוא בא ממשפחת מתנגדים על חסידים אלו, והבחור התחיל לספר לו כי ה' הטובה עליו, ודבר עמו ארבות וקצרות עד שלקח את לבבו, והשאיר אצלו את כל הספרים שהביא עמו, והוא שלם עבור זה עוד בשפע גדול, ומה גם שהדפיסו אז את ה'לקומי מוהר"ן' מחדש ולא היו יכולים לסים את ההדפסה מהסרון הפסח, התנדב סכום גדול גם על

זה, ונפרדו באהבה ובחבה גדולה, ובקשו שבכל שבוע יבוא אצלו פעם אחת, ולאט לאט התחיל להשתנות וכו', והתחיל להתבודד עמו. יתברך והיה כבר רגיל בזה והתבודד כמה שעות בכל יום, וכן התחיל ללמוד שעורים קבועים על פי דעתו של רבנו ז"ל שעורים בסדרן בש"ס ושלחן ערוך ובמדרשים וכו', ואחר כך התחיל להפגם גם אצל אנשי שלומנו, ומרב דבורי אמת שזכה לשמע אצלם, התישב בדעתו יען שבעבר היה בספנה גדולה כזו וכפשע היה בינו לבין המנות, למה לו כל הכבוד והרחבה הזו, מי יודע מה יולד יום? שיכול עוד פעם להתהפך הגלגל! כי בשעוסקים עם מעות אחרים – בקל שיהיה נעשה בעל חוב גדול, ויהיה לו מר ממנות, ועל כן החליט למנות מזכיר לכל עסקיו, והוא עם המעות שלו, כי נשאר גם לו איזה שפע, ויכל להיות את שארית ימיו ושנותיו עם משפחתו בארץ ישראל במוזב ובנעימים, וכן גמר ועשה, ונסע עם משפחתו לארץ ישראל, והתישב בפתח תקוה ושום בריה לא ידע ממנו, והיה עובד ה' גדול מאד, מתמיד עצום בתורה הקדושה וקימת תצות והתבודדות, והשיא את כל בניו בכבוד גדול ליראי ה'.

ק.ב.

אחד מאנשי שלומנו היה דבוק תמיד בו יתברך בדבקות נפלאה מאד מאד עד שלא היה לפני עיניו כי אם אור אלקותו יתברך. ובשתינו באים אצלו ורצו לדבר עמו איזה לשון הרע, או איזה דבר מנגנה מאחר, התחיל לפנות לימינו ולשמאלו והסתפל על הארץ ואמר "אוי,

אוי, השם יתברך איז דאך דא, השם יתברך איז דאך דא, ווי קען מען רעדן פון איין אנדערן; נהלא השם יתברך הוא פאן ואיך יכולים לדבר מאחר, ואמרו בתמימות ובפשיטות כזו, עד שהלה, נפתחו עיניו והתנציץ בדתו גם כן, איך שבאמת אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל והוא פאן ממש, והתבייש והפסיק לדבר, אשרי העינים שראו אנשים צדיקים באלו.

קבא.

בעיר טעפליק היתה מחלקת גדולה על אנשי שלומנו ובין אנשי שלומנו וכו', ונכנס לגור ביניהם ר' יצחק בער מעיר טירהאויצא, אשר היה איש קדוש ונורא מאד, והוא השתיק את כל המחלקת, והפך את כל העיר, עד שהיה ביניהם שלום גדול, והיו רב אנשי העיר מקרבים אל דרכי רבנו ז"ל. ואיך לקח את לב כל אחד? היה דרבו לדבר רק מהתכלית הנצחית תורה ותפלה. וכשאחד אשר התנגד לחסידות ברמלב התחיל להתנפח עמו וכו', ענה לו וכי רבך אינו רוצה ממוך שתהיה איש כשר? ואם כן למה לנו להתנפח מהדרכים? יותר טוב לדבר מנקודת האמת, ששם אין שום חלוקי דעות ומחלקת, ודברו רק דבורי אמונה והשגחה פרטית, וחזקו את עצמם לקיים את התורה והמצוות.

ובאמת אהובי אהי, צריך שתדע שמדת המחלקת שנואה מאד מאד בעיניו יתברך, ואמרו חז"ל (במדבר רבה יח, ד): 'כמה קשה מחלקת שכל העוור במחלקת הקדוש ברוך הוא מאבד זכרו'; עין שם, וראוי לה

לברח מבעלי מחלקת כמו מבעלי ראתן אשר שרץ טמא במחם. ואם אתה רואה שאחד מרבה במחלקת, תדע, שבודאי יש בו פסול וכו'. ומכל שכן וכל שכן המחלקת בבית הצדיק האמת שגוא מאד מאד, ואל יאמר לך האומר שפגנתו לשם שמים וכו', כי מי שעין האמת לו, ויסתכל באמת לאמתו יראה איפה האמת וכו', והנה האמת היא אחת (ענין לקוטי מוהר"ר חלק א' סימן נא), ומי הוא האחד? – השם יתברך! ועל כן רק אצלו יתברך נמצאת האמת, ולכן כל מי שמושיף את עצמו ביותר אליו יתברך, ואינו זו אפלו כי הוא זה מחקי התורה הקדושה, ומוסר נפשו לקים את כל סעיף בשלחן ערוך, אצלו מאירה האמת בגלוי יותר, ועל כן כאשר יצרך מסיתך לחלק על איש פשר, עשה קדם השבון צדק בעצמך, איך אתה נראה ומה מעשיך? ויותר טוב שתקח לעצמך מצות אחרות ממצות מחלקת, ובאמת, מי שמתבודד עצמו בכל יום ויום בינו לבניו יתברך כבר אינו רואה שום צד רע בחברו, וכמאמר מוהר"נ"ת ז"ל "ווי איך זעה א הפרון ביי יענעם, אדער איך האב גארנישט גיהאט קיין התבודדות אדער איך האב ווייניג גיהאט התבודדות", [בשאינו רואה הפרון אצל חברי אני צריך לידע או שלא היתה לי בכלל התבודדות או שהיה לי מעט].

ופעם אחת היתה איזו מחלקת בין אנשי שלומנו, וצעק אחד מגדולי אנשי שלומנו בבית הכנסת: "אנהנו לומדים בחדרו של רבנו ז"ל, ועל כן צריכים אנו לצית את המלמד"; ומי הוא המלמד? רק רבנו ז"ל, וכמו שבחדר בדרך כלל יש שם שני סוגים נערים, יש שיש להם ראש טוב ומתנהגים בטוב וכו', ויש שיש להם ראש פגד והם שוכבים וכו',

ומוכא בשלחון ערוך (יורה דעה הלכות מלמדים סימן רמה סעיף ט), אפלו תינוק שאינו מבין לקרות, לא ימלקוהו משם, אלא ישב עם האחרים אולי יבין; עין שם. והיא מימרת רב לרב שמואל בר שילת (בבא בתרא כא): 'דקארי קארי, דלא קארי ליהוי צותא לחבריה'; עין שם. וסיים כמו כן בחדרו של רבנו ז"ל אסור לרחק את שום בריה, וצריכים לאחוז חשוב מאוד מאוד את החדר, ודברי פי חכם חן.

ובאמת המציאות הראתה, שמי שזכה להתקרב אל חדרו של רבנו ז"ל, אפלו היה הרשע הכי גרוע, רחמנא ליצלו, לבסוף נתקרב ונעשה בעל תשובה גמור, ומי שמרחקם - הם הם הפלכים עני נפש בעלי מחלקת ובעלי ראיתו, שרץ טמא במחם, ועל כן עליך להתרחק מפניו כמו שמותרחים ממצרע וכו', ואיך תדע ממי להתרחק? הלא כל אחד צועק שאצלו האמת? תדע אהובי אחי, מי שהוא עושה ליצנות - הוא הוא אבי אבות הטמאה ועליך לברח מפניו במטחוי קשת. ורבנו הקדוש הזהיר את בניו (פסחים קיב.): 'אל תדור בשכנציב משום דליצני הוי ומשכו לך בליצנותא'; עין שם. ודברי רבנו ז"ל הם תמימות עמוקה, עמוק עמוק מי ימצאנה, ואין לה שום שיכות אל ליצנות כלל, וכעין שאמרו חז"ל (מדרש רבה שיר השירים פ"א) מה השמן הזה כום מלא אינו מורזף אף דברי תורה אין מורזפים בדברי ליצנות, אם נכנס דבר של תורה ללב יוצא כנגדו דבר של ליצנות, נכנס ללב דבר של ליצנות יוצא כנגדו דבר של תורה עין שם, והליצנות הוא שחוק הפסיל ותהולת מדון היא הלצון. ור' אברהם ב"ר נחמן ז"ל אמר

שעכשו נתפשטה קלפת הלצון מאד בעולם שילעגו ויצחקו מאת יראים וכשרים אמתים, ועל בן צריכים להזהר בדבר זה מאד מאד.

קבב.

היה אצל אנשי שלומנו אברך אחד, שהיה דבוק בו יתברך בתמידות, וכל מהשבתו ומהו היו דבוקים בו יתברך בשמות ויחודים קדושים, וממש היה אש שורפת, ושום בריה לא ידעה מזה, כי מבחיץ לא נראה כלל, וגדל שקידתו בלמוד תורה הקדושה – אין לשער ולספר כלל, והיה מתבודד שעות שעות שלמות בבכיות עצומות ובפישוט ידים ורגלים, והכל בהצנע ובהסתור, והיה פקי בכל התורה – בבלי, ירושלמי, בכל המדרשים, וחר הקדוש, תקונים וכל כתבי האריז"ל, וספרי רבנו ז"ל היו שגורים על לשונו ממש, ואף מה שידעו מומנו – עדיו לא התחילו לדעת מומנו, כי היה מסתיר עצמו מכל העולם, והיו אומרים עליו שהיה מהל"ו הצדיקים הגנוזים, והיה לו גלוי נשמות, ומלאכי מעלה היו מצויים אצלו.

קבג.

בן היו אצל אנשי שלומנו הקדושים חדושים עצומים בכל הדורות, למאות ואלפים ממש, והכל בהצנע לכת ששום בריה לא ידעה מהם כלל, ועסקו בתורה ובתפלה והתבודדות וקימת חצות ובלו ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים, והיו מלבשים בלבוש גשמי, בעלי מלאכות ובעלי עסקים וכו' וכו', ובן היו בין אנשי שלומנו הקדושים לומדים עצומים – בקיאים בכל התורה פלה ממש, והיו דבוקים בו יתברך

בדבקות אמת כל ימי חייהם, ושום בריה לא ידעה מהם כלל, ולא עשו שום רעש מעצמם, אדרבה! עוד בזו וחרפו אותם בבזיונות ושפיכות דמים, והם לא הסתכלו על זה כלל, רק ברחו אליו יתברך. וכן הדבר נוהג גם בדור הזה, שיש בין אנשי שלומנו הקדושים חסידי ברסלב חדושים עצומים, צדיקים גדולים, אשרי המתאבק בעפר רגליהם ושזתה בצמא דכריהם ומתחמם בנגד אורם, כי הם הצדיקי אמת שבודור הזה, ואז גם הוא יזכה לבא אל מה שצריך לבא בזה העולם. וכבר אמר רבנו ז"ל אפלו מי שרק יגע אל אנשיו יהיה לו תקון נפלא, ועל בן אשרי ואשרי מי שזוכה להתחבר עם אנשי שלומנו הקדושים חסידי ברסלב, ויהיה עמהם תמיד בצוותא חדא, אשרי לו ואשרי חלקו.

שיחות וספורים מענייני שמחה

א.

רבנו ז"ל אומר, צריך לעשות המצוות בשמחה גדולה כל כך עד שלא ירצה בשום שכר עולם תבא בשבילה, אלא שיזמין לו הקדוש ברוך הוא מצוה אחרת בשכר מצוה זאת, כי הוא נהנה מהמצוה בעצמה.

ב.

ואומר, על ידי עשיית המצוות בשמחה זוכים לתכלית הכל, כי זוכים להשיג אור האין סוף ברוך הוא בבחינת מטי ולא מטי.

ג.

ואומר, על ידי שמחת המצוה, נשלמת הקדשה ומעלה החיות והקדשה שבקלפות, ועל כן בשעושה המצוה בשמחה מעלה השכינה מבין הקלפות.

ד.

והזהיר מאד להיות רק בשמחה תמיד, ולהתרחק מעצבות מאד מאד, כי הקלפות הם העצבות והם תוקפא דדינא, וכאשר העצבות

מתגברת, זוהי גלות השכינה, כי השכינה היא שמחתן של ישראל, ועל כן עקר בטויל הקלפות ועלית הקדשה הוא על ידי שמחה.

ה.

ואמר, עקר פגם הברית הוא על ידי עצבות ומרה שחורה, כי פגם הברית בא על ידי הקלפה הידועה שנקראת 'לילית', על שם שפוללת תמיד שזו עצבות, ועל כן עקר שמירת הברית זוכים על ידי שמחה, כי על ידי שמחה זוכים שהשם יתברך בעצמו יעזר לו לשמור את הברית קדש.

ו.

ואמר, בשהאדם כל היום בשמחה, אזי בנגל לו ליחד לו שעה ביום לשבר את לבו ולהשיח את אשר עם לבבו לפני השם יתברך, אבל בשיש לו עצבות, חם ושלום, קשה לו להתבודד ולפרש שיהתו. ועל כן צריך להתחזק להיות שמח תמיד וביותר בשעת התפלה, וצריכים להכריח עצמו בכל בחותיו לזכות לשמחה. ואמר אז, כי לזכות לשמחה – זה קשה וכבד להאדם לזכות לזה יותר משאר כל העבודות.

וענה ואמר, כפי הנראה שאי אפשר לבא לשמחה כי אם על ידי עניני שמות – לעשות עצמו פשוטה ולעשות עניני צחוק ושמות.

ז.

ואמר, לב נשבר ועצבות אינו ענין אחד כלל, כי לב נשבר הוא בלב, אבל עצבות היא באה מן הטחול, ועצבות שהיא מהטחול היא

סמרא אחרא, ותקדוש ברוך הוא שונא אותה, אבל לב נשבר הוא חביב לפני השם יתברך, כי לב נשבר יקר מאד מאד בעיניו יתברך, והיה טוב שיהיה לו לב נשבר כל היום, אך אנשים בערפנו יכולים לבא מלב נשבר לעצבות, על פן צריכים ליחד איזו שעה ביום שיהיה לו לב נשבר דהינו להתבודד ולשבר לבו לפני יתברך, אבל שאר כל היום בלא יהיה רק בשמחה, ועל זה הזהיר אותנו פמה פעמים להתאמץ ולהתגבר – שלא יהיה לנו לב נשבר, רק איזו שעה ביום, ועצבות כלל לא, ושאר כל היום יהיה בשמחה.

ה.

ואמר, עצבות היא כמו מי שהוא בכעס וברגז, כמו שמתרעם ומתלונן עליו יתברך, חם ושלום, על שאינו עושה לו רצונו, אבל לב נשבר הוא כבן המתחטא לפני אביו, בתינוק שקובל ובוכה לפני אביו על שנתרחק ממונו וכו'.

ו.

ואמר, על ידי מרה שחורה ועצבות אינם יודעים משמו. ואמר בדרך צחות שהמת בששואלים אותו שיאמר שמו, הוא שוכח את שמו, פמובא. וזה מחמת שהמת הוא בעצבות ומרה שחורה מאד על פן אינו יודע משמו. והכלל, שצריך ליתר מאד מאד להיות בשמחה תמיד, ואפלו אם הוא כמו שהוא, דהינו שהוא, חם ושלום, רחוק מאד מהשם יתברך, אף על פי כן, יש לו לשמח מאד שלא עשהו גוי.

וּכְבֹר מְבֹאֵר בְּסִפְרֵי רַבְּנֵנוּ ז"ל, שְׁעַל עֵינַי מַעֲשֵׂיו אֲשֶׁר אֵינָם בְּרֵאוּי
נִגְדוּ יִתְבָּרֵךְ, עַל זֶה צְרִיכִים לִיחַד שְׁעָה בַּיּוֹם לְהִתְבּוֹדֵד וּלְשַׁבֵּר לְבוֹ
לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְגַם אוֹתָהּ הַשְּׁעָה אֲסוּר שְׁתַּהַיֵּה לוֹ עֲצָבוֹת, רַק לֵב
נְשֻׁבֵר, אֲכַל שְׂאֵר כָּל הַיּוֹם יִהְיֶה רַק בְּשִׂמְחָה.

י.

וְאָמַר, שְׁעַל יְדֵי שִׂמְחָה יְכוּלִים לְהַחְיֹת אָדָם אַחֵר, כִּי יֵשׁ בְּנֵי אָדָם
שְׂיֵשׁ לָהֶם יְסוּרִים גְּדוּלִים וְנוֹרָאִים רַחֲמָנָא לִיצְלָן וְאֵי אֶפְשָׁר לָהֶם לְסַפֵּר
מִה שֶׁבִלְבָבָם, וְהֵם הָיוּ רוֹצִים לְסַפֵּרם לְאַחֵר אֶף אִין לָהֶם בְּפָנָי מִי
לְסַפֵּר וּלְהַשִּׁיחַ עִמּוֹ אֵת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבָם, וְהֵם הוֹלְכִים מְלֵאִים יְסוּרִים
וּדְאָגוֹת, וּכְשֶׁבֵּא אָדָם עִם פָּנִים שׁוֹחֲקוֹת יְכוּל לְהַחְיֹת אוֹתָם מִמּוֹשׁ,
וּלְהַחְיֹת אָדָם אֵינּוּ דְבַר רִיק כִּי הוּא דְבַר גְּדוֹל מְאֹד, וּכְמוֹ שְׂמוּבָא
בְּמִטְרָא (תַּעֲנִית כב.) מִחֲנֵי תַּרְי בְּדַחֵי שְׁזָבוּ לְמַה שְׁזָבוּ עַל יְדֵי זֶה שְׁחָיו
מִשִּׂמְחִים בְּנֵי אָדָם.

יא.

וְאָמַר, אַחֵר לֵב נְשֻׁבֵר בָּא שִׂמְחָה, וְזֶה סִימָן אִם תִּיָּה לוֹ לֵב נְשֻׁבֵר,
כְּשֶׁבֵּא אַחֵר בְּךָ לְשִׂמְחָה.

יב.

וְאָמַר, עַל יְדֵי שִׂמְחָה נִצְוִלִין מִמִּיתַת בָּנִים כִּי תִקְלָפָה הָעוֹשֶׁשֶׁקֶת
אוֹתָם, חֵם וְשָׁלוֹם, נִקְרָאת 'לִילִית', וְהַשִּׂמְחָה הוּא תִּהְפֵּךְ מִמִּיתָה.

יג.

ואמר רבנו ז"ל, שעקר התגברות התאוה הידוע דהינו תאוות המושגל הוא רק מחמת עצבות ומרה שחורה, ועל פן צריכים להתגבר בכל עז – להיות אף שמת תמיד.

יד.

פעם אחת חזק רבנו ז"ל את אחד להיות בשמחה, ואמר, שראוי לו לשמח בהשם יתברך, ואף על פי שאין אתם יודעים מגדלת השם יתברך, ראוי לכם לסמוך עלי כי אני יודע מגדלתו יתברך. והזכיר אז את הפסוק (תהלים קלח, ה): "כי אני ידעתי כי גדול ה' וגו'; וראוי לכם לשמח בי מה שזכיתם שיהיה לכם רבי בזה.

טו.

גם חזק את אחד, שישמח את עצמו אפלו בעסקי חול, ואמר לו: בודאי פן הוא, שבתחלה צריכים לשמח את עצמו במילי דעלמא בכל מה שיכולים, ואחר כך באים לשמחה אמתית.

טז.

ואמר לאנשי שלומנו, מתנגלות שלי – אין אתם צריכים ללמוד, הינו אף על פי שכפי אתם רואים מומני נדמה לכם שאני על פי רב בעצבות, אין אתם צריכים ללמוד מזה, רק להיות בשמחה תמיד, כי האם אתם מדמים עצמכם אלי בכל הדברים לעשות כמוני? גם באמת אני בשמחה, רק מחמת שאני צריך תמיד לפנות הדרך במקום

שְׁתִּייה תהו ומדבר לעשות שם דָּרָךְ לְקַצֵּץ מוֹשֵׁם כָּל הַמַּעֲכָבִים שָׁם אֶת
הַדָּרָךְ, וצָרִיכִים לְקַצֵּץ שָׁם אֵילָנוֹת הַגְּדֵלִים שָׁם מְאֻלָּפִים שָׁנִים, וְלִהְיוֹת
הוֹלָךְ וְשׁוֹב אָנָּה וְאָנָּה, לְקַצֵּץ וְלַחְזֹר וְלַקַּצֵּץ כְּדֵי שְׁתִּייה הַדָּרָךְ כְּבוֹשָׁה
לְרַבִּים שְׂיוֹכְלוּ רַבִּים לִילָךְ בְּאוֹתָהּ הַדָּרָךְ, וּמַחֲמַת יְגִיעוֹת כְּאֵלוֹ הוּא
כְּדָאָנָּה עַל פִּי הָרֵב, אֲבָל אַתֶּם מְחִיבִים לִהְיוֹת בְּשִׁמְחָה תָּמִיד.

יז.

ובפרוש אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל לְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אִם תִּהְיוּ תָּמִיד בְּשִׁמְחָה,
תִּתְּיָה מוֹכָה גְּדוֹלָה לְהַעוֹלָם.

יח.

וּסְפַר רַבֵּנוּ ז"ל הַרְבֵּה מַעֲנִין גְּדֹל הַיִּרְאָה וְחֻקְדָּשָׁה שְׁתִּייה לֹ
בְיָדוֹתָיו, שְׁתִּייה זָרִיו וְקָדוֹשׁ מְאֹד. וְאָמַר, שְׁתִּייה מִתְחִיל כַּמָּה פְּעָמִים
בְּיוֹם אֶחָד, הֵינּוּ שְׁתִּייה מִתְחִיל לִהְיוֹת אִישׁ בְּשָׂר, שְׁמַעְתָּה יַעֲבֹד אֶת
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאַחַר כֵּךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם עֲצָמוּ נָפַל מוֹזָה, וְנָפַל לְתַאוֹת
אֲכִילָה, וּכְיוֹצֵא, וְחֹזֵר וְהִתְחִיל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם פְּעַם אַחֲרַת, שְׁמַאוֹתָהּ
הַשְּׁעָה יִהְיֶה אִישׁ בְּשָׂר וְכוּ', וְנָפַל וְחֹזֵר וְהִתְחִיל מִחֻדָּשׁ, וְכֵן הִיָּה כַּמָּה
פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד, וְכֵן שְׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה פְּעָמִים, שְׁתִּייוֹ לֹ כַּמָּה
הַתְּחִלוֹת, שֶׁבְּכָל פְּעַם הַתְּחִיל מִחֻדָּשׁ לַעֲבֹד אֶת ה'. וְזֶהוּ כָּלֵל גְּדוֹל מְאֹד
בְּעֹבֶדֶת ה' לְכָל יְנִיחַ עֲצָמוּ לְפֹל, חֵם וְשָׁלוֹם, מַחֲמַת שְׁנָפַל מְאִיזוֹ
עֹבֹדָה אוֹ מִתְּפִלָּה כְּכוֹנֵה, אוֹ שְׁנָפַל לְמָקוֹם שְׁנָפַל, חֵם וְשָׁלוֹם, עִם כָּל
זֶה יִחֹק אֶת עֲצָמוּ בְּכָל הָאֲפֶשֶׁר וְיִתְחִיל בְּכָל פְּעַם מִחֻדָּשׁ כְּאֵלוֹ הַיּוֹם
הַתְּחִיל לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאַף אִם יִהְיֶה בֵּן כַּמָּה פְּעָמִים דִּהְיִינוּ

שְׁתַּהַיְינָה לוֹ, חֵם וְשָׁלוֹם, בְּמִוּה וְכַמּוּה נְפִילוֹת מְעַבֹדְתוֹ יִתְבַּרְךָ, עִם כָּל זֹאת, יִתְחִיל בְּכָל פַּעַם מִחֻדָּשׁ, אֲפִלּוּ בְּמִוּה וְכַמּוּה פְּעָמִים, וּבְלֹא זֶה אִי אֲפֹשֶׁר לְהִיּוֹת אִישׁ בְּשֵׁר בְּאַמְתּוֹ, וּלְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּאַמְתּוֹ, וְכָל זְמַן שְׂאִינוֹ חוֹק בְּדַעְתּוֹ שְׁתַּמִּיד יִמְשֹׁךְ עֲצָמוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, בְּכָל מַה שְׂיֻכַּל, בֵּין בְּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה, חֵם וְשָׁלוֹם, אֲפִלּוּ אִם תִּהְיֶה הִירִידָה, חֵם וְשָׁלוֹם, אִיךָ שְׁתַּהַיְיָה, אַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה חוֹק וְאַמִּיץ בְּדַעְתּוֹ לְמִשׁוֹךְ וּלְהַשְׁתַּוְּקֵק וּלְהַתְנַעֲנַע תַּמִּיד אֱלֹו יִתְבַּרְךָ, וּלְצַעֵק וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן אֱלֹו יִתְבַּרְךָ תַּמִּיד, וּלְעִשׂוֹת מַה שְׂיֻכַּל בְּעַבֹדְתּוֹ ה' "בְּשִׂמְחָה", אֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אִיךָ שְׂיִהְיָה, כָּל זְמַן שְׂאִין לוֹ אֶת הַהִתְחַזְקוֹת הַזֹּאת בְּאַמְתּוֹ – אִי אֲפֹשֶׁר לוֹ לְהִתְקַרֵּב לְהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּאַמְתּוֹ, וְכָל כֵּן הוּא צְרִיךְ לְהִתְחַזֵּק, עַד שֶׁהוּא מִכְרַח לְהִיּוֹת מְרַצָּה לְעַבֹד אֶת ה' תַּמִּיד כָּל יְמֵי חַיָּו עַל מְנַת שְׁלֹא לְקַבֵּל פָּרַם, כִּי לְפַעְמִים, נִדְמָה לְאָדָם שֶׁרְחוֹק שֶׁהוּא יִזְכֶּה לְחַי עוֹלָם הֵבֵא לְפִי גִדֵּל הִתְרַחֲקוּתוֹ מִהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ, אַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה מְרַצָּה לְעִשׂוֹת מַה שְׂיֻכַּל בְּעַבֹדְתּוֹ ה' בְּלֹא עוֹלָם הֵבֵא, וְאַפִּלּוּ אִם נִרְאָה לוֹ שְׂיִהְיָה לוֹ גִּיהֲנוֹם גַּם כֵּן, חֵם וְשָׁלוֹם, יִהְיֶה אִיךָ שְׂיִהְיָה, הוּא מְחַיֵּב לְעִשׂוֹת אֶת שְׁלֹו תַּמִּיד בְּעַבֹדְתּוֹ ה', כָּל מַה שְׂיֻכַּל לְעִשׂוֹת, וּלְחַטֵּף אִינוֹ מְצֻוָּה אוֹ תוֹרָה וּתְפִלָּה וְכִיּוֹצֵא, וְהוֹ הַטּוֹב בְּעִינָיו יַעֲשֶׂה.

וּכְעִין מַה שְׁמִסְפָּרִים בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת נָפַל בְּדַעְתּוֹ מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁבּוֹדָאֵי לֹא יִהְיֶה לוֹ עוֹלָם הֵבֵא, חֵם וְשָׁלוֹם, וְלֹא הָיָה לוֹ בְּמִוּה לְהִתְחַיֵּת אֶת עֲצָמוֹ כָּלֵל, וְאָמַר: "אֲנִי אוֹהֵב אֶת הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ בְּלֹא עוֹלָם הֵבֵא". וְכָל אָדָם אֲפִלּוּ אִישׁ פְּשׁוּטָה, אִי אֲפֹשֶׁר לְהִיּוֹת אִישׁ בְּשֵׁר בְּאַמְתּוֹ, כִּי אִם כְּשִׂיכּוֹל לְעַמּוֹד בְּכָל זֶה, וְאַפִּלּוּ בְּיוֹם

אחד צריך לחזק את עצמו במה פעמים, ולהתחיל בכל פעם מחדש, עד אשר יזכה ברבות הימים לילך בדרכי ה' בפשר.

יט.

ואמר רבנו ז"ל, עצבות היא מדה מוגנה מאד, וצריך להתרחק ממונה מאד, וראוי להחיות ולהרים עצמו, כי צריך שיידע, שכל תנועה והעסקה שאדם מניע ומעתיק עצמו כשנכנס לעבודת השם יתברך, היא יקרה מאד בעיני השם יתברך, אפילו הוא מניע עצמו רק כחוט השערה, כי מחמת שהאדם הוא בגוף בעולם העשייה, קשה מאד עליו כל תנועה והעסקה, ועל כן היא יקרה מאד בעיני ה'.

כ.

וספר רבנו ז"ל, מעשה היה בצדיק אחד שנפלה עליו עצבות וכבדות גדולה, והעצבות והכבדות פשמתגברת על הצדיק היא קשה מאד עליו, כי עליו מתחזקת יותר ויותר, עד שנפלה עליו עצלות וכבדות כל כה, עד שלא היה אפשר לו כלל לזוז ממקומו ממש, מחמת גדל הכבדות והעצבות שהתגברה עליו מאד, ורצה לשמח עצמו ולהרים עצמו, ולא היה אפשר לו בשום דבר לשמח ולהרים עצמו, כי בכל דבר שרצה לשמח עצמו – מצא לו הבעל דבר בתוכו עצבות, עד שלא היה אפשר לו בשום דבר לשמח את עצמו, כי בכל שמחה שרצה לשמח ולהרים עצמו, מצא לו עצבות בתוכו, והתחיל לשמח עצמו בשמחת שלא עשני גוי, וזו בודאי שמחה גדולה שאין לה שעור, כי אין לשער ההפרש וההבדל, אלא אלפי אלפים הבדלות שיש בין

קדשת ישראל הפחות שבפחותים, לבין זהמת טמאת הגוים, וכשיזכר היטב חסד השם יתברך עליו שלא עשהו גוי, בודאי ראוי שתגדל שמחתו מאד, והיא שמחה שאין עליה עצבות, כי בשלמא, בשמשמח עצמו בדבר שייעשהו הוא עצמו, על זה אפשר למצוא עצבות על כל שמחה, כי ימצא לו הסרונות בכל דבר, כדי שלא להניחו להרים ולשמח עצמו, אבל בזה שלא עשני גוי, שהוא רק מהשם יתברך, שהשם יתברך עשה כן וחמל עליו ולא עשהו גוי, איך אפשר למצוא חסרון בשמחה זו? מאחר שהוא רק מעשה השם יתברך, כי בודאי, איך שיהיה, על כל פנים יש הבדל גדול בינו לבין גוי לאין שעור וערה, והצדיק הנ"ל התחיל לשמח עצמו בזה, והתחיל לשמח ולהרים עצמו מעט מעט, ובכל פעם והרים ושמח עצמו ביותר, עד שבא לשמחה גדולה כל כך, עד שהגיע אל השמחה שהיתה למשה רבנו, עליו השלום, בעת שעלה לקבל הלוחות, ובתוך שהרים ושמח עצמו פרח בעולמות כמה וכמה אלפים פרסאות, ובתוך כך הביט בעצמו, והנה הוא רחוק מאד ממקום שהיה בתחלה, והיה לו צער גדול, כי היה סבור שיפול לאיזה מקום אחר, והיתה תמיחה גדולה עליו שנעלם פתאום, והצדיק הפיץ תמיד להיות הצנע לכת, והשמחה התחיל לפסק, כי השמחה יש לה גבול שמתחלת עצמה ומסיימת עצמה, וכשהתחילה השמחה לפסק – פסקה מעט מעט ונשפל מעט מעט, וכשחזר וירד ונשפל ממקום שפרח לשם בשעת השמחה, לא חזר תחלה למקומו הראשון שפרח משם בדרך פריחתו, רק שיירד מיד למטה במקום שפרח לשם, ועל בן היתה פליאה גדולה על שפצא את עצמו אחר

שִׁירָד לְמַטָּה בְּמִקוֹמוֹ הָרֵאשׁוֹן, וְהִבֵּן הַיָּטֵב... עַד שֶׁחֲזַר לְמִקוֹם שֶׁהָיָה בְּתַחֲלָה, וְהִבִּיט בְּעֵצְמוֹ וְרָאָה שֶׁהוּא מִמִּשׁ בְּמִקוֹם שֶׁהָיָה בְּתַחֲלָה וְלֹא נִעְתַק מִמִּקוֹמוֹ כְּלָל רַק אֶפְשָׁר כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְשַׁעַר רַק הַשָּׁם יִתְבַּרֵּךְ, וְהִינֵתָה תְּמִיחָה גְּדוּלָּה בְּעֵינַי הַצַּדִּיק שֶׁפָּרַח כָּל כָּף בְּעוֹלָמוֹת, וְכֹאֵן לְמַטָּה לֹא נִעְתַק כְּלָל. וְהִרְאֵנוּ לוֹ שֶׁכָּל כָּף יָקָר בְּעֵינַי הַשָּׁם יִתְבַּרֵּךְ תְּנוּעָה וְהִעֲתָקָה קְטַנָּה שְׂאָדָם מֵעֲתִיק עֵצְמוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם אֶפְלֹ פְּחוֹת מְחוֹט הַשְּׁעָרָה, עַד שֶׁאֵין כְּדָאֵי נִגְדָה זֶה כְּמָה וְכִמְהָ אֲלָפִים עוֹלָמוֹת וּפְרָסְאוֹת.

כ.א.

רַבְּנוּ ז"ל אָמַר לְמוֹתְרֵנ"ת ז"ל, הַאֲתָה תִּהְיֶה בְּמִרְהָ שְׁחוּרָה, אֲתָה מְחַיֵּב לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה תְּמִיד [בְּזֶה הַלְשׁוֹן אָמַר לוֹ: דוּ זְאֵלְסֵט נְאֻךְ זַיִן אֵין דְּעַר מְרָה שְׁחוּרָה? דוּ בִּיסֵט מְחַיֵּב מִשְׁנָה פְּרִיילֵעֵךְ צוּ זַיִן. וְאָמַר לוֹ: דוּ זְאֵלְסֵט זַיִךְ לְאֵזֶן אַרְאֵפּ וּוְאַרְפֵּן? וְאָמַר לוֹ: סַע וְוַעֲט זַיִךְ נְאֻךְ מוֹהָעֵן, בְּרוּדְעַר, הַאֲלֵט זַיִךְ].

[וְאָמְרוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, שְׂדֵבּוּרִים אֵלֵינוּ סוֹבְבִים עַל כָּל אֶחָד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, אַחֲרֵי שֶׁזְּכִינוּ לְהַתְּנוּדַע מִרַבֵּי אֲמַת כְּזֶה, רַבֵּי רַחֲמָן כְּזֶה, אֲנוּ מְחַיֵּבִים מִשְׁנָה פְּרִיילֵיךְ צוּ זַיִן, אֵין מִיִּשְׂאָר זַיִךְ נִישְׂט לְאֵזֶן אַרְאֵפּ

ווארפן, סע וועט זיך נאך טוהן, פי רבים קמים על כל מקרב חדש וכו', אכל ברודער האלט זיך].

כב.

מוהרנ"ת ז"ל ספר, בשבתב לפני רבנו ז"ל התורה "ואלה המשפטים" (בלקוטי מוהר"ן חלק א' סימן י') המתחלת: 'כְּשֵׁיט דִּינִים חִס וְשָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי רִקוּדִין וְהַמְחָאֵת פַּה אַל פֶּה נַעֲשֶׂה הַמְתַקֵּת הַדִּינִים' וכו'. אָמַר לוֹ: פֶּה אֲמַרְתִּי שְׁעַכְשׁוּ נִשְׁמַע גְּזֵרוֹת, חִס וְשָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה הוֹלְכִים וּמְשַׁמְשִׁים לְבֵא יְמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה (פי התורה הזאת נאמרה סמוך לפורים), וְהִיוּ יִשְׂרָאֵל מְרַקְדִים וְיִמְחָאוּ פֶה, וְעַל יְדֵי זֶה יִמְתִּיקוּ הַדִּינִים. וְחֹזֵר וְכַפֵּל דְּבָרָיו וְאָמַר בְּפֶה מְלֵא: "כֶּה אֲמַרְתִּי", וּכְנִתּוֹ הִיתָה, לְהַעִיר לְבַבְנוּ, שֶׁנִּדְעַע וְנִבִּין שֶׁכָּל דְּבָרֵי תוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה, אַף עַל פִּי שֵׁיט בֵּה עֲמֻקּוֹת גְּדוּלָה וְנִרְאָה מְאֹד מְאֹד, וְרִזִּין עֲלֵאיוּ, וְסוּדֵי סוּדוֹת עֲמוּקִים וְרַחֲבִים מְנִי יָם, בְּכָל דְּבוּר וְדְבוּר, אַף עַל פִּי כֵן, עֵקֶר כְּנִתּוֹ שֶׁנִּשְׁמַע וְנִקְבַּל דְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים בְּפִשְׁטוֹת - לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת וְלִקְנִים אֵת כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתוֹ בְּפִשְׁטוֹת וּבְתַמִּימוֹת. כְּמוֹ לְמַשָּׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה הַזֹּאת, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם שְׁעַל יְדֵי הַמְחָאֵת פֶּה וְרִקוּדִין נִמְתְּקִים הַדִּינִים, הִיתָה כְּנִתּוֹ כְּפִשְׁטוֹ שִׁיחֻקוֹ עֲצֻמָּן לְשִׁמּוּחַ בִּימֵי שְׁמִחָה, כְּגוֹן פּוּרִים וְחַנּוּכָה וְיָמִים טוֹבִים אוֹ חַתּוּנָה, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, כָּל מִינֵי שְׁמִחָה שֶׁל מִצְוָה שִׁיחֻקוֹ עֲצֻמָּם בְּשִׁמְחָה גְּדוּלָה, עַד שִׁזְבוּ לְהַתְעוֹרֵר לְרִקוּדִין וְהַמְחָאֵת פֶּה וְעַל יְדֵי זֶה יִמְתִּיקוּ הַדִּינִים. כִּי כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה לֹא בְּשִׁמּוּם הוּא לְאִמֵּר, שְׂאִין מִי שִׁיכּוֹל לְזַבּוֹת לָזֶה לְהַמְתִּיק הַדִּינִים

על ידי המחאת כף ורקודין כי אם גדולים בני עליה, רק כל אחד מישׂראל יש לו פח הזה, בשיקנים הדברים בפשוטן באמת ובתמימות.

כג.

רבנו ז"ל אמר למוהרנ"ת ז"ל, שטוב להאדם להרגיל את עצמו שיוכל להחיות את עצמו עם איזה נגון, כי נגון הוא דבר גדול וגבוה מאד מאד, ויש לו פח גדול לעורר ולהמשיך את לב האדם להישם יתברך, ואפלו מי שאינו יכול לנגן, אף על פי כן בכיתו ובינו לבין עצמו, יוכל להחיות את עצמו באיזה נגון כפי שיוכל לומר אותו, כי מעלת הנגון אין לשער.

והכבר מבאר בדברי רבנו ז"ל כמה תורות גבוהות מענין נגון, ועין בסוף הפעשה של הז' בעמלירם, שם מרמז קצת מעלת הנגון, כי מבאר שם, שעקר רפואת הבת מלכה שנפלה חלשות הוא, על ידי נגון, הינו על ידי עשרה מיני נגינה, כמו שכתוב שם; עין שם. והבן מאד עד היכן הדברים מוגיעים, כי גם הנשמה הקדושה של כל אחד מישׂראל, היא נקראת 'בת מלך', פידוע, והיא מנחת במקום שמונחת אצל כל אחד ואחד, עיפה ויגעה וחלושה בעוונותיה, שהם העשרה מיני חצים, שזרק וירח בה המלך שתפסה, כמו שכתוב שם, וצריכים צדיק בעל פח גדול, שיוכל לכנס לתוך כל המקומות שנפלה לשם, ולהוציא ממנה כל העשרה מיני חצים, ולידע כל העשרה מיני דפיקין, כדי שידע איך צריכים לרפאותה, ולנגן כל העשרה מיני נגינה, כי עקר רפואתה על ידי נגון ושמחה, והבן שם עוד דברים מתוך דבר,

והעקר להוציא משם עצות טובות – לשוב להשם ותברך באמת, כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה.

כד.

מוהר"ן ז"ל ספר, שקדם שאמר רבנו ז"ל המאמר בלקוטי מוהר"ן (חלק ב' סימן יו) המתחיל צריך להזהר מאד להיות בשמחה בשבת וכו', כל זה היה בליל שבת קדש. ובתחלה שאל אותו, האתה שמח בשבת? והשיב, אני לפעמים מתעוררת עלי איזו יראה בשבת (איד בין א מאל פרום), והשיב לא כך הוא, העקר הוא שמחה, ואז הוכיח אותו הרבה להיות בשמחה דיקא בשבת, ואז אמר כל המאמר הנ"ל, מענין מעלת השמחה בשבת, ונכלל שם שגם היראה עקר עליתה על ידי השמחה של שבת דיקא, הינו שעקר הוא רק השמחה בשבת ואז דיקא עולה היראה וכו'. והאריך הרבה בשיחה הקדושה הזאת והוכיח אותו ואת כל אנשי שלומנו להתגבר להיות שמח וטוב לב בשבת ולהרבות בתענוגי שבת וכו', ואמר, הלא כל הוצאותיו של אדם קצובין חוץ מהוצאות שבתות ויום טוב, ואמר הלא גם בעל הבית פשוט הוא שמח בשבת בהדגים והזופיצא שלו. ואחר כך אמר למוהר"ן ז"ל: "עתה יהיה לך ממה להיות במרה שחורה". וכונתו היתה, מאחר שהוכיח אותו הרבה להיות בשמחה בשבת, יכול להיות שיהיה, הם ושלום, במרה שחורה ביותר, מזה בעצמו מחמת שצריכים להיות בשמחה בשבת ואינו זוכה.

וּבְבִיאַת כּוֹן אִז לְמַחְשַׁבְתּוֹ בְּזֶה, כִּי תִכְף בְּעַת אֲמִירְתּוֹ כָּל הַנִּל
הַתְּחִיל לַעֲלוֹת בְּמַחְשַׁבְתּוֹ דְּאִגּוֹת אִיךְ זֹכִים לְשִׁמְחָה בְּשִׁבְתּוֹ.

וּבְזֶה שֶׁאָמַר דְּבוּרָיו הַקְּדוּשִׁים הָאֵלֹ: "עֲתָה יִהְיֶה לְךָ מִמָּה לְהִיּוֹת
בְּמֵרָה שְׁחֹרְרָה", בְּזֶה נָחַם וְחִזַּק אוֹתוֹ הַרְבֵּה שֶׁעַל כָּל פָּנִים לֹא יִהְיֶה
מֵרָה שְׁחֹרְרָה מִזֶּה בְּעֲצֻמוֹ, שֶׁמְחַיֵּב לְשִׁמּוּחַ בְּשִׁבְתּוֹ.

וְהֹכִיחַ אִז רַבְּנוּ ז"ל אֶת אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְזַמֵּר זְמִירוֹת בְּשִׁבְתּוֹ הַרְבֵּה,
וּלְבַלֵּי לְהִסְתַּפֵּל עַל שׁוֹם מוֹנַע מֵאֵלֹ בְּנֵי אָדָם הַיּוֹשְׁבִים עַל הַשִּׁלְחָן,
שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁאֵין רְצוֹנָם בְּזֶה, רַק לְהִתְחַזֵּק לְזַמֵּר זְמִירוֹת בְּשִׁמְחָה
וּלְהַנְהִיג הַשִּׁלְחָן כָּל יוֹם הַשִּׁבְתּוֹ בְּשִׁמְחָה גְּדוֹלָה, כִּי עֶקֶר הוּא הַשִּׁמְחָה
בְּשִׁבְתּוֹ.

כה.

וּפְעַם אַחַת דִּבֵּר רַבְּנוּ ז"ל מֵעֵינֵי קִדְשֵׁי שִׁבְתּוֹ, וְאָמַר, שֶׁשִּׁבְתּוֹ דּוֹמָה
כְּמוֹ שֵׁשׁ הַתְּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד וְשִׁמְחָה וּמְרָקִים שֶׁם הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד
בְּשִׁמְחָה וְחִדּוּהַ גְּדוֹלָה, וְעוֹמֵד אַחַד וּמְלַבֵּישׁ עֲצֻמוֹ בְּבִגְדָיו הַיְקָרִים, וְרִץ
בְּמַחֲרִירוֹת וְרוֹצֵחַ לְכַנֵּם וְלְשִׁמּוּחַ שֶׁם, אֲבָל צְרִיכִים זְכִיָּה שְׂיוֹכַל לְרְאוֹת
מִן הַחֲרָבִים מֵתוֹךְ סֵדֶק קָמָן (שְׁקוּרִין שְׁפָאֲרִינְעֵ).

כו.

סֵפֶר אַחַד מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁפְּעַם אַחַת שָׁאַל אֶת רַבְּנוּ ז"ל מַהוּ
הַחֲלוּק שְׁבִין לֵב נִשְׁבֵּר לְמֵרָה שְׁחֹרְרָה. הַשִּׁיב לוֹ לֵב נִשְׁבֵּר הוּא כֶּף
שֶׁאֵפְלוּ בְּשִׁעוּמָה בֵּין הָעוֹלָם יְחֹזֵר פָּנָיו וַיֹּאמֶר: "רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם" וְכוּ'.

ובאותה שעה בעצמה, ובתוך כך אמר רבנו ז"ל בעצמו: רבנו של עולם! בהתעוררות נפלאה ובנשיאת ידיים בהשתוקקות נמרץ בדרך.

בז.

וספר מוהרנ"ת ז"ל, שהיה רגיל לבא אל רבנו ז"ל אחר שמת תורה, ובכל שנה בשבא אליו, שאל אותו, אם היה שמח בשמת תורה, וספר לו רבנו ז"ל, איך היו העולם שמחים בכיתו, והיתה לו נחת גדולה מזה.

והפצו ורצונו היה מאד, שנהיה שמחים בכל השנה בלה, בפרט בשמת תורה ופורים ובשבת ויום טוב, וספר לו רבנו ז"ל, שפעם אחת בשמת תורה רקד בעצמו לבדו בחדרו בלי סיוע אנשים אחרים.

בח.

מוהרנ"ת ז"ל אחר הסתלקות רבנו ז"ל לקח לעצמו דרך לחוק ולאמין את כל השבירים והרחוקים וכו' לקרבם להשם יתברך, כי הוא קבל מרבנו ז"ל את הלמוד של "דרי מודה", (עין לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן ז') שהם אותן הנשמות שירדו ונפלו ונשלקו במקומות הירודים וכו', וזכה לחדש על קטב זה, המון חודשים נוראים ונפלאים, שהם אמרות טהורות המהיות נפש כל חי (עין לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן ה') ונדפסו בספרי לקוטי הלכות' שלו, ועל ידי זה החזיר נשמות רבות אליו יתברך.

כ.ט.

וְכַל יָמֵי חַיָּיו הִקְדוּשִׁים מְסַר נַפְשׁוֹ עַל דְּבַר זֶה מְאֹד – לְחֹזֵק וּלְאִמּוּן
וּלְשִׂמְחָה אֶת נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה רְגִיל לִזְמַר נְאֻחַת אֲזוּמָרָה, נְאֻחַת
אֲזוּמָרָה. הֵינּוּ שְׂנֵהֲיָה רְגִילִים לִילָף עִם הַהֲתַנְּלוֹת הַנִּפְלְאוֹת שֶׁנִּגְלָה לָנוּ
רַבֵּנוּ ז"ל עַל פְּסוּק "אֲזוּמָרָה לְאַלְקֵי בְּעוֹדֵי" (עֵין לְקוּמֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א' סִימָן
רפ"ב) לְדוֹן אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת אַחֲרֵים לְכַף זְכוּת.

ל.

וּפְעַם אַחַת הִסְבִּיר לִפְנֵי אֲנָשֵׁי שְׁלוּמֵנוּ אֶת הַתּוֹרָה 'אֲזוּמָרָה', וְאָמַר
אָז: אִם אָנִי דֵּן אֶת אֶחָד לְכַף חוֹבָה – הֲרֵי אָנִי סוֹגֵר לִפְנֵי אֶת כָּל
הַדְּרָכִים לְשׁוּב אֵלָיו וְתַבְרָךְ, אֲבָל אִם אָנִי דֵּן אֶת אֶחָד לְכַף זְכוּת, אָנִי
מִשְׁאַיֵר לוֹ דְּרָךְ לְשׁוּב בְּתַשׁוּבָה.

לא.

וּפְעַם אַחַת נָסַע בְּדַרְךְ עִם תַּלְמִידוֹ ר' נַחֲמָן טוּלְטְשֵׁינְעֵר ז"ל, וְלוּוִי
אוֹתָם אָז תַּרְבֵּה אֲנָשִׁים, וּמוֹהַר"ן תּוֹרָה ז"ל תּוֹר לִפְנֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה
'אֲזוּמָרָה', וְחֹזֵר אַחֲרָיו ר' נַחֲמָן טוּלְטְשֵׁינְעֵר ז"ל בְּלַחַשׁ מְלָה בְּמַלְאָה,
מֵרַב תְּשׁוּקָתוֹ לְדַבְּרוֹ הַנְּעִימִים, וּבְתוֹךְ כֵּן נִעְנָה מוֹהַר"ן תּוֹרָה ז"ל, וְאָמַר
לוֹ: הַאֲתָה חוֹשֵׁב שְׂוֵה דְבַר פְּשׁוּט וְקַל? אָנִי אֲסַבִּיר לָךְ קָשִׁי הַדְּבָר, כִּי
אֵל תִּשְׁבַּח כִּי רַבֵּנוּ ז"ל אָמַר, שְׁעַל יְדֵי שְׂדֵנִים לְכַף זְכוּת יְכוּלִים
לְהַעֲלוֹתוֹ מִכַּף חוֹבָה מִפֶּשׁוּט וּלְהַחְזִירוֹ בְּתַשׁוּבָה, וְאִם הָיָה בִּיבְלָתֵנוּ לְקַיֵּם
זֹאת בְּאַמְתָּה, הֵינּוּ מְחַזְרִים אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּתַשׁוּבָה.

לב.

ופעם אחת היתה שרפה בעיר פרסלב, אחר כך הלך מוהרנ"ת ז"ל עם כמה מאנשי שלומנו להביט על מקום השרפה, וראה שבעל הבית בוכה מאד ומחפש אחר אלו התיבות עץ או ברזל, שיצטרף לו עוד בעת שייבנה ביתו מחדש ולקט אותם אחד אחד, ענה ואמר לאנשי שלומנו הראיתם איך שזה הבעל הבית ששרף ביתו, עם כל זאת אינו מיאש את עצמו מלחזור ולבנותו ומלקט את כל הדברים שיצטרכו לו בעת הבנין, בן הדבר ברוחניות גם בן, אף שהבעל דבר מתגבר מאד על האדם, וכמעט שישורף אותו לגמרי, אף על פי בן אסור לו ליאש את עצמו רק צריך ללקט ולחפש אלו נקודות טובות מתוך רבוי החפאים, שנכשל בהם ועל ידי זה יזכה לשוב להשם יתברך באמת.

לג.

והאיר בתלמידיו הקדושים את מדת השמחה, ואף שעבר עליו מרירות הרבה מהחמלקת של חנם, שהיתה עליו מבחויץ וגם מבפנים וכו', אף על פי בן חזק את עצמו בכל מיני התחזקות ובכל מיני אפנים במצות השמחה, ועוד חזק את תלמידיו שיהיו תמיד בשמחה עצומה על נעם חלקינו וגורלנו שיש לנו רבי בזה.

לד.

והיה רגיל לומר, שהעקר בזה העולם, הוא התחזקות - לחזק את עצמו בכל מה שייכול, כי בלעדי התחזקות האדם הוא בסכנה גדולה בזה העולם, ופעם אחת בשעה שדבר עם אנשי שלומנו דבורי התחזקות בעבודת השם יתברך בדרבנו, נתלהב מאד וצעק בקול וצעק בקול גדול ובהתעוררות רבה: "פארוואס איז רבי שמעון בן יוחאי גיווען רבי שמעון בן יוחאי, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאם התחזקות! פארוואס איז דער האר"י הקדוש גיווען דער האר"י הקדוש, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאם התחזקות! פארוואס איז דער בעל שם טוב הקדוש גיווען דער בעל שם טוב הקדוש, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאם התחזקות! פארוואס איז דער הייליגער רבי גיווען דער הייליגער רבי, ווייל ער האט אין זיך גיהאט די מאם התחזקות! און פארוואס בין איד, ווייל איד האב די מאם התחזקות!

והבינו מומנו אז, אשר כל גדלת הצדיקים הקדושים האלו לא זכו להגיע אל מדרגתם כי אם על ידי התחזקות, שהתחזקו את עצמם בכל מיני עצות, כי גם עליהם עבר מה שעבר. ובזהר הקדוש איתא: זפאח מאן דעויל ונפיק וכו', ודו"ק.

לה.

ופעם אחת דבר שיהיה ארפה מתתכלית בדרבנו, בדבורי נעים והתחזקות עצומה לפני קהל גדול, וכשפים וכל הקהל הולכו להם, נכנס

אליו אחד מהשומעים והתחיל לספר לפניו את כל לבו, ומעשה שהיה
 כך היה, בעיר וילנא היה בית הנכנסת עתיק, והיתה שם עשירות
 גדולה, הינו הספרי תורה היו מלאים תכשיטי זהב טהור וכו', והיה
 שם שומר מיוחד לשמר את העשירות, רק בליל יום הכפורים – לא
 היה שומר, כי היו שם אנשים נעורים כל הלילה, וגם משום אימת
 היום הדין לא חששו לגנבה, פעם אחת נדברו ביניהם כמה גנבים,
 ובאו בליל יום הכפורים והכו שם, ובתוך כך נרדמו כל המתפללים
 שנשארו אז, בדרך בני ישראל שנשארים בליל יום הכפורים בבית
 הנכנסת, ואז הלכו הגנבים והוציאו את כל כלי הזהב והתכשיטים
 וברחו, ושום בריה לא הרגיש מה שנעשה אז בלילה, אך בבקר בשעת
 התפלה כשפתחו את הארון הקדש, וראו איך שחסר כל הזהב
 והתכשיטים, נעשה שם רעש גדול על עצם הגנבה, ועוד יותר על
 שנעשה בעצם יום הקדוש והנורא יום הדין, והכריזו תרם על זה,
 והתתם היה על כל מי שיש לו חלק בגנבה, וגם על מי שיודע מי הם
 הגנבים ואינו אומר, כל זה מספר האיש הנז"ל למוהרנ"ת ז"ל, וסים על
 זה: 'אני הייתי בין אלה שיודעו מי הם הגנבים, ולא גליתי, וכל ימי אני
 ביאוש מחמת החרם עד שנדמה לי שאבדה תקותי וכו', אבל עכשו
 שמעתי מכם דבורי התחזקות נפלאים ונוראים כאלו, אשר אין שום
 יאוש בעולם כלל וכו', לכן אני שואל אתכם עצה מה לעשות עכשו?
 והשיב לו מוהרנ"ת ז"ל מה שחשיב, ונתן לו עצות על זה וכו', ונעשה
 בעל תשובה גמור.

לו.

מוהרנ"ת ז"ל היה רגיל לעשות סעדה גדולה במוצאי יום הכפורים, ויהיה אז בשמחה עצומה עד מאד, שנמחלו עוונותיהם של ישראל [וכידוע מה שאמר פעם אחת: הענין שלי הוא יום הכפורים, וכן אמר פעם אחת, שיש לו ללמוד זכות על כל אחד מישראל אפלו על הגרוע שבגרועים שאם היה פותכם היו מכילים כמה בויגין, ובעת שהדפים את הלוקמי תפלות אמרו לו אנשי שלומנו: איך קערט צו זיין דער בעל תפלה. [אתם ראויים להיות הבעל תפלה (מספורי מעשיות)] ענה ואמר להם: דער בעל תפלה איז דער רבי, און אויב איך בין פון מייסרים לייט בין איך דער מליץ, [בעל התפלה הוא הרבי, ואם אני מאנשי הקיסר אני הוא המליץ], כי הוא המליץ טוב אפלו על הגרוע שבגרועים. ובערב יום הכפורים האחרון דבר מענין הד' יסודות – דומם, צומח, חי, מדבר ואמר הלא אנחנו רואים כל מה שהמדרגה נמוכה יותר – נמצא בו טוב יותר, כי יסוד המדבר הוא האדם, ומקח האדם במקירתו לא יעלה כמקח הפוסם שהוא מיסוד החי הנמוך מהמדבר, כנדע, שנמצא סוס שנותנים במחירו כמה אלפים רבל כסף, ומקח הצומח יעלו עוד יותר, כי נמצאים שושנים ופרחים שמביאים ממדינות רחוקות שאין ערך כלל לשוים, וביסוד הדומם נמצאים אבנים טובות ומרגליות יקרות מאד העולים עוד יותר, וכן רואים אנו את הטוב והאלהות שנמצא בהם, שפקד השם יתברך את הכהן גדול, שבכל עת בניסותו לבית המקדש, שיהיה לבוש השן ואפוד שיהיה בהם

במה מיני אבנים טובות ומרגליות וכו'. ודבר זאת, איך שאסור להתיאש אם נפל כמו שנפל, כי כל מה שהפדרנה נמוכה ביותר, כשזוכה לחזר אליו יתברך - מעלתו גבוהה מאד מאד, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן י'): 'כד אתי יתרו, כדין אסתלק ואתינקר שמייה דקודשא בריך הוא'; עין שם].

לו.

פעם אחת דבר מוהרנ"ת ז"ל, כמה שאיתא בספרי אמת, שנשמת כל אחד מישראל הוא חלק אלוה מפעל ממש, ואמר שמה יכולים להבין גדלתו של הצדיק האמת, שיכול להשיג עד אין שעור, כי כשהנשמה יורדת לזה העולם ומתלבשת בגוף, שהוא מפושט דהויא, והנחשים והעקרבים סובבים אותה מפל צד, שהם בחינת הקלפות השוכנים סביב הלב, ששם משכן האלהות, כמו שכתוב (יהזקאל ה, ה): "זאת ירושלים שמתינה בתוך הגוים וסביבותיה ארצות", וירושלים היא בחינת לב (עין לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן לח): 'ומאלו הקלפות השוכנים סביב הלב נמשכות כל התאוות ומדות רעות, וכל מיני עקמומיות שבלב; וכביכול, השם יתברך בעצמו נותן להם פח לזה, כידוע, וכודאי הנשמה מסכנת מאד שלא תטבע ביניהם, ובשכיל זה נעשה עם כל אחד מה שנעשה, אבל מי שמתגבר על יצרו בכל מיני התגברות, עד שמטהר את לבבו מפל רע, עד שלא נשארה בו שום אחיזה משום תאוה ומדה רעה, אם כן, מה נשאר בו חלא נשאר בו רק החלק אלוה מפעל אשר בלבבו, ועתה היש קץ להשגותיו אשר יוכל להשיג? ומי

יוכל להבין ולשער רוממות ונוראות דבוריהם ומעשיהם ודרכיהם, ואף על פי שיש בזה כמה אלפים מדרגות, אבל בודאי כל צדיק בפי שפטהר עצמו מהתאוות ומדות רעות, כמו כן נטהר לבבו מהקלפות השוכנים סביבו, וכמו כן זוכה להשגה עצומה באלקותו יתברך.

לח.

פעם אחת אמר לאחד מאנשי שלומנו, אם היית בשמחה תמיד (שטענדיג פריילעך) לא היית רואה פני גיהנום.

לט.

ופעם אחת אמר לתלמידו ר' משה ברסלבר ו"ל: איך גיב דיר ארוים א תשובה די זאלסט טאנען אלע טאג [אני נותן לך תקון תשובה שתרקד בכל יום] וקים זאת איזה זמן.

מ.

ופעם אחת כתב מכתב לר' עוזר תלמידו שגר באומן, שמעתי שר' עוזר איז נאר פרום, לא כף קבלתי מרבנו ו"ל, דער עקר איז נאר פריילעך, און פרום איך [שמעתי שר' עוזר הוא רק ירא, לא כף קבלתי מרבנו, העקר הוא להיות שמה, וירא גם].

מא.

דבר פעם אחת מתבערת הלב של אברהם אבינו, עליו השלום, שהוא היה הראשון שזכה לעבוד את בוראו יומם ולילה במסירת נפש,

וּלְפָרְסָם שָׁמוּ יִתְבָּרַךְ בְּעוֹלָם, וּבְתוֹךְ שִׁיחָתוֹ הִקְדוּשָׁה עָנָה אֶחָד וְאָמַר
 לְפָנָיו בְּלִשׁוֹן צַעַר וּגְנִיחָה: "הָאֵיךְ לֹקְחִין לֵב בְּזוּהָ?" וְגַעַר בּוֹ מִזִּהְרֵנָּה
 וְ"ל, וְאָמַר אֵלָיו: 'דִּוּ הָאֶסֶט אוֹיֵךְ דָּאָם הָאֲרִין נָאָר דִּוּ בַּאֲחֵאֲרִצָּט עִם
 נִיט', וְגַם אֶתְהָ יֵשׁ לֵךְ לֵב בְּזוּהָ אֵלָא שְׂאִין אֶתְהָ מְלַבֵּב אוֹתוֹ].

כִּי תִבְחִירָה הַפְּשִׁית אֲצֵל כָּל אָדָם, וְכָל אָדָם אֲפִלּוֹ הַגְּרוּעַ שֶׁבְּגְרוּעִים
 יֵשׁ בְּכַחוֹ לְזִכּוֹת לְפִדְרָגָה הַגְּדוּלָה שֶׁבְּגְדוּלוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל (תְּנָא דְבִי
 אֵלֵהּ רַבָּה פֶּרֶק כ"ח), שְׂצָרִיךְ כָּל אָדָם לִזְמַר כֹּתֵי יִגְעֵנוּ מְעִשֵׁי לְמַעֲשֵׂה
 אֲבוֹתָי.

מ.ב.

לְמוֹתְרֵנָּה וְ"ל הָיָה תִלְמִיד אֶחָד, וְשָׁמוֹ ר' שְׂאוּל מְטַעֲפֵלִיק, וְהָיָה
 חֲדוּשׁ נִפְלָא בְּתַבְעֵרֵת לְבָבוֹ, וּבְכַרְטִיּוֹת בְּעִבּוּדֵת הַתְּבוּדוֹת לְקָנִים
 דְּכָרֵי רַבְנּוֹ וְ"ל שְׁגָלָה עַל פִּי הַצֵּעוֹר בְּלִילָה' (עֵינֵי לְקוּטֵי מוֹתְרֵנָּה חֶלֶק א' סִימָן נב)
 וְקִימוֹ בְּתַמִּימוֹת וּבְפְשִׁימוֹת, וְהָיָה מְכֻלָּה לִילוֹת שְׁלָמִים בְּשָׂדוֹת וְיַעְרִים,
 וְהָיָה מִתְבוּדָד עִמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכָל תְּפִלָּתוֹ וְתוֹרָתוֹ הָיוּ בְּהַתְּלַחְבוֹת עֲצוּמָה
 וּבְדַבְּקוֹת נִפְלְאוֹת, וְדָרְכוֹ הָיְתָה בְּאֲשֶׁר בָּאוּ אֵלָיו בְּגֵי הַנְּעוּרִים לְבֵית
 הַמְּדַרְשׁ, וְשָׂאֵלוּ מֵאֵתוֹ אֵיזָה פֶּשֶׁט בְּגִמְרָא אוֹ בְּתוֹסְפוֹת וְכוּ' שֶׁהָיָה
 קָשָׁה לְהוֹלְמָם, וְהַשִּׁיב לָהֶם שִׁינְיִד לָהֶם לְאַחַר שְׁעָתָה, וּבְתוֹךְ כֶּף נִכְנָם
 לְעוֹרֵת נָשִׁים וְהַשְׁתַּמַּח וּבְקָשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: "גַּל עֵינֵי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת
 מִתּוֹרָתְךָ", וְאָמְרוּ בְּדַמְעוֹת שְׁלִישׁ בְּפִשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים וְכוּ' עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה
 לוֹ הַפֶּשֶׁט. וְאָף עַל פִּי כֵן מֵרַב הַהֲכָרַח הִירִידוֹת וְהַנְּפִילוֹת שְׁעוֹכְרוֹת עַל
 כָּל אֶחָד, אָמַר לוֹ פֶּעַם אַחַת מוֹתְרֵנָּה: "שְׂאוּל! עֲדִין אֵין לִי הַנְּאָה

מִמֶּנּוּ, אִם הָיִיתִי רוֹאֵה שְׁאֵתָה נּוֹפֵל וְכוּ', וְאִם עַל פִּי בֵּן אֶתָּה מִתְחַזֵּק
וְנִשְׁאָר עַל מְקוֹמֶךָ, אִזּוֹ הָיָה לִי הַנֶּאֱדָה מִמֶּנּוּ”.

כִּי תִּחְבֵּר שְׁיַעֲבֹר עַל הָאָדָם מִה שְׁיַעֲבֹר, וְאִם עַל פִּי בֵּן יִחַזֵּק אֶת
עַצְמוֹ (שְׁקוֹרִין דַּעַר הַאֲלֵטִין זִיד). כִּי עֲבוֹדָתוֹ הָיְתָה תְּמִיד רַק בְּדֶרֶךְ רְצוּא בְּלִי
וְשׁוֹב (וְלֹא הָאָרִיד יָמִים).

מזג.

עַל יְדֵי ר' שְׁאוּל הַנַּ”ל נִתְקַרַּב ר' מֵאִיר מְעַפְלִיקֶעֶר מֵאֲנָשֵׁי מוֹהֲרַנְ”ת
ז”ל שֶׁהָיָה אַחַר כֵּךְ הַדּוּשׁ נִפְלָא בְּעֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּרַבּוּי תְּפִלָּה
וְהַתְּבוּדָּה, וְקִיּוּמֵי חַצוֹת וְשַׁעוּרִים קְבוּעִים בְּסִדְרָן, וְזָכָה לְלַמּוֹד הַרְבֵּה
מְאֹד בְּהַתְּמַדָּה וּבְתִשׁוּבָה עֲצוּמָה.

מזד.

פַּעַם אַחַת, בְּתַחֲלֵת הַתְּקַרְבוֹתָיו בָּא אֶל מוֹהֲרַנְ”ת ז”ל, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ
מוֹהֲרַנְ”ת ז”ל עַל אִישׁ אֶחָד מִמְּעַפְלִיק, שֶׁהָיָה כְּרוּךְ קֶצֶת אַחֲרָיו מִה
נִשְׁמַע עִמּוֹ, וְאִיךְ הוֹלֵכֵת עֲבוֹדָתוֹ וְכוּ'. וְהִשִּׁיב ר' מֵאִיר: בְּלֹאֲחֶר יָד
כְּאוֹמֵר שְׁאִין מִמִּי לְדַבֵּר, עֲנֵה וְאָמַר לוֹ מוֹהֲרַנְ”ת ז”ל, שְׁמַע נָא בְּקוֹלִי,
אִם תִּרְצֶה לְחַבֵּט בְּעֵינַי בְּזוֹ תַּחֲיִב אֶת כָּל הָעוֹלָם, כִּי תִּנְסֶה עֲצוּמָה,
וְתַבִּיט בְּכָל יוֹשְׁבֵי עִירֶךָ הַנּוֹדְעִים לָךְ, וְתַתְּחִיל מִן הַיּוֹשֵׁב בְּקֶצֶה הָעִיר,
וּכְשֶׁתַּבִּיט בּוֹ הֵיטֵב בְּוַדָּאֵי תַּחֲיִבוֹ, וְכֵן תֵּלֵךְ מִבַּיִת לְבַיִת עַד שֶׁתִּבּוֹא
לְבֵיתֶךָ שְׁאֵתָה אִישׁ כְּשֶׁר (עַרְלִיקֶעֶר יוֹד) מִכָּל הָעִיר? וְהִשִּׁיב לוֹ: גַּם אֲנִי
אֲנִי אִישׁ כְּשֶׁר! עֲנֵה מוֹהֲרַנְ”ת ז”ל וְאָמַר לוֹ (בְּלִשׁוֹן תַּמְהָה): גַּם אֶתָּה אֲיִנְךָ

איש פֿשר? אַם בן מוי הוא האיש פֿשר? אָבֿל בְּשֵׁת־בֵּית הַיִּטֵּב בְּהַגְרוּעַ שְׁבַגְרוּעִים, תִּמְצָא בּוֹ אֵיזֶה דְּבַר טוֹב, וּמִכָּל שֶׁבֶן בְּמֵי שְׂאִינוֹ גְרוּעַ כָּל כֶּף, תִּמְצָא גַם בֶּן אֵיזֶה דְּבַר טוֹב, וְכֵן בְּכָל אֶחָד וְאַחַד, וְגַם כֶּף בְּיָדָי נִמְצָא אֵיזֶה דְּבַר טוֹב, וְעַל בֶּן אִם תִּלְךָ בְּדַרְךָ זֶה יְכוּלִים לְזַכּוֹת אֶת כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ.

מה.

וּמֵאֵז נַעֲשֶׂה דְבוּק מְאֹד בְּמוֹהַרְנ"ת ז"ל וְהִלְךְ הַרְבֵּה בְּדַרְךָ זֶה וְעַל יְדֵי זֶה קָרַב רַבִּים אֶל דַּעַת רַבְּנוֹ ז"ל בְּעִיר טַעֲפְלִיק. דָּרְכוּ הִיתָה לַעֲשׂוֹת בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְעַדֵּת רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְהַזְמִין הַרְבֵּה אַנְשִׁים וְדַבֵּר עִמָּהֶם הַרְבֵּה מִדְּבוּרֵי רַבְּנוֹ ז"ל שֶׁקָּבַל מְמוֹהַרְנ"ת ז"ל, וְעַל יְדֵי זֶה קָרַבְּ אֶל דַּעַת רַבְּנוֹ ז"ל. וְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ הָיוּ רַגִּילִים לְהִתְוַעֵד הַרְבֵּה בְּבֵיתוֹ.

מו.

הָיָה לוֹ מְקָרֵב אֶחָד אִישׁ כְּפָרִי וְנֶחֱשֵׁב גַם בֶּן מְאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ, וְהָיָה הַמְּנַהֵג בְּטַעֲפְלִיק לְהִתְקַבֵּץ בְּפוּרִים אֶצֶל ר' מַאִיר, וְשָׁם אָכְלוּ אֶצֶל סְעֻדַת פּוּרִים, וְהָיָה מְנַהֵגוֹ שְׁבַשְׁעָה שְׁתַּיִם אַחַר הַצּוֹת הַיּוֹם כְּכֹר סֶגֶר הַחֲלוּצוֹת וְהַלְאָדִין וְהַדְּלִיק גְרוֹת הַרְבֵּה, וְתַכַּף הִתְחִילוּ סְעֻדַת פּוּרִים בְּשִׂמְחָה רַבָּה. פַּעַם, בְּשָׁנָה אַחַת, הָיָה בֵּין הַבָּאִים גַּם הָאִישׁ כְּפָרִי הַנַּ"ל, וְרָאָה ר' מַאִיר אִיךָ שֶׁכָּל אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוֹ שְׂמֵחִים מְאֹד, וְהוּא הָאִישׁ כְּפָרִי יוֹשֵׁב מִן הַצַּד וְעֵצֵב מְאֹד, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ: מַה זֹאת? לָמָּה אֵינְךָ שְׂמֵחַ? הֲלֹא הַיּוֹם פּוּרִים וּמְצוּהָ רַבָּה לְשִׂמְחָה, וְהַשִּׁיב לוֹ הַכְּפָרִי: אֵיִי, וְיָאֵם טוֹט מְעַן אַז מְעַן הָאֵט אַ צְבִיחָה אוֹיִפֶן קֹאפּ וְכִי הָיוּ לוֹ כְּמוֹת בְּנוֹת

להשיאן והפכורה היתה שמה צביה ולא היתה לו אפילו פרוטה לצרף נשואין, והשיב לו ר' מאיר: אם כל כך רע לך, לקחת לעצמך עצה להיות במרה שחורה? הלא אנהנו קבלנו מרבנו ז"ל אז עם איז שוין גאר שלעכט שרייט מען און מען שרייט צו השם יתברך [באשר כבר כל כך רע צועקים וצועקים וצרות לבכי הרחיבו ממצוקותי הוציאני], ולקח אותו ר' מאיר בידו והלך עמו בעגול הרקוד, פי היו בלם מבסמים ולא ידעו בין ארור המן לברוך מרדכי, והתחיל ר' מאיר לצעק אל הכפרי אז עם איז גאר שלעכט שרייט מען אט אזוי, [באשר מאד רע, צועקים בכה] והתחיל לצעק: "צרות לבכי הרחיבו ממצוקותי הוציאני", והכפרי צעק אחריו וכן בכל פעם באשר ר' מאיר צעק אז עם איז גאר שלעכט שרייט מען אט אזוי וכו', והוא צעק אחריו בכביות עצומות ובשמחה רבה עד שנחר גרונו. אחר פורים הזדמן, שאחד מאנשי שלומנו נסע לדרפו והכרח לשבות בכפר אצל הכפרי ושרתה אותו בתו הבכירה של הכפרי וישרה בעיניו. ואמר להאיש הכפרי: "היות שיש לי בן בגיל כנה אולי נשתדף יחד". ענה לו הכפרי: אני מכרח לשאול על זה את הרבי שלי. ושאל אותו האורח מאנשי שלומנו: מי הוא רבך? והשיב ר' מאיר טעפליקער: "הוא קרב אותי אל דעת רבנו ז"ל". ענה לו האורח: ר' מאיר! בודאי יסכים, ונסע הכפרי, ושאל את ר' מאיר והסכים, ונעשה שדוף ביניהם. אז ראו עין בעין - שקדשת פורים פועלת, ובפרט התפללות ובכיות של שמחה.

מז.

מוהר"ן"ת ז"ל ה'יה פעם פורים אצל רבנו ז"ל, ואמר לו אז רבנו ז"ל, שעקר פונת מהית עמלק על ידי שמחת פורים הוא, לבטל את הספקות שעולים בכל פעם על האדם, 'ספק' גימטריא 'עמלק', ואפלו בקדשה אסור שיהיו לאדם ספקות.

מח.

רבנו ז"ל הזהיר מאד לא לשמות משקה המשפר, כי אם לקדוש ותבדלה - יין.

ופעם אחת היו אנשי שלומנו מסבין אצל רבנו ז"ל ביום טוב וחלק רבנו ז"ל יין למסבין לשמחת יום טוב, בנהוג, ונתן בכוס קטן מעט יין למוהר"ן"ת ז"ל וז'ר' נפתלי ז"ל, ואמר להם שיהלקו ביניהם. ורמז להם בזה אידך שצריכים להתרחק משתית יין ושאר משקאות המשכרים.

אך בפורים, מצוה להרבות בשתייה והוא תקון הברית, כן אמר רבנו ז"ל בפרוש.

וואנשי שלומנו אמרו, ותתקאה אחר כך הוא סוד (איוב כ, טו) חזיל ב'לע ו'קאנו, שהסמרא אחרא מכרחת להקיא את קדשתו שחטפה ממונו — עיני לקומי מוהר"ן חלק ב' סימן ח'.

ופעם אחת בשמחת תורה שתי ר' נחמן טולטשינער ז"ל למעלה מן המדה, והתבסס קצת, ונפל לרגלי מוהר"ן"ת ז"ל, וצעק: איר זענט מיין חיות ["אתם החיות שלי"], והשיב לו מוהר"ן"ת ז"ל: אמת, עם איז

ריכטיג ואמנם זה נכון, אבל לשמות אסור בשמחת תורה כי אם בפורים.

והקפיד מוהרנ"ת ז"ל מאד על אלו החסידים העושים עקר משתית יין שרף.

ופעם אחת דבר מוהרנ"ת ז"ל מענין הקבוצים של יין שרף, שהתחלה היתה מחמת שראו אז הצדיקים שטוב להתקבץ יחד כדי לדבר דבורים טובים, ובפרט מדבורי הפעל שם טוב הקדוש וכוותו תגן עלינו שהאיר אז בעולם, ועל זה הכרחו לשבת על מעט יין שרף כדי שיעל ידו זה יהיה קבוצ, אבל אחר כך נתמעטו הלכות ונתרבו התאוות ונשארו רק על תיון שרף לבדו, על כן רבנו ז"ל ראה זאת ודחה זאת לגמרי.

ופעם אחת אמר רבנו ז"ל: איך קאן שוין נישט פערטראגן זייערע פראזניקעס [אני כבר לא יכול לסבל את החגים שלכם], כי אצל רבנו ז"ל היתה רק קבוצ של תורה ותפלה ושיחה מהתכלית לבד.

ודבר זה היה נראה מאד בעיני מוהרנ"ת ז"ל, ועל כן גם הוא התנגד לקבוצ של שתית יין שרף.

ופעם אחת ספרו לפני מוהרנ"ת ז"ל, שיש חסידים שמוציאים משקה המושבר תחת הכר שלכם, ובזמן שהם מקיצים משינתם, שואלים: משיח עדין לא בא? ושואלים משקה המושבר הזה, ומשתכרים והוזרים לשינתם, כי הם אומרים שכל זמן שמושיח לא בא, צריך להרדים את הוצר הרע, כי בזמן השינה אי אפשר לחטא. ואמר להם מוהרנ"ת ז"ל

שאין זו עצת, אלא צריכים להניח תהלים מראשותיו, וכאשר מתעורר מהשנה אם משיח עדן לא בא, צריכין מחדש לומר תהלים ולצעק להשם יתברך שיצילו מהיצר הרע.

וספר ר' לוי יצחק נ"י, שבאומן בקלויז, לא נהגו להביא תקון ביום היארצייט (הינו יין שרף במנהג העולם), רק ביום היארצייט הרבו בתורה ובתפלה, ובפרט בצדקה, שנהגו לתן ביום זה לאכול לכמה עניים, והיתה שם באומן מסעדה של הכנסת אורחים, ששם אכלו העניים בזול גדול, והיו רגילים הרבה מאנשי שלומנו שביום היארצייט שלמו לבעל המסעדה של הכנסת אורחים את כל ארוחת היום, באפן שביום זה יתן בהנם לאכל לכל העניים, והיו כבר העניים יודעים שיום זה אכלו את המסעדה מפלוגני, וברכו אותו "די נשמה זאל האפן א עליה" [שיהיה לעלוי נשמה] בנהוג.

ופעם אחת הביא אחד מאנשי שלומנו 'תקון' - יין שרף ביום היארצייט שלו, שהיה בעשרת ימי תשובה, ותקפיד עליו ר' לוי יצחק נ"י מאד, ואמר לו: 'אתה עושה שתי עולות, קדם, אצל רבנו ז"ל היתה קפדה לא לאכל בעשרת ימי תשובה קדם חצות, ואם אתה רוצה לאכל - אכל בביתה, אבל לא בפרהסיא. והשנית, רבנו ז"ל תקפיד לא לשנות משקה המשבר, כי אם בקדוש, וכו' שמביאים בבית המדרש הנקרא על שם רבנו ז"ל, מבזים את רבנו ז"ל כי מראים בזה שאין מציתים אותו.

מ.מ.

מזהרנ"ת ז"ל אָמר, אַם צועקיס שלזשים יום קדם פורים אָליו יתברך: "הצילני מהמון עמלק", יכולים לזכות לראות את מרדכי בשעת קריאת המגלה.

נ.

ופעם אחת ספר מזהרנ"ת ז"ל, שפעם אחת בערב פורים (בתענית אסתר) צעקתי להשם יתברך: 'הצילני מקלפת המון עמלק' - כאלו המון עמלק עומד עלי מיט א דראנג (עם קרש).

נ.א.

ומנהג אנשי שלומנו, שבפורים מרקדים כל היום כלו, כי הוא היום טוב של רבנו ז"ל - דעם רבינ'ם יום טוב. כי בפורים מאירה ספירת הנצח והתגלות מלכות שמים, שאין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, אשר על ידי ידיעה זו נמחקת קלפת המון עמלק, שהוא ההפך מרבנו ז"ל ממש. כי כל ענין המון עמלק היה לטמא בריתם ולהכניס בלב ספקות ומרירות ופרוד לכבות וכו', וענין רבנו ז"ל הוא תקון הברית והתגלות אמונה בתכלית מדרגה העליונה, ואחכה עם כלל ישראל.

וּשְׁמַעְתִּי מֵאֲנָשֵׁי שְׁלֹמֹנו, שֶׁבְּפִוְרִים יְכוּלִים לַפְעֵל הַרְבֵּה יְשׁוּעוֹת, מִחֶ שֶׁבְּכֹל הַשָּׁנָה אֵינָם יְכוּלִים לַפְעֵל, כִּי כָּל הַפּוֹשֵׁט יָד נֹתֵנִים לוֹ וְכוּ' וְעַל כֵּן "א פּוֹרִימְדִינְגַּע הַתְּבוּדָּהּ אִיז גָּאָר עֶפְעֶם אַנְדֶּערֶשׁ".

נב.

אחר הסתלקות מוהר"ן ז"ל ועוד כמה מתלמידי רבנו ז"ל, אז התחיל ר' נחמן טוילמינער ז"ל (תלמידו המבוקש של מוהר"ן ז"ל) לדבר עם אנשי שלומנו בכלל, ועם בני הנעורים בפרט, מעצות ודבורי רבנו ז"ל, כפי שהוא קבל ממוהר"ן ז"ל, כי היה בקי נפלא בכל הדבורים ששמע ממוהר"ן ז"ל ובכל הספורים וההשארה ששוארה מרבנו ז"ל, והוא מסר נפשו על כל הענינים שהיו שייכים לדבר רבנו ז"ל, כמו הדפסת ספרי רבנו ז"ל וכו', והוא עזרר וחזק את אחרים, ומרב מתיקות דבוריו נמשכו אחריו הרבה אנשים, וקרבים אל דעת רבנו ז"ל, כי דבוריו היו בדרכי נעים ואהבה גדולה.

נג.

והיה תמיד בשמחה עצומה, ועוד חזק את אחרים להיות תמיד בשמחה ולא לדאג בכלל, ואנשי שלומנו בנו אותו: "דער תם פון ספורי מעשיות", כי היה איש תם וישר וירא אלקים מאד.

נד.

והיה רגיל לספר לפני אנשי שלומנו, שביותר הזחיר מוהר"ן ז"ל על אהבת חברים ולהתרחק מלצנות. והיה מוהר"ן ז"ל אומר: אף שאי אפשר לו לומר זאת לכל אנשי שלומנו, על כל פנים, מאותם שבאים אליו, הוא מבקש מאד מאד שיאחזו את עצמם ביחד באהבה

גְּדוּלָה, וַיִּדְבְּרוּ רַק מִהַתְכַלִּית הַנִּצְחִית וְעֲצוֹת רַבְּנֵי ז"ל וַיִּתְרַחֲקוּ מִלִּיצְנוֹת וּמִכַּל מִיָּנִי וְעֵרְטָלְעָה.

נה.

וּפַעַם אַחַת הִלָּךְ ר' נַחֲמָן טוֹלְטְשִׁינְעֵר ז"ל אֶצֶל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, בְּדִי לְהַתְחַמֵּם אֶצְלוֹ בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הָיָה עוֹבֵד ה' גְּדוּל, וְהַתְּפִלָּל כַּמּוֹה שְׁעוֹת אֶף הִיָּתָה בּוֹ קְלַפַּת הַלִּיצְנוֹת וְהוֹעֲרָטְלְעָה, וְהִבִּין מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל שֶׁהִיָּה אֶצְלוֹ, עַל כֵּן אָמַר לוֹ: לֹא־רָאִיתָ תִּלְךָ אֶצְלוֹ – אֵינִי יֹכֵל, אֲבָל דְּבַר אֶחָד אֲבַקֵּשׁ מִמּוֹךְ אִם אַתָּה הוֹלֵךְ אֵלָיו אֵל תָּבוֹא אֵלַי.

[כִּי בְּאַמַּת אֵין לָךְ עוֹד שׁוֹטָה גְּדוּל מוֹזָה, שְׁמוֹדְבֵר תַּמִּיד וְעֵרְטָלְעָה וְעוֹשֶׂה תַמִּיד לִיצְנוֹת כִּי (ירושלמי ברכות): 'קִשָּׁה הִיא הַלִּיצְנוֹת שֶׁתַּחֲלֶתָה יִסּוּרִין וְסוּפָה בְּלִיָּה'; עֵין שָׁם. וְאָמְרוּ (עִבּוּדָה זָרָה יח.): 'כָּל הַמִּתְלוֹצֵץ יִסּוּרִין בָּאִים עָלָיו'; עֵין שָׁם. וְאָמְרוּ (דֶּרֶךְ אֶרֶץ זוֹטָא פ"י): 'תַּחֲלֶת עֲבָרָה – הַרְהוּר הַלֵּב, שְׁנֵיָה לָהּ לִיצְנוֹת'; עֵין שָׁם, כִּי זֶה תְלוּי בְּזָה, רַחֲמָנָא לִיצְלָךְ; וְדו"ק].

נו.

וְאָמַר ר' נַחֲמָן טוֹלְטְשִׁינְעֵר ז"ל, שֶׁהִבִּין אֶז מוֹדְבְרֵי מוֹהֲרַנְ"ת, שֶׁקְלַפַּת הַלִּיצְנוֹת עוֹקְרַת אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי, וְאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל דַּעַת רַבְּנֵי ז"ל, כִּי אִם עַל יְדֵי תְמִימוֹת וּפְשִׁיטוֹת. וְכֵן הָיָה הַסּוּף שֶׁל זֶה שֶׁהִיָּה רַגִּיל לַעֲשׂוֹת לִיצְנוֹת וְלֹא־רָאִיתָ וְעֵרְטָלְעָה, שֶׁנִּפְל וְנִתְקַרֵּר לְגַמְרֵי.

וְהוּא אֲשֶׁר גָּרַם אֶת כָּל הַמַּחֲלָקֶת עַל מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל, וְהוּא אֲשֶׁר גָּרַם פֶּרוּד לְכַבּוֹת בֵּין מוֹהֲרַנְ"ת ז"ל וּבֵין ר' שְׁמוּאֵל אֵיזִיק ז"ל, בִּי הַלִּיצְנוֹת וְהוֹעֲרַטְלַעַד עוֹקְרִים אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי.

וְנֹדְבָר זֶה נִצְרָף לְדוֹרוֹת, אִם רוֹאִים אֶחָד שֶׁהוּא מְחַרְחֵר רִיב תָּמִיד וְעוֹשֶׂה לִיצְנוֹת מְזֵה ... אוֹ מְזֵה ... אֶפְלוּ הוּא מְאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנו, צְרִיכִים לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ כְּמִטְחָוֵי קֶשֶׁת, בִּי הַסּוֹף יִהְיֶה, שְׁיִקְרַר אוֹתָךְ מְעֻבֹדֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּי חֲרָחוּרֵי הָרִיב וְהַלִּיצְנוֹת הִיא קְלָפָה עֲצוּמָה, רַחֲמֵנָא לִיצְלוֹ, הַעֲקֵר לְאַחֵז אֶת עֲצָמוֹ וּלְהִתְחַבֵּר אֶל אוֹתָם מְאֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵנו הַיְקָרִים הַתְּמִימִים, הַעוֹסְקִים בְּהִתְבּוֹדְדוֹת וְקִימַת חֲצוֹת, וּמִסְתַּפְּלִים עַל אַחֲרֵיתָם וְתַכְלִיתָם הַנִּצְחִית, וְשׁוֹקְדִים בַּתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שְׁעוֹרִים קְבוּעִים בְּסִדְרָן, וּמְסִימִים מִסְּכַת אַחַר מִסְּכַת וְכוּ', וּבוֹרְחִים מִכָּל מִינֵי סְכָסוּכִים, מַחֲלָקֶת וּפּוֹלִיטִיקָה שֶׁל שְׂקָר וְכוּ' - אֲלֵיהֶם תִּתְחַבֵּר וְתִצְלִיחַ הַצְּלָחָה נִצְחִית].

נז.

וּבְאַמַּת לִיצְנוֹת וְדַבְרֵי וְעוֹרְטְלַעַד, הֵם תַּכְלִית הַהַפָּךְ שֶׁל שְׂמֵחָה, בִּי הַלִּיצְנוֹת הִיא שְׁחוֹק הַכְּסִיל - שְׁמֵאֲבָד אוֹתוֹ מִשְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, בִּי סוֹפֵם שֶׁל בְּעָלֵי לִיצְנוֹת מֵר מְאֹד, עוֹד בְּזֵה הָעוֹלָם, בִּי אֵין יְכוּלִים לְסַבֵּל אוֹתָם וְכוּ'.

אֲבָל אִישׁ שְׂמֵחַ - שְׁמֵשְׂמֵחַ אַחֲרַיִם בְּדַבְרֵי נִיחוּמִים וְהִתְחַזְקוֹת, וּמְכַנִּים אֲמוֹנָה וּבִטְחוֹן בְּעוֹלָם, הוּא מִצְלִיחַ בְּזֵה הָעוֹלָם, בִּי הַכָּל

אוהבים אותו, וכן יזכה לעלמא דאתי, כמו שאמרו חז"ל (תענית כב.) על
הני שני ברחי שזכו לעולם הבא, כי שמחו את אחרים; עין שם.

נח.

ופעם אחת אמר רבנו ז"ל: איר קענט זאגן ווערטלעך, אפער נאר
מיט דריי תנאים: א. סע זאל נישט זיין קיין גבול פה, ב. ער זאל
נישט קיין הנאה האבן פון דערפון, ג. און ער זאל נישט מיינען
יענעם, היינט זאגט ווערטלעך ... [אתם יכולים לומר בדיחות, אבל רק
עם שלשה תנאים: א. שלא יהיה גבול פה. ב. שלא תהיה לו הנאה
מזה. ג. שלא יתבון על השני. עכשו תגידו בדיחות...]

נח.

ופעם אחת בא אל רבנו ז"ל החסיד ר' הרשל אוסטרפלער ששמש
בבדקון אצל דוד רבנו ז"ל - הרב הקדוש רבי ברוך ממעזיבון ז"ל,
והיה דרפו לשמח אותו ז"ל, ונשאר אצל רבנו ז"ל על שבת, ורבנו ז"ל
אמר אז לאנשיו: מסתמא וועט ער דאך זאגן ווערטלעך [מסתמא הוא
יגיד בדיחות] בדרפו, על בן הוא מזהיר אותם, שאף אחד לא יצחק, וכן
היה שהתחיל לומר ווערטלעך, ואף אחד לא צחק, והיתה לו תלישות
הדעת גדולה, ואז עשה רבנו ז"ל שמייכל (חיד קצת) ולא יותר, אבל
אנשי שלומנו לא צחקו, כמו שהזהירם רבנו ז"ל.

ב.

וְזוֹ הִיְתָה דְרָבּוֹ שֶׁל ר' נַחֲמָן טוֹלְמַשְׁיִנְעֵר ז"ל שֶׁהָיָה תָמִיד מְשַׁמַּח
 וּמְבַדֵּחַ אֶת כָּל הָעֲנָיִים וְשׁוֹבְרֵי הַלֵּב, וְהַכְּנִים בָּהֶם תְּקוּהָ עֲצוּמָה, וְכָל
 דְּבוּר שֶׁיֵּצֵא מִפִּיו – יֵצֵא בְּחֹן שֶׁל אֱמֶת, עַד שֶׁכָּל דְּבוּרָיו הָיָה אֲצֵלָם
 בְּפָנִים קָרִים עַל נַפְשׁ עֵיפָה, וְהַכֵּל אָהָבוֹ אוֹתוֹ בְּשִׁבּוּל זֶה, וּכְשֶׁהִיְתָה
 עָלָיו אִיזוֹ מַחֲלָקֶת – רָבָם שֶׁל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנו אֶחָזוּ עִמּוֹ, כִּי הִבִּינוּ שֶׁמָּה
 שְׂאוֹמְרִים וּמְדַבְּרִים עָלָיו – נוֹבֵעַ מִקְּנָאָה, וְהַכֵּל שֶׁקָּר,

בא.

וְהָרַב הַקְּדוֹשׁ מִפְּשֶׁהֲרִין ז"ל הָעֵרִיף וְהַחֲשִׁיב מְאֹד אֶת ר' נַחֲמָן
 טוֹלְמַשְׁיִנְעֵר ז"ל, וְאָף שֶׁהוּא הָיָה גָּאוֹן וּמְקַבֵּל גְּדוּל [בַּפְּרָאָה מִסַּפְרָיו
 הַרְבִּיּוֹ], אָף עַל פִּי כֵן הִיְתָה דְרָבּוֹ לְהַסְתֵּת מֵאֲחֻרֵי הַדָּלֶת לְשִׁמוּעַ אֶת
 דְּבוּרָיו, כִּי תַכְּף וּמִיד כְּשֶׁנִּכְנַס הָרַב – הִפְסִיק ר' נַחֲמָן מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל
 הָרַב, וְהָיָה הָרַב רָגִיל לֹאמֹר: "אֲנִי רוֹצֵה לְשִׁמוּעַ מִפִּיכֶם אִיךָ שְׂאֹמֵר
 מוֹהֲרֵנִי" ז"ל תּוֹרָה זוֹ" וְכוּ, כִּי ר' נַחֲמָן הָיָה דִּיקָן גְּדוּל.

בב.

סֵפֶר ר' נַחֲמָן טוֹלְמַשְׁיִנְעֵר ז"ל, כִּי אֲצֵל מוֹהֲרֵנִי"ת ז"ל רָאָה נִפְלְאוֹת,
 אִיךָ שֶׁהָיָה מְהִיָּה אֶת עֲצֻמוֹ תָמִיד עִם נִקְדַּת הַתְּקַרְבוֹתוֹ אֶל רַבְּנוֹ ז"ל,
 וְהָיָה רָגִיל לֹאמֹר: בְּרוּךְ ה' שְׂאִינִי מִתְּנַגֵּד עַל רַבִּי קְדוֹשׁ וְנִרְאָ בְּזוּחִי".
 וּפְעַם אַחַת נִסַּע בְּיַחַד עִם מוֹהֲרֵנִי"ת ז"ל בְּדֶרֶךְ, וְעָבְרוּ אֵז עַל מוֹהֲרֵנִי"ת
 ז"ל מְרִירוֹת וּבְזִיזוֹנוֹת רַבִּים, וְהָיָה בְּחֵלִישׁוֹת הַדַּעַת גְּדוּלָּה וְכוּ, וְהִתְחִיל

להתפלל בכבודות עצומה ובשברון לב וכו'. כיון שהגיע לזמרו לה' חסידיו והודו לזכר קדשו, הבה בך אל בך, ונתעורר בשמחה עצומה, ונתן תודה והודאה להשם יתברך, שאינו מתנגד על אור נפלא כזה, והתחיל להתפלל בחיות ובהתלהבות גדולה עד מאד.

סג.

והיה ר' נחמן טולמשינער ז"ל רגיל לספר, שאצל מוהרנ"ת ז"ל ראו תמיד, הנה כפשע בינו לבין המות, והנה נצול, וכן היה כל ימי חייו הקדושים, בשעה הקודמת חשבו - אבד מנום, ובשעה השנייה זכה לעשות עוד איזה ענין בעניני רבנו ז"ל - לחדש איזה חדוש או לדבר עם מישהו, או לעסוק בהדפסה והפצת דעתו הקדושה של רבנו ז"ל וכו' ונצם התחזקותו שלא לפול בדעתו - אי אפשר לשער ולספר כלל.

סד.

וספר, שנסע יחד עם מוהרנ"ת ז"ל לכפר ליפוויץ באשר חתן את בנו נחמן עם ר' ישראל מליפוויץ, שהיה גם בן מאנשי מוהרנ"ת ז"ל, והיה אז המנהג שקדם החתנה שלחו רוכב על סוס לקבל את פני החתן, שהמתין כמה קילומטרים רחוק ממקום החתנה, והוא הביא את החתן אל החתנה, וזה היה בימים ההם בכלל קבלת פנים לחתן, והיו מלזים אותו בתפיש ומחולות אל העיר למקום החתנה.

ובשעהגיע מזהרנ"ת ז"ל עם החרתן וכל המשפחה סמוך לעיר ליפוויץ, נעמדו להמתין לרכב, וראו מרחוק מהומה גדולה, אנשים דוחפים זה את זה, ועל בן שלח את ר' נחמן טולטשינער ז"ל שירויץ לשם לראות מה ארע שם.

ומעשה שהיה כך היה, שקדם בואם התאספו כמה ממתנגדיו עם מקלות, אבנים וברזלים וכו', ותכננו להכותם ולסקל אותם באבנים כשיעברו שם, וכאשר נודע זאת למחתן ר' ישראל מליפוויץ הזמין משטרה ובאו וגרשו אותם, ונעשה רעש גדול כי התקוטטו עם השוטרים ולא רצו לעזב את המקום, עד שבסוף גברו השוטרים וגרשום לגמרי. ואז חזר ר' נחמן טולטשינער ז"ל עם הרכב אל מזהרנ"ת, החרתן וכל המשפחה, וספר להם מה קרה שם, ואז התחיל מזהרנ"ת ז"ל לדבר מהתורה ס"ו, שכתוב שם בזה הלשון: "פי עקר גדלתנו ותפארתנו ותגלה לעתיד לבא, שאז ידעו ויראו הכל את גדלתנו, כי אז יראו הכל את גדלת ותפארת הצדיקים והבשרים, אשריהם ואשרי חלקם, מה רב טובך הצפון להם ולהפך מפלת הרשעים", עיין שם.

והתחיל לכבות מאד, ואמר: אפלו א פשוטער טרענער אין בעל עגלה ווען ער גייט חתנה מאכן זיינעם א קינד, קומט איהם דאס אויך נישט אזא קבלת פנים פארנואס קומט דאס מיר? איז דאס נאר ווייל אויך רעד פון הייליגען רביין; ואפלו סבל פשוט ובעל עגלה כשהולך לחתן את אחד מילדיו, גם בן לא מוגיעה לו קבלת פנים כזו, למה מוגיע לי דבר זה? זה רק מפני שאני מדבר מרבנו הקדוש.

והתחיל לשיר בנגון אשת חיל: "אונזער גרויסקייט און אונזער שיינקייט וועט מען זעהן ווען משיח וועט קומען" ואת גדלתנו ותפארתנו יראו כשיבא משיח, ורקדו שם הרבה מאד בבכיות עצומות ובהתעוררות רבה ונהגון ידוע בין אנשי שלומנו, ואז, קדם החתנה חברו מוהרנ"ת ז"ל.

סה.

וזה היתה גדלתו, שאף שרדפו אותו כל כך והיו לו בזיונות רבים, אף על פי כן הזק את עצמו מאד מאד, והיה בכלל הנרדפים תמיד ולא מן הרודפים, ועוד הזק אחרים וקרבים אל השם יתברך, והיה נעלם כל כך מרב העולם.

סו.

ור' נחמן מוילנשינער ז"ל היה רגיל לומר, שהעולם הושבים שלחיות איש צדיק, צריך שיהיו עליו עשרה קבין מרה שהורה, ולחיות אחד מהל"ו צדיקים צריכים להיות שואב מים וכו'. ואין זה נכון, אלא שיכולים להיות איש שמה וצוהל מאד, ואף על פי כן יהיה צדיק קדוש נורא דבוק בו יתברך, ויכולים להיות איש בעל הבית ועשיר גדול כמו ר' אברהם בערניו שלנו (נכד רבנו ז"ל), ולחיות אחד מהל"ו צדיקים.

סז.

וכבר אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן קטז): כי יש טועים סוברים
 שצדיקים להפיר את הצדיק וכו' בפניו בצלמו ודמותו שיהיה משנה
 בדמותו ובתנועותיו וכו', ובאמת לא כן הוא, כי הצדיק הוא בדמות
 וצלם ככל האנשים, ואין בו שום שנוי, ואף על פי כן הוא ענין אחר
 לגמרי וכו'; עין שם. ועין בזהר הקדוש (בהעלותך קנב): 'שפשוך כד חמוץ
 לבר נש בלבושא דאתחזי לון שפירא, לא מסתכלין יתיר חשיבו
 דהוא לבושא גופא - "חשיבותא דגופא נשמטא"; עין שם. הינו פי
 עקר חשיבות הצדיק והאיש פשר הוא רק נשמטו, ודבר זה נעלם
 מעיני כל.

ופעם אחת בא על ראש השנה אל הקבוץ באומן איש אחד, שהיה
 מלבש במלבושי משי וכו', ויען שר' נחמן טולטשינער ז"ל סדר לכל
 אחד את האכסניות, ועל פן נגש אליו, ובקש מפניו שיתן לו אכסניה
 בין העשירים. ור' נחמן ז"ל מאן מאד, והקפידו עליו אנשי שלומנו,
 ושאלו אותו: "למה? הלא הוא איש פשר מאד!", ולא השיב להם.
 ולבסוף נתגלה, שהיה גנב שהלביש את עצמו במלבושי משי וכו'
 והבינו את צדקת ר' נחמן ז"ל.

ושמעתי מר' לוי יצחק נ"י, שעקר שבת האיש הישראלי, כשהוא
 דבוק במחשבתו בו יתברך, ומקום מצות עשה של "ולדבקה בו", ושום
 בריה לא יודעת מזה. ואמר, כי פה בעולם, יכולים לישב אחד על יד
 חברו, ואחד לא ידע מה שבלב חברו, ויחשב עליו מה שיחשב, ושם

בעולם העליון יתבייש מאד מחברו, פי יראה "דאם ער האט א שענערן
 מ' פון איהם, א שענערן קוק פון איהם" וכו' וכו'; [שיש לו מ' יותר
 יפה משלו] (הינו שיש לו מחשבה נקיה), הסתכלות יותר יפה משלו (הינו ששומר
 על עיניו) וכו' וכו'.

ואמר, שהחלוק בין הצדיקים הוא רק על ידי המוחין, פי עקר האדם
 הוא המוח מחשבה, ומי שיש לו מ' מחשבה יותר נאה, מעלתו יותר
 גדולה, פי בעבודת קיום פשטות המצוות כמעט כלם שוים [פי הכל
 מניחים תפלין, ומלבשים בציצית ושומרים שבת וכו' וכו'], אבל החלוק
 וההפרש בין אחד לחברו הוא רק על ידי המוח מחשבה, כל מי שיש לו
 מ' מחשבה נקיה יותר ומכון בכל דבר יותר וכו', כמו כן גדלה מעלתו
 יותר וכו'.

סח.

ופעם אחת אמר מוהרנ"ת ז"ל לר' נחמן טולמשינער ז"ל: איין
 ערליכער איד איז זייער שווער צו זיין, לאמיר כאטש ליב האבן
 איין ערליכען איד, לאמיר כאטש מקנא זיין איין ערליכען איד און
 נישט קריגן אויף איהם. [להיות איש פשוט – קשה להיות, הבה ונאהב
 לפחות יהודי פשוט, הבה ולפחות נקנא ביהודי פשוט ולא נחלק עליו].

ואמר ווער עס איז איין ערליכער איד – ווייס איך נישט, אויב דו
 ביקסט איין ערליכער איד בין איך דיר מקנא. [מי הוא איש בשר –
 איני יודע, אבל אם אתה הוא האיש בשר – הרי שאני מקנא בך].

ט.ט.

והעיד ר' אברהם על אביו ר' נחמן טולטשינער ז"ל, שמיום ששמע
 ממוהרנ"ת ז"ל הפלגת מעלת השמחה והרקודים, היה רגיל לרקד בכל
 יום בינו לבין עצמו ולא החסיר יום אחד, ופעם אחת שכב בכר על
 מושבבו, ונזכר שהיום עוד לא רקד, על בן ירד מופתו ורקד קצת והיה
 איש שמח כל ימיו.

ע.

ואמר ר' אברהם בר נחמן ז"ל על אביו: דער טאטע איז גיווען ביי
 זיך א שטיק בלאטע, און האט אריין גיברענגט אין יענעם אז ער
 זאל אויך האלטן פון איהם אז ער איז א שטיק בלאטע; [האבא, היה
 בעיני עצמו כמו חתיכת בוץ, והוא הכנים בזולתו, שגם הוא יהושב
 אותו לחתיכת בוץ] – כל כך הסתיר את עצמו בדרך הפשיטות
 והשמחה והתמימות שלו.

ע.א.

ר' אבְרָהָם בְּר נַחֲמָן ז"ל אָמַר, שָׁבַל הַמַּחְלָקֶת וְהַפְּסָסֻיכִים מִתְּחִילִים
 רק מִמִּדַּת הָעֲצֻבוֹת, בִּי הָעֲצֻבוֹת מְצַמְצָם וּמְקַטֵּין אֶת הַדַּעַת עַד
 שְׁנִדְמָה לוֹ שֶׁחִבְרוּ מִתְּבִנּוֹן לְצַעַר וּלְהִרְע לוֹ וְכוּ' וּמִזֶּה מִתְּחִילָה מַחְלָקֶת
 וְכוּ', אֲבָל מִי שֶׁזֹּכֵר לַהֲיוֹת תָּמִיד בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, אִזּוֹ נִתְרַחֵב מִחוּ
 וְדַעַתוֹ, וּבְכֵן אֵין לוֹ זְמַן לְהִסְתַּפֵּל עַל חִבְרוּ בְּלָל.

ע.ב.

וְאָמַר שֶׁפִּי גִדְּלַת אֹרֹךְ שֶׁל רַבְּנֵנוּ ז"ל אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיגוֹ וּלְתוֹפְסוֹ
 וְכוּ', בִּי אִם עַל יְדֵי תַקְוָה הַשְּׂשׂוֹן וְהַשְּׂמָחָה. כָּל מִי שֶׁשְּׂמַח בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ כֵּן
 מֵאִיר בּוֹ בְּיוֹתֵר אֹרֹךְ הַגְּנוּז שֶׁל רַבְּנֵנוּ ז"ל.

ע.ג.

וּנְכַעֵין שְׂמִיכָאָר בְּדַבְרֵי רַבְּנֵנוּ ז"ל (לְקוּטֵי מוֹתֵרִין חֶלֶק א' סִימָן קנ"ג) אִם
 הַתְּלָמִיד יֵשׁ לוֹ פָּנִים, הֵינּוּ בְּחִינַת אֲנָפִין נְהוּרִין, בְּחִינַת מְרָאָה
 מְלֻטָּשֶׁת, אִזּוֹ יְכוּל לְקַבֵּל פָּנִים – לְקַבֵּל אֹר פְּנֵי הַרְבֵּ, וְאִזּוֹ רְאוּי שֶׁתִּרְב
 יִתְרָאָה בְּתוֹךְ פְּנֵי הַתְּלָמִיד הַמְּקַבֵּל פְּנָיו, כְּמוֹ כֵּל מְרָאָה מְלֻטָּשֶׁת שֶׁכָּל
 הַעוֹמֵד בְּגִנְדָּה רוֹאֶה אֶת עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַמְּרָאָה וְכוּ'; עֵין שָׁם].

ע.ד.

וְאָמַר, אִם רַבְּנֵנוּ ז"ל אָמַר (לְקוּטֵי מוֹתֵרִין חֶלֶק ב' סִימָן כ"ד) שֶׁמְצוּחַ גְּדוּלָּה
 לַהֲיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד – מִסְתַּמָּא אֵין דָּא מֵיט וְוֵאִם פְּרִיילִיךְ צוֹ זֵיין;
 [בְּנִרְאָה שְׂיֵשׁ עִם מַח לַהֲיוֹת שְׂמֵחַ].

עה.

ואמר, מיט שמחה האט מען גארנישט וואס אן צו ווערן, אדרבה!
 מיט יעדען שמחה איז דער מענטש זייער מצליח בנשמיות
 וברוחניות, ווי דער הייליגער רבי ברענגט אין ספר המדות [עם כל
 שמחה - אין בכלל מה לתפסיד, אדרבה! עם כל שמחה האדם מאוד
 מצליח בנשמיות וברוחניות, כמו שרפנו מביא בספר המדות] (אות
 שמחה חלק ב' סימן א): 'מי שהוא שמח תמיד - על ידי זה הוא מצליח'.

עו.

ואמר, שאין לך עוד מצוה שאדם דש בעקבו במצות השמחה, עד
 ש'לרב העולם נדמה שאין זו מצוה כלל.

עז.

ובפרוש אומר, שעקר מחית עמלק ושהוא הקשיות והספקות
 שמבלבל את כל אחד, הוא רק על ידי שמחה, כי שמחה אותיות
 שימחה תמחה את זכר עמלק".

עה.

ואמר, שלמעלה איש שמח חשוב מאוד מאוד, ומכל שכן אם זוכה גם
 לשמח את אחרים - מעלתו גבוהה מאוד מאוד.

ע.ט.

וְהָיָה רָגִיל לְדַבֵּר הַרְבֵּה מְאֹד עִם אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ מִחֲצוֹת, שְׂמֻחָה, וְהַתְּבוּדָדוֹת. שְׁעוּרִים קְבוּעִים בְּסִדְרָן בְּדַעַת רַבֵּנוּ ז"ל (ענין שיחות הר"ז סימן ע"ח).

פ.

וּפְעַם אַחַת דִּבֶּר שִׂיחָה אֲרָבָה מֵהַתְּכֵלִית, וְהִסְבִּיר בְּהִסְבֵּר עֲמוּק עֲמוּק, אֲשֶׁר כָּל מְרִירַת הַנְּגִלוֹת וְקַלְלַת הַתּוֹכְחָה שְׁעוּבָרוֹת עַל רַב הָעוֹלָם הוּא רַק מִסִּבַּת רְחוּקִים מִהַשְׂמֻחָה, כַּמְבָאָר בְּפֶרוּשׁ בִּקְרֵא שְׁכַל הַחֲצוֹת וְהִיפּוּרִים וְהַמְרִירוֹת בָּאִים (דְּבָרִים כח, מז): "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרַב כַּל", עֵינֵי שָׁם. וְאָמַר, שְׂבֻדוֹרוֹת הַנְּבִיאִים, יִדְעוּ, שְׁמִי שְׂרוּצָה לְזָבוֹת לְנְבוּאָה זֶהוּ אִי אֲפֹשֶׁר בְּשׁוּם אַפֵּן בְּלִי שְׂמֻחָה, וְהַנְּבִיאִים הָיוּ אֵלּוּ אֲשֶׁר הַתְּבוּדָדוֹ מִכָּל וְכָל, וְהַתְּדַבְּקוֹ עֲצֻמָּם עִמּוֹ יִתְבַּרֵךְ בַּתְּכֵלִית הַדְּבָקוֹת, בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וְהָיוּ בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה עַד מְאֹד בְּנִבְל וְתוֹף וְהִלִּיל וְכִנּוֹר, וְדִיקָא עַל יְדֵי זֶה נִבְאוּ נְבוּאוֹת אָמֵת. כִּי בְּשִׂאֲדָם מִרְגִּיל אֶת עֲצֻמוֹ לְהַתְּבוּדָד עִמּוֹ יִתְבַּרֵךְ, וּפּוֹרֵשׁ אֶת עֲצֻמוֹ מִכָּל הַבְּלִי הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמְדַבֵּק אֶת מִחוֹ וּמְחַשְׁבֵּתוֹ בּוֹ יִתְבַּרֵךְ בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה וּבְתִשְׁבָּחָה וּכְסוּפִים עֲצוּמִים אַחֲרָיו יִתְבַּרֵךְ עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ', עַל יְדֵי זֶה נִפְתָּחִים לוֹ שְׁעָרֵי הַשָּׁמַיִם וְכוּ', וְנִכְנָס מֵהִיכַל אֶל הִיכַל וְכוּ', עַד שְׁשׁוּמַע הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו וְכוּ'. וְהֵאָרִיךְ בְּשִׂיחָה זוֹ מְאֹד.

וּסְפָרוּ גְדוּלֵי תַלְמוּדֵי שְׁשׁוּמַעוֹ שִׂיחָה זוֹ מִפְּיוֹ, כִּי בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה נִלְקַח מִהֶם כֹּחַ הַבְּחִירָה וְחִיּוֹ דִּהְיָא עֲלֵמָא עַד שֶׁנִּדְמָה לָהֶם שֶׁהֵם מְטִילִים

יחד בגן עדן, ומרב תשוקה ונעם וערבות שהרגישו אז, זלגו עיניהם דמעות, והבינו מרחוק מדרגתו הנוראה והנפלאה שזכה בכח רבנו ז"ל.

ואשרי ואשרי מי שאינו ממעה את עצמו בזה העולם, רק מצית באמת ובתמימות את רבנו ז"ל, ומרגיל את עצמו לדבר עמו יתברך באשר ידבר איש עם רעהו, ויתבודד עצמו בקביעות עצומה אליו יתברך ויפריש את עצמו מפל מיני בלבולי ומרדת העולם וכו' וישתוקק ויכסוף אחריו יתברך בהשתוקקות וכסופים עצומים וכו', ויחזק את עצמו להיות תמיד בשמחה עצומה – יהיה איד שיהיה וכו', שום דבר ושום ברירה לא יוכל להפילו ולהרחיקו ממנו יתברך, אז סוף כל סוף אם יהיה עקשן – וועט ער זוכה זיין צו זעהן שייניג'ם וינקה לראות דברים נאים] וכו' – אשרי לו ואשרי חלקו].

פ.א.

פעם אחת שמעו כמה מאנשי שלומנו את ר' אברהם בר נחמן ז"ל, איד שהוא מתבודד ומתפלל בציון רבנו ז"ל, ושמעו איד שבוכה ומבקש ממנו יתברך בזה הלשון: רבנו של עולם! זעה איד זאל זיה ליבען נאר אין דיר, נאר אין דיר, רבנו של עולם! זעה איד זאל זיה פארקטען נאר פון דיר, נאר פון דיר, רבנו של עולם! זעה איד זאל זיה פרייען נאר מיט דיר, נאר מיט דיר. [רבנו של עולם! ראה שאתאחב רק בך, רק בך, רבנו של עולם! ראה שאירא רק ממך, רק

ממך, רבנו של עולם! ראה שאשמח רק בך, רק בך...! ותור על דבורים אלו פעמים אין מספר.

פ.ב.

פעם אחת ראה ר' אברהם בר נחמן ז"ל את אנשי שלומנו מרקדים בקלויז באומן, ובשגמרו הרקוד, ענה ואמר להם: "רקודים עם התעוררות ראיתי, אבל רקודים עם שמחה לא ראיתי", ורמוז להם שהרקוד צריך להיות בתמימות ובפשיטות, בשמחה עצומה, וכן רצה רבנו ז"ל, שנהנה רגילים ברקודים של שמחה דיקא, ולעשות כל מיני פעולות שנרבה את השמחה מאד.

פ.ג.

פעם אחת נכנס ר' אברהם בר נחמן ז"ל באומן בפסח, וראה איך שהבחורים מאנשי שלומנו אוכלים להם יבש ומטוגנים את זה במים חמים, וכדי להזקם ולאמצם, הפליט מפיו הקדוש דבורים אלו "א ארימאן איז אבער פארט העכער אויבן, ווארום ער האט דאך אזויפיל געליטען אויף דעי וועלט" [בכל זאת עני מרום ונחשב יותר למעלה בעולם העליון כי סבל כל כך בזה העולם, ואמר זאת כדי לפיכם, כי העניות היתה אז - איום ונורא! רחמנא ליצלן.

פ.ד.

והיה רגיל לומר, אם מקימים דברי רבנו ז"ל בפשוטם, אז אין דרגא בעולם שלא יבוא ויגיע אליה. ודבר זאת לענין שמחה והתחזקות,

מאחר שרבונו ז"ל הזהירנו כל כך על מצות השמחה צריכים למסור את נפשו לזכות להגיע אל מצות השמחה. ואמר: **במצות השמחה, וויפל מען איז פריילעך איז מען נאך נישט יוצא די מצוה, [במצות השמחה – כמה ששמחים אין יוצאים ידי חובת המצוה הזאת], כי הוא עד אין סוף.**

פה.

ר' לוי יצחק נ"י אומר, בשאדם הושב מהתכלית הנצחית, אז דיקא נעשה בשמחה עצומה, כי העולם הזה מלא עצבות ומרירות, ולכן בשאדם הושב רק מהעולם הזה, אז דיקא הוא בעצבות ובמרירות גדולה, מה שאין בן בשחושב מהעולם הבא ואיך שכל נקדה טובה שזוכה לחטוף מנקדת יהדותו – זו תשאר עמו לנצח, אז דיקא יהיה תמיד בשמחה, כי כל נקדה טובה היא בלוי רוח עצום.

פו.

ואמר שצריכים להסתפל היטב על תכליתו הנצחית, ועקר ההסתכלות על התכלית הוא – שלא ימעה את עצמו, רק ידע כי יהיה מכרח למות, כמו שכתוב בתורה (בראשית ג, יט): "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" וגו'. ורואים שכל הצדיקים נסתלקו, וכתיב אצל אבות

העולם: "וימות" וכו', על בן צריך לידע ולחקוק היטב היטב בדעתו, כי סוף כל סוף יגיע גם זמנו למות, ואין יכולים להפילט ולהנצל מזה בשום אופן, ועל בן פשתפנס ידיעה זו היטב בדעתו, אז יסתכל כבר על כל העולם עם עינים אחרות, ויהיה תמיד בשמחה עצומה על כל נקדה טובה שזוכה לחטוף מקדשת יחדותו, כי רק זה ישאר ממונו.

ואמר אז, שאי אפשר לזכות לשמחה אמתית, כי אם פשיודע היטב שתהכרח למות, כי פשנדמה להאדם שיחיה לנצח, אז הוא תמיד בכעס ובמרירות, כי רוצה לחטוף את כל העולם הזה וכו', וכאשר לא חולק לו כמו שרצה - הוא שבור ועצוב מאד מאד, אבל פשנסכם בדעתו, שבין היום ומחר ימות, אז כבר אינו דואג כלל, כי מה לו לדאג ולהצטער על עולם שאינו שלו?

פו.

ואמר, שמה שאמרו חז"ל (פענית לא): 'עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים; לפנה דיקא מחול? כי הצדיקים שמחו עמו יתברך כל ימיהם, והשתוקקו תמיד אחריו יתברך, ועל בן עכשו בכיכול השם יתברך שמח עמו - "דו האפט זיה געפרייט מיט מיר, וועל איך זיה פרייען מיט דיר" - [אתה שמחת אתי אני אשמח אתך!]; וזהו מעלת הצדיקים - ששמחים תמיד רק עמו יתברך, ומשתוקקים וכוספים אחריו יתברך בכלות הנפש.

פ.ח.

ואמר, העולם הזה נקרא עלמא דשיקרא - מקור העצבות והפרידות, והעולם הבא נקרא 'עלמא דקשומ' - מקור השמחה והתהדות, ועל כן כשאדם שמה תמיד, הרי הוא מקשר את שני העולמות יחד. ואמר, אז שנהו עקר השלמות - ער דרייט זיך ארום אין דער וועלט, און פון דעסוועגן איז זיין מחשבה דבוק אין עלמא דאיתי, והוא מסתובב בתוך גשמיית העולם הזה, ואף על פי כן על ידי תקף השמחה מזה ומחשבתו קשורים בדבוקים אל עלמא דאיתי.

פ.ט.

ואמר, כשאדם מרגיל את עצמו להיות שמה תמיד, על ידי זה מכנים שמחה בכל העולמות וגורם שעשועים גדולים למעלה, ומשתבחים ומתפארים הרבה עמו: "ראו אדם שמסבב בגשמיית העולם ובהסתרה כזו, אף על פי כן מחזק ומשמח עצמו בו יתברך".

צ.

ואמר, שמחה היא התחלה והסוף, שכל היתדות תלויה בה, ואף שעוברים על כל אחד מארעות בחייו, שנדמה לו כמה פעמים, כאלו אבד מנוח, חם ושלום, אף על פי כן, גם אז יעשה כל מיני עצות להיות רק בשמחה תמיד.

צ.א.

ואמר, שהעולם חושבים ששמחה ותשובה הן שני הפכים, אם שמחה – אי אפשר לשוב, וכן להפך, ובאמת טעות גדולה היא זו, כי דיקא על ידי שמחה יכולים לשוב אליו ותברך, כי השמחה מיישבת את דעת האדם.

צ.ב.

ואמר, דיקא אלו האנשים היודעים שנקדה טובה אחת גם בן טובה, הם הצליחו מאד, וכל אנשי שלומנו התחילו עם נקדות טובות קטנות וכו'.

צ.ג.

ואמר, כשיש אהבה בין אנשי הצדיק, נגרמת נחת רוח גדולה לצדיק, וגם אצלם אהבה זו פועלת פעלה לטובה. ואמר אז, כל זמן שאני רואה אצל חברי איזה רע, זה אינו טוב, והתנא תקדוש אמר (אבות ה, יח): 'אל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו, ועל בן צריכים להזהר מאד מאד לא לדון את חברו לכף חוב, יהיה איד שיהיה, אפלו עשה מה שעשה.

צ.ד.

ואמר, הענין של לדון את האדם לכף זכות אפלו רשע גמור באשר הנהיר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן רפב), אין תכונה שאני צריך להסכים, הם ושלום, אל העולה והרע והרשעות שעשה, רק אני צריך

לְדוֹן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, אֲשֶׁר אַף שְׁעֵשָׂה כְּבָר מִה שְׁעֵשָׂה, עֲדִין יְכוּל לְשׁוֹב, וְאֶסוּר עָלָי לְדַחְקוֹ.

צ.ה.

וְאָמַר, שְׁעֵנֵנּוּ שֶׁל לְדוֹן אֵת הָאָדָם לְכַף זְכוּת, הוּא לְמוּד עֲמוּק עֲמוּק, וְצָרִיכִים לְלַמֵּד וּלְעֵינֵי הַרְבֵּה הַרְבֵּה לְזָכוּת לְהַגִּיעַ אֶל זֶה, וְכֹל מִה שְׁעוֹשִׂים לוֹ עוֹלוֹת יוֹתֵר גְּדוֹלוֹת, הוּא צָרִיד לְקַרְבָּם יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְעַל יְדֵי זֶה יִתְחִיל לְהִתְבַּיֵּשׁ יוֹתֵר וְיִשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, אֲבָל כְּשֶׁתְּדוֹן אוֹתוֹ לְכַף חוֹב, עַל יְדֵי זֶה תִּעְקַר אוֹתוֹ לְנִמְרֵי רַחֲמָנָא לִיְצִלָּנוּ.

צ.ו.

וְאָמַר, דֶּרֶךְ רַבְּנֵי ז״ל הוּא רַק אֶתְּכָה וְחֶסֶד וְרַחֲמִים – לְאַהֲבֵי אֵת כָּל אֶחָד, וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַכֹּל, וּלְשַׂמֵּחַ אֵת כָּל בְּרִיָּה, וּלְרַחֵם עֲלֵיהֶם מְאֹד. וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּכְנָסִים בְּחֶדֶר רַבְּנֵי ז״ל צָרִיכִים לְהִתְנַהֵג בְּדַרְכֵי חֶסֶד וְרַחֲמִים וְאַתְּכָה, וְלְדוֹן אֵת כָּל אֶחָד לְכַף זְכוּת.

צ.ז.

וְאָמַר, הֲלֹא אֲנַחְנוּ לּוֹמְדִים בְּחֶדֶר רַבְּנֵי ז״ל, וְעַל כֵּן צָרִיכִים לְצִיַּת אֵת הַמְּלִמֵּד וְהוּא רַבְּנֵי ז״ל, וּכְמוֹ שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּל יוֹשֵׁב חֶדֶר שְׂיִישׁ שָׁם גַּם נְעָרִים שׁוֹכְבִים, וְיֵשׁ שְׂיִישׁ לָהֶם תְּפִיסָה כְּבִדָּה (רֵאשׁ כְּבִד), וְאָמְרוּ חֲז״ל, שְׂאֶסוּר לְרַחֲקֵם רַק שְׂיִחֵיו צוֹתָא לְחַבְרִים, כְּמוֹ כֵּן בְּחֶדְרוֹ שֶׁל רַבְּנֵי ז״ל אֶסוּר לְרַחֵק שׁוֹם בְּרִיָּה, אִיזֵן מְעַן דְּאַרְפָּה הַאֲלָמָן זַיִיעַר חֲשׁוֹב דְּעַם חֶדֶר. [וְצָרִיד לְהִתְחַזֵּק בְּחִשְׁבּוֹת אֵת הַחֶדֶר].

צח.

ואמר, כי העקר הוא רחמים, כי בלי רחמנות העולם לא יכול להתקיים, הן בביתו שינהיג ביתו רק עם רחמים ואהבה, והן בחוץ עם חבריו שעוסק עמָהם, שיהיה העסק רק עם רחמים ואהבה. ורַבְנּוּ ז"ל אָמַר (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן עב) כִּי מִי שֶׁנִּכְלַל בְּמִקּוּם שֶׁצָּרִיךְ לְחַבְּלֵל, הֵינּוּ בְּאֵין סוּף, שֶׁם כֵּלּוּ טוֹב, וְאֵין שֵׁם דֵּין, חֵם וְשָׁלוֹם, עַל בֶּן צָרִיךְ לְהִיּוֹת כֵּלּוּ טוֹב; עֵין שָׁם.

צט.

ואמר, כִּשְׂאָדָם מִנְהִיג אֶת בֵּיתוֹ בְּרַחֲמָנוּת כְּלִי שׁוֹם הַקְּפֹדוֹת וְכַעֲס, חֵם וְשָׁלוֹם, וְדָן אוֹתָהּ תָּמִיד לְכַף זְכוּת, אִזּוּ הַשְּׂכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם. וְאָמַר אִזּוּ, עֵינֵין שֶׁל לְדוֹן לְכַף זְכוּת שֶׁהִזְהִיר רַבְנּוּ ז"ל, זֶה כּוֹלֵל גַּם אֶת אֲשֶׁתוֹ, כִּשְׂאָדָם דֵּן אֶת אֲשֶׁתוֹ תָּמִיד לְכַף זְכוּת, אִזּוּ יְהִיָה לוֹ שָׁלוֹם בֵּית, וּבְבֵית שֵׁישׁ בּוֹ רַק אֶהְבֶּה וְשָׁלוֹם, אִזּוּ כָּל הַבַּיִת מְלֵא חֶסֶד, וְחֵם וְשָׁלוֹם, לְהַפְּךָ בְּבֵית שֵׁישׁ בּוֹ שִׁנְאוֹת וּמְחַלְקָת, אִזּוּ כָּל הַבַּיִת מְלֵא דֵינִים, רַחֲמָנָא לִיצְלָן.

וספר, שֶׁפַּעַם אַחַת הָיָה עִם ר' אַבְרָהָם בֶּר' נַחֲמָן ז"ל בְּבֵית אֶחָד וְשָׁמְעוּ שֶׁהַפֶּעַל צָעַק עַל אֲשֶׁתוֹ, וְהוֹכִיחוּ ר' אַבְרָהָם מְאֹד, וְאָמַר לוֹ: "לָמָּה אַתָּה צוֹעֵק עַל אֲשֶׁתְּךָ? הֲלֵא רַבְנּוּ ז"ל אָמַר (שיחות תר"ן סימן רסג): שֶׁצָּרִיכִים לְרַחֵם עָלֶיהָ וּלְכַבְּדָהּ וּלְיַקְרָהּ; וְהוּא לְמוֹד עֲמוּק עֲמוּק אִיךָ לְהִנְהִיג בֵּית, וְשִׁיחֶיהָ רַק בְּשָׁלוֹם וְאַהֲבָה וּבְלִי קַפְדָּת, וּמִזֶּה־נִּתְּ ז"ל אָמַר, שֶׁעַל דְּבָרִים הַנּוֹגְעִים בֵּינוֹ לְבֵינָהּ הָיָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת פִּי שֵׁשׁ

פְּעָמִים יוֹתֵר מִכֵּל הַלְקֵי הַלְקוּמֵי הַלְכוֹת שְׁלוֹ, כִּי צְרִיכִים לְהַשְׁפִּיל בְּדָבָר
זֶה מְאֹד מְאֹד, וְלֹא לְשֹׁבֵר בֵּיתוֹ, חֵם וְשִׁלּוֹם.

ק.

בְּעִיר טוֹרְנָא הָיָה בְּחוּר, שֶׁהוֹרִיו הִתְגַּרְשׁוּ מִפְּאֵת סֶבֶה מִשְׁפָּחָתִית,
שֶׁהָיְתָה בִּינֵיהֶם מַחְלָקַת עֲצוּמָה, וּבִפְרָטִיּוֹת בֵּין שְׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת, בֵּין
הוֹרֵי הָאָב וּבֵין הוֹרֵי הָאֵם. וּבְמַצָּב כֵּן מִי סוֹבֵל? רַק הַבָּנִים, וְהָיוּ לוֹ
עוֹד שְׁתֵּי אֲחִיוֹת, וְאוֹתָן סָדְרוּ הַמִּשְׁפָּחוֹת, כֹּל אַחַת בְּמָקוֹם אַחֵר. וְאִם
שָׁפֵל עֵסֶק הַגְּרוּשִׁין כָּאֵב לְהֵן מְאֹד מְאֹד, וּבִפְרָטִיּוֹת שֶׁעֲכָשׁוּ צְרִיכִים
לְהַפְרֵד מִתְּאֵחַ וְהָאֲחוֹת, וְלִהְיוֹת סְמוּךְ עַל שְׁלֹחַן אֲחֵרִים, אִם בְּאֵין
בְּרִירָה קָבְלוּ אֶת זֶה בְּאַהֲבָה, אִם אֶת הַבְּחוּר שְׁלָחוּ לְאִיזוֹ יְשִׁיבָה
רְחוּקָה מִמָּקוֹם מְגוּרָו, וְהַבְּחוּר הַזֶּה הָיָה עֲצוּב בְּמַבְעוֹ, וּמִכֵּל שְׁפָן עֲכָשׁוּ
שְׁנֵאֲרַע בְּמִשְׁפָּחָה אֶסוֹן כֵּן שֶׁהוֹרִיו הִתְגַּרְשׁוּ, וְהַשְׁנֵאֲרָה כְּבוּשָׁה בִּינֵיהֶם
כֹּל כֵּן, רְחֻמָּנָא לִיצְלָן, נִכְנָם לְעֲצֻבוֹת יִתְרָה, וּמִכֵּל שְׁפָן שְׁלֹא דֵי שְׁלֹא
הָיָה לוֹ מִי שֶׁיִּנְחֲמוֹ וּמִי שֶׁיִּקְרְבוּ וּמִי שֶׁיִּדְבֵּר עַל לְבוֹ, עוֹד שְׁלָחוּ אוֹתוֹ
לְיִשְׁבֵּה רְחוּקָה נְגִד רְצוֹנוֹ, וְשֵׁם לֹא הָיוּ לוֹ חֲבֵרִים, עַל כֵּן נִהְיָה עֲצוּב
מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁחֲיָיו לֹא הָיוּ שְׁוִים אֲצִלּוֹ כָּלָל, מֵרַב מְרִירוֹת לְכָבוֹ
וְעֲנֻמַּת נַפְשׁוֹ, וְהָיָה מִכֵּלְכֵּל מְאֹד מְאֹד, רְחֻמָּנָא לִיצְלָן, וְכֵן הַסְתַּוְּבֵב כֹּל

היום מתקדר לתקדר ומן עליה אל עליה ותלך בטל, פי מרב צער ועגמת נפש לא תיה יכול לצמצם מהו ללמוד, ועל בן רוב היום תלך אצלו בבטלה, וכבר אמרו חז"ל (תבות נט): 'הבטלה מביאה לידי שעמום'; עין שם, ועל פן כמעט השתגע, רחמנא ליצלן, לגמרי. ודרך הפחורים בישיבה בשרואים שאחד הולך לעצמו, מתחילים לרדף אותו, וכן תיה שהתחילו להתלוצץ ממונו וכו', וזה באב לו מאד מאד, ובפרט שלא תיה לו אף אחד בעולם למי לספר צערו ומרירותו, וכל מה שעבר עליו בביתו וכו', ועל פן התבלבל יותר, ותיה תמיד בעצבות גדולה, עד שעלה במחשבתו לאבד את עצמו לדעת, רחמנא ליצלן, אף בטבעו תיה פחדן גדול, ועל פן פחד מזה מאד מאד, וזה בלבלו יותר ויותר. ובין כך עברו לו שם כמה זמנים, ותיה ללעג ולקלם בעיני כל. ובשהגיע איזה חג כמו פסח או סכות, התארח אצל כמה אנשים שרחמו עליו, ומרב צערו הקשה ועצבון לבו, תיה נדמה לו שאין שום תקנה לחייו, והוא כבר ישאר כך כל ימיו, עד שהשלים עם גורלו הפור.

בישיבה זו תיה אוצר הספרים גדול מאד, ותיה תדר מיחד עבור כל הספרים, ודרך תיה לישב שם בין המון הספרים עם גמרא פתוחה, וחושב ומדמה דמיונות וכו' וכו', ותיה שבור כהרם הנשבר לגמרי, עד שמרב בטולו לא הבין אפלו פשוטן של דברים בלמוד.

פעם אחת בהיותו בתקדר אוצר הספרים, פתאום ראה לפניו ספר חדש מנח על השלחן בין המון ספרים שהיו מנחים זה על גב זה, ומרב סקרנותו קם ממקומו ונגש אל הספרים המנחים על השלחן

ממולו, ומוציא את הספר החדש מבין הספרים וחוזר אל מקומו ומתחיל לעיין בו נספר זה היה "עלים לתרופה" מכתבי מוהרנ"ת שיצא אז מחדש מבית הדפוס על ידי ר' אהרן ליב צינגלמאן בשנת תר"צ, מדפדף את הספר דף אחר דף, ולפני מראה עיניו מתחיל לראות אור חדש, יש "אבא" רחמן כזה בעולם, אשר מחזק את "בנו" השבור כחרס, יש עוד "בן" בעולם שיש לו צרות ומרירות וכו' וכו', וכך עולה ברעיונו: "הלואי והיה לי אבא כזה אז הייתי כותב לו את כל צרותי מה שעובר עלי זה כמה שנים" ... כך נכנס במחשבתו, ומתחיל לעיין בספר המכתבים, וקורא מכתב אחר מכתב, וכבר אינו יכול להנחיו מידו, כך מתקשר עם הספר, עד שכל אותו היום ולרבות הלילה עיין בו, וכמעט שגמר חצי הספר, והלך לישון, ובבקר קם. והדבר הראשון: 'מסתכל תחת הכר שלו אם הספר מנח שם, פי מרב התרגוש והנעם שהרגיש וקבל מספר זה, פחד שמא יאבד ממנו, על בן קדם שהלך לישון - החביאו תחת הכר שלו, ברב שמחה מתלבש והלך להתפלל ואוחז את הספר בידו לבל יאבד ממנו, כך מושיך כל היום לעיין בספר, ובכל מכתב מוצא את עצמו: "הלא גם אני שבור" ... הלא גם מחשבותי מבבלות אותי... כך חושב, ועדין אינו יודע ממי הספר, ומי מחברו, רק בכל מכתב רואה שנתם 'נתן מברסלב', לזאת, מתישב, "אתחיל לחפש אחר עוד ספרים שכתוב שם ב'ברסלב', ועדין לא ידע שיש חסידות כזו, רק סתם מרב התעוררותו והרגשותו בספר הזה, התחיל לחפש אחר ספר אחר שכתוב שם 'ברסלב', והתחיל לחפף בין הספרים ויגע כמה שעות, מוציא ספרים ומכניס ספרים, אולי ימצא

מִשְׁחֹה, לֹקַח סִפְרִים גְּדוֹלִים וּפּוֹתַח אוֹתָם, לֹקַח סִפְרִים קְטַנִּים וּפּוֹתַח אוֹתָם, פְּתֹאֵם לְמִרְאָה עֵינָיו מוֹצֵא הַרְבֵּה סִפְרִים קְטַנִּים לְמַעַלָּה בְּאֵרוֹן הַסִּפְרִים בְּשִׁלְיָכָה הָעֲלִיּוֹנָה, וּמִתְחִיל לִפְתַּח סֵפֶר אַחֵר סֵפֶר, עַד שְׁמוֹצֵא סֵפֶר 'שִׁבְחֵי הַר"ן וְשִׁיחֹת הַר"ן', וְכַתּוּב בְּשַׁעַר הַסִּפֵּר: 'הוֹצֵאת בְּרִסְלָב, וְתַכְּף מִתְחִיל לְרַקֵּד מִרֵּב שְׂמֵחָה, וְלֹקַח אֶת הַסִּפֵּר וּמִתְחִיל לְעִיֵן בּוֹ מִתְחַלְתּוֹ, וְרוֹאֵה הַנְּהַגַת רַבְּנֵנוּ וְיָל שֶׁהִתְחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִשׁוֹן שְׂרָגִיל בּוֹ... וְנִדְמָה לוֹ בְּתַחֲלָה שֶׁאֵין מִי שִׁשׁוּמַע לוֹ... וְאֵף עַל פִּי כֵן מִתְחַזֵּק וּמְדַבֵּר עוֹד לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּטַעֲנוֹת נְכוֹנוֹת, וּמְסַפֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל לְבוֹ בְּפִרְטֵי פִרְטֵי... וְתַכְּף וּמִיד בְּרֹאוֹתוֹ דְּבוּרִים אֵלּוּ – נִתְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ תְּשׁוּקָה עֲצוּמָה וְהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוֹלָה... הֲלֹא זוֹהִי עֲצָה נִפְלְאָה לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִשׁוֹן שְׂרָגִיל בָּהּ... זֶה יָמִים וְשָׁנִים שֶׁאֵנִי מוֹשֵׁתוֹק לְסֵפֶר לְפָנָי מִיִּשְׁחֹה אֶת מִצְבֵי הָרַע, וְאֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבִי וְאֵין לִי לְמִי, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׂרוֹדְפִים וּמְבוּזִים אוֹתִי וּמְחַשְׁבִּים אוֹתִי לְחֶסֶר דַּעֲיָה, רַחֲמֵנָּא לִי צְלֵן... עֲכָשׁוּ אֲנִי כְּכֹר יוֹדַע מַה לַּעֲשׂוֹת!

וּמִתְחִיל לְדַבֵּר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֵׁם בְּחֵדֵר אוֹצֵר הַסִּפְרִים, וְהִלָּב נִמְשָׁךְ לוֹ מְאֹד אַחֵר הַדְּבוּרִים, בָּא לוֹ שִׁפְעַת שָׁל דְּבוּרִים, מְרַגֵּשׁ שֶׁיִּכּוֹל לְדַבֵּר עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל הַיּוֹם מְרִירוֹת וְצָרוֹת וְהִרְפָּתְקָאוֹת שֶׁכְּבָר עָבְרוּ עָלָיו עַד עֲכָשׁוּ... אֵף בְּתוֹךְ דְּבוּרוֹ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ הֵיחָ מְכַרְחָ לוֹ לְהַפְסִיק בְּכָל פַּעַם, כִּי פֶה נִכְנַם בְּחֹרֵר לְקַחַת סֵפֶר, וּפֶה נִכְנַסִּים שְׁנֵי בַּחוּרִים לְדַבֵּר, וְאֵז הַתְּנוּצִץ לוֹ רַעֲיוֹן, שֶׁבְּמִרְתָּף הַבְּנִיָּן – מְקוֹם שֶׁבּוֹ מְנַחִים הַעֲצִים וְהַנְּחָלִים לְחַפְקָה – הוּא מְקוֹם טוֹב לְהִתְחַבְּאוֹת שֵׁם, וְתַכְּף וּמִיד מוֹדְרוֹ וְיוֹרֵד לְשֵׁם. הַמְּקוֹם חֲשׂוֹךְ וְאֵין שׁוֹם בְּרִיָּה נִכְנַסַת לְשֵׁם, כִּי אִם

מפעם לפעם הערל המסיק את התנור, ומתיישב: פה הוא מקום טוב, ויזשב על העצים האלו ומתחיל לדבר עמו יתברך, והדמעות נשפכות מעיניו פמים... ומספר את כל אשר עם לבבו, כמה שעות רצופות, עד שאין לו פח בכר, אך מרגיש עצמו אדם אחר, כאלו נמלה אכן כבדה מעל לבבו, והוא מלא שמחה וחדוה עצומה על גדל הנס שעשה עמו השם יתברך, וכשהוזר – מעין שוב בספר, וממש בכל שיחה ובכל עמוד מרגיש חיים חדשים.

כך נסכם בדעתו לחזור למחרת עוד פעם אל המרתף, ולהתבודד שם ולדבר עמו יתברך, כי שם אין מי שיפריע לו, ומחמת שהיה בחור עזוב ושום בריה לא הסתפל עליו מרב בטול, על כן יכל לקיים זאת בקלות, כי שום בריה לא הרגיש שנגעלם, וכך הוא שוקד מדי יום ביומו לילך במקום הקבוע לו להתבודדות במרתף העצים והנחלים, ושם מבכה בכל יום כמה שעות, ואחרי כל התבודדות הוא יוצא משם, כאלו זרק עכשו המון דאגות וצרות לים הגדול, ולאט לאט משתנה מצבו, קדם כל נעקרה מלכבו כל העצבות והמרירות: "הלא יש לי כבר אבא, יש לי כבר חבר טוב, למי לספר כל עניני... עד שנכנס בלבבו עזות ועקשנות דקדשה, ויוצא מהרגלו ומבעו הרע להיות בישן ובמלן ופחדן וכו' וכו'.

ובתוך כך מגיע חג הפסח, והבחורים מתחילים לנסע כל אחד אל הוריו, ואותו שולח ראש-הישיבה אל משפחה אחת איש טוב בטבעו ורחמן גדול, ומחמת שמרב הרגלו כל זמן החורף לדבר עמו יתברך נתחזק לבבו מאד מאד, ונעשה זריז ובריה גדול, שואל הוא את הפעל

הבית: "האם יש אצלכם אלו ספרים שנכתב עליהם תבת ברסלב?" כי לבו נכסף מאד מאד למצוא עוד ספרים. שואל אותו הפעל הבית האתה ברסלב חסיד? גם התני הוא ברסלב! ועוד כמה ימים יבוא עם בתי ועם שני ילדיהם להתאכסן אצלנו על חג הפסח – יהיה לך עם מי לדבר!

עתה נפתחו עיניו... יש חסידות בזאת! אך עדן היה איזה פחד טמון בלבו, על כן לא העיז יותר לשאול, ורק חכה בכליון עינים שייבוא התנו ואז יתודע הכל, באחד הימים מגיע התנו ובתו והילדים, ובעל הבית ואשתו מקדמים פניהם בשמחה עצומה ומנשקים את הילדים: "בערל! הונה אל התנו – חבר שלך מתארח אצלנו, ברסלב חסיד..." "מי הוא זה?" הושב בערל, ומרב אהבה ותשוקה שהיו בין אנשי שלומנו בימים ההם, הוא מתחיל למהר ולעלות במדרגות, לקדם את פני הברסלב, מוציא בעליה בחור היושב ומעיין בספר "עלים לתרופה", "שלוש עליכם" – מקדים לו – "האם גם אתה מאנשי שלומנו?" "האם גם אתה יודע מרבי נפלא כזה?" והבחור עומד משתומם ותמה, ואינו יודע מה להשיב לו, כי לא היה לו שום משג שיש חסידות כזו, אך מחמת שהיתה לו כבר עזות דקדשה, מתחיל לספר לו את כל לבבו וכל מה שעבר עליו ואיך שנתגלגל אל ידו ספר "עלים לתרופה", וספר "שבחי הר"ן ושיחות הר"ן, ואיך שמשתוקק מאד מאד לעוד ספרים, הכלל, בערל מתחיל לספר לו בפרטי פרטיות מרבנו ז"ל ומתלמידו מוהרנ"ת ז"ל ומאנשי שלומנו, ומחספסים ונמשכה השיחה כמה שעות, ובתוך כך צועקת המותו

ואשתו: "בערל! בא לאכל משהו, הלא אתה רעב... בא לנוח קצת, הלא אתה עיף"... "לא! לא! משיב בערל איני רעב ואיני עיף, אני עסיק עכשו". – "אוי בערל מצא פרסלבר!" עונה אשתו לאמה. "דבר זה יקח כמה שעות, תבל לבלבל אותו, כי בשעה החסידים מתועדים יחד, אז אי אפשר להפרידם איש מעל אחיו, כל כך הם באחדות אחת ומדברים מהרבי".

והבחור הזה נתחפף לאדם אחר לגמרי! ומתקשרים יחד באהבה עזה עד מאד, ובכל יום ויום לומדים יחד 'לקומי מותר', ובערל מספר לו מציון רבנו ז"ל בעיר אומן, ואיך שאנשי שלומנו נוסעים לשם, ואף שעכשו תדבר קשה וכבד לחגיע לשם, ואף על פי כן, מפעם לפעם נוסעים אחדים, וכמו כן הוא זכה להיות שם פעם אחת לפני כמה שנים, ואת גדל החיות ומשיבת נפש שמרגישים שם באומן בציון רבנו ז"ל – זה אין לשער, הפלל לא נתפרדו איש מעל אחיו כל ימי החג, ובתוך כך ספר הבחור, איך שפה בישיבה רודפים אותו ואין לו עם מי לדבר, על כן עזרוו בערל: "מה לך לשבת כאן? שאין פה אף אחד מאנשי שלומנו, בא עמדי לעיר לודו מקום מגורי, שם יש ישיבה ובה לומדים תרבה בחורים מאנשי שלומנו, ותהיה את עצמך. כמו כן, יש לנו שם בית המדרש (שטיבל) ולומדים בצותא ספרי רבנו ז"ל, ורוקדים יחד בכל יום ויום, והכל בשמחה עצומה", ובכך נספם בדעת הבחור לנסע עמו אחר החג, וכן היה שחזרו יחד, ובערל כבר סדר לו מקום בישיבה, והבחור נשתנה לגמרי, ונעשה בן אדם שמת ומוב לב,

והשם יתברך עזרו שעוד בקיץ ההוא נשא חן בעיני אחד מאנשי שלומנו, ולקחו לחתן עבור בתו, והתחתן ונשאר שם לגור בלודו.

ובינתיים נזכר מאחיותיו, והתעוררו רחמיו מאד מאד, והחליט שעליו לברר לפחות, מה מצבן, כי לא ראה אותן זה כמה שנים, ונדע לו בדרך סבה איפה נרה אחות אחת, ונסע אליה, וגדל השמחות והבכיות שהיו ביניהם – אי אפשר לספר, והאחות ספרה לו אלו צרות שעוברות עליה בבית זה, שהיא הפכה למשרתת, וצועקים עליה ורודפים אותה. הכלל, לא זו משם עד שפעל שאחותו תבוא עמו לגור יחד בדירתו בלודו, ומשם נסע לאחותו השנייה שהודיעו לו גם כן איפה מקום מגוריה, ובאו שם שניהם, וגדל השמחות והבכיות שהיו ביניהם – אי אפשר לשער, ומחמת שהמשפחה שהיתה האחות הזו אצלה, היו עניים, לזאת הסכימו שתפע עם האח ללודו, וחזרו יחד לשלתן ללודו, והיתה שמחה רבה ביניהם, ואחד מספר לשני את כל תקורות אותם, ומחמת שבעיר לודו היה קבוץ גדול של אנשי שלומנו, והיו שם הרבה בחורים מאנשי שלומנו, לזאת ראה תכף ומיד לשדך את אחיותיו לשני בחורים מאנשי שלומנו, וגרו שם לשלתם יחד, והיו חיים מאשרים, עד שעלה הצורך, ופח שמו, ונשרפו על קדוש השם, ה' יקום דמיו.

שיחות וּמְפֹרְסִים מֵעֵינֵי סְבִלְנוֹת

א.

רַבְּנֵנוּ ז"ל אָמַר, כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁכָּל מְאֲרָעוֹתָיו הֵם לְמִזְבָּחוֹ, זֶהוּ מַעֲיִן עוֹלָם הַבָּא מִמּוֹשֵׁל, כִּי זֶהוּ עֵקֶר שְׁלֵמוֹת הַדַּעַת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִכְעַט וְלֹא יִתְבַלְבֵּל מִהִרְפַּתְקָאוֹת שְׁעוֹבָרוֹת עָלָיו, רַק יֵאֱמִין שֶׁהֵבֵל לְמִזְבָּחוֹ הַנִּצְחָתִית (לְקוּשֵׁי מוֹתֵר"ן חֵלֶק א' סִימָן ד').

ב.

וְאָמַר, שֶׁעֵקֶר הַצַּעַר שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מִהִסְפּוּרֵין וְהִצָּרוֹת וְהִתְרַפְּתָקָאוֹת שְׁעוֹבָרִים עָלָיו, חֵם וְשָׁלוֹם, הוּא רַק מִחֲמַת שְׁלוֹקָחִים מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, שֶׁאֵין מִסְתַּבֵּל עַל הַתְּכַלִּית שֶׁהוּא כְּלוֹ מוֹב, כִּי אִם יִסְתַּבֵּל עַל הַתְּכַלִּית כְּפֹדָאֵי אֵינֶן רָעוֹת כְּלָל, רַק מוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת. כִּי כְּנֹנֶת הַשֵּׁם יִתְכַרֵּךְ כְּפֹדָאֵי לְמִזְבָּחַ, אִם לְהִזְכִּירוֹ שֶׁיֵּשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, אִם לְמַרְק עֲוֹנוֹתָיו עַל יְדֵי הִסְפּוּרֵין הָאֵלֶּוּ וְלְהִצְלִיֵּל מִמּוֹה שְׁצָרִיךְ לְהִנְצִל (לְקוּשֵׁי מוֹתֵר"ן חֵלֶק א' סִימָן סה).

ג.

וְאָמַר, תְּסַבֵּל וְתִקְבֵּל אֶת כָּל הַרְעוֹת וְהִסְפּוּרֵין תְּכַאֵם עָלֶיךָ, חֵם וְשָׁלוֹם, כִּי רְאוּי שְׁתַּדַּע, שֶׁלְּפִי מַעֲשֵׂיךָ, עֲדִין הוּא מִתְנַהֵג עִמָּךְ בְּרַחֲמִים

רבים, כי ה'יה מניע לך יותר ויותר, חס ושלום, לפי מעשיך (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן קסה).

ד.

ואמר, שצריך לידע שבכל הצרות והיפורין שבעולם, יש בהם איזו הרחבה. מלבד מה שמוצפים שבהסדו יושיע ויבטל הצרה לגמרי, אך גם בצרה בעצמה – בודאי יש בה איזו הרחבה. ואם תסתפל על זה היטב, על ידי זה תוכל לקבל כל מה שעובר עליך כל ימך באהבה, ולא תתבלבל משום דבר, ותוכל להתקרב אליו ותברך תמיד בכל מה שעובר עליך, ועל ידי זה יושיע לך השם ותברך תמיד (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן קצה).

ה.

ואמר, בשחולקין על האדם ורודפין אותו, חפל הוא כדי שיתקרב על ידי זה דיקא להשם ותברך ביותר, כי כל מה שרודפים אותו, ועושים לו יפורין, הוא צריך לברח בכל פעם להשם ותברך, כי אין עצה ותקנה חוץ מזה. נמצא, שעל ידי הרדיפות והיפורין נתקרב יותר להשם ותברך (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן יג).

ו.

וספר רבנו ז"ל, שבתחלה היה בעסן גדול מאד מאד, ואחר כך בשרצה להיות איש פשוט ברצונו ותברך, התחיל לשבר מדה זו של פעם, עד שזכה לשבר מדה זו של פעם. אבל תכלית שבירת מדה זו

מהפך אל ההפך, דהיינו להתהפך לטוב גמור שלא יהיה אכפת לו כלל וכלל, שום דבר ויהיה רק טוב בלי שום צד קפדא בעולם כלל, זה זכה רק בארץ ישראל, כי שם זכה לזה שנתבטל הפעם בתכלית הבטול, וזכה שנעשה טוב ממש, ולא נשאר בו שום צד קפידות בעלמא כלל. עד שאחר כך, אפלו מי שהיה עושה לו כל הרעות שבעולם – לא היה בלבו שום צד שנאה וקפידא עליו, אדרבא! היה אוהבו ולא היה בלבו עליו כלל, כי היה רק בלוי טוב ממש.

ווגדל עצם הפלגת מידת טובו – היה מפרסם לכל מכיריו כי היה רק בלוי טוב בלי שום צד קפדא וכעס כלל, רק בלוי טוב וזה זכה בארץ ישראל, ונזה תורה נפלאה על זה בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן קנה) שארץ ישראל מסגל לאריכת אפים ולבטל הפעם, ובשביל זה נתאנה משה רבנו כל כך לארץ ישראל, עיני שם ענין נפלא ונורא מאד מאד המכרה לסבלנות עיני שם].

ז.

מוהרנ"ת ז"ל זכה בכח רבנו ז"ל להיות סכלן נפלא, עד שבמדרגת הסבלנות היה חדיש גדול כל ימי חייו, ועל פני הצליח בכל עניניו, ואף שהיה מסבב במניעות עצומות פחומות ברזל מבית ומפחוץ, שעמדו

עליו תמיד עד פקוח נפש ממש וכו', אף על פי כן מרב סבלנותו "האט ער שטענדיג אויס גיפירט" [הוציא תמיד מוכח אל הפעל].

ח.

והיה רגיל לומר, שאור רבנו ז"ל הוא אור גדול ונפלא בזה, אשר אי אפשר להשיגו כי אם על ידי סבלנות - לחכות ולהמתין הרבה, וכעין שאמרו חז"ל (יומא לט): 'הבא לקנות אפרסמון, אומרים לו המתין'. ומזה בא שכל כך הרבה נפשות התרחקו מאורו הנגזר, כי לא היה להם פח הסבלנות לחכות, ועל כן תקף ומיד בשעבר עליהם מה שעבר, מיד ברחו, ואותם שזכו לחכות בסבלנות גדולה, אף שעבר עליהם מה שעבר, הם זכו למה שזכו, כל אחד בפני עבודתו וכפי הכנתו שהכין את עצמו. וזו תהיה עבודת משיח - להכניס בעולם מדת החמתנה והסבלנות ולא לדחוק את השעה, כמו שכתוב בגאולה האחרונה (ישעיה נב, יב): "כי לא בהפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו" וגו'.

ט.

וכן היה רגיל לומר, כי בדבר רבנו ז"ל צריכים סבלנות גדולה, כי אין מראים לאדם רק את הפסיעה הראשונה ולא יותר, כי אי אפשר לראות עד הפוף, ובכל פסיעה חדשה צריכים כבר מסירות נפש חדשה. ואמר בזה הלשון: דעם רבינ'ם זאך איז אזוי, איין זאך דאס מען זעהט נישט נאר דעם ערשטן טריט, אבער נישט מער, אין אויף יעדען טריט דארף מען נייע מסירות נפש. [ענין רבנו הוא כהן, דכר

אחד, תמיד רואים רק את הפסיעה האחרונה, אבל לא יותר, ועל כל פסיעה צריך מסירות נפש חדשה].

י

והדבור הזה שהיה רגיל לומר, שבדבר רבנו ז"ל, אין מראים עד הסוף, נתגלגל על ידי הצדקת אדל בת רבנו ז"ל, שבאה פעם אליו וספרה לו הלום מה שהלמה, שראתה שבית הפנסת בכרסלב היה מלא אנשים, ועמדו הרבה אצל הפתח מרבויה המון, שבכר לא היה מקום בפנים, ודברו שם שרבנו ז"ל צריך להגיע, והחליטו ביניהם כל האנשים – שלא יתנו לו להכנס. בתוך זה הגיע רבנו ז"ל, והלך לבית הפנסת בדרך, ועמדו צופים כל האנשים זה אל זה בכונה – שלא להניח את רבנו ז"ל להכנס אל תוך בית הפנסת, והראשון שעמד שם בפתח, שהוא היה צריך לעבב בראשונה, שלא להניח לרבנו ז"ל להכנס, תקף ומיד כשרבנו ז"ל הגיע אליו, פנה אל הצד בלי שום מלה, ואמר השני שהיה סמוך לו: "אבל אני לא אניח לו להכנס", וכשהגיע רבנו ז"ל אליו, גם הוא פנה אל הצד בלי שום מלה, וכן היה אצל השלישי והרביעי, וכל האנשים שפל אחד אמר: "אבל פשיגיע אלי אני לא אניח לו להגיע אל מקומו", ורבנו ז"ל הלך בדרך, וכל אחד בשרק בא רבנו ז"ל סמוך לו, פנה אל הצד בלי שום מלה, עד שהגיע רבנו ז"ל אל מקומו, ותקף ומיד נתעוררה מהשנה בפחד גדול, ובאה אל מוהרנ"ת ז"ל לספר לו את החלום הזה, ואז אמר מוהרנ"ת ז"ל: אזוי גייט דעם רבינ'ם זאך עם שטעלן זיך אויף מניעות פון דרויסן און

פון אינווייניג, דעם טריט וואס מען טרעט זעהט מען, און מען גיט דאס, אבער זעהן דאס וועג ביז צום סוף – דאס גישט. [בף הולף דבר רבנו ז"ל, קמים מונעים מבחויץ ומבפנים, את הפסיעה שצריכים לפסע – רואים ועושים, אבל לראות את הדרך עד הסוף – זה לא].

יא.

ודבר זה היה אצלו יסוד גדול כל ימי חייו, בכל ענין וענין מדבר רבנו ז"ל, שהיה סובל הרבה, ואף שקמו עליו מי שקמו, ובכל יום היה כפשע בינו לבין המות ממש, והתפשטו עליו המניעות מבית ומבחוץ, אף על פי כן הרבה בתפלה והתבודדות, ובפסיעה אחר פסיעה – טריט ביי טריט, בנה ופרסם את דעת רבנו ז"ל בעולם.

יב.

גם בעניניו הפרטיים היתה לו סבלנות גדולה. בתחלה לא היתה לו דירה, והיה מכרח למלט את עצמו בכל פעם בדירה אחרת, עד שזכהו השם יתברך לקנות דירה בעיר ברסלב, אף היתה קטנה עבורו, פי היה לו הכרח גדול לחדר מיוחד, הן להתבודדות והן לכתובת הדושי תורה, והן שהתחילו אנשים להפגם אצלו, אף מרב עניותו – לא היה יכול להוציא מכת אל הפעל מחשבתו. ועל פן עשה לעצמו בתוך המטבח פמו חדר מיוחד על ידי מחיצה של עצים, ושם באלו הארבע אמות זכה לחבר את ה'לקיטי תפלות'. אף אף על פי כן בלבד אותו הילדים, ובפרטיות מיום בשכבר היו רגילים להפגם אצלו בני הנעורים, אז התחיל לחשב איזו עצה איזו לזכות לחדר מיוחד, ובא

על דעתו לבנות הדר על גג דירתו, אך לא היה יכול להוציא מכח אל הפעל, מרב עניותו, ולסבב על פני המדינה עבור זה לא רצה, ואמר "וויפל תורה און תפלה דארף איך אן ווערן וועגן דעם"; וכמה תורה ותפלה צריך להפסיד בשביל זה, והתישב, הדרך היחידי להשיג דבר זה, יהיה רק על ידי תפלה, והתפלל על זה כמה שנים, עד שפתאום הזמין לו השם יתברך איזה קבלן, שבנה לו עליה על גג דירתו חצי בהנם, ושם היתה קביעות מקומו תמיד בשחייה בביתו, ולשם באו כל בני הנעורים, וכל איש קשה רוח ונשברי לב וכו' והוא דבר על לבם והזקם ואמצם מאד, וקרבים אליו יתברך, ועוררם על שעורים בסדרן כרצונו של רבנו ז"ל, עד שנעשו צדיקים גמורים, ובמשך חיו זכה להעמיד תלמידים הרבה, יראים ושלמים ועובדי ה' אמתיים, וזכו לסים את כל התורה בלה, ש"ם ופוסקים ומדרשים וכו' כמה וכמה פעמים, אף שהיתה עליו מחלוקת גדולה מבהוין, וגם מבפנים מהרבה תלמידיו רבנו ז"ל וכו' – שחלקו עליו, ובפרטיות על ספריו הפרטיים שהדפיס בדעת רבנו ז"ל, חלקוטי תפלות, וחלקוטי עצות וכו', וכן המכתבים ששלח לתלמידיו, והקונטרסים של חלקוטי הלכות שהעתיקו לעצמם תלמידיו ביניהם, שהיה אז עדין בכתב יד, אשר הרבה תלמידיו רבנו ז"ל וכו' טענו: "למה הוא מחדש חדשות" וכו'.

ופעם אחת אחריו שבנו ר' שכנא הדפים את ה'תקון הפללי' העשרה מזמורים והתפלה שאחריה שתקן מוהרנ"ת ז"ל (ר' שכנא בנו היה הראשון שהדפיס את התקון הפללי), והיו תלמידיו מוהרנ"ת ז"ל אומרים אותה בהתלהבות עצומה, ונודמן פעם, שמוהרנ"ת ז"ל היה עם תלמידיו

בציון רבנו ז"ל ואמרו שם העשרה מזמורים עם התפלה שאחריה
 בהתלהבות עצומה בקולות וצעקות ובכיות, והיה שם גם אחד
 מתלמידי רבנו ז"ל וכו', ונגש אל מוהרנ"ת ז"ל ואמר לו: ר' נתן, וואס
 האט איר גימאכט חדשות ר' נתן, למה עשיתם חדשות? הינו התפלה
 שאחריה, ולקח מוהרנ"ת ז"ל את התקון הכללי און ער האט דאס צו
 גילייגט צו זיין הארץ [הצמיד אותו ללב], ואמר: – איך האב דאס
 גימאכט פאר זיך, זיי ווילען דאס זאגן, פארנוואס זאל איך דאס מונע
 זיין פון זיי, ואני עשיתי את זה לעצמי, אם הם רוצים לומר זאת,
 למה שאמנע זאת מהם? וכן עבר עליו מה שעבר מבפנים וכו', אף
 שהוא היה הראש והראשון שזרו את כל תלמידי רבנו ז"ל להיות
 בראש השנה באומן, והוא העמיד את הקלויז במקורות נפש עצומה,
 אף על פי כן, בשלמדו ברבים שם תורת רבנו ז"ל – היה אצל כל אחד
 מתלמידי רבנו ז"ל הרבה שומעים וכו', ואצלו היו בפתחה רק כמה
 בני הנעורים וכו', אף על פי כן היה סכלן גדול כל ימיו, ולא הסתכל
 על שום מונע ומעכב.

יג.

ועקר סכלנותו היתה בדבר הדפסת ספרי רבנו ז"ל, כי הוא בעצמו
 היה עני מדבא, אשר היה חסר לו פשוט על צרכי שבת, ובכל שבוע
 ושבוע נאָרע עמו גם חדש שהיה לו לפרנסת אנשי ביתו, ולאורחים
 שבאו אליו, וכן העולם לא רצו לתן על הדפסה, ובפרטיות מעצם
 המחלקת וכו', ואפילו אנשי שלומנו בעצמם לא הבינו והשיגו אז את

עצם ההכרת הגדול של "הדפסה", אשר על ידי זה ימשך ויתפרסם אורו של רבנו ז"ל בעולם, ועל בן זעירין איננו מאד שְׁעִזְרוּ לוֹ. אף על פי כן הוא חזק את עצמו בכל מיני חזק, וקבץ על יד פרוטות פרוטות וכך הדפים ספריו הקדושים של רבנו ז"ל, אשר רק על ידי זה נשאר האור בינינו עד היום הזה.

ולא בהנם היה רגיל הרב החסיד מאנשי שלומנו ר' אפרים מפשעודבורז' ז"ל, לומר: "ולא נתן למוט רגלינו", הינו שאם לא היה לנו את ר' נתן ז"ל, היה, חס ושלום, למוט רגלינו. וכעין שאמר רבנו ז"ל לאנשי שלומנו, שאנו צריכים להתחזק לו טובה שלילא הוא לא היה נשאר ממונו אפלו עלה אחד. ודבר זה נוחג בכל דור ודור.

יד.

ר' נחמן טולטשינער היה חדיש נפלא במזגו הטוב, והיה סבלן נפלא. והאיר תמיד את הנקודה הזאת בכל אנשי שלומנו - להיות סבלן גדול, ולסבל כל העובר עליהם בין ברוחני ובין בגשמי, ולכלי לצאת לריב עם שום ברירה, אפלו אם יודע ברור שתצדק עמו, טוב יותר לברח מפחלקת ולסבל מהחרופים והגדופים.

טו.

ופעם אחת היתה אחד מאנשי שלומנו ירא וחרד מאד, ופרנסתו היתה שהיה שוחט, והיה מפרסם אחד רגיל לומר על החלק שלו, שרואה עליה את השכינה. אף תכף ומיד בשנודע שהוא מאנשי שלומנו, התחילו לרודפו וקפחו פרנסתו, עד שהרבה שברו את הכלים שלהם וכו', וכשבא לשאול את ר' נחמן טולטשינער ז"ל מה לעשות, השיב לו בתמימות: **'בערל'** (כך היה שמו) **ביסט גיקומען צו אויז מאכן א מחלקת, ווארף אוועק דעם חליף;** ו'בערל' (כך היה שמו), באת אלינו לעשות מחלקת... זרק את הפכין!! הינו שיפטר מהשחיטה. וכן עשה, ונסע לארץ ישראל ונעשה שם למלמד.

טז.

והיה רגיל לומר, שדבר זה קבל ממוהרנ"ת ז"ל: "כדאי לותר על הכל, אף העקר לא להיות רודף, ואף שיודע שהצדק עמו"; כי האלקים יבקש את נרדף (קהלת ג, טו), ואמרו חכמינו הקדושים ז"ל (ויקרא רבה כו, ה): 'אפלו צדיק רודף את הרשע'. ועקר עבודתנו הוא רק לברח אליו יתברך בשיחה זו – תפלה, ויהיה רגיל לפרש כל שיחתו אליו יתברך, ויספר לפניו יתברך את כל לבו, ויבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך, ולא יהיה אכפת לו מה שאחרים מדברים עליו או חולקים עליו, הוא צריך רק לברח אליו יתברך ולבטל את כל ישותו אליו יתברך.

יז.

ואמר, מי שבורח תמיד אליו יתברך בשיחה זו תפלה, ואינו עונה
למחרפו ולמבזו – הוא המנצח תמיד בנצחון נצחי.

יח.

ופעם אחת, תבא אחר הסתלקות מוהרנ"ת ז"ל, נכנסה טעות
בלב אחד מאנשי שלומנו, שהוא ראוי להיות המנהיג על אנשי
שלומנו, והתחיל להתגדל בדרך המפרסמים, ובנה לו בכרסלב בית
המדרש מיוחד בשבילו ובשביל מעט אנשים שנמשכו בטעות אחריו,
ואף שבאמת היה איש כשר וירא שמים גדול, אך נכנסה בו טעות זו,
והנהגותיו בדרך המפרסמים לא היו ברוח כל אנשי שלומנו, ובפרט
לאנשי אמונה בדעת, וגדולי אנשי שלומנו ראו שהכל רק דמיון וכזו,
על כן לא סבלו את זה, ונסכם בלב כמה מאנשי שלומנו, שאם ר'
נחמן טולטשינער (תלמידו המבוקש של מוהרנ"ת ז"ל) יתחיל לרדפו – יהיו
דבריו נשמעים ויתבטל הנז"ל, ועל כן פנו אליו ושאלו אותו: "מדוע
הוא שותק לזה?" והשיב ר' נחמן טולטשינער ז"ל: "אתם יודעים כי
'האלקים יבקש את הנרדף, ואפילו צדיק רודף את הרשע', האם אתם
רוצים לעשות אותי לרודף?" בארעבינט זיה, וועל איך זיין דער רודף
און ער דער נרדף, איך פארגיין איהם דאס נישט אז איך זאל זיין
דער רודף און ער דער נרדף; [תחשבו, אני אהיה הרודף והוא יהיה
הנרדף, איני מפרגן לו דבר כזה, שאני אהיה הרודף והוא הנרדף];

ובזה התחמק את עצמו מאנשי שלומנו לא להכניס את עצמו באיזו מחלקת.

והסוף היה, שעם הזמן מאליו נעשה בטל ומבטל. ובאמת בדמיון בזה רבים מטעים את עצמם בכל דור וכו', ומוזה יוצאים בפה וכמה קלקולים ומחלקת וכו', וכבר אמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן א') שצריך להזהר מאד מהתמנות פי ההתמנות מפסידה השפעת הנבואה הנבואה היא בחינת דבקות הבורא במדרגה עליונה מאד, שמתדבק עצמו אליו יתברך על ידי תפלה, התבודדות, שיחה בינו לבין קונו, יהודים קדושים וצרופי שמות וכו', עד שמי שזוכה באמת – שומע הקול מדבר אליו וכו']. אך לזה צריך להיות פנוי מכל וכל, שלא יהיה נצרך לבריות כלל, הינו שיאחזו מפנו או יתנו לו כבוד וכדומה, שאז דיקא זוכה לשלמות האמת כמוכא בלקוטי מוהר"ן (חלק א' סימן סו), ועל כן טוב מאד לברח מכל מיני פרסומים והתמנות שבעולם, רק להחביא את עצמו, ולהיות נחבא אל הכלים. ואנשי שלומנו אמרו: אשר כל אלו שברחו תמיד מהתמנות הם גדלו והצליחו מאד מאד, פי לא היו עליהם שום מקטרגים ומתנגדים, פי מאחר שהצניעו את עצמם, מה שאין כן אלו שנתפרסמו – להם היתה ירידה, פי עברו עליהם קטרוגים והתנגדות גדולה, ולא כל אחד יכול לקבל זאת, על כן נפלו מדבקותם ונפסדה מהם השפעת הנבואה.

י.ט.

ר' אברהם בר' נחמן טולטשינער ז"ל, מרב שקידתו בנעוריו בתפלה והתבודדות בשדות ויערים, זכה להגיע אל בטול פנה, עד ששום דבר שבעולם לא בלבב אותו כבר, והיה סבלן גדול, ואף שהרבה בזו אותו וזלזלו בכבודו, לעולם לא הרה אפו ולא השיב להם דבר, רק שפתותיו היו נעות תמיד בשיחה - זו תפלה, ולא עשה מעצמו שום דבר, ומי שהסתפל עליו בעין האמת, היה זוכה לראות שאדם זה אינו בזה העולם כלל, מרב דבקותו בו יתברך, אף שמבחינן היה נדמה עליו ההפך ממש וכו'.

ב.

דרבו היה לא לבלבל את עצמו משום דבר הנעשה בין אנשי שלומנו, אף שהיה השמוש בקלויז כמה שנים, ובן אחר כך בשהתישב בארץ ישראל. וכשבא על ראש השנה לאומן בכל שנה, ישב בקרן זוית ולא בלבב את עצמו משום בריה, ומי שהיה בא אליו - דבר עמו מרבנו ז"ל, ותמיד ברח מפרסוב, ולא הסתפל על זה אם יתנו לו ללמוד ברבים או לא, תמיד התדבק עמו יתברך באלו הוא עכשו בעמק היער וכו'.

כ.א.

ופעם אחת למד ברבים בקלויז בהתלהבות גדולה, ונכנס בן אחותו ודפק על השלחן וצעק: **גיננה, גיננה פעטער...** [מספיק, מספיק דוד]

תניח את ר' שמשון ללמוד (פי הוא היה מאנשינו), ותבך ומיד הפסיק. ואף שהיה לו ביוזן גדול בזה, פי היה אז קהל אנשים רבים, אף הוא תבך ומיד סבב פניו אל הקיר והתבודד עמו. יתברך בדבקות עצומה, באלו לא קרה שום דבר. והיה המחזה מפליא את כל רואיו, אף שפן רגע הוא מתבטל ממצויאות, ובזרח אליו יתברך ונכלל לגמרי בו יתברך מרב דבקות.

כ.ב.

בכל ראש השנה בין השמשות, בשעה שלמדו ברבים בקלוזי, היה נחבא בבית אחותו רחל, אף רבים מאנשי שלומנו שידעו והשיגו נדלתו, היו רגילים לבא אז שם, והוא למד אז לפניהם 'לקוטי מוהר"ן' בעמקות נפלאה, והיה מלהב את לבות השומעים דבריו מאד מאד אליו יתברך. ופעם אחת בראש השנה, היה שם דחק גדול שבאו אז הרבה אנשים, וביניהם נדחק גם אדם פשוט, ודחק את עצמו מאד בין האנשים שיזפה לשמוע משהו, אכל ידעו שאדם זה אינו בגדר פלל להבין דבריו פי היה רחוק לגמרי מתורת. ושאלו אותו: מה אתה נדחק כל כך? הלא בין כך אינך מבין מה שהוא אומר?! והשיב: זיין קול אליין רייסט מיין הארץ צום אייבערשטער; והקול שלו לבד מעורר את לבי אליו יתברך, ועל כן אני רוצה על כל פנים לשמוע את קולו לבד.

כג.

דרכו היתה להוריד את עצמו אל כל ברייה שבא אליו, אף שמצד אחד היתה דבוק בו ותפרד לתפארתו ולגמרי בכבוד כל הרגשותיו, אף על פי כן, בשבא אליו אחד לדבר עמו מרבנו ז"ל הוריד את עצמו והלביש את עצמו בלבושים כאלו, עד שהלה חשב שהוא החבר שלו ממש, כי היתה לו מדת הסבלנות עד להפליא, וכבד את כל אחד כמו שהיה חברו ממש. וכעין שאמרו חז"ל (אבות דרבי נתן פרק טו): 'מלמד שיהא כבוד תלמידו חביב עליו ככבוד חברו'.

כד.

ר' אברהם בר' נחמן ז"ל אמר, החטאות נעורים מכסים מאד מאד את המוח, שלא יוכל לברר לעצמו הלכה ברורה ועצה ברורה, ומכל שכן שלא יוכל לסבל שום אדם, תמיד מסתפל עליהם בעין רעה. ועל כן צריכים לשפוף את לבו לפניו ותפרד ברבוי תפלות ובקשות, שיוצק שיוצק מוחו.

כה.

ואמר, שהתבודדות היא רפואה גדולה להאדם בין ברוחני ובין בגשמי. והרגיל בה נודד מביית ומבפנים, ונתישב דעתו ומחוו, וחי חיים טובים עוד בזה העולם, והוא תמיד בשלום עם הכל, וכל הסתבלותו על כל העולם היא בכר בעינים אחרות.

כו.

ר' לוי יצחק אומר, יש לנו מהתנה טובה כזו מרבנו ז"ל שאי אפשר לשער בשכל אנושי, והוא "תפלה והתבודדות", וכשמתפללים - אין נענים תכף ומיד, אף כל מה שיש לו יותר סבלנות ומתפלל ומתבודד יותר - כמו כן נמשך לו ישועה יותר יפה. ואמר בנה הלשון: אז מען בעט - ווערט מען נישט גלייך גיהאלפן, נאר אויב מען ווארט, פירט זיך אויס שענער די ישועה, וואס ער האט אויף איר גיבעטן; [בשמוכשים - נושעים מיד, רק אם מחכים, מתנהלת לה לאט הישועה, שעליה הוא בקש].

כז.

ר' לוי יצחק אומר, כל אלו שהתבודדו הרבה עמו יתברך - הם היו סבלנים גדולים ומעטו מאד בדבור, וכל דבור שיצא מפיהם - היה כאש אוכלת ממש, והיו דבוקים בו יתברך מאד מאד, ומעולם לא היו מערבים בשום מחלקת שבעולם אף שידיעו שהצדק עמם.

כח.

ר' לוי יצחק אומר, האמת של רבנו ז"ל הוא לידם ולשתק למחרפו ולמבזו, אף שאתה צודק, אף על פי כן, צריכים לשתק ולא לענות שום דבר. ואמר, צריכים פח מיוחד לשתק ולעצר את עצמו בסבלנות לא לענות למחרפו ולמבזו. וכל אלו ששתקו הרבה בסבלנות גדולה, ולא

יצאו לריב במחלוקת ומריבות וסכסוכים – האבן זייער זייער גוט
געמאכט [עשו טוב מאד מאד], והצליחו מאד ברוחניות ובגשמיות.

כ.ט.

ר' לוי יצחק אומר, בפאדעם זוכה להרגיש שעבודת השם יתברך הוא
החיות שלו, אז אין שייך בכך מניעות, כי מה שייך מניעות להחיות
שלו, והוא סבלן גדול על כל הבא עליו, וממשיך את עצמו תמיד רק
אליו יתברך.

ל.

ר' לוי יצחק אומר, בפשיש לאדם רצונות חזקים לאיזה דבר
שבקדשה, אז דיקא יש לו מניעות רבות, אבל תכף ומיד בפנפסק
מפנו הרצון אל הדבר שבקדשה – נפסקות מפנו המניעות. ועל בן רב
העולם שאין להם רצון וכו', על בן אין להם מניעות, מה שאין בן אלו
אנשים פשרים שיש להם רצונות חזקים להשם יתברך, על בן יש
עליהם מניעות עצומות. ועל בן צריך להיות סבלן גדול מאד, ולקבל
את כל המניעות שעוברות עליו, כי זהו סימן שיש לו רצונות טובים.

לא.

ר' לוי יצחק אומר, כל מה שאדם מרגיל את עצמו לדבר עמו
יתברך בלשון שרגיל בו, כמו כן נמשכת עליו מדת "אמת", ופוסט
מעצמו כל מיני מקטרגים. כי בפמדברים עמו יתברך, שדבר זה הוא
עצת הצדיק, על ידי זה נחקקת בו "אמת" (עין לקיטוי מותר"ז חלק א' סימן ז):

ואמת היא סמא דחיי, ואז כל עבודתו היא עם אמת. וכל מה שיש באדם אמת יותר ברוחה - כמו כן הוא סבלן יותר גדול וסובל כל העובר עליו ואינו מהרהר אחריו יתברך, הם ושלום, וכן אינו מתקוטט עם אחרים, רק הוא בטל ומבטל אליו יתברך.

לב.

ר' לוי יצחק אומר, בפשטקשר הכל אליו יתברך, אז הוא בעלמא דקשומ, והוא סבלן גדול. אבל תקף ומיד בפשעוקר את עצמו מפניו יתברך הוא בעלמא דשקרא, והוא תמיד במחלקת וסכסוכים עם אחרים.

לג.

ר' לוי יצחק אומר, עצות רבנו ז"ל "הצות והתבודדות" - אינן קשות לקימן פלל, אם מתרגלים אליהן. אבל מחמת שפעלתן גבוהה מאוד מאד, ובקעות כל הרקיעים, וממתיקות כל הדינים, על כן מתפשט הבעל דבר עליהן מאד מאד, למנוע וילעבב, לא לקימן.

לד.

ר' לוי יצחק אומר, כל מה שעובר על האדם בין בגשמי ובין ברוחני, בין מעצמו ובין מאחרים ובין מבני ביתו וכו', הוא ענין של זכור שמזככים אותו מלמעלה. וכשאדם זוכה לסבל חבל, ואינו קורא תגר, הם ושלום, רק מחזק את עצמו בתקף דחקותו ומרירותו וזוכה לעמד על עמדו, אז דיקא וזכה לתשובה של שער הנז"ן.

לה.

ר' לוי יצחק אומר, אצל אנשי שלומנו לעולם לא דברו מאחרים כלל, רק מעבודת השם יתברך ועצות רבנו ז"ל. והספיר, כי זה תלוי בהתבודדות, בכל שהאדם מרבה להתבודד יותר, כמו כן אינו הושב בכר מאחרים כלל, ואינו עושה חשבונות זה גדול מזה וכו', כי על ידי התבודדות באמת נכלל בו יתברך, ותמיד הושב רק ממנו יתברך.

ואמר אז, בשאדם יודע באמת באיזה מצב הוא נמצא – בכר לא יסתכל על אחרים, כי מה לו עם אחרים? הלא הוא מנה בעומקא דתהומא רבה וכו'. ומאין בא שמתפללים על אחרים, ואומרים זה גדול וכו' וזה קטן וכו'? מפני שאין מתפללים על עצמם. ולמה אין מתפללים על עצמם? כי רחוקים מרבנו ז"ל, כי הלא רבנו ז"ל פותח את העינים, שיזכה לראות היכן הוא בעולם, ואיך אוחז בכל המדות וכו', פמוקא בלקוטי מוהר"ן (חלק ב' סימן סז), ועל כן בשאין מתפלל היטב על עצמו – זה סימן שעדין עוד לא קבל מרבנו ז"ל כלל, ומזה בא, שיש לו זמן לדבר מאחרים, אשר דבר זה עוקר את האדם לגמרי.

לו.

ר' לוי יצחק אומר, על דבר רבנו ז"ל יש פמה וכמה פסויים והסתרות שנתכסה ונסתר בכל פעם מהעולם, ואפילו מאנשי שלומנו. וכל עבודתנו היא תמיד רק לגלות את החסתרה והפסויים און נישט הערו, און רעדן נאר פון רביין – וילא לשמע ולא לדבר, רק מרבנו] – אחד עם חברו.

לז.

ר' לוי יצחק אומר, בשמדברים רק מרבנו ז"ל, אז יוצאים ריחות טובים ומתבשמים זה עם זה. כמו בשמים, אשר בכל שממשמים בהם יותר, נודף מהם ריח יותר טוב, כמו כן, עצות רבנו ז"ל כל מה שמרבים לדבר רק מזה, כמו כן יוצאים יותר ריחות טובים המהיה נפשות ממש. אשרי הזוכה לדבר בכל יום מעצות רבנו ז"ל ואז יאיר באפן אחר לגמרי.

לח.

אנשי שלומנו רגילים לומר: "אז מען וויל נישט ליידען אביסל, ליידט מען אסאך"; ואם אין רוצים לסבל מעט - סובלים הרבה. כי בדרך כלל, בשעובר על אדם איזה מארע רע, חס ושלום, אז אחר חולק עמו ומצערו ומבזו, אם יש לו דעת האמת וסובל, ועל כל גל וגל שעובר עליו מנגע ראשו, אז סוף כל סוף יפטר לגמרי מכל הצרות והיסורים שעוברים עליו, ויתהפך הרע על שונאיו, ויתהיה להם מפלה גדולה, אבל תכף ומיד בשאין לו סבלנות, רק יוצא ומתקוטט עם המצערים ומבזים אותו, אז נותן להם פח יותר, והם מתגברים עליו יותר וצריך כבר לסבל הרבה (ועין נפלאות רבות בעין זה בלקוטי מוהר"ן חלק א' סימן רעז).

ל.ט.

פעם אחת שמעו כמה מאנשי שלומנו מאהורי ציון רבנו ז"ל, בכית אחד מאנשי שלומנו שישב אז בתוך הציור, ובכה שם והרבה, וחזר את משנת: "הקנאה והתאוה והכבוד - מוציאים את האדם מן העולם", וחזר על זה פעמים אין מספר בנגון מעורר מאד, ושמעו תפלתו וזעקתו ובכיתו שהתפלל וצעק ובכה: רבנו של עולם! בשביל מעט קנאה, רבנו של עולם! בשביל מעט תאוה, רבנו של עולם! בשביל מעט כבוד, אאבד את העולם הזה והעולם הבא יחד? רחם עלי שאזכה להיות נקי מקנאה ותאוה וכבוד לגמרי. ומרב התעוררותו ובכיתו הכנים גם בלבם של אותם מאנשי שלומנו שעמדו בחוץ התעוררות גדולה, והתחילו גם בן לבכות בדמעות שלישי.

וכי באמת כל הצרות והמהלקת שיש בעולם הכל נמשכות מאלו שלשת המדות הרעות: "קנאה תאוה וכבוד", זה מקנא את חברו ועל בן רודף אותו וכו'. זה מנח בתוך תאוותיו הרעות, רחמנא ליצלן וכו'. וזה רודף מאד אחר הכבוד והישות וכו'. ועל בן צריכים הרבה לבקש אותו יתברך שיהיה נקי ממדות הרעות האלו לגמרי.

מ.

על המקום קבוע של מוהרנ"ת ז"ל בקלויז באומן, שהיה דרבו לישיב שם בקביעות בראש השנה, ישב אחר כך נכדו ר' נתן בן בנו ר' נחמן ז"ל, וזה היה מקום קביעתו. ופעם בערב ראש השנה הלכו העשירים ממשנהרין והושיבו על מקום זה עשיר אחד ושמו ר' נחמן ממשנהרין.

וכשבאתה העת סמוך למנחה ונכנס ר' נתן בר' נחמן ז"ל לשבת על
 המקום הקבוע שלו, ראה שהעשיר הנ"ל כבר יושב שם, ומחמת שהוא
 היה עניו מאד וסבלן גדול – עמד מן הצד ולא דבר מאומה, ופתאום
 בא בנו, ורואה שאחד יושב על מקום אביו, ואביו עומד מן הצד, על
 בן נפש תקף ומיד אל העשיר הנ"ל ואמר לו: **דעם זיידענעם שטאט איז
 מיין טאטענעם שטאט** והמקום הקבוע של סבא שלי הוא המקום
 הקבוע של אבא שלי. וקם העשיר והלך לו. אך לעשירים מפשהרין
 הרה מאד, ועל בן אחר כך אחר מנחה, בשיצא ר' נתן בר' נחמן ז"ל,
 הושיבו עוד פעם את העשיר על המקום הזה, וכשחזר ר' נתן בר'
 נחמן ז"ל, וראה שהלה שוב יושב על מקומו, ופחד מאד שפא שוב
 יבוא בנו ויקים את העשיר, ותהיה שם מחלקת גדולה, על בן יצא
 לחוץ וכהה בפתח, וכשבא בנו, אמר לו: "ראה בני! הוא התישב על
 מקומי עוד פעם, אך אני מבקש ממך, למען השם! שתק! ואל תעשה
 שום מחלקת", כי יש לנו קבלה מרבנו ז"ל, מי שיעשה אצלו מחלקת
 בראש השנה – לא יוציא שנתו, רחמנא ליצלק, ופחד בנו, ולא עשה
 שום מחלקת, רק עמדו מן הצד. וכן היה, שהעשיר הנ"ל – ר' נחמן
 מפשהרין לא הוציא שנתו, רחמנא ליצלק. וחספפור זה רואים, איך
 שצריכים להזהר מאד מאד לא להחליש דעת חברו ולקח דבר השוה
 לו, וכן איך שצריכים לברח ממוחלקת, ולהיות מעביר על מדותיו
 תמיד.

מזא.

אף אלו שֶׁכָּבַר זָכוּ לְהַתְּוֹדֵעַ מֵרַבְּנוּ ז"ל וְהֵם מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, צְרִיכִים לְסִבְלָנוּת גְּדוּלָּה עִם בְּנֵיהֶם, וְלְהוֹרִיד אֶת עֲצָמָם אֲלֵיהֶם, וְלְדַבֵּר עִמָּם מֵרַבְּנוּ ז"ל וְלִקְרָבָם גַּם בֵּן. וְאֲדַרְבְּהוּ אֶת בְּנֵי צְרִיכִים לְקָרֵב קִדְּם אַחֲרֵיכֶם, וְלְהַתְּחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ מֵרַבְּנוּ ז"ל בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּגִיל צְעִיר, וַיִּבְקֹשׁ תְּרַבֵּה רַחֲמִים מִמֶּנּוּ. יִתְבָּרֵךְ בְּכָל יוֹם, שְׁגַם בְּנֵי יְהִיָּה מְקָרֵב אֶל רַבְּנוּ ז"ל, וּמִכָּל שָׁבֹן בְּשׂוֹזֹכָה לְבֵן שֵׁישׁ לוֹ רְצוֹנוֹת גְּדוּלִים לְנִסְעַ אֶל צִיּוֹן רַבְּנוּ ז"ל בְּאוֹמֵן, אוֹ רוֹצֵה לְהַתְּחַבֵּר עִם אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ – אֵל וּמִנְעָהוּ בְּלָל, וְאִזּוּ דִּיקָא יְהִיָּה בְּמוֹחַ שִׁיְהִיָּה בְּנֵי מֵאֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ. אֲבָל לֹא כְּמוֹ שֶׁנֶּהוּג עֲכָשׁוּ, שֶׁהָאֵב מוֹנֵעַ אֶת בְּנֵי זָכוּ. וְכִידוּעַ מַה שֶׁאָמַר רַבְּנוּ ז"ל לְר' יוֹדִיל ז"ל: בְּשַׁעֲהָ שְׁנִסְעַ אֶל רַבְּנוּ ז"ל, וּבְנֵי ר' יִשְׁעִיָּה שְׁלוֹם רְצָה גַם בֵּן לְנִסְעַ עִמּוֹ, וְלֹא רְצָה אֲבִיו לְקַח אוֹתוֹ עִמּוֹ, כִּי עָלָה הוֹצֵאָה רַבָּה וְהוּא תָּיִה עֲנִי גְּדוּל, וְתִכְתֵּב וּמִיד בְּשִׁנְכֶנֶם אֶל רַבְּנוּ ז"ל, פֶּתַח רַבְּנוּ ז"ל וְאָמַר אֵלָיו בְּזֶה הַלְּשׁוֹן: "מִיִּין זֶאֶף אִיז אַ פֶּלֶא, אַ טֹאטֶע פֶּאָרַט צוּ מִיר גְּלוֹיִבֶט עַר דָּאָף אִיז מִיר, אִיז אִז זִיין קִינֵד וְוִיל אוֹיף פֶּאָרַן צוּ מִיר, וְוִיל עַר אִיְהֶם נִישְׁט מִיט נַעֲמַעֵן", וְהַעֲנִין שְׁלִי הוּא פֶּלֶא, אֲבָא נוֹסֵעַ לִי – הָרִי הוּא מֵאֲמִין בִּי, וְכֹאשֶׁר תִּבֵּן שְׁלוֹ רוֹצֵה אֵף הוּא לְנִסְעַ אֵלַי, הוּא לֹא רוֹצֵה לְקַחַת אוֹתוֹ עִמּוֹ...].

מִדֵּי הוֹרָאוֹ וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם זֶה שְׁמוֹ נֶאֱמַר לֵאמֹר

וּמִסְגֵּל מְאֹד גַּם לְפָרְסָה וּלְהַעֲלֶהָ
בְּכֹל הַעֲנִינִים בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרִתְנֵי
אֲשֶׁר מִי שִׂיאֲמָרֵם בְּכֹל יוֹם

תִּקְוֶה נֹרָא וְנִפְלְאָ מְאֹד
לְכַלְלִיּוֹת הַחֲטָאִים
וְהוּא פָּגַם הַבְּרִית, רַחֲמֵנָה לְעַלְוֹ

תִּיבִקוֹן הַנִּפְלְאָ?

יְסָדוּ, תִּקְנוּ, גַּלּוּ וְצִוּוּ לְפָרְסָמוֹ לְכָל יִשְׂרָאֵל
רַבְנֵי הַקְּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא אֹרֵחַ הַגָּנוּז וְהַצֶּפֶן
בּוֹצִיגָא קְדִישָׁא עֲלֵיָהּ, אֲדוֹנֵנוּ, מוֹרְנוּ וְרַבֵּינוּ
רַבֵּי נַחֲמָן מִבְּרֶסְלָב, זְכוֹתָו יָגֵן עָלֵינוּ

הוֹבֵא לְדַפּוּס עַל-יְדֵי
הַסִּדְרֵי בְּרֶסְלָב
עִיר "ק" וְרוֹשְׁלִים תּוֹכַב"א

תקון הפללי

טוב לומר זאת לפני אמירת העשרה מזמורים:

הַרְיֵנִי מִקֶּשֶׁר עֲצָמַי בְּאֲמִירַת הָעֲשָׂרָה מְזֻמָּרִים אֵלָיו לְכֹל הַצְדִּיקִים
הָאֲמֵתִיִּים שְׁבֻדוֹרְנוּ, וּלְכֹל הַצְדִּיקִים הָאֲמֵתִיִּים שׁוֹכְנֵי עֶפְרָה, קְדוֹשִׁים
אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּהָ, וּבִפְרָט לְרַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ צְדִיק יְסוּד עוֹלָם נַחַל נוֹבֵעַ
מִקּוֹר חֲכָמָה, רַבְּנֵי נַחֲמָן בֶּן פִּינְגָא, זְכוֹתוֹ יִגַּן עֲלֵינוּ, שְׁגֵלָה תִּקּוֹן זֶה.

לְכוּ גְרַנְנָה לַיהוָה נְרִיעָה לְצוֹר יִשְׁעֵנוּ: נִקְדְּמָה פָּנָיו בְּתוֹדָה בְּזִמְרוֹת
נְרִיעַ לוֹ: כִּי אֵל גְּדוֹל יְהוָה וּמֶלֶךְ גְּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים:

קודם שיתחיל תהלים יאמר זה:

הַרְיֵנִי מְזֻמָּן אֶת פִּי לַהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל וּלְשַׁבַּח אֶת בּוֹרְאֵי לְשֵׁם יְחֻד
קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׁכִינְתָּהּ בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוּ עַל-יְדֵי הַהוּא טְמִיר
וְנַעֲלֵם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

טז א מִכְּתָם לְדָוִד שְׁמִרְנֵי אֵל בֵּי-חֶסֶתִי בָּךְ:
ב אֲמִירַת לַיהוָה אֲדַנִּי אַתָּה טוֹבָתִי בַל-עָלִיךְ:
ג לְקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר-בְּאֶרֶץ הַמָּהָ וְאֲדִירֵי כָּל-חַפְצֵי-
ד בָּם: יִרְבוּ עֲצָבוֹתָם אַחַר מָהָרוּ בַל-אֲסִיךְ
ה נִסְפִיָּהֶם מְדָם וּבַל-אֲשָׂא אֶת-שְׁמוֹתָם עַל-שִׁפְתָי:
ו יְהוָה מְנַת-חֲלָקֵי וְכוֹסֵי אַתָּה תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי:
ז חֲבָלִים נִפְלוּ-לִי בְּנַעֲמִים אֶף-נַחֲלַת שִׁפְרָה עָלִי:
ח אֲבָרַךְ אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲצָנִי אֶף-לִילוֹת יִסְרוּנִי
ט כְּלִיֹּתִי: ח שְׁוִיתִי יְהוָה לְנִגְדֵי תְמִיד כִּי מִימִינִי
בַל-אֲמוּט: ט לָכֵן א שָׁמַח לְבִי וַיִּגַּל כְּבוֹדֵי אֶף-
י בְּשָׂרֵי יִשְׁכַּן לְבַטָּח: י כִּי א לֹא-תַעֲזֹב נַפְשִׁי לְשִׂאוֹל
יא לֹא-תִתֵּן חֲסִידְךָ לְרֵאוֹת שָׁחַת: יב תוֹדִיעֵנִי אֶרְחַ
יג חַיִּים שִׁבַע שְׁמַחוֹת אֶת-פָּנֶיךָ נַעֲמוֹת בְּיַמִּינְךָ
יד נַצַּח:

לֵב * לְדוֹד מִשְׁכִּיל אֲשֶׁרִי נְשׂוּי־פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה:
 ב אֲשֶׁר־יֵאָדָם לֹא יַחֲשֹׁב יְהוָה לוֹ עוֹן וְאִין
 בְּרוּחוֹ רְמִיָּה: ג כִּי־הִחַרְשֵׁתִי בְּלוֹ עֲצָמֵי בְּשֹׂאנְתִי
 כָּל־הַיּוֹם: ד כִּי | יוֹמָם וּלְיָלָה תִּכְבֵּד עָלַי יְדָךְ נְהַפְךָ
 לְשִׁדִּי בְּחֶרְבְּנִי כִּיֶּן סָלָה: ה חֲטָאתִי אוֹדִיעֶךָ וְעוֹנֵי
 לֹא־כִסִּיתִי אֲמַרְתִּי אוֹדָה עָלַי כְּפָשְׁעֵי לִיהוָה וְאַתָּה
 נִשְׂאתָ עוֹן חֲטָאתִי סָלָה: ו עַל־זֹאת יִתְפַּלֵּל
 כָּל־חֹסֵד | אֱלֹהֶיךָ לְעֵת מְצֵא רַק לְשֹׁטֵף מִיָּם רַבִּים
 אֱלֹו לֹא יִגִּיעוּ: ז אַתָּה | סִתַּר לִי * מַצַּר תַּעֲרַנִּי
 רַנִּי פִלַּט תִּסּוּבְּבִנִי סָלָה: ח אֲשֶׁכִּילֶךָ | וְאוֹרֶךָ
 בְּדַרְךָ־זוֹ תִלְךָ אִיעֲצָה עָלֶיךָ עֵינַי: ט אֶל־תִּהְיוּ |
 כְּסוּס כְּפָרֶד אִין הָבִין בְּמַתְגַּוְרָסֵן עֲדִיו לְבָלוֹם
 בַּל קָרַב אֱלֹהֶיךָ: י רַבִּים מְכֹאֲבִים לָרָשָׁע וְהַבּוֹטָח
 בַּיהוָה חֹסֵד יִסּוּבְּבֵנוּ: יא שְׂמַחוּ בִיהוָה וְגִילוּ
 עֲדִיקִים וְהִרְנִינוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל:

מא * לְמַנְצַח מוֹמֹר לְדוֹד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל־
 דָּל בַּיּוֹם רָעָה יִמְלֹטְהוּ יְהוָה: ג יְהוָה | יִשְׁמְרֵהוּ
 וַיִּחַיְהוּ וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ וְאֶל־תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ אֵיבָיו:
 ד יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל־עַרְשׂ דְּוֵי כָּל־מִשְׁכָּבוֹ הַפְּכֵת
 בְּחֵלְיוֹ: ה אֲנִי־אֲמַרְתִּי יְהוָה חֲנֻנִי רַפָּאָה נַפְשִׁי
 כִּי־חֲטָאתִי לָךְ: ו אוֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי מָתִי יָמוּת
 וְאָבֵד שְׁמוֹ: ז וְאִם־בָּא לְרֵאוֹת | שְׂוֹא יִדְבַר לְבוֹ

(* אחר אתה סתר לי — צריך להפסיק מעט (עיין בלקו"מ ח"א סי' ריג)

יִקְבֹּץ-אָוֶן לוֹ יֵצֵא לַחוּץ יְדַבֵּר: ה יַחַד עָלַי יִתְלַחֲשׂוּ
 כָּל-שֹׁנְאֵי עָלַי | יַחֲשֹׁבוּ רָעָה לִּי: ט דְּבַר-בְּלִיעַל
 יֵצוּק בּוֹ וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא-יוֹסִיף לָקוּם: י גַּם-אִישׁ
 שְׁלוּמִי | אֲשֶׁר-בִּטַּחְתִּי בּוֹ אוֹכַל לַחֲמִי הַגְּדִיל עָלַי
 עָקַב: יא וְאַתָּה יְהוָה חָנּוּן וְחַקִּימָנִי וְאַשְׁלֵמָה לָהֶם:
 יב בְּזֹאת יִדְעֵתִי כִּי-חָפְצָת בִּי כִּי לֹא-יָרִיעַ אִיבִי
 עָלַי: יג וְאֲנִי בְּתַמִּי תִּמְכַּת בִּי וּתְצִיבֵנִי לְפָנֶיךָ
 לְעוֹלָם: יד בָּרוּךְ יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִהָעוֹלָם
 וְעַד-הָעוֹלָם אָמֵן | וְאָמֵן:

מב * לְמַנְצַח מִשְׁכִּיל לְבַנְי-קַרְח: ב כְּאֵיל תִּעְרַג
 עַל-אֲפִיקֵי-מַיִם בֵּן נַפְשֵׁי תִעְרַג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים:
 ג עֲמָאָה נַפְשֵׁי | לְאֱלֹהִים לְאֵל חֵי מְתֵי אָבוֹא
 וְאַרְאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים: ד הִיִּתְהַלֵּי דְמַעְתִּי לָחֶם יוֹמָם
 וְלַיְלָה כְּאֹמֵר אֵלַי כָּל-הַיּוֹם אֵיךְ אֵלֶיךָ: ה אֵלֶּה
 אֲזַכְּרָה | וְאַשְׁפֹּכָה עָלַי | נַפְשֵׁי כִּי אֶעֱבֹר | בַּסֶּךְ
 אֲדִידִם עַד-בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל-רִנָּה וְתוֹדָה תִּמּוֹן
 חוֹנֵג: ו מִהַתְּשׁוּחָתִי | נַפְשֵׁי וּתְהַמִּי עָלַי הוֹחֲלִי
 לְאֱלֹהִים כִּי-עוֹד אוֹדְנִו יִשׁוּעוֹת פָּנָיו: ז אֱלֹהֵי עָלַי
 נַפְשֵׁי תִשְׁתּוֹחַח עַל-בֵּן אֲזַכְּרֶךָ כְּמֶרְץ יִרְדֵּן
 וְחַרְמוֹנִים מִהַר מְצַעֵר: ח תְּהוֹם-אֶל-תְּהוֹם קוֹרָא
 לְקוֹל צְנוּרִיךָ כָּל-מִשְׁבְּרִיךָ וְנִגְלִיךָ עָלַי עֲבְרוּ:
 ט יוֹמָם | יֵצוּהָ יְהוָה | תְּסַדּוּ וּבְלִילָהּ שִׁירָה עִמִּי
 תִּפְלֶה לְאֵל חַיִּי: י אוֹמְרָה | לְאֵל סְלַעֵי לְמָה

שְׂכַחְתָּנִי לְמַה־קָדַר אֱלֹהֶיךָ בְּלִחְץ אוֹיֵב: יא בְּרִצָּח |
 בְּעַצְמוֹתַי חֲרַפּוֹנִי צוֹרְרִי בְּאִמְרָם אֵלַי כָּל־הַיּוֹם
 אֵיךְ אֱלֹהֶיךָ: יב מַה־תִּשְׁתַּוְּחָחִי | נַפְשִׁי וּמַה־תִּתְּחַמֵּי
 עָלַי הוֹחִילִי לְאֱלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדְנֹו יִשׁוּעַת פָּנָי
 וְאֱלֹהֵי:

נט * לְמַנְצֵחַ אֶל־תִּשְׁחַת לְדוֹד מִכְתָּם בְּשִׁלַּח
 שָׁאוּל וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־הַבַּיִת לְהַמִּיתוֹ: ב הַצִּילָנִי
 מֵאִי־בִי | אֱלֹהֵי מַמְתְּקוֹמִמִי תִשְׁנַבְּנִי: ג הַצִּילָנִי
 מִפְּעָלִי אֲנֹן וּמֵאֲנָשֵׁי דָמִים הוֹשִׁיעֵנִי: ד כִּי הִנֵּה
 אָרְבוּ לְנַפְשִׁי יְגוּרוּ עָלַי עֵזִים לֹא־פִשְׁעֵי וְלֹא־
 חַטָּאתֵי יְהוָה: ה בְּלִי־עוֹן יִרְצוֹן וַיִּפְּנְנוּ עוֹרָה
 לְקַרְאתִי וּרְאֵה: ו וְאַתָּה יְהוָה־אֱלֹהִים | עֲבֹאוֹת
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִקִּיעָה לְפָקֶד כָּל־הַגּוֹיִם אֶל־תִּחַן
 כָּל־בְּגָדֵי אֲנֹן סָלָה: ז יִשׁוּבוּ לְעָרֵב יַחֲמוּ כַפְּלָב
 וַיִּסּוּבּוּ עִיר: ח הִנֵּה | יִפְּיֵעוֹן בְּפִיהֶם חֲרָבוֹת
 בְּשַׁפְּתוֹתֵיהֶם כִּי־מִי שִׁמַּע: ט וְאַתָּה יְהוָה תִּשְׁחַק־
 לָמוֹ תִלְעַג לְכָל־גּוֹיִם: י עִזוּ אֱלֹהֶיךָ אֲשַׁמְרָה כִּי־
 אֱלֹהִים מִשְׁנַבְּנִי: יא אֱלֹהֵי חֲסָדֵי יִקְדְּמֵנִי אֱלֹהִים
 יִרְאֵנִי בְּשִׂרְרֵי: יב אֶל־תִּתְּרַגְּם | פֶּן־יִשְׁכַּחוּ עַמִּי
 הַנִּיעַמּוּ בְּחִילְךָ וְהוֹרִידֵמוּ מִגִּבְּעוֹת אֲדָנִי: יג חַטָּאת־
 פִּימוּ דְבַר־שִׁפְתֵימוּ וַיִּלְכְּדוּ בְּגֹאוֹנָם וּמֵאֲלֹהֶיךָ
 וּמִפִּחַשׁ יִסְפְּרוּ: יד כָּל־הַחֲמָה כָּל־הַחֲמָה וַיִּדְעוּ
 כִּי־אֱלֹהִים מוֹשֵׁל בְּיַעֲקֹב לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סָלָה:

טו וישבו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר: טז תמה
 יניעון לאכל אם-לא ישבעו וילינו: יז ואני |
 אשיר עזך וארנן לבקר חסדך פי-היית משגב לי
 ומנום ביום ער-לי: יח עזי אליך אזמרה פי-אלהים
 משגבי אלהי חסדי:

עז * למנצח על- ידותון לאסף מזמור: ב קולי *
 אל-אלהים ואצעקה קולי אל-אלהים והאזין
 אלי: ג ביום צרתי אדני דרשתי ידי | לילה נגרה
 ולא תפוג מאנה הנחם נפשי: ד אזמרה אלהים
 ואהמיה אשיחה | ותתעטף רוחי סלה: ה אחזת
 שמרות עיני נפעמתי ולא אדבר: ו חשבת ימים
 מקדם שנות עולמים: ז אזמרה נגינתי בלילה
 עם-לבבי אשיחה ויחפש רוחי: ח הלעולמים
 יזנח | אדני ולא יסיף לרעות עוד: ט האפס לנצח
 חסדו גמר אמר לדר ודר: י השכח חנות אל
 אם-קפץ באף רחמיו סלה: יא ואמר חלותי היא
 שנות ימין עליון: יב אזמור מעללי-יה פי-אזמרה
 מקדם פלאך: יג והגיתי בכל-פעלך ובעלילותיך
 אשיחה: יד אלהים בקדש דרפך מי-אל גדול
 כאלהים: טו אתה האל עשה פלא הודעת בעמים
 עזך: טז גאלת בזרוע עמך בני-יעקב ויוסף סלה:
 יז ראוך מים | אלהים ראוך מים יחילו אף ירגזו

(* כאמור אל אלהים תכוון המילוי כזה אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד הזי יו"ד מ"ם

תהמות: יח זרמו מים | עבות קול נתנו שחקים
 אף־חציף יתהלכו: יט קול רעמך | בגלגל האירו
 ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ: כ בים דרפך
 ושביך במים רבים ועקבותיך לא נדעו:
 כא נחית כצאן עמך ביד־משה ואהרן:

צ * תפלה למושה איש־האלהים אדני מעון אתה
 היית לנו בדר ודר: ב בטרם | הרים ילדו
 ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד־עולם אתה אל:
 ג תשב אנוש עד־דפא ותאמר שובו בני־אדם:
 ד כי אלה שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבר
 ואשמורה בלילה: ה זרמתם שנה יהיו בבקר
 כחציר יחלה: ו בבקר יציץ וחלה לערב ימולל
 ויבש: ז כי־כלינו באפך ובהמתך נבהלנו:
 ח שתה עונתינו לנגדך על־מנו למאור פניך: ט כי
 כל־ימינו פנו בעברתך פלינו שנינו כמו־הנה:
 י ימי־שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורת |
 שמונים שנה ורהבם עמל ואון כי־גז חיש ונעפה:
 יא מי־יודע עז אפך וכיראתך עברתך: יב למנות
 ימינו פן הודע ונבא לבב חכמה: יג שובה יהוה
 עד־מתי והנחם על־עבדיך: יד שפענו בבקר
 חסדך ונרננה ונשמחה בכל־ימינו: טו שמחנו
 פימות עניתנו שנות ראינו רעה: טז יראה אל־
 עבדיך פעלך וחדרך על־בניהם: יז ויהי | נעם

אֲדַנִּי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ
וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

קה * הוֹדוּ לַיהוָה קְרָאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים
עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוֹ-לוֹ זְמִירוֹ-לוֹ שִׁיחוּ בְּכָל-
נִפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁ יִשְׁמַח לֵב |
מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דְּרִשׁוּ יְהוָה וְעִזּוּ בְּקִשׁוֹ פָּנָיו
תְּמִיד: ה זְכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר-עָשָׂה מִפְתֵּי
וּמִשְׁפְּטֵי-פִיו: ו זֶרַע אֲבָרָהֶם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-הָאָרֶץ
מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צוּה לְאַלְף
דוֹר: ט אֲשֶׁר כָּרַת אֶת-אֲבָרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק:
י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:
יא לֵאמֹר לְךָ אֲתֵן אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן חֶבְל נַחֲלַתְכֶם:
יב בְּהִיוֹתָם מִתֵּי מִסְפָּר כְּמַעַט וְגָרִים בָּהֶם:
יג וַיִּתְּהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל-גּוֹי מִמַּמְלָכָה אֶל-עַם אֲחֵר:
יד לֹא-הִנִּיחַ אָדָם לַעֲשֹׂקֶם וַיּוֹצֵחַ עֲלֵיהֶם מְלָכִים:
טו אֶל-תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחֵי וּלְנַבִּיאֵי אֶל-תִּרְעוּ:
טז וַיִּקְרָא רָעַב עַל-הָאָרֶץ כָּל-מִטְהַלְּחֵם שָׁבֵר:
יז שָׁלַח לְפָנֵיהֶם אִישׁ לַעֲבֹד נִמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנוּ
בְּכָבֵל רָגְלוֹ בְּרֹזֶל בָּאָה נִפְשׁוֹ: יט עַד-עַתָּה
כּו בְּאֲדָבָרוֹ אָמְרַת יְהוָה עֲרַפְתָּהוּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ
כא וַיִּתִּירָהוּ מִשַׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ: כא שְׁמוֹ אֲדוֹן
כב לְבֵיתוֹ וּמִשַׁל בְּכָל-קַנְיָנוֹ: כב לְאִסֵּר שָׂרָיו בְּנִפְשׁוֹ

וְזָקְנָיו יִתְחַבֵּם: כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מְעַרְיָם וַיַּעֲקֹב גֵּר
 בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפֹּר אֶת־עַמּוֹ מְאֹד וַיַּעֲצִמְהוּ
 מְעַרְיוֹ: כה הִפְךָ לִבָּם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו:
 כו שָׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדָיו אֶהֱרֹן אֲשֶׁר בָּחַר־בוֹ: כז שָׁמוּ־
 בָם דְּבָרַי אֹתוֹתַי וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח
 חֲשֵׁף וַיַּחֲשֵׁף וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ: כט הִפְךָ אֶת־
 מִימֵיהֶם לָדָם וַיָּמַת אֶת־דֹּגְתָם: ל שְׂרִץ אֲרָצָם
 עָפְרָדַעִים בַּחֲדָרֵי מַלְכֵיהֶם: לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֵב
 בְּנִים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרָד אִשׁ
 לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיֵּךְ גְּפָנָם וַתֵּאֲנַתָם וַיִּשְׁפַּר עֵץ
 גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרָבָה וַיִּלַּק וַאִין מִסְפָּר:
 לה וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרִי אֲדָמָתָם:
 לו וַיֵּךְ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם:
 לז וַיּוֹצִיָאם בְּכֶסֶף וּזְהָב וַאִין בְּשַׁבָּטָיו כּוֹשֵׁל:
 לח שָׁמַח מְעַרְיָם בַּעֲצָתָם כִּי־נִפְל פַּחַדָם עֲלֵיהֶם:
 לט פָּרַשׁ עֲנָן לְמַסָּךְ וַאֲשׁ לְהֵאִיר לַיְלָה: מ שָׁאַל
 וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלָחֶם שָׁמַיִם יִשְׁבִּיעֵם: מא פָּתַח צִוֵּר
 וַיִּזּוּבוּ מַיִם הָלְכוּ בַּעֲצוֹת נְהָר: מב כִּי־זָכַר אֶת־
 דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אַבְרָהָם עֲבָדָיו: מג וַיּוֹצֵא עַמּוֹ
 בְּשֵׁשׁוֹן בְּרָנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת
 גּוֹזִים וַעֲמַל לְאֲמִים יִירָשׁוּ: מה בַּעֲבוּר | יִשְׁמְרוּ
 חֻקָּיו וְתוֹרָתוֹ יִנְעֲרוּ הַלְלוּיָהּ:

קלז * על-נְהָרוֹת | בְּבֹל שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם-בְּכִינוּ
 בְּזִכְרֵנוּ אֶת-צִיּוֹן: בַּ עַל-עֲרָבִים בְּתוֹכָהּ תִּלְיֵנוּ
 בְּנִרוֹתֵינוּ: גַּ כִּי שָׁם שָׁאֲלוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דְבַר־יִשְׂרָאֵל
 וְתוֹלְדֵינוּ שְׂמַחָה שִׁירוּ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן: דַּ אִיךָ נָשִׂיר
 אֶת-שִׁיר־יְהוָה עַל אֲדָמַת נֶכֶד: הַ אִם-אֶשְׁפַּחַד
 יְרוּשָׁלַם תִּשְׁבַּח יְמִינִי: וַ תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי | לְחַפֵּי
 אִם-לֹא אֲזַכְּרֵכִי אִם-לֹא אֶעֱלֶה אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל
 רֹאשׁ שְׂמֹחָתִי: זַ זְכֹר יְהוָה | לְבִנֵי אֲדוּם אֶת יוֹם
 יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוּ | עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ:
 חַ בַּת-בְּבֹל הַשְׂדוּדָה אֲשֶׁר־יִשְׁשָׁלֶם-לָךְ אֶת-
 גְּמוּלָךְ שְׂנֵמֶלֶת לָנוּ: טַ אֲשֶׁר־יִשְׂאֲחֹז וְנִפְּץ אֶת-
 עַלְלִיךָ אֶל-הַסֵּלַע:

קנ * הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ-אֵל בְּקִדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בְּרִקִיעַ
 עֲזוֹ: בַּ הַלְלוּהוּ בְּגִבּוֹרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדֻלוֹ:
 גַּ הַלְלוּהוּ בְּתַקְעַ שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנִבְל וּכְנֹר:
 דַּ הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמְחֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעִגָב:
 הַ הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי-שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה:
 וַ כֹּל הַנְּשָׂמָה תִהְיֶה לָּהּ הַלְלוּיָהּ:

אחר שסיים תהלים יאמר זה:

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יהוה שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל:
 ותשועת צדיקים מיהוה מעוזם בעת צרה: ויעזרם יהוה ויפלטם ויפלטם
 מרשעים ויושיעם פי חסו בו: